

LUISTELUN OPPIMATERIAALIN LAADINTA JA ARVIOINTI

– Luistelun vinkkivihkonen

Anna Anttonen

Nelli Petänen

Liikuntapedagogiikan

pro gradu -tutkielma

Kevät 2003

Liikuntakasvatuksen laitos

Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Anttonen, A. ja Petänen, N. 2003. Luistelun oppimateriaalin laadinta ja arviointi – Luistelun vinkkivihkonen. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma, 173 sivua

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, kuinka laadittu luistelun oppimateriaali soveltuu käytettäväksi koulun liikunnantunneilla. Tavoitteena oli kerätä tietoa, jonka avulla materiaalia voidaan kehittää edelleen. Oppimateriaali suunniteltiin ja toteutettiin syksyn 2002 aikana. Materiaalin laatimisen pohjana olivat luomamme kriteerit, jotka olivat samansuuntaiset yleisten oppimateriaalikriteerien kanssa. Sisällön valintaan vaikuttivat lisäksi omat kokemuksemme ja mieltymyksemme, Suomen Taitoluisteluliiton toiveet sekä oleellisesti halu tuottaa sellaista materiaalia, jonka avulla voisi pitää laadukkaita ja hieman totutusta poikkeavia luistelutunteja.

Luistelun oppimateriaaliin valittiin kuusi erilaista luisteluteemaa, jotka ovat hieman vieraampia koulun liikuntatunneilla: jumppaluistelu, sirklausklinikka, luova musiikkiluistelu, taitoluistelu, muodostelmaluistelu sekä jäätanssi ja pariluistelu. Jokainen teema esiteltiin lyhyesti ja siihen liitettiin mallitunti. Kukin mallitunti suunniteltiin niin, että se voidaan toteuttaa yhden liikunnan kaksoistunnin aikana. Materiaaliin sisällytettiin mallitunnin tavoitteet, tarvittavat välineet sekä harjoitteisiin kuuluva aika ja harjoitteiden suoritusohjeet. Luistelun oppimateriaaliin lisättiin myös ehdotus luistelutaitojen opetuksen etenemisestä luokka-asteittain.

Kahdeksan opettajaa testasi materiaalia yhteensä kuudessa koulussa kevään 2003 aikana. Opettajat täyttivät arviointilomakkeen mallitunnin pidettyään. Neljästä teemasta saatiin myös oppilaiden arvio kyselylomaketta käyttäen. Luistelukauden jälkeen kolmea opettajaa haasteltiin. Opettajien ja oppilaiden kyselylomakkeiden sekä haastattelujen vastukset olivat samansuuntaisia ja siten kyselylomakkeet voidaan todeta reliaabeleiksi. Kaikkia mallitunteja ei kokeiltu tutkimuksessa, eikä kaikista käytetyistä tunneista saatu oppilaiden arvioita. Tämä on vaikuttanut tutkimuksen luotettavuuteen. Tutkimus on laadullinen eivätkä tulokset sen takia ole suoraan yleistettävissä.

Oppilaat pitivät eniten muodostelmaluistelutunnista ja vähiten miellyttäväksi he kokivat jumppaluistelun. Tytöt pitivät tunneista enemmän kuin pojat. Tunneille asetetut tavoitteet toteutuivat oppilaiden vastausten perusteella kaikkien tuntien osalta melko hyvin. Ainoastaan jumppaluistelutunnin taitotavoite jäi saavuttamatta. Suurin osa opettajista oli sitä mieltä, että tavoitteet toteutuivat kaikilla tunneilla melko hyvin. Yleisesti ottaen teemat olivat opettajista koululiikuntaan soveltuvia, mutta oppilaiden motivoituneisuuteen suhtauduttiin kriittisemmin. Jotkut opettajista epäilivät, sopivatko luova musiikkiluistelu sekä jäätanssi ja pariluistelu koulukäyttöön. Opettajat pitivät luistelun oppimateriaalia tarpeellisena. Yhden opettajan mielipiteet erosivat muiden opettajien mielipiteistä kielteisyydellään.

Opettajien ja oppilaiden mielipiteisiin ovat voineet vaikuttaa esimerkiksi opetusolosuhteet, luistelutausta sekä mieltymykset. Luokka-asteiden vastaukset olivat samankaltaisia. Tämä voi johtua siitä, että teemat olivat uusia ja kaikki oppilaat sen takia samalla taitotasolla. Materiaalin tavoitteena olikin tarjota uusia teemoja ja harjoitteita luistelun opetukseen. Arvioinneissa esille nousseet ehdotukset on huomioitu kehittämissuunnitelmassa, joka käsittelee muun muassa ulkoasun selkeyttämistä ja sisällön osalta eriyttämismahdollisuuksien lisäämistä.

Avainsanat: oppimateriaali, luistelu, arviointi

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

1	JOHDANTO	1
2	OPETUSSUUNNITELMA.....	3
2.1	Opetussuunnitelman kehitys peruskoulussa ja lukiossa	3
2.1.1	Peruskoulun opetussuunnitelman kehitys	3
2.1.2	Lukion opetussuunnitelman kehitys.....	5
2.2	Uusi kehitteillä oleva opetussuunnitelma	6
3	LUISTELUN ASEMA PERUSKOULUN JA LUKION OPETUSSUUNNITELMISSA... 9	
3.1	Luistelu opetussuunnitelmissa	9
3.2	Liikuntalajien- ja muotojen jakautuminen liikuntatunneilla	14
4	LUISTELU KOULULIIKUNNAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAJANA.....	17
4.1	Sosiaaliset ja emotionaaliset tavoitteet	17
4.1.1	Opetusmenetelmät.....	17
4.1.2	Tunnetaidot	19
4.1.3	Sosiaalisten ja emotionaalisten tavoitteiden toteutuminen luistelussa.....	20
4.2	Fyysiset ja tiedolliset tavoitteet	21
4.2.1	Motoriikka.....	21
4.2.2	Kunto.....	23
4.2.3	Tiedolliset tavoitteet.....	25
5	OPPIMATERIAALIN LAADINTA	26
5.1	Oppimateriaalikäsitteen määrittely.....	26
5.2	Oppimateriaalin käytön perustelu.....	27
5.3	Oppimateriaalin laadinnan kriteerit	28
5.3.1	Sisältöä koskevat laatukriteerit	30
5.3.2	Kieliasu ja esitystapa.....	32
5.3.3	Työmenetelmät ja opetusjärjestelyt	34
5.3.4	Käytännöllisyys.....	36

5.3.5	Kokonaisuus.....	36
5.4	Oppimateriaalin tuotantoprosessi	38
5.5	Oppimateriaalin arviointi.....	39
5.5.1	Arviointi ennen julkaisua	40
5.5.2	Oppimateriaalin seuranta	41
5.5.3	Arviointi oppimistulosten kannalta.....	44
6	LUISTELUN OPPIMATERIAALIT.....	46
7	TUTKIMUSONGELMAT	55
8	TUTKIMUSMENETELMÄT	57
8.1	Materiaalin laadinta	57
8.1.1	Materiaalin sisältö	57
8.1.2	Materiaalin laadintaprosessi.....	57
8.1.3	Mallituntien teemojen valinnan perustelut.....	59
8.1.4	Luistelun vinkkivihkosen laadintakriteerit.....	60
8.2	Materiaalin arvioinnissa käytetyt menetelmät.....	67
8.2.1	Materiaalin kokeilu ja sitä kokeilevat opettajat	67
8.2.2	Opettajien suorittama arviointi.....	68
8.2.3	Oppilaiden suorittama arviointi	71
8.3	Tutkimuksen luotettavuus	72
8.3.1	Reliabiliteetti	72
8.3.2	Validiteetti.....	74
8.3.3	Laadullisen tutkimuksen luotettavuus.....	76
9	TULOKSET.....	79
9.1	Luistelun vinkkivihkosen arviointi.....	79
9.1.1	Teema 1: Jumppaluistelu	79
9.1.2	Teema 2: Sirklauslinikka	91
9.1.3	Teema 3: Luova musiikkiluistelu.....	97
9.1.4	Teema 4: Taitoluistelu	105
9.1.5	Teema 5: Muodostelmaluistelu	107
9.1.6	Teema 6: Jäätanssi ja pariluistelu.....	112

9.1.7	Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta	112
9.1.8	Opettajien yleisarvio materiaalista.....	114
9.2	Oma arvio Luistelun vinkkivihkosesta sekä materiaaliin kohdistuneet kehittämisehdotukset	116
9.2.1	Sisältö.....	116
9.2.2	Ulkoasu	118
9.2.3	Mallituntien sisällöt.....	118
9.3	Luistelun vinkkivihkosen kehittämissuunnitelma	120
9.3.1	Sisältö.....	120
9.3.2	Ulkoasu	124
10	POHDINTA	125
10.1	Tutkimuksen luotettavuus	125
10.2	Luistelun vinkkivihkosen laadinta.....	126
10.2.1	Luistelun oppimateriaalin ja koululiikunnan suhde	126
10.2.2	Lähtökohdat	126
10.2.3	Kriteerit	127
10.2.4	Subjektiiiviset näkemykset.....	127
10.2.5	Teemojen ja harjoitteiden valinta.....	128
10.3	Luistelun vinkkivihkosen kokeilu	128
10.3.1	Mallituntien tavoitteiden toteutuminen	128
10.3.2	Jäätanssi ja pariluistelu.....	129
10.3.3	Oppimateriaalin soveltuminen ja soveltaminen eri ikäryhmille	130
10.3.4	Tunneista pitäminen	131
10.3.5	Pelko.....	132
10.4	Kokemuksiin yhteydessä olevat tekijät	133
10.4.1	Sukupuoli	133
10.4.2	Olosuhteet	134
10.4.3	Suhtautuminen luisteluun eri paikkakunnilla.....	135
10.4.4	Opettajien luistelutausta.....	136
10.5	Jatkotutkimusaiheita	136
	LÄHDELUETTELO.....	138
	LIITTEET.....	147

LIITE 1. Luistelun vinkkivihkonen.....	147
LIITE 2. Opettajien kirje.....	161
LIITE 3. Luistelun oppitunnin arviointi: Jumppaluistelu.....	162
LIITE 4. Luistelun oppitunnin arviointi: Sirklauslinikka.....	163
LIITE 5. Luistelun oppitunnin arviointi: Luova musiikkiluistelu.....	164
LIITE 6. Luistelun oppitunnin arviointi: Taitoluistelu.....	166
LIITE 7. Luistelun oppitunnin arviointi: Muodostelmaluistelu.....	168
LIITE 8. Haastattelurunko.....	169
LIITE 9. Oppilaiden kyselylomake.....	170
LIITE 10. Taulukko 28. Tutkimukseen osallistuneiden opettajien ja oppilaiden määrät sekä arvioiden lukumäärät mallitunneittain.....	172

1 JOHDANTO

Tämän liikuntapedagogiikan pro gradu -työn tarkoitus on laatia luistelun oppimateriaalia, arvioida laaditun materiaalin käyttökelpoisuutta sekä kehittää materiaalia edelleen. Oppimateriaalilla tarkoitetaan kirjallista oppimisen edistämiseen tähtäävää materiaalia, joka on suunnattu liikuntaa opettavien opettajien tueksi.

Didaktisen oppimateriaalin kokeiluun ja kehittelyyn osallistuminen tuntuu mielekkäältä, koska hyvä oppimateriaali on tärkeä opetusprosessia tukeva seikka. Lisäksi tällaisen työn tekemiseen motivoi se, että kouluopetukseen soveltuvaa liikunnan oppimateriaalia ei tunnu olevan tarpeeksi eri sisältöalueilta. Liikunnan opetuksen oppaita ovat julkaisseet lähinnä lajiliitot, eikä niissä yleensä ole otettu huomioon pedagogisia ja didaktisia näkökulmia. Luistelun osalta kouluun soveltuvan oppimateriaalin puute on selvästi nähtävissä ja opettajat toivovat lajista lisää käytännöllistä materiaalia, joka sisältäisi myös mallitunteja (Porevirta & Viita 1989, 85–86).

Luistelu on luonnollinen valinta oppimateriaalin aiheeksi monesti muustakin syystä. Se on suhteellisen helppo talvilaji toteutettavaksi ja oppilaiden mielestä miellyttävä liikuntalaji (Holopainen 1991, 91). Oppimateriaaliin valituista teemoista on sellainen tuntuma, etteivät opettajat tunne niitä kovin hyvin, eikä niitä sen vuoksi käytetä koulun liikuntatunneilla. Esimerkiksi jumppaluistelu on aivan uusi luistelun suuntaus. Luistelun opetuksesta voisikin tulla laadukkaampaa ja lajin koulutoteutukset voisivat kehittyä, jos myös näitä uusia teemoja kehiteltäisiin ja käytettäisiin koulun liikuntatunneilla. Erilaisilla teemoilla saataisiin luistelutunteihin vaihtelua, sillä nykyään suurin osa luistelutunneista käytetään jääpelien pelaamiseen (Hänninen & Hänninen 1998, 65–66; Knuutila 1983, 69–70).

Työn ensimmäinen osuus on luistelun oppimateriaalin laatiminen. Materiaalin kokoamisessa ja kehittelyssä pyritään huomioimaan koululiikunnan tarpeet, Suomen Taitoluisteluliiton toiveet sekä omat näkemyksemme. Laatimisen apuna käytetään omia kokemuksiamme, vanhoja luistelun oppimateriaaleja sekä luovuutta. Materiaalin päätarkoituksena on esitellä lyhyesti luistelun erilaisia virtauksia ja antaa virikkeitä koulun luistelutuntien sisällöiksi. Se suunnataan lähinnä peruskoulun 7.–9. luokkien ja lukion liikunnanopettajien käyttöön ja se sisältää lyhyen esittelyn sekä tuntimallin kuudesta eri teemasta. Ulkoisesti materiaalista pyritään tekemään tiivis ja helppolukuinen kokonaisuus, jota voi kuljettaa mukana tunneilla. Tällöin

opettaja voi hyödyntää materiaalia vielä esimerkiksi tunnin alussa tai tarkistaa ydinkohtia ennen tuntia.

Keskeisenä tavoitteena työn toisessa osuudessa on saada oppimateriaalista palautetta ja ideoita sen edelleen kehittämistä varten. Oppimateriaalia kokeilee ja arvio yhteensä kahdeksan opettajaa kuudessa koulussa kahdeksan opettajan voimin. Materiaalin käytännön testaus on tärkeää, koska haluamme kehittää sellaisen materiaalin, joka palvelee opettajien sekä heidän oppilaidensa tarpeita. Luisteluteemojen ja niiden mallituntien sisältöjen osalta pyritään selvittämään niiden soveltuvuutta erilaisille ryhmille. Tämän vuoksi kokeiluun valitaan sekä naisia että miesopettajia niin peruskoulusta kuin lukiostakin. Vaikka materiaali suunnataan peruskoulun kohdalta varsinaisesti vain sen vanhemmille oppilaille, halutaan tietoa sen mahdollisesta soveltumisesta myös entisen ala-asteen oppilaille. Näin ollen kokeiluun osallistuvien opettajien joukossa on myös näiden luokka-asteiden opettajia. Opettajat arvioivat pitämiään tunteja ja yksittäisiä harjoituksia vastaamalla kyselylomakkeeseen. Tämän lisäksi opettajia haastatellaan, jotta saataisiin selville materiaalia koskevat kehitysehdotukset. Mallitunneille osallistuvilta oppilailta kysytään heidän näkemyksiään tunnista. Kerättyjen tietojen perusteella suoritetaan tämän opinnäytetyön kolmas osuus eli materiaalista laaditaan uusi, paranneltu versio. Parannettu versio on tarkoitus julkaista syksyn 2003 aikana Suomen taitoluisteluliiton toimesta joko paperipainoksena tai internetissä.

2 OPETUSSUUNNITELMA

Opetussuunnitelma on yksi keskeisimmistä koulua ohjaavista dokumenteista. Siinä yleensä ilmaistaan kyseisen koulun tai kouluasteen tavoitteet ja oppiaines sekä oppilasarvioinnin periaatteet. Tämän lisäksi siinä otetaan usein kantaa myös opetusmenetelmiin, vaikka ne periaatteessa kuuluvatkin opettajien toimintavapauden piiriin. Eri aikoina ja eri kouluasteilla opetussuunnitelmasta on käytetty myös nimityksiä lukusuunnitelma, oppiennätys, opintosuunnitelma, opinto-opas tai koulutussuunnitelma. (Uusikylä & Atjonen 2000, 46.) Nykykäsityksen mukaan opetussuunnitelma nähdään dynaamisena prosessina (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 9).

2.1 Opetussuunnitelman kehitys peruskoulussa ja lukiassa

2.1.1 Peruskoulun opetussuunnitelman kehitys

Suomalaisen opetussuunnitelman historia on vielä kohtalaisien nuori. Itsenäisen Suomen aikana opetussuunnitelmauudistuksia on ollut viisi kertaa vuosina 1925, 1952, 1970 ja 1985. Maamme ensimmäinen opetussuunnitelma, maalaiskoulun opetussuunnitelma, julkaistiin vuonna 1925. Ensimmäinen varsinainen kansakoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö julkaistiin 1952 Suomen toipuessa talvi- ja jatkosodan henkisistä ja materiaalisista rasituksista. (Jauhiainen 1995, 57–59; Uusikylä & Atjonen 2000, 50.)

1960- ja 70-luku kului suuren uudistuksen – peruskoulujärjestelmään siirtymisen – merkeissä. Rinnakkaisista kansa- ja oppikouluista luovuttiin ja alettiin kehittää Ruotsin tapaan yhdeksänvuotista yhtenäistä peruskoulua, joka jakautui kuusivuotiseen ala-asteeseen ja kolmivuotiseen yläasteeseen. (Tästä jaosta luovuttiin perusopetuslain tullessa voimaan 1.1.1999.) Uusi peruskoulu tarvitsi uuden opetussuunnitelman. Laadittiin kaksiosainen opetussuunnitelmakomitean mietintö, joka ilmestyi vuonna 1970. Samaan aikaan peruskouluun alettiin siirtyä asteittain Pohjois-Suomesta edeten kohti etelää. Vuonna 1972 kouluhallitus (nykyinen opetushallitus) julisti kirjeellä mietinnön toisen osan opetussuunnitelmaksi. Se sisälsi ylimitoitettua ainekohtaisia oppimääriä. POPS-mietinnöt saivatkin osakseen kritiikkiä, mutta myös kiitosta. 1980-luvun käänteessä valtakunnalliseksi määrätyn opetussuunnitelman ongelmat kävivät entistä ilmeisemmäksi ja vähin erin opetusministeriössä ja kouluhallituksessa voimistui luottamus

siihen, että paikallisia oloja tuntevat voisivat tehdä päteviä päätöksiä kuntansa koulutoimen asioista. Näin alkoi syntyä uusi opetussuunnitelmatyö. (Uusikylä & Atjonen 2000, 51–52.)

Kouluhallituksen toimesta 1980-luvun alkupuolella toteutettiin peruskoulun opetussuunnitelman tarkistus- ja selkiyttämistyö. Koululait uudistettiin samanaikaisesti ja kouluhallituksen silloinen virkamiehistö laati Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1985. 1980-luvun loppupuolella otettiin käyttöön uusi opetussuunnitelmajärjestelmä. Suurin muutos verrattuna aikaisempaan opetussuunnitelmaan oli kuntien ja yksityisten koulujen ratkaisu- ja päätösvalan lisääntyminen muun muassa eri aineiden opetusjärjestelyissä ja opetussisältöjen valinnassa. (Juvonen 1986, 7.)

1970- ja 80-luvuilla opetussuunnitelmien pohjana käytetty tavoiteoppimisen ideologia on kyseenalaistettu monissa opetussuunnitelmateorioissa. Uuden käsityksen mukaan opetussuunnitelma on dynaaminen prosessi, joka reagoi jatkuvasti esimerkiksi arviointituloksiin ja ympäristön muutoksiin. 1990-luvun lähestyessä alettiin valmistella opetussuunnitelman laadintavallan ja -vastuun entistä radikaalimpaa hajauttamista (Uusikylä & Atjonen, 2000, 52). Tällä hetkellä edelleen voimassa olevan vuoden 1994 opetussuunnitelman tavoitteet osoittavat suuntaa, mutta ne eivät saa kahlita opetusta. Ennen vuotta 1994 koulutuksen kehittäminen pohjautui keskusjohtoisein malleihin. Vuoden 1994 opetussuunnitelma pohjautuu koulukoh- taiseen opetussuunnitelma-ajatteluun, johon sisältyy näkemys opettajasta oman työnsä kehittäjänä ja koulu yhteisön vahvuuksien tunnistaminen. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 9.) Tämä ajattelutapa näkyy myös kehitteillä olevan opetussuunnitelman kokeiluversiossa.

Tällä hetkellä uuden opetussuunnitelman kehittämistyö on meneillään. On havaittu, että vuoden 1994 opetussuunnitelma ei ohjaa riittävästi paikalliseen opetussuunnitelman laadintaan ja ettei se ohjaa riittävästi opetusta ja kasvatusta. Kansallisten arviointien tulokset ovat huolestuttavia ja alueellisia ja sukupuolten välisiä eroja on havaittu. On myös todettu, että arvostelu ei ole kohdallaan. Vuoden 1994 vapaasta opetussuunnitelmasta ollaan siirtymässä jälleen hieman tiukempaan ja normatiivisempaan opetussuunnitelmaan. (Pietilä 2003a.) Uusi opetussuunnitelma on ollut kokeilussa perusopetuksen vuosiluokilla 1–2 ja se astuu kyseisillä vuosiluokilla voimaan syksyllä 2003. Vuosiluokilla 3–6 toteutetaan syksyllä 2003 edelleen vuoden 1994 opetussuunnitelmaa. Vuosiluokkien 1–2 kokeilun jatkona aloitetaan kokeilu, joka edellyttää voimassa olevista perusopetuksen opetussuunnitelman perusteista poikkeamista vuosi-

luokilla 3–9. Opetushallituksen 19.12.2002 tekemän päätöksen mukaan uutta opetussuunnitelmaa kokeillaan kokeilukouluissa vuosiluokilla 3–9 ajanjaksolla 1.8.2003–31.7.2004. Kokeilun aloittaminen edellyttää Opetushallituksen myöntämää yksilöityä kokeilulupaa. Vuonna 2006 koko peruskoulu siirtyy uuteen opetussuunnitelmaan. (Opetushallitus 2002b; Pietilä 2003a; Pietilä 2003 b.)

2.1.2 Lukion opetussuunnitelman kehitys

Vuonna 1941 annettiin valtion oppikouluille uudet oppimisennätykset, jolloin uusittiin samanaikaisesti kaikkien oppiaineiden sisällöt ja metodiset ohjeet. Seuraava lukiota koskeva päätös saatiin vuonna 1981. Kouluhallitus antoi tällöin kurssimuotoista lukiota varten samanaikaisesti kaikkiin oppiaineisiin uudet oppimäärät. Lukuun ottamatta näitä vuosina 1941 ja 1981 tehtyjä päätöksiä lukion kehittäminen tapahtui lukusuunnitelman ja yksittäisten oppisältöjen avulla. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985, 5–6.) Vasta vuonna 1985 saatiin varsinaiset lukion opetussuunnitelman perusteet.

Lukiolaki 477/1983 muutti lukion opetussuunnitelman laatimismenettelyä ja sisältöä huomattavasti. Tätä ennen lukiota säädeltiin keskushallinnon varsin yksityiskohtaisilla määräyksillä. Aina 1960-luvun loppuun saakka opetusministeriö määräsi eri oppiaineiden sisällöt ja kouluhallitus antoi metodiset ohjeet. Sittemmin nämä molemmat siirtyivät kouluhallituksen päätösvaltaan. (Lukion... 1985, 5.) Nykyisin päätösvalta on siirtynyt kouluille itselleen.

Vuoden 1983 lukiolaki merkitsi ajattelutavan muutosta. Kehittämisen perustana olivat eduskunnan säätämät lukion opetus- ja kasvatustyötä ohjaavat tavoitteet. Ensimmäistä kertaa lukio käsitettiin selkeästi kokonaisuudeksi, ei pelkästään eri oppiaineita samanaikaisesti opettavaksi laitokseksi. Opetussuunnitelman laatimismenettely muuttui huomattavasti: valtiovalan säätämien rajojen sisällä opetussuunnitelman laati koulun ylläpitäjä. (Lukion... 1985, 5–6) Valtaosa maamme lukioista siirtyi uuteen opetussuunnitelmaan lukuvuoden 1987–1988 alussa. (Kouluhallitus 1989, saate.)

Yhteiskunnalliselle kehitykselle ominaista on keskusjohtoisuuden vähentyminen. Myös koulujärjestelmässä tämä näkyi 1994 opetussuunnitelmassa päätösvalan siirtyessä entistä enemmän kouluille. Koulujen päätäntävalta lisääntyi, siirryttiin luokattomaan lukioon sekä valinnaisuutta alettiin korostaa. Myös lukion opetussuunnitelmassa näkyi käsitysten muuttuminen

opetussuunnitelmasta dynaamisena prosessina. Tausta-ajatukset ovat kutakuinkin samat kuin peruskoulun 1994 opetussuunnitelmassa. (Peruskoulun opetussuunnitelma 1994, 8–11.) Tällä hetkellä myös lukiossa opetussuunnitelman uudistustyö on meneillään. Lukion opetussuunnitelman perusteet valmistuvat vuoden 2003 aikana ja ne otetaan käyttöön viimeistään 1.8.2005. (Pietilä 2003a; Pietilä 2003b.)

2.2 Uusi kehitteillä oleva opetussuunnitelma

Kun koulukasvatuksessa halutaan saada aikaan muutoksia, tulisi Viljasen (1982) mielestä koulukasvatuksen muutoksen kehittämisen prosessin lähtöä liikkeelle uusista tavoitteista. Uusien tavoitteiden määrittelyn jälkeen laaditaan uusi opetussuunnitelma näiden tavoitteiden mukaisesti. Tämän jälkeen suunnitellaan ja valmistetaan oppimateriaali. Opettajat koulutetaan toteuttamaan uusia tavoitteita ja opetussuunnitelmaa sekä käyttämään uutta oppimateriaalia. Tämän lisäksi valvotaan, että uudistuksen kaikissa vaiheissa menetellään tavoitteiden mukaisesti, ohjataan opettajan työtä sekä arvioinnin perusteella korjataan mahdollisia virheitä. (Viljanen, 1982.)

Oppimateriaalin laadinnan pohjana käytetään opetussuunnitelmia. Tällä hetkellä perusopetuksen ja lukion opetussuunnitelmien uudistamisprosessi on meneillään. Tämän hetkisen opetuskokeilun opetussuunnitelman (Opetushallitus 2002b, 157) mukaan liikunnan tavoitteina 1.–4.-luokille ovat

OPPILAS

- kokee liikunnan ja oppimisen iloa
- oppii monipuolisesti liikunnan motorisia perustaitoja ja saa virikkeitä harrastaa liikuntaa
- oppii turvalliset liikuntatavat ja uimataidon
- harjaantuu sekä itsenäisen työskentelyn taidoissaan että yhteistyötaitoissaan kannustavassa ilmapiirissä ilman keskinäisen kilpailun korostumista
- oppii hyvää käytöstä, sovittujen sääntöjen noudattamista ja reilun pelin henkeä
- oppii toimimaan pitkäjänteisesti ja suhtautumaan realistisesti omiin suorituksiinsa
- oppii pukeutumaan tarkoituksenmukaisesti liikuntaa varten sekä huolehtimaan puhtaudesta.

Liikunnan tavoitteet 5.–9.-luokille (Opetushallitus 2002b, 158) ovat

OPPILAS

- kehittää motorisia perustaitojaan sekä fyysistä kuntoaan ja oppii liikunnan lajitaitoja
- oppii ymmärtämään liikunnan merkityksen oman terveyden ylläpitämisessä sekä tarkkailemaan ja kehittämään omaa toimintakykyään ja hyvinvointiaan
- kehittää uimataitoaan sekä oppii vedestä pelastamisen taitoja
- oppii liikkumaan turvallisesti ja pukeutumaan asianmukaisesti erilaisiin liikuntatilanteisiin
- kokee liikunnan ja oppimisen iloa
- oppii liikuntaharjoitusten yhteydessä itsenäisen ja ryhmätyöskentelyn taitoja sekä kehittyä vastuullisuudessa ja toisten ihmisten huomioimisessa.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden luonnoksen (Opetushallitus 2002a, 173) mukaan liikunnan tavoitteita ovat

OPISKELIJA

- kehittää taitoja ja tietoja eri liikuntamuodoissa
- saa valmiuksia omaehtoisen liikuntaharrastuksen toteuttamiseen
- osaa arvioida omaa fyysistä kuntoaan sekä asettaa itselleen tavoitteita
- toimii hyvien tapojen mukaisesti, noudattaa sovittuja sääntöjä sekä osaa liikkua luonnonarvoja kunnioittaen
- osaa työskennellä rakentavasti, turvallisesti ja vastuullisesti sekä itsenäisesti että ryhmässä.

Kaikkiaan edellä luetellut tavoitteet näyttävät kokonaisvaltaisilta ja hienoilta. Voidaan kuitenkin pohtia, kuinka ne näkyvät toteutuvassa liikunnanopetuksessa esimerkiksi luistelun kohdalla. Kaikilla luokkatasoilla sosiaalisia tavoitteita painotetaan fyysisiä tavoitteita enemmän. Tavoitteissa näkyy tietty nousujohteisuus, sillä lukiota kohti siirrytään painottamaan itsenäistä työskentelyä ja vastuullisuutta. Tämä suunta on ymmärrettävä, sillä lukion tehtävänä on antaa opiskelijoille valmiuksia itsenäiseen liikkumiseen.

Suurimmat muutokset edelliseen vuoden 1994 opetussuunnitelmaan liikunnan osalta ovat seuraavat asiat peruskoulussa: 1) 1–4 luokilla leikinomaisuutta painotetaan opetusmenetelmänä 2) kuvaus oppilaan hyvästä osaamisesta (8 arvosana), joka tasapuolistaa valtakunnallista arviointia ja on oppilaan sekä opettajan oikeusturvaa parantava 3) ohjaavampi eli velvoittavampi opetuksen järjestämisen suhteen. (Pietilä 2003b.)

Lukion opetussuunnitelman perusteisiin vuodelta 1994 muutoksena on huomioitava opetushallituksen määräys, että liikunta ja terveystieto ovat kaksi eri oppiainetta. Lukion kurssimäärät liikunnan osalta pysyvät samoina, mutta perusajatuksena on tarjota mahdollisimman laadukkaita liikunnan kursseja, joka synnyttäisi kysyntää ja tarjontaa. Kurssien laadukkuuden myötä seuraisi kurssien portaittainen kasvu ja tarve lisäliikuntaan. (Pietilä 2003b.)

3 LUISTELUN ASEMA PERUSKOULUN JA LUKION OPETUSSUUNNITELMISSA

3.1 Luistelu opetussuunnitelmissa

Peruskoulu

Luistelun sisältöjä eri vuosien peruskoulun opetussuunnitelmissa on tarkasteltu kappaleen lopussa esitettävässä taulukossa 1. Seuraavassa käydään lyhyesti läpi peruskoulun opetussuunnitelmia luistelun näkökulmasta.

Kouluhallitus julkaisi POPS-70 oppaita, jotka olivat POPS-mietintöihin I ja II liittyviä peruskoulun opettajille suunnattuja ohjekirjasia. Niiden tarkoituksena oli pyrkiä valaisemaan konkreettisin esimerkein peruskoulun opetussuunnitelmaa eri oppiaineiden osalta. Liikunnan POPS-70 oppaassa luistelu mainittiin yhdeksi suomalaiskansallisiin olosuhteisiin soveltuvaksi tarkoituksenmukaiseksi liikuntamuodoksi. Oppaassa todettiin: ”Luistelu on yleistymässä talvisena urheilumuotona varsinkin suurissa asutuskeskuksissa, missä kunnalliset luistinradat ja jäähallit suovat sen harrastamiseen hyvät edellytykset. Luistelu ja jääpelit saattavat muodostua koululiikunnankin tärkeimmiksi talvilajeiksi erityisesti siellä, missä hiihtovälineiden hankinta tai kuljetus kotoa kouluun tuottaa oppilaille kohtuuttomia vaikeuksia.” (POPS-70. Opas; 10, 7.)

Peruskoulun poikien liikunnan opetussuunnitelmassa 1985 todettiin, että jatkuvan omaehtoisen liikuntaharrastuksen takaavat perusasiat tulee opettaa jokaiselle oppilaalle. Luistelu ja jääpelit kuuluivat liikunnan opetuksen pääsisältöihin. Peruskoulun 1.–2.-luokkien liikuntakurssien teemana oli ”liiku leikkien”, 3.–4.-luokkien liikuntakurssien teemana oli ”Liiku oppien”, 5.–6.-luokkien liikunnan teemana oli ”Liiku taitaen”, 7. – 8. luokkien liikunnan teemana oli puolestaan ”Liiku harjaantuen” ja 9. luokan liikunnan teemana oli ”Liiku harrastaen”. Luistelun sisällöt eri luokka-asteilla näkyvät taulukossa 1. (Peruskoulun poikien liikunnan opetussuunnitelma 1985, 11, 15.)

Peruskoulun tyttöjen liikunnan opetussuunnitelman 1985 mukaan tyttöjen liikunnan oppiainekseen sisältyi luistelun opetus. Luistelun sisältöihin kuului: välineisiin totuttautumisharjoitteita, liukuminen, lähdöt, luistelutavat, jarrutukset, käännökset, pyörinnät ja piruetit, hypyt

sekä matkaluistelua. (Liikunnan opetuksen opas 1986, 49; Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet). Taulukossa 1 opetettavat sisällöt on esitelty tarkemmin luokka-asteittain.

Juvonen (1986, 7) oli huolissaan kuntien ja yksityisten koulujen ratkaisu- ja päätösvallan lisääntymisestä muun muassa eri aineiden opetusjärjestelyissä ja opetussisältöjen valinnassa. Tällainen tilanne saattoi hänen mukaansa muodostua ongelmaksi etenkin sellaisissa aineissa – kuten liikunnassa – joissa opetussuunnitelmaa konkretisoimassa ei käytetä oppikirjaa. Tästä syystä Juvonen julkaisi peruskoulun opetussuunnitelmaan 1985 liittyen ala-asteen poikien liikunnanopetuksen keskeisiä oppi- ja harjoitussisältöjä esittelevän opetusoppaan. Juvosen ehdottamat sisällöt ovat kutakuinkin samat kuin peruskoulun poikien liikunnan opetussuunnitelmassa 1985, mutta asiasisältöjen tueksi hän oli lisännyt kuvitusta. Tarkemmat sisällöt näkyvät taulukossa 1.

Vuoden 1994 *peruskoulun opetussuunnitelmassa* ei anneta määräyksiä tai ehdotuksia siitä, kuinka liikuntalajien ja -muotojen tulisi jakautua liikuntatunneille. Ainoastaan uimataito mainitaan erikseen opetettavista taidoista. Vaikka liikuntalajien valinta on vapaa ja mahdollistaa koulukohtaisen vaihtelun, tulee kuitenkin huolehtia siitä, että sisältövalinnoin turvataan oppilaiden perusmotoriikan kehittyminen ja heille tarjotaan peruskoulun aikana monipuolisia liikuntakokemuksia sekä sisä- että ulkoliikuntalajeissa. Tällöin oppilaiden yksilöllisyys ja erilaiset motiivit harrastaa liikuntaa tulevat otetuksi huomioon jo peruskoulun aikana. Eriyttäminen ja yksilöllisyys nähdään erityisen tärkeänä 1994 opetussuunnitelmassa. Käytettävissä olevasta ajasta riippuen jotkut lajit käydään läpi vain esittelymielessä, kun taas keskeisempiin sisältöihin ja harjoitteisiin tulee varata aikaa riittävästi, niin että oppilaat harjaantuivat niissä. (Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994, 110–113.)

Tämän hetkisen opetuskokeilun opetussuunnitelman mukaan perusopetuksen 1–4-luokkatasojen keskeisissä sisällöissä mainitaan talviliikunta, jonka osaksi luistelu kuuluu. Oppilaan hyvää osaamista luistelussa 4. luokan päättyessä kuvataan liukumisen, jarruttamisen ja eteenpäin luistelun osaamisella. Perusopetuksen 5–9-luokkien tunteihin esitetään edellisen tavoin sisällytettäväksi talviliikuntaa, kuten luistelua. Päätösarvioinnin hyvä -arvosanan kriteerinä luistelun osalta on, että oppilas osaa luistella sujuvasti. (Opetushallitus 2002b, 157–158.)

TAULUKKO 1. Luistelu peruskoulun opetussuunnitelmissa

Luokka- taso	POPS- 70 opas, lii kunta 10	POPS, 1985 (poikien liikunta)	Juvonen, 1986 (poikien liikunta)	POPS, 1985 (tyttöjen liikunta)	POPS, 1994	Kehitteillä oleva POPS
1.–2.	Luistelu mainitaan keskeiseksi oppisisällöksi, mutta tarkemmin luistelun sisällöstä ei anneta ohjeita	kyykkyliuku, liuku yhdellä jalalla, kaariliuku kahdella jalalla, puoliaurajarrutus, jarrutus, käänös kahdella jalalla, luistelu eteenpäin, pujottelu-luistelu ja luistimien hoito	kyykkyliuku, liuku yhdellä jalalla, turvallinen kaatuminen, kaariliuku kahdella ja yhdellä jalalla, aurajarrutukset	luistinten jalkaanpano, nousu luistimille, tasapainoinen seisominen / jalkojen notkistamisia, kävelyä, turvallinen kaatuminen; suoraviivainen liuku kahdella jalalla, kyykyssä ja yhdellä jalalla; T-lähtö; kaariliuku eteenpäin kahdella jalalla, luistelu eteenpäin, pujotteluluistelu, luistelu taaksepäin; puoliaurajarrutus, jarrutus taaksepäin kärjille nousten; käänös kahdella jalalla; alkeispyörintä; tasahyppy	Ei määrättyjä läpikäytävistä lajeista. Luistelua ei mainita.	Sisältöjä ei mainita, kriteerinä arvosalalle 8: liukunnen, jarruttaminen, eteenpäinluistelu
3.–4.		eteenpäin ja taaksepäin luisteleminen vaihtelevilla nopeuksilla sekä kaarrokset ja pysähdykset	lähdöt ja vauhdin kiihdytykset, luistelu eteen- ja taaksepäin, kaarrokset ja pysäytykset, jääkiekkojarrutus	tasahyppy vauhdissa, totuttautuminen eri luisteluasentoihin; tasapainoinen suoraviivainen liuku, kaariliuku eteenpäin kahdella ja yhdellä jalalla, kyykkyliuku yhdellä jalalla; lähtö; Luistelu eteen- ja taaksepäin potkun voimakkuutta ja liu'un pituutta lisäten, kehäkierto eteenpäin, rinkeliluistelu eteen- ja taaksepäin; aurajarrutus, T-jarrutus; kantakäänös, kolmoskäänös kahdella jalalla / yhdelle jalalle; T-pyörintä kahdella jalalla; varsahyppy, kärkihyppyn alkeet		
5.–6.		kaarrot ja käännökset kumpaankin suuntaan	kaarrot ja käännökset kumpaankin suuntaan – myös tulokokeena testiradalla	tasahyppyjä kääntyen vauhdissa; puolikaari eteenulos ja eteensisään, kaariliuku taaksepäin yhdellä jalalla, vaaka liukuen taaksepäin; luistelu eteen- ja taaksepäin vauhtia / matkaa lisäten, kehäkierto taaksepäin, kaarreluistelu; puoliaura taaksepäin, sivuttaisjarrutus molempiin suuntiin; kolmoskäänös, kolmosvalssi; T-pyörintä; valssihyppy, kärkihyppy		
7.–8.		lähdön ja vauhdin kiihdytyksen, kaarteiden luistelun, suunnanvaihdon ja pysähdysten harjoittelu sekä luistelukestävyyden parantamiseksi matkaluistelu aika- ja matkatavoittein		kaariliukuja yhdellä jalalla, vaaka liukuen eteenpäin; erilaisen luistelutapojen yhdistelyä ja luistelutekniikan hiomista; käänösten yhdistelyä erilaisiin liukuihin ja luistelutapoihin; peruspiruetti; kolmoshyppy, muita hyppyjä, erityyppisiä nopeus-, ketteryy- ja kestävyysarjoitteita		
9.		aiemmin opittujen luistelutaitojen kertaaminen ja varmistaminen				

Lukio

Luistelun sisältöjä lukion opetussuunnitelmissa on tarkasteltu tämän kappaleen lopussa taulukossa 2. Seuraavassa eri vuosien lukion opetussuunnitelmia selvitetään lyhyesti luistelun näkökulmasta.

Vuoden 1981 lukion kurssimuotoisen oppimäärän ja oppimääräsuunnitelman mukaan lukion liikunnan kurssit jaettiin kahteen ydinkurssiin (Y 1 ja 2) sekä lisäaineskursseihin, joita oli yhdestä kolmeen (L 1–3). Näiden lisäksi jaoteltiin valinnaiset koulukohtaiset kurssit (V 1–3). Ydinkurssien sisällöissä opetettavat liikuntamuodot ja -lajit olivat tarkasti määriteltäviä. Lisäksi oli mahdollista toteuttaa erillinen koulukohtainen laji. Valinnaisten koulukohtaisten liikuntakurssien tavoitteena oli syventää kaikille yhteisten ydin- ja lisäaineskurssien oppisisältöjä sekä opetella kokonaan uusia liikuntamuotoja. Painopiste vapaavalintaisilla kursseilla voi olla joko kuntoilu-, virkistys-, ilmaisu- tai kilpailutyypisessä liikunnan harrastamisessa. Kunkin valinnaiskurssin tarkemmat tavoitteet määritellään kurssin alussa. (Lukion kurssimuotoinen 1981, 16–17, 22–25, 30.)

Ydinkursseilla pyrittiin saavuttamaan edellä mainitut perustavoitteet ja sen lisäksi keskeistä oli tietojen syventäminen, taitojen oppiminen ja harjoittelu sekä asenteiden selkiinnyttäminen. Ydinkurssien keskeisissä sisällöissä luistelua ei mainita, mutta lisäaine- ja valinnaiskurssien mahdollisena sisältönä luistelu ja jääpelit mainittiin erikseen. Luistelun ja jääpelien katsottiin sisältävän taitoluistelua, pikaluistelua, jääkiekkoa ja jääpalloa. Valinnaisten koulukohtaisten kurssien osalta ei esitetty minkäänlaisia lajiejdotuksia, vaan todettiin, että kurssien sisällöt päätetään yhteissuunnitteluna oppilaiden kanssa. Lisäaineskurssien sisällöt valittiin koulukohtaisesti. (Lukion kurssimuotoinen 1981, 16–17, 30)

Lukion opetussuunnitelman perusteissa 1985 määriteltiin liikunnassa toteutettavaksi ydinkurssit 1–2 ja lisäaineskurssit 3–5. Ydinkurssien ydinaines oli käytävä läpi kaikissa lukioissa, joissa se olosuhteet huomioon ottaen suinkin oli mahdollista. Ensisijaisesti kursseilla pyrittiin perustavoitteiden saavuttamisen varmistamiseen. Keskeistä oli myös tietojen syventäminen, taitojen oppiminen ja harjoittelu sekä asenteiden selkiinnyttäminen. Luistelua ei mainita erikseen ydinkurssiin sisältyvissä liikuntamuodoissa tai -lajeissa, mutta se voitiin valita koulukohtaiseksi lajiksi haluttaessa. Lisäaineskurssien opetuksessa pyrittiin siihen, että ydinainesta syvennettiin ja osittain opeteltiin uusia lajeja. Uusien lajien opettamisella opetusohjelmaan pyrittiin saamaan vaihtelua. Lisäaineskurssien sisällöt valittiin kunta- ja koulukohtaiseksi

Luistelu ja jääpelit mainittiin mahdollisiksi sisällöiksi lisäaineskursseilla. Niillä tarkoitettiin taitoluistelua, pikaluistelua, jääkiekkoa ja jääpalloa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 1985, 370–371.)

Vuoden 1994 lukion opetussuunnitelman mukaan lukiossa pitää olla kolme pakollista kurssia, joista yksi on terveystietoa. Liikuntakurssien rajojen todettiin olevan liukuvat, mutta joitakin sisältöjä yhteisten kurssien aikana tuli toteutua esimerkiksi perehtyminen eri vuodenaikojen keskeisiin sisä- ja ulkoliikuntamuotoihin. Määräyksiä tai ehdotuksia läpikäytävistä liikuntalajeista tai -muodoista ei 1994 opetussuunnitelmassa ole. Pakollisten kurssien lisäksi lukiossa pitää tarjota syventäviä kursseja. Syventävien kurssien sisällöissä mainittiin esim. tutustuminen uusiin lajeihin ja kehittyminen oman lajiin tuntemisessa ja hallinnassa. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994, 106–108.)

Kehitteillä olevassa lukion opetussuunnitelmassa liikunnassa on kaksi pakollista kurssia LI1 ja LI2. Kummankin sisällöissä mainitaan talviliikunta. Syventävien kurssien osalta talviliikuntaa ei mainita, mutta niiden sisältöjen tarkentaminen tapahtuu opettajan ja opiskelijoiden yhteistyönä. (Opetushallitus 2002a, 174–175).

TAULUKKO 2. Luistelu lukion opetussuunnitelmissa

Lukion kurssi	Lukion kurssimuotoinen oppimäärä ja oppimääräsuunnitelma 1981	Lukion ops 1985	Lukion ops 1994	Kehitteillä oleva lukion ops
Ydinkurssit	Ydinkurssit 1–2: Luistelua ei mainita	Ydinkurssit 1–2: Luistelua ei mainita		
Lisäaineskurssit	Lisäaineskurssit 1–3: Luistelu ja jääpelit mahdollinen kurssisisältö	Lisäaineskurssit 3–5: Luistelu ja jääpelit mahdollinen kurssisisältö, kunta- ja koulukohtainen valinnaisuus	Kolme pakollista kurssia, joista yksi terveystietoa. Ei määräyksiä läpikäytävistä lajeista. Luistelua ei mainita.	Kaksi pakollista kurssia LI1 ja LI2. Talviliikunta, johon luistelu kuuluu, mainitaan sisällöissä. Syventävien kurssien osalta luistelua ei mainita.
Valinnaiset kurssit	Valinnaiset kurssit 1–3: Koulukohtainen vapaaehtoinen laji, luistelua ei erikseen mainita			

3.2 Liikuntalajien- ja muotojen jakautuminen liikuntatunneilla

Ahlgrén (1973) tutki tyttöjen liikunnanopetuksen tuntimäärien jakautumista sekä opettajan vaikutusta lajijakaumaan. Liikuntalajien tuntimääriä hän tutki kouluhallitukseen lähetetyistä tilastoista lukuvuosilta 1967–69 ja tietoa opettajien opettamista lajeista sekä heidän opetusmieltymyksistään kyselyllä keväällä 1970. Kouluhallitus keräsi tuohon aikaan kaikilta kouluilta toteutetut opetussuunnitelmat jokaisen lukuvuoden lopussa. Näistä Ahlgrén valitsi otokseksi 215 koulua, joka oli 48 % perusjoukosta ja selvitti tuntimäärien jakautumista keskikoulun toisella ja neljännellä luokalla ja lukiossa seitsemännellä luokalla. Pakollisia liikuntalajeja olivat urheilu (yleisurheilu, suunnistus ja hiihto), voimistelu (perusvoimistelu ja telinevoimistelu), palloilu (kori-, lento-, ja pesäpallo) ja kansantanssit. Luistelu ja jääpallo mainittiin suosituksissa vapaavalintaisiksi lajivaihtoehtoiksi. Tulosten mukaan pakollisista lajeista kaikilla luokkatasoilla eniten opetettiin voimistelua. Vapaavalintaisista lajeista eniten opetettiin luistelua (keskimäärin 4–9 tuntia) ja uintia (keskimäärin 2–3 tuntia). Luistelun opetusta oli ollut alemmilla asteilla enemmän kuin lukiossa. 17–40 %:ssa kouluista ei opetettu luistelua. Kaupungeissa opettajat pitivät kaikista lajeista vähiten luistelun opetuksesta. Tutkimustulokset osoittivat, että tyttöjen liikunnanopetuksen lajisisältöön vaikuttivat eniten opettajan henkilökohtaiset mieltymykset ja koulujen tarjoamat salitilat ja liikuntapaikat opetuksen toteuttamiselle. (Ahlgrén 1973, 1–23.)

Knuutila (1983) totesi, että yleisenä opetussuunnitelmana oleva peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö vuodelta 1970 on ainakin luistelun opetuksen osalta liian yleinen ja kaipaisi rinnalleen tiiviitä perusoppiainesluetteloita, jolloin voitaisiin taata opetuksen joustava eteneminen luokka-asteelta toiselle. Lisäksi hän painotti, että opettajalla tulisi olla käytössään monipuolista oppi- ja lähdemateriaalia, jossa otetaan huomioon ikäkausien erilaiset vaatimukset. Knuutila tutki opetussuunnitelman toteutumista luistelun osalta Jyväskylän koululaitoksen viidellätoista ala-asteella. Toteutetussa opetussuunnitelmassa eli opettajien toiminnassa tunneilla oli havaittavia eroja riippuen siitä, käyttivätkö opettajat tunneilla itse luistimia vai ei. Tyttöjen luistelun opetuksen Knuutila totesi olevan monipuolisempaa verrattuna poikien jääpelivoittoiseen opetukseen ja täten tyttöjen luistelunopetus toteutti paremmin kirjoitettua opetussuunnitelmaa. Knuutila kritisoi sitä, että luistelun opetus pohjautui voimakkaalle vapaaajan harrastukselle. Hänen mielestään tilanteen pitäisi olla päinvastainen eli koulun liikunnanopetuksen tulisi tukea kaikkia jääurheilumuotoja. Tilanteen korjaamiseksi hän ehdotti opetussuunnitelman kehittämistä ja luistelun opetuksen parempaa huomioonottamista opettajien

koulutuksessa. Opetussuunnitelman parantamiseksi hän ehdotti seuraavia käytännön toimenpiteitä: 1) Pelkkä jääpelien pelaaminen pitäisi karsia pois ja liittää siihen pelaamista edellyttävien perustaitojen harjoittelua 2) Luistelutuntien turvallisuuden lisäämiseksi pitäisi kaikille oppilaille olla kypärät koulun puolesta ja 3) Opettajan pitäisi itse pystyä luistelemaan tunneillaan, jolloin hän pystyisi tehokkaasti ohjaamaan oppilaitaan. (Knuutila 1983, tiivistelmä, 30, 69–70.)

Tutkittaessa opettajien käsityksiä paikallisen liikunnanopetuksen kehittämisestä selvisi, että talvilajit ovat opetuksessa suosittuja. Tutkimuksen perusjoukkona olivat Keski-Suomen läänin peruskoulujen ala-asteet, joista valittiin näytteeksi joka toinen satunnaisotannalla. Mukana tutkimuksessa oli 31 kaupunkikoulua ja 80 maalaiskunnan koulua. Kevään 1986 aikana lähetettiin kyselylomakkeeseen vastasi 87 opettajaa, joista valtaosa eli 74 % oli miehiä ja 26 % naisia. Kyselylomakkeiden palautusprosentti oli 78 %. Talvilajien osuudeksi liikunnan opetuksesta ilmoitettiin 27 % vaihdellen 0 %:sta 45 %:iin. Talvilajien suosiota selitti se, että niiden toteutumiseksi ei tarvitse paljoakaan koulun tiloja tai välineitä. Talvilajien suosiosta huolimatta opettajat halusivat lisätä kaikista lajeista selvimmin talvilajien osuutta opetussuunnitelmassa. Vajaa puolet opettajista lisäisi talvilajeja ja kukaan heistä ei vähentäisi niiden osuutta. Opettajat halusivat myös lisää päätäntävaltaa liikuntamuotojen painotuksista. (Berg & Kuoppa-aho 1987, 62–63, 65, 103, 106, 113.)

Porevirta ja Viita (1989) selvittivät opettajien käsityksiä luistelun opetuksesta ja luistelukampanjoista sekä näiden kehittämisestä. Tutkimuksen perusjoukkona olivat kaikki Suomen peruskoulujen ala-asteet. Näytteeksi valittiin kuntoluistelukampanjaan osallistuneet ala-asteet (n=176) ja näille valittiin maantieteelliset vastinparit (n=176). Lähetetyistä 352 kyselylomakkeesta palautettiin 260 lomaketta. Vastanneista opettajista 73 % oli miehiä ja 27 % naisia. Luistelunopetuksen kehittämisen osalta selvisi, että suurin osa opettajista toivoi täydennyskoulutusta, oppimateriaalia ja asiantuntija-apua. Opettajat tunsivat tarvetta tietojensa ja taitojensa kehittämiseen. Täydennyskoulutukseen osallistuminen on kuitenkin hankalaa ajankohtien huonouden ja kulukorvausten takia ja niinpä tutkijat ehdottavat opettajien puutteellisten tietojen ja taitojen tueksi oppimateriaalia. Monet opettajat kaipasivat tutkimuksen mukaan valmiita tuntisuunnitelmia ja opetusvinkkejä. Useat toivoivat myös opetusvideota luistelusta. Yleisesti ottaen opettajat toivoivat mahdollisimman valmiita ja käytännöllisiä opetuspaketteja, joilla säästettäisiin aikaa vievää suunnittelua. (Porevirta & Viita 1989, 51, 53, 85–86.)

Tutkittaessa neljän Sotkamon kunnan alueella olevan ala-asteen vanhempien mielipiteitä liikuntalajien ja -muotojen jakautumisesta liikuntatunneille selvisi, että vanhempien mielestä luistelu oli neljänneksi tärkein opetettava laji uinnin, hiihdon ja yleisurheilun jälkeen. Koulussa opetettaviksi taidoista tärkeimmiksi oppilaiden huoltajat nimesivät uimataidon, hiihtotaidon ja luistelutaidon tässä tärkeysjärjestyksessä. (Rahikkala 1996, 25 – 26, 33)

Hänninen ja Hänninen (1998) tutkivat vuonna 1994 voimaan tulleen opetussuunnitelmauudistuksen yhteyksiä liikunnanopetukseen opetussuunnitelman, koululiikunnan tavoitteiden ja sisältöjen avulla. He selvittivät muun muassa liikuntamuotojen ja -lajien jakautumista liikuntatunneilla yläasteella ja lukiossa. Jääpelit olivat heidän tutkimuksensa mukaan lukuvuoden aikana eniten opetettavista lajeista kolmannella sijalla ja luistelu kuudennella sijalla. Miesopettajat opettivat naisopettajia enemmän sekä jääpelejä että luistelua. (Hänninen ja Hänninen 1998, 4–5, 39, 41, 65–66.) Toisessa tätä aikakautta selvittävässä tutkimuksessa saatiin erilaisia tuloksia lajijakaumista. Sen mukaan luistelu oli yleisimmin esiintyvä laji ala-asteella, mutta yläasteella ja lukiossa se ei sijoittunut kymmenen yleisimmän liikuntamuodon joukkoon. Jääpelit olivat näillä kouluasteilla sijoilla neljä ja seitsemän. (Heikinaro-Johansson 2003.)

4 LUISTELU KOULULIIKUNNAN TAVOITTEIDEN TOTEUTTAJANA

4.1 Sosiaaliset ja emotionaaliset tavoitteet

Liikunnanopetuksen yhtenä tärkeänä tavoitteena on herättää oppilaassa ja opiskelijassa pysyvä liikuntaharrastus (Jääskeläinen 1995, 7; Opetushallitus 2002a). Luistelu voi hyvin olla koko perheen harrastus ja vapaa-ajanviettotapa (Arvonen, Lehtonen, Niukkanen & Reponen 2002, 105) ja siten myös elinikäinen harrastus. Myönteiset kokemukset koululiikunnassa edesauttavat liikunnan harrastamisen jatkuvuutta. Jääskeläisen (1995, 65) mukaan esimerkiksi muodostelmaluistelun avulla voidaan muokata liikunta-asenteita myönteisiksi.

Luistelun avulla saavutettavia sosiaalisia ja emotionaalisia tavoitteita ei ole tutkittu, mutta näitä tavoitteita voidaan tarkastella myös yleisemmällä tasolla. Tjeerdsma (1999) kokosi tutkimuksia opetustyylien yhteyksistä affektiiviseen tavoitteiden saavuttamiseen. Tutkimusten perusteella hän kyseenalaisti perinteisen opettajajohtoisuutta ja kilpailullisuutta sisältävän liikunnanopetuksen roolin sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen kehittymisessä. Samalla hän listasi niitä opetusmenetelmiä, joita käyttämällä voidaan tukea affektiivisten taitojen kehittymistä. Hän mainitsi muun muassa seuraavat opetusmenetelmät: yhteistoiminnallisuus, oppilaiden päätöksen teko, ryhmäytymisharjoitukset sekä paripalautte. (Tjeerdsma 1999.) Weare (2000) toteaa Dupauliin ja Eckertiin (1994) viitaten, että opetusmenetelmien laajan käytön positiivisesta vaikutuksesta affektiivisiin taitoihin on pitäviä todisteita. Suppeammalla opetusmenetelmien käytöllä ei saavuteta yhtä hyviä tuloksia. Opetusmenetelmien vaihtelemisesta on lisäksi se hyöty, että näin oppilaalla on mahdollisuus käyttää oppimiaan taitoja erilaisissa tilanteissa. (Weare 2000, 109.)

4.1.1 Opetusmenetelmät

Liikuntatuntien motivaatioilmasto on otollinen affektiiviselle kehitykselle, jos tunnit ovat tehtäväsuuntautuneita eli jonkin tavoitteen saavuttaminen on tärkeämpää kuin luokkatovereiden voittaminen. Voidaankin sanoa, että oppilaiden yhteistyö tai -toiminta on parempi työmuoto kuin kilpailu ja yksilötyöskentely, kun halutaan kehittää sosiaalisia taitoja tai ryhmän suhteita. Yhteistoiminnallisten pelien on todettu lisäävän lasten prososiaalista kehittymistä enemmän kuin tavallisten pelien. (Grineski 1993.) Myös pienten lasten prososiaalinen käyttäytyminen vahvistui silloin, kun he leikkivät yhteistoiminnallisia leikkejä. Kilpailulliset leikit eivät mahdollistaneet yhtä hyvin prososiaalista käytöstä. Kun käytettiin yhteistoiminnallisia leikkejä tai

pelejä lapset näyttivät samalla olevan myös iloisempia ja nauttivan enemmän. (Grineski 1989.) Tutkittaessa erästä koululaisten tanssiryhmää, jossa käytettiin yhteistyötä vaativaa oppimista, havaittiin tällaisen työskentelytavan tukevan vuorovaikutustaitojen kehittymistä (Yoder 1993).

Myös Kahila (1993, 1986) on tutkinut yhteistyön merkitystä. Hänen tutkimuksessaan yhteistyöskentelyä pareittain ja systemaattisesti vaihtuvia pareja käyttävän ryhmän auttamiskäyttäytyminen, vastuunkantaminen ja välittäminen kehittyivät paremmin kuin sellaisten ryhmien, jotka käyttivät joko yhteistyöskentelyä pareittain ja omavalintaisia pareja, opettajajohtoista yksilötyöskentelyä (komentotyö) tai joiden opetusmenetelmiin ei ollut annettu ohjeita. Yksilötyöskentelyyn liittyvien opettajajohtoisten menetelmien käyttö vaikutti niin, että oppilaat olivat enemmän riippuvaisia opettajasta, kun taas yhteistyöskentelyryhmien opettajasidonnaisuus oli heikompi. (Kahila 1993, 46 – 52.) Samantyyppisiin tuloksiin Kahila (1986) pääsi myös aikaisemmassa tutkimuksessaan. Siinä liikuntatuntien yhteistyöskentelyllä päästiin yksilötyöskentelyryhmää parempiin tuloksiin seuraavilla alueilla: yleinen auttamishalukkuus, neuvomis- ja korjaamistendensi, auttamisen ja avunsaamisen kokeminen entistä helpompana, avunpyyntö parille, ystävien entistä suurempi määrä, toisesta välittäminen sekä yhteistyöskentelyn suosiminen. (Kahila 1986, 78.)

Kun työskennellään yhteisesti jonkin tavoitteen saavuttamiseksi, oppilaat ymmärtävät, että heidän panoksensa vaikuttaa lopputulokseen. Yhteistyön käytöstä on edellä mainittujen lisäksi siis se hyöty, että silloin oppilaiden vastuullisuus pääsee kehittymään. Vastuuntunto kehittyy myös, jos oppilas on itse vastuussa omasta tekemisestään eli käytetään oppilaslähtöisiä opetusmenetelmiä opettajalähtöisten tilalta. Ongelmaratkaisutyölin käyttäminen sen sijaan antaa oppilaille kokemuksia itsenäisyydestä, kehittää aloitekykyä sekä auttaa heidät tuntemaan itsensä tärkeäksi. Tätä opetustyyliä käytettäessä opettajan pitäisi hyväksyä oppilaiden esittämät erilaiset ratkaisumallit, koska silloin oppilaiden itseluottamus ja itsetunto saavat mahdollisuuden kasvaa. Jos oppilaat ratkaiset jotain ongelmaan yhteistyössä muiden oppilaiden kanssa, he oppivat hyväksymään myös toisten ideoita ja samalla erilaisia ihmisiä. Varsinkin nuorilla lapsilla empatiataitoa voi kehittää myös käyttämällä liikuntatunneilla mielikuviin perustuvia harjoituksia, joissa lapsia kehoitetaan kuvittelemaan olevansa jotain muuta kuin, mitä he oikeasti ovat. (Pica 1993.)

Oppilaslähtöisten opetustyylien käytöllä on merkitystä positiivisen affektiivisen kehityksen kannalta. Kun tutkittiin oppilaiden käsitystä omasta itsestään käytettäessä opettajajohtoista tai oppilaslähtöistä opetustyyliä, havaittiin käsityksen kehittyvän eniten, kun käytettiin sellaista liikunnanopetustyyliä, jossa myös oppilaat saivat päättää asioista kuten sisällöistä ja ajankäytöstä. Oppilaiden vuorovaikutuksen ja yleisen evaluaation suurempi määrä opettajajohtoiseen ryhmään nähden vaikuttivat myös positiivisesti kehitykseen. (Martinek, Zaichkowsky & Cheffers 1977.)

4.1.2 Tunnetaidot

Jotkut liikuntakursseista voidaan suunnitella harjaannuttamaan tunnetaitoja, jolloin kurssiin saattaa liittyä myös tunnetaitojen teoriaopetusta ja jonka liikunnan sisältöjen toteutus on pitkälti valittu affektiivisten tavoitteiden suunnassa. Tällaisia kursseja tutkittaessa muun muassa Debusk & Hellison (1989); Gibbons, Ebbeck & Weiss (1995); Kuusela (2001); Rantala (2002) sekä Wandzilak, Carrol & Ansorge (1988) ovat saaneet hyviä tuloksia. Kuuselan tutkimuksessa lähes jokainen oppilas havaitsi kehittyneensä ja muuttaneensa käyttäytymistään esimerkiksi ongelmanratkaisutaidoissa ja vastuunotossa. Oppilaat raportoivat myös liikuntatuntien ilmapiiriin kohentuneen. Opettaja puolestaan havaitsi oppilaiden vastuunoton itsestä ja muista, ongelmanratkaisutaidon sekä yhteistyön kehittyneen. (Kuusela 2001, 88 – 94, 99 – 102.)

Toisessa tunnetaitokurssiin liittyvässä tutkimuksessa keskityttiin moraalien kehityksen tarkasteluun. Koeryhmien lasten kaikkiin kouluaineisiin tai vain liikuntaan sisällytettiin reilu peli-ajattelun mukaista toimintaa ja opetustyyliä vaihdeltiin käyttäen esimerkiksi ongelmaratkaisua. Kummallakin koeryhmällä moraalinen päättely, harkinta ja aikomukset kehittyivät ja prososiaalinen käyttäytyminen eli positiivinen sosiaalinen toiminta lisääntyi huomattavasti verrattuna kontrolliryhmään. Koeryhmien välillä ei ollut merkittävää eroa. (Gibbons, Ebbeck & Weiss 1995.) Eräässä näistä tutkimuksista sisältö perustui moraalisen kehittymisen (reilu peli, rehellisyys, urheilijamaisuus) tukemiseen. Käytännössä jokaiseen joukkueen harjoitukseen kuului moraalisiin perustuvia tehtäviä sekä keskusteluja dilemmoista. Koeryhmän toivottu käyttäytyminen eli reilu toiminta lisääntyi enemmän kuin kontrolliryhmän. (Wandzilak, Carrol & Ansorge 1988.)

Vastuuntunnon kehittymistä liikuntatuntien aikana on seurattu myös Rantalan (2002) tutkimuksessa. Peruskoulun 7-luokkalaisille pojille pidettyjä liikuntatunteja ohjasi eräs vastuuntuntoisuuden malli, jonka perusteella tunteihin sisällytettiin mallin teorian opetusta sekä käytettiin joitakin erityisiä opetusmenetelmiä. Oppituntien peruspilareina pidettiin oppilaskeskeytystä, avointa oppimisilmapiiriä sekä avointa vuorovaikutusta. Kun vastuuntuntoisuuden sekä sosiaalisten taitojen kehitystä seurattiin tämän tutkimuksen aikana, sekä opettaja että tutkija havaitsivat kaikkien oppilaiden kehittyneen näissä ominaisuuksissa. Oppilaat itse arvioivat oppineensa teoriaa sekä kehittyneensä hieman vastuuntuntoisuudessa tutkimuksen liikuntatuntien aikana. (Rantala 2002, 56, 60, 64.) Samaa vastuuntuntoisuuden mallia käytettiin rikollisuuteen taipuvaisten nuorten liikuntaohjelmassa. Liikuntaohjelman havaittiin kehittäneen nuorten vastuunottoa itsestä sekä affektiivisia ja tiedollisia ominaisuuksia sekä vaikuttaneen positiivisesti käyttäytymisen. Kaikkien tutkimukseen osallistuneiden sosiaalisesti hyväksyttävä käytös lisääntyi. Erityisesti kehittyivät itsekontrolli ja välittäminen. (Debusk & Hellison 1989.)

4.1.3 Sosiaalisten ja emotionaalisten tavoitteiden toteutuminen luistelussa

Schmengler ja Eicholz (1983) muistuttavat, että koululajina luistelulla on hyvät mahdollisuudet tukea sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista. Kun luistelun opetettaessa käytetään paripalautetta, parityöskentelyä ja ryhmätyöskentelyä, oppilaat oppivat auttamaan toisia sekä toimimaan vastuullisesti. Paripalautte on lisäksi motivoivaa ja siitä on se hyöty, että siinä opittuja tarkkailu- ja korjaamistaitoja voidaan käyttää myös vapaa-ajan luistelun harrastamisessa hyväksi.

Muodostelmaluistelu tukee liikuntakasvatukselle asetettujen psyykkisten ja sosiaalisten tavoitteiden saavuttamista. Laji edellyttää ryhmän jäseniltä sosiaalista sopeutuvuutta ja toisten huomioonottamista sekä auttamista. Yhteisvastuu onkin tärkeä teema muodostelmaluistelussa. Tällaisessa joukkuelajissa vuorovaikutus kehittyy monipuolisuuteen ja jatkuvuuteen. Lisäksi laji kehittää esteettistä tajua. (Jääskeläinen 1991; Jääskeläinen 1995, 7 – 8, 73.) Jääskeläinen (1991) asetti muodostelmaluistelulle koululajina myös seuraavia tavoitteita: mukavien liikuntaelämysten kokeminen ja ilo sekä keskittymiskyvyn ja tarkkuuden kehittyminen. Olennaista hänen mukaansa edellisten lisäksi on myös keksimiskyvyn, ilmaisun ja luovuuden kehittyminen. Samat seikat ovat sovellettavissa myös koulussa opetettavaan perusluisteluun. Kivimäen (1981, 38) mukaan taitoluistelu yleisemminkin vaatii harrastajaltaan eläytymiskykyä, tunne-

herkkyyttä, luovuutta, mielikuvitusta sekä musikaalisuutta. Tärkeinä psyykkisinä tekijöinä taitoluistelussa voidaan mainita vielä näiden lisäksi rohkeus sekä avoimuus. (Kivimäki 1981, 38.) Pariluistelun ja jäätanssin voidaan ajatella olevan seurantanssien kaltaisia. Erästä seurantanssikurssia koskevan tutkimuksen tulokset osoittivat, että oppilaiden mielestä kurssin aikana parhaiten toteutuivat sosiaalisuuden sekä ilon ja virkistyksen tavoitteet. Lisäksi oppilaat mainitsivat jatkuvan harrastuksen tavoitteen toteutuneen hyvin. (Jylhä & Mäntyrinne 1986, 32.)

Luistelutunneille valituilla harjoitteilla voidaan pitkälti määrätä millaisia sosiaalisia tavoitteita tunneilla halutaan saavuttaa. Monipuoliset työskentelymuodot takaavat sen, että oppilaiden ja opiskelijoiden yhteistyötaidot kehittyvät. Laadittu luistelun oppimateriaali ei ole tarkoitettu varsinaiseksi tunnetaitokurssiksi, eikä se täytä sellaisia kriteerejä. Materiaaliin on kuitenkin pyritty sisällyttämään monipuolisia harjoitteita, jossa oppilaat ja opiskelijat toimivat erilaisissa ryhmissä. Muodostelmaluistelu sekä jäätanssi ja pariluistelu ohjaavat jo lajeina yhteistointaan, eikä niihin ainakaan koulumuotona liity yksilöiden välistä kilpailua. Materiaalin harjoitteissa on muutenkin pyritty välttämään kilpailullisuutta ja lisäämään yhteistoiminnallisuutta. Erityisesti seuraavilla laaditun luistelun oppimateriaalin teemoilla on pyritty kehittämään oppilaiden sekä opiskelijoiden sosiaalisia ja emotionaalisia taitoja: muodostelmaluistelu, luova musiikkiluistelu sekä jäätanssi ja pariluistelu.

4.2 Fyysiset ja tiedolliset tavoitteet

4.2.1 Motoriikka

Luistelu antaa uudenlaisia ärsykeitä, koska jään liukkaus mahdollistaa erilaisen liikkumistavan verrattuna muihin alustoihin. Perusluistelutaidot ovat pohjana niin peli- ja pikaluistelulle kuin yksin- ja muodostelmaluistelullekin. (Jääskeläinen 1995, 7; Kivimäki 1981, 74). Luistelun tärkeyttä nimenomaan koululiikunnassa voidaan perustella sillä, että luistelutaidon nopeimmat kehitysvaiheet ajoittuvat tälle ajalle. Tyttöjen taidot kehittyvät lähinnä 7–12 -vuotiaana ja poikien koko peruskoulun ajan. (Holopainen 1981, 149.)

Luistelu luetaan kuuluvaksi taitolajeihin, joten persoonallisuuden ja emotionaalisten taitojen lisäksi se kehittää myös motoriikkaa. Volgusev (1990, 247) totesi, että taitoluistelu ja erityisesti yksinluistelu on luistelun taidollisesti vaativin osa-alue. Kivimäki (1981, 38–39) piti koordinaatiota keskeisimpänä taitoluistelun lajivaatimuksena mainiten tärkeimpinä taitoteki-

jöinä tarkkuuden sekä ketteryyden. Åstrand (1969) totesi, että harva urheilulaji vaatii niin täydellistä hermojen ja lihasten yhteistyötä eli koordinaatiota kuin taitoluistelu.

Eri luistelulajeissa motoriset taidot painottuvat hieman eri tavalla. Luistelussa tarvitaan tasapainoa. Toisaalta tasapaino kehittyy luistelemalla. (Luistelu harjoittaa 1993.) Kivimäki (1981, 38) piti dynaamista tasapainoa yhtenä tärkeimpänä taitoluistelun taitotekijänä. Stamm (2001) painotti tasapainon merkitystä jääkiekkoilijoiden ja Horne (1997) ringeten pelaajien luistelussa. Kummatkin esittelivät monia tasapainoa kehittäviä perusluisteluharjoituksia. Tasapainoa tarvitaan etenkin sirklauksessa sekä muissa kaarella tehtävissä liikkeissä, koska näissä painopiste on tukipisteen ulkopuolella (Alatalo & Lumela 1987, 33).

Helppojen jäätanssin alkeistanssien avulla voidaan harjoitella perusluistelutaitoja (Jacobson & Peltola 1993). Muodostelmaluistelun avulla voivat harjaantua esimerkiksi perusluistelutaito, lajitaidot sekä rytmikyky. Samalla opitaan ryhmäkoordinaatiota eli sovittamaan oma liikkuminen ja sen ajoittaminen muiden ryhmäläisten liikkeeseen ja liikkumiseen. Edellisten lisäksi muodostelmaluistelussa tärkeitä taidon alueita ovat edellä mainittu tasapaino, ketteryys, suuntautumiskyky sekä yhdistelykyky. Näihin seikkoihin perustuen muodostelmaluistelun on todettu vaativan hyvää liikekoordinaatiota (Jääskeläinen 1991, Jääskeläinen 1995, 7 – 11, 69–71.) Voidaan olettaa, että muodostelmaluistelun lisäksi myös muut taitoluistelun osa-alueet (yksinluistelu, pariluistelu, jäätanssi) sekä koulun perusluistelutunnit kehittävät vastaavia taidon osa-alueita.

Jääkiekkoilijoiden luistelutaidoissa painotetaan tasapainon lisäksi myös ketteryyttä. Monia kouluissakin käytettäviä perusluisteluharjoituksia on listattu ketteryyttä kehittäviksi. (Stamm 2001, 11 – 29.) Voidaan siis olettaa, että perusluistelun harjoittaminen kehittää sekä tasapainoa että ketteryyttä.

Myös erityisryhmiin kuuluvat voivat harrastaa luistelua. Luistelu on hyvä harjoittelumuoto, koska sen avulla voidaan kehittää tasapainoa, ketteryyttä ja koordinaatiota (Oppelt & Ward 1980; Romppainen 2003.) Lisäksi luistelulla voidaan lisätä tietoisuutta kehosta ja parantaa perusliikettä (Adams & Oppelt 1978). Suomessakin on tehty kokeiluja lievästi liikuntavammaisten lasten luistelunopetuksesta. On havaittu, että taitoluistelun harjoittamisella voidaan parantaa sekä motorisia taitoja yleisellä tasolla että lajitaitoja. Taitoluisteluharjoittelun todettiin tukevan myös lasten fysioterapian tavoitteita (Kytömäki 1997).

Taito kehittyy hitaasti ja pitkän harjoittelun tuloksena. Tämän takia ei voida olettaa, että yhden mallitunnin aikana tapahtuisi varsinaista taitojen oppimista. Laaditun luistelun oppimateriaalin sirklausklinikka- ja taitoluisteluteemoilla on pyritty erityisesti harjoittamaan oppilaiden motorisia taitoja.

4.2.2 Kunto

Kestävyyskunto

Luistelun vaikuttavuudesta kestävyyskuntoon on ristiriitaisia tuloksia. Kun tutkittiin luistelua aktiivisesti harrastavien sykkeitä ja maksimaalista hapenottokykyä, todettiin luistelun olevan tehokkaampaa kestävyyskunnan kannalta kuin lenkkeilyn. Mutta jos luistelun satunnaiset harrastajat saavat luistella vapaasti jäällä, aktiivisuustaso jää niin alhaiseksi, ettei aerobinen kunto kehity merkittävästi. Suurin osa tällaisista luisteliijoista liikkuu käyttäen alle puolet maksimaalisesta hapenottokyvystään. Miehet tosin vaihtelevat luistelunopeutta naisia enemmän, jolloin he hyötyvät harjoituksesta naisia enemmän. (Léger 1981.)

Kilpatason taitoluisteliijoita tutkittaessa havaittiin, että jäällä harjoittelevien luistelijoiden kunto pysyi ennallaan, kun taas oheisharjoitteluun (kuntopyörällä polkeminen) osallistuvien luistelijoiden kestävyyskunto kohentui. (Mannix, Healy, & Farber 1996.) Nämä tulokset voivat kuitenkin johtua siitä, että uudentyyppinen kuormitus saa yleensä aikaan suuremman harjoitusvasteen kuin vanha, koska elimistö sopeutuu käytettävään kuormitukseen (Nummela 1997, 182). Näin on voinut käydä Mannixin ym. (1996) tutkimuksen taitoluisteliijoilla. He olivat adaptoituneet jäällä tehtävään kestävyysharjoitteluun. Jääskeläinen (1995, 65 – 67) totesi edellisistä tutkimustuloksista poiketen, että muodostelmaluistelu kehittäväää aerobista kestävyttä.

Kaikessa luistelussa lihakset työskentelevät välillä staattisesti (Åstrand 1969), mutta erityisesti jäätanssista muodostuu helposti anaerobinen laji, sillä siinä on paljon staattisia asentoja, joiden aikana veri ei pääse virtaamaan jännitettyyn lihakseen. Tämän takia jäätanssin aiheuttama kuormitus muistuttaa enemmän baletin kuin dynaamisen yksinluistelun kuormitusta. Jo helpon peruskuvion (pakollinen tanssi) suorittaminen jääkentän ympäri saa aikaan laktaatin kerääntymistä. Aerobisella kestävyydellä ei siis ole yhtä suurta merkitystä jäätanssin yksittäisessä suorituksessa kuin anaerobisella kestävyydellä. (Roi, Mevio, Occhi, Gemma & Facchini 1989.) Kilpatason muodostelmaluistelijatkin ovat ohjelmasuorituksensa aikana energiantuo-

ton anaerobisella puolella. Sykkeet nousevat heti suorituksen alkaessa lähes maksimisykkeen tasolle ja pysyvät siellä koko suorituksen ajan. (Paatero 1999, 19 – 20.) Samaa voidaan todeta myös yksinluistelun kilpailusuorituksen rasittavuudesta; sykkeet ovat lähes koko ohjelman ajan maksimisykkeitä hieman alhaisemmalla tasolla ja laktaattia kertyy elimistöön runsaasti (Honkanen 1998, 24–26; Kjaer & Larsson 1992; Papp 1996, 8–9 viitaten Gordoniin ym. 1969).

Taitoluistelijat tarvitset ohjelmakunnon lisäksi harjoituskuntoa eli niitä kunnon osa-alueita, joiden avulla jaksetaan harjoitella yhden harjoituskerran (1 – 3 tuntia) ajan (Kivimäki 1981, 40). Koululuistelussa vaaditaan ja samalla kehitetään enemmän harjoittelukuntoon liittyviä ominaisuuksia. Jo jälle astuminenkin nostaa sykettä lähes 30 yksiköllä (Woch, Niinimaa & Shephard 1979). Honkasen (1998) tutkimuksen mukaan yksinluistelun yhden harjoituksen kestosta noin puolet käytettiin aktiiviseen harjoitteluun ja toinen puoli lepoon. Tällaisen harjoituskerran sykekeskiarvo oli 147 (+/- 12). Laktaattiarvot eivät nousseet korkeiksi (keskimäärin 2,4 mmol/l), vaan joillakin koehenkilöillä laktaattiarvot jopa laskivat harjoituksen aikana. Tutkimuksessa harjoitustunti oli jaettu askel-, hyppy- ja piruettiosioon. Askelharjoitteiden ja hyppyjen aikana sykkeet (150 ja 149) olivat korkeammalla kuin piruetteja (141) harjoiteltaessa. (Honkanen 1998, 24, 30.) Koulun luistelutunnit sisältävät perinteisesti askelharjoittelun kaltaista jalkatyötä. Voidaan siis olettaa, että luistelu liikuntatunnilla kehittää aerobista kuntoa. On myös todettu, että neljä kertaa viikossa puolen tunnin luisteluharjoitukseen osallistuneiden erityisryhmäläisten kunto ja fyysinen hyvinvointi parani (Oppelt & Ward 1980).

Lihaskunto

Luistelulihaksiksi on mainittu pakarat, reidet, pohkeet ja nilkat (Lehti 1987). Taitoluistelussa käytetään erityisesti sääri- ja pakaralihaksia sekä vartalon lihaksia. Pariluistelussa tosin myös käsilihakset ovat kovassa rasituksessa. (Kivimäki 1981, 40; Åstrand 1969;) Taitoluistelussa tarvitaan erityisesti nopeusvoimaa sekä maksimivoimaa. Toisaalta pidempi suoritus (esimerkiksi vapaaohjelma) vaatii koko keholta kesto-voimaa. Voidaan puhua myös spesifistä ketteryysoimasta, jota tarvitaan taitoluistelussa liikeyhdistelmien toteuttamiseen. (Kivimäki 1981, 40–41.)

Liukulautaharjoittelu eli slide koostuu kuivalla tehtävistä luisteluliikkeestä. Nämä liikkeet vahvistavat suuria reisi- ja pakaralihaksia. Reiden lähentäjät sekä loitontajat ovat käytössä, kun kontrolloidaan lantion sivuttaisliikettä. Luisteluliikkeen sivulle suuntautumisen aiheutta-

ma rasitus poikkeaaakin normaalista esimerkiksi kävelyn eteen – taakse suunnan aiheuttamasta lihasrasituksesta. (Anttila 1994.)

Muut

Liikkuvuus on olennainen kunnon osa-alue taitoluistelussa. Tietyissä liikkeissä liikkuvuus on rajoittavana tekijänä joko esteettiseltä tai liikkeen suorittamisen kannalta. (Kivimäki 1981, 40.) Taitoluistelu vaatii myös nopeutta. Nopeuden lajeista ponnistusnopeus sekä reaktionopeus ovat tärkeimmässä roolissa. (Kivimäki 1981, 41.)

Luistelulla on merkitystä myös luiden terveyden kannalta. Kilpatasolla olevien nuorten taitoluistelijoiden kantaluun on todettu olevan vahvempi kuin niiden, jotka eivät harrasta liikuntaa. Tämän voidaan olettaa johtuvan voimakkaista tärähdyksistä, jotka ovat lajille ominaisia ja jotka lisäävät luun tiheyttä. (Oleson, Busconi & Daran 2002.) Luistelun harrastaminen parantaa myös ryhtiä (Luistelu harjoittaa 1993).

Laaditun luistelun oppimateriaalin jumppaluisteluteemalla on pyritty harjoittamaan oppilaiden ja opiskelijoiden kestävyyskuntoa sekä lihaskuntoa.

4.2.3 Tiedolliset tavoitteet

Tässä työssä keskitytään lähinnä sosiaalisten ja emotionaalisten sekä fyysisten tavoitteisiin. Tämän takia seuraavassa mainitaan vain pari kognitiivista tavoitetta, jotka luistelun harjoittelulla ja opettamisella voidaan saavuttaa. Muodostelmaluistelun avulla voidaan oppia sen termistöä eli peruskuvioiden ja otteiden nimiä. Koululiikunnan keskeiset käsitteet (asennot, liikkeet, järjestäytymismuodot) tulevat mukaan myös muodostelmaluistelua opettaessa. (Jääskeläinen 1995, 72.) Lapsille voi opettaa luistinten oikean sitomistekniikan sekä luistinten huollon perusasioita (Mäkelä & Peltola 1989, 4–6; Ojanen 2001). Toki luistelun opetuksessa on muitakin tärkeitä tiedollisia seikkoja, jotka tuntien pitämisessä otetaan huomioon. Esimerkiksi liikkeiden oikean suoritustekniikan ymmärtäminen on olennainen osa tuntien sisältöä.

5 OPPIMATERIAALIN LAADINTA

5.1 Oppimateriaalikäsitteen määrittely

Oppimateriaalilla tarkoitetaan kaikkea sitä opetuksen apuna käytettävää materiaalia, joka edistää opiskelun tavoitteiden saavuttamista. Uusikylä ja Atjonen (2002, 140–141) uudistivat Määtän (1984, 2) oppimateriaalin ryhmittelyä seuraavasti:

1. kirjallinen oppimateriaali (kuten oppi- ja kurssikirjat, työkirjat, harjoituskirjat, oheislukemistot, opettajan oppaat, monisteet, sanomalehdet)
2. visuaalinen oppimateriaali (kuten kuva-, tarra- ja piirtotaulut, diat, kalvokuvat, valokuvat)
3. auditiivinen oppimateriaali (kuten äänitteet, levyt ja kouluradio-ohjelmat)
4. audiovisuaalinen oppimateriaali (kuten elokuvat, koulutelevisio-ohjelmat, videonauhat)
5. digitaalinen oppimateriaali (kuten CD Rom-levyt, tietokoneavusteiset opetusohjelmat, www-sivut, elektroniset kirjat)
6. muu oppimateriaali (kuten todellisuuden esineet, oppimispelit ja simuloinnit).

Kokonaan uutena Määtän ryhmittelyyn he lisäsivät digitaalisen oppimateriaalin, jotka käytännössä ovat samanaikaisesti sekä kirjallisia, visuaalisia, auditiivisia että audiovisuaalisia.

Leinon (1978, 30–37) mukaan kaikilla oppimateriaaleilla on omat mahdollisuutensa ja rajoituksensa. On tuloksia siitä, että materiaalilajilla ei ole olennaista merkitystä oppimisen kannalta, vaan tärkeintä on se, miten oppija materiaalin tietoja konstruoi (Leino 1979, 17).

Oppimateriaali voidaan ryhmitellä myös sen mukaan, kenelle se on tarkoitettu. Luennoitsijaa tukeva materiaali on jaettu kolmeen kategoriaan: opiskelijoille annettavat luentomuistiinpanot, luennoitsijan luennolla näyttämä materiaali sekä luennoitsijan oma tukimateriaali, joka ohjaa häntä luennon aikana (Sajaniemi ja Kopponen 1997, 1).

Tässä työssä oppimateriaalilla tarkoitetaan kirjallista oppimisen edistämiseen tähtäävää materiaalia, joka on suunnattu liikuntaa opettavien opettajien tueksi. Vaikka audiovisuaalinen materiaali saattaisi olla liikunnan oppimateriaalina tehokkaampi, on kuitenkin päädytty kehittämään Taitoluisteluliiton toiveiden mukaisesti kirjallinen oppimateriaali, joka myös Koivumäen (1987) mukaan kuviin yhdistettynä on liikunnan oppimateriaaleissa tarpeellista. Kirjallisen materiaalin positiivisia ominaisuuksia ovat sen pienemmät kustannukset, helpompi käyttö ja jakelu. Jatkossa mahdollisesti kehitetään myös auditiivista musiikkimateriaalia tuntimallien

tueksi. Opettajille suunnatuista oppimateriaaleista käytetään erilaisia termejä liikunnan opetuksessa ja ohjauksessa. Käytössä on esimerkiksi seuraavia termejä: opetusmateriaali, opettajan opas, ohjaajan opas, opetusopas ja tuntimallit. Tässä työssä on päädytty käyttämään oppimateriaalikäsitettä, koska se kuvaa hyvin sellaista materiaalia, jossa on huomioitu myös pedagogisia ja didaktisia näkökulmia.

5.2 Oppimateriaalin käytön perustelu

Oppimateriaalia tarvitaan, sillä sen puute voi olla keskeisin opetuksen kehittämisen este (Kiesi 1988). Luokkahuone- eli teoriaopetuksessa oppimateriaalien on todettu olevan tärkein vaikuttaja opettajan valitessa oppisisältöjä (Olkinuora, Mäki-Opas & Tuohimaa 1977, 27). Viljaisen (1982) mukaan opetustapahtumaa ei voida suunnitella eikä ohjata ilman oppimateriaalia. Oppimateriaali sisältää tieto-, taito ja asennevaraston eli oppiaineksen, jonka tulee olla opetussuunnitelman tavoitteiden mukaista. Kokkosen (1996) mukaan ajanmukaisilla koulukirjoilla on merkitystä oppimisprosessiin ja opettajan työhön yleensä. Artikkelissa esille nousseet asiat ovat sovellettavissa myös opettajille suunnattuun oppimateriaaliin. Yleisen yhteiskunnallisen normiajattelun mukaisesti myös koululaitokselta vaaditaan tehokkuutta ja tuloksia. Juuri tämän vuoksi ei ole yhdentekevää millaisia työvälineitä, kuten oppimateriaalia, opettaja käyttää. Kun opettajalla on käytössään ajanmukainen oppimateriaali, hänelle jää enemmän aikaa tiimityöskentelyyn, opetuksen suunnitteluun sekä oppilaiden yksilölliseen ohjaukseen. (Kokkonen 1996.)

Parhaimmastaakaan oppimateriaalista ei ole vastaavaa hyötyä, jos opettaja ei osaa käyttää sitä joustavasti ja valikoivasti. Opetussuunnitelma ja sen mukainen oppimateriaali luovat yleiset suuntaviivat opetukselle, mutta opettajan tulee aina itse suunnitella ja järjestää oman luokkansa opetus sille sopivalla tavalla. Opettajat ovat ensikädessä vastuussa luokkiensa opetusohjelmasta. (Takala 1985; Gröhn 1987, 21) Valikoiva oppimateriaalin käyttö mahdollistaa myös sen, että opetuksen pääpaino on työtavoissa. Se puolestaan auttaa saavuttamaan paremmin asetetut opetus- ja kasvatustavoitteet. (Ala-Kurikka 1987.)

5.3 Oppimateriaalin laadinnan kriteerit

Kiiskinen (1987) teki katsauksen maamme oppimateriaalikriteereihin ja niihin liittyvien tutkimusten sekä kartoitusten kehitykseen. Hänen mukaansa oppikirjoja alettiin kokeilla 1950-luvulla opetustyössä ennen lopullista käyttöön valitsemista. Kajava laati vuonna 1968 laajan kriteeristön oppimateriaalien arvostelemiseksi ja vertailemiseksi. Kriteeristö sisälsi 11 kriteeriä koskien muun muassa opetussuunnitelman vastaavuutta, oppiaineksen laajuutta, järjestämistä ja valintaa, omatoimisuuteen vetoavuutta sekä vertailua aikaisempaan oppikirjaan. Samaan aikaan käynnissä oli peruskoulu-uudistus ja keskustelu oppikirjoista kävi vilkkaana 1960- ja 1970-luvuilla. 1970-luvulla käynnistyi myös kouluhallituksen laaja oppikirjojen tutkimusprojekti, jossa Jyväskylän yliopiston kasvatustieteellinen tutkimuslaitos sekä Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen laitos olivat mukana. (Kiiskinen 1987, 108 – 109.) Tällöin julkaistiin samaan tutkimusprojektiin liittyen oppimateriaalin arviointikriteeristö Leinon toimesta (1978). Vastaavia kriteeristöjä ovat julkaisseet myös muut tahot ja tekijät (esimerkiksi Ekola 1978). Samanlaista arviointia tai oppimateriaalin hyväksyntää ei enää tehdä opetushallituksen (entinen kouluhallitus) toimesta, eikä tämän vuoksi 1970-luvun jälkeen ole ilmestynyt uusia virallisia kriteeristöjä (Konttinen 2003).

Mikkilä (1992, 102) pohti artikkelissaan millaista uudistuva oppimateriaalitutkimus on. Hänen mukaansa Suomessa perinteinen oppimateriaalitutkimus on ollut lähinnä kriteeritutkimusta (esimerkiksi Leino 1978), jossa Koistisen mukaan (ks. Mikkilä 1992, 102) kouluhallituksen tarkastustoimikunta on pyrkinyt etsimään hyvän oppimateriaalin kriteerejä omiin tarpeisiinsa ilman syvällistä teoreettista taustaa. Tämä taas on Koistisen mielestä johtanut siihen, että kriteerien johtamisessa ja operationalisoinnissa on syntynyt ongelmia.

Oppimateriaalin johdonmukaisen laadinnan arviointiin tarvitaan laatukriteereitä (Parkkunen, Vertio & Koskinen-Ollonqvist 2001, 4). Lähteitä opettajille suunnatun oppimateriaalin laadinnasta on tehty vähän, mutta sitä vastoin tutkittua tietoa oppilaille suunnattujen oppimateriaalien laadinnasta sekä niillä saavutetuista oppimistuloksista on runsaammin (Olkinuora ym. 1977; Risto 2002; Virtanen 1981). Tässä työssä olemmekin soveltaneet oppilaille suunnattua oppimateriaalia koskevia laatukriteereitä opettajille tarkoitettuihin oppimateriaaleihin. Oppimateriaalin laadintaa koskevat keskeiset laatukriteerit on koottu taulukkoon 3. Tämän jälkeen niitä tarkastellaan laajemmin seuraavissa kappaleissa.

TAULUKKO 3. Oppimateriaalin laadintaa koskevat laatukriteerit

(Muokattu: Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978; Parkkunen ym. 2001)

Sisältö

- 1) Opetussuunnitelmanmukaisuus
- 2) Konkreettinen tavoite
- 3) Oikeaa ja virheetöntä tietoa
- 4) Sopiva määrä tietoa
- 5) Asioiden oikea painottaminen
- 6) Oppiaineeseen liittyvyys aikaisemmin opetettuun ja myöhemmin opetettaviin asioihin
- 7) Oppiaineeseen soveltuvuus tarkoitetulle ikätasolle

Kieliasu ja esitystapa

- 1) Helppolukuinen
- 2) Sisältö selkeästi esillä
- 3) Helposti hahmoteltavissa
- 4) Tekstiä tukeva kuvitus

Työmenetelmät ja opetusjärjestelyt

- 1) Motivoivuus
- 2) Oppimistehtävien strukturoinnin sopivuus
- 3) Aktivoivuus
- 4) Tehtävien ja harjoitusten monipuolisuus
- 5) Harjoitusten ja tehtävien riittävyys
- 6) Soveltuvuus eri opetusmuotoihin
- 7) Soveltuvuus eriyttämiseen
- 8) Oppimistuloksien arviointimahdollisuudet

Käytännöllisyys

- 1) Käytön pedagoginen helppous
- 2) Teknisten järjestelyjen helppous
- 3) Materiaalin ulkoinen olemus
- 4) Luettavuus
- 5) Hintaa

Kokonaisuus

- 1) Kohderyhmä on selkeästi määritelty
- 2) Kohderyhmän kulttuuria on kunnioitettu
- 3) Oppimateriaali herättää huomiota
- 4) Oppimateriaali luo hyvää tunnelmaa

5.3.1 Sisältöä koskevat laatukriteerit

Opetussuunnitelmanmukaisuus

Oppimateriaalin ensimmäinen laatukriteeri on, että sisällön on oltava voimassa olevan *opetus-suunnitelman mukainen*. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 13–15.) Näin on luonnollista, että opetussuunnitelman muutokset vaikuttavat eri tasoilla myös oppimateriaalille asetettaviin vaatimuksiin (Kiesi 1988). Opetussuunnitelmassa eri aineryhmien tavoitteet on esitetty varsin yleisluonteisesti, ja siksi oppimateriaalin oppisisällöt määräytyvät suuressa määrin materiaalin laatijoiden subjektiivisista käsityksistä. Juuri tästä syystä oppimateriaalien laadinta on vastuullista ja didaktista taitoa vaativaa työtä. (Viljanen 1982.) Oppimateriaalin tekijän on seurattava myös opetuksen teoreettisia suuntauksia. Hänen on tiedettävä, millainen oppimiskäsitys on valloillaan ja hänen on osattava sen mukaisesti valita sellaisia tehtäviä ja harjoitteita oppimateriaaliin, joilla päästään tämän näkemyksen mukaisiin tavoitteisiin. (Ukkonen, 2000.)

Konkreettinen tavoite ja tiedon virheettömyys

Oppimateriaalilla on oltava konkreettinen tavoite, joka ohjaa sisällön muodostumista. Tällöin rajausta tapahtuu automaattisesti tavoitteen näkökulmasta ja se tarkoittaa sisältöä. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Parkkunen ym. 2001, 11.) Toinen tärkeä sisällön valintaa ohjaava seikka on, että materiaalin tulisi esitellä käsittelemästään aiheesta jotain uutta ja erilaista (Koivumäki 1987). Oppimateriaalin tiedon tulee olla ajanmukaista, objektiivista sekä monipuolista. Tutkittu tai kokemuksellinen tieto takaavat, että oppimateriaalin tieto on oikeaa ja virheetöntä (Leino 1978, 38). Empiirinen tutkimus antaa käytännön kokemuksia ja tällä tavoin oppimateriaalin kehittelytyössä päästään järjestelmälliseen suunnitteluun. Tämä puolestaan takaa paremman tuloksen. (Viljanen 1982.)

Sisällön asiamäärä ja sen oikea painottaminen

Asiamäärän riittävyys tai liiallisuus eli materiaalin kokonaismäärä vaikuttaa oppilaskohtaiseen oppimiseen sekä ajankäyttöön tunneilla. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 15 – 17; Parkkunen ym. 2001, 12–13.) Oppimateriaalin tekijän on tiedon määrän lisäksi ratkaistava se, minkälaista tietoa tarjotaan. Oppimateriaali voi sisältää tietoa kattavaa perustietoa tai esittää ytimekkäästi vain keskeisimmät asiat. Oleellista oppiainesta pitää joka tapauksessa painottaa kyllin selvästi asiakokonaisuuden keskeltä. (Kiesi 1988; Kirjallisen oppimate-

riaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 15 – 17; Parkkunen ym. 2001.) Olenneiseen asiaan rajoittumista onkin laajassa oppimateriaalitutkimuksessa pidetty tärkeänä seikkana (Leino 1981, 20). Oikein painotetun tiedon tulee lisäksi olla selkeästi jäsenneiltyä (Kiesi 1988.) On olemassa tutkimustuloksia siitä, että tietynlainen tekstin jäsentämistapa kiinnittää lukijan huomion tiettyihin seikkoihin ja tarjoaa samalla lukijalle peruslähestymistavan tekstin työstämiseen. Tekstin epäjohdonmukaisuus vaikeuttaa ajattelumallien syntymistä, eikä syvällistä ymmärtämisprosessia synny. Sen sijaan lukija yrittää muistaa yksittäisiä faktoja. Hyvin jäsenneilty ja sidosteinen teksti voivat siis auttaa tekstin ymmärtämistä. (ks. Mikkilä 1992, 106: Schnotz.)

Aiemmin opitun ja uuden asian yhdistäminen

Oppimateriaalin sisällön jäsenneyksellä on merkitystä oppimisen kannalta. Jos käytetään sellaista oppikirjaa, jossa tieto on esitetty jäsenneyneesti ja eri tasojen tiedot on integroitu keskenään, oppilaille syntyvät ajatusmallit eli skeemat ovat selkeitä. Toisin on silloin, kun tiedon osat on esitetty irrallisina. (Gröhn 1987, 66 – 72, 80.) Nykyisten oppimisteorioiden mukaan oppijan on pystyttävä erillisten faktojen keräämisen sijasta yhdistelemään nämä faktat laajemmiksi kokonaisuuksiksi (Mikkilä 1992, 110). Oppilaiden oppimisen kannalta onkin tärkeää, että oppimateriaalissa käsiteltävät asiat liittyvät aiemmin opiskeltuun ainekseen, eli aihe kertautuu. Samaa aihe-aluetta syvennetään opinnoissa myöhemmin eli oppimistyyli johtaa spiraalimaisuuteen. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 15, 17; Tyrjy 1995, 47.) Opetettavien asioiden välille tulisi luoda yhteyksiä, jolloin opettava aines ei jää sirpalemaiseksi (Ala-Kurikka 1987; Kiesi 1988). Monesti tällainen yhteyksien hakeminen jää kuitenkin vaillinaiseksi. Erään oppikirjatutkimuksen mukaan oppikirjatekstit ovat sidosteisuudeltaan keskitasoa, kun 17 % niistä on täysin sidosteisia, 75 % suhteellisen sidosteisia ja loput 8 % pirstaleisia. Viittauksia edeltäviin ja seuraaviin oppikursseihin tai toisiin oppiaineisiin ei yleensä käytetä oppikirjoissa (Mikkilä 1992, 106, 116). Tiedon sirpalemaisuuudella on negatiivisia vaikutuksia. Se voi olla muun muassa yksi syy siihen, ettei materiaali sovellu oppilaiden ikätasolle ja edellytyksille. (Ala-Kurikka 1987.)

Muunlainen tarkastelutapa

Sisällön laatua voi tarkastella taulukosta 3 poikkeavalla tavalla. Näin teki Ekola (1987) painottaessaan oppimateriaalin orientoivuuden merkitystä. *Orientoivuudella* tarkoitettiin sitä, että oppimateriaalin alussa annetaan laaja kuva käsiteltävästä asiasta jäsentävän yleistarkastelun avulla. Vasta tämän jälkeen edetään yksityiskohtiin, jotka opiskelija voi jäsentää alussa annettun yleiskuvan avulla. Toinen Ekolan korostama seikka oli oppimateriaalin *holistisuus*, jolla

pyritään siihen, että kaikki uusi tieto voidaan sijoittaa jonkin vanhan tiedon ytimen, esimerkiksi lainalaisuuden, ympärille. Kolmantena Ekola mainitsi selittävyuden, joka syntyy ainakin osittain silloin, kun edelliset kriteerit täyttyvät. *Selittävyydellä* tarkoitettiin sitä, että oppija todella ymmärtää opetettavan prosessin syvälliset syyt. Näiden vaatimusten lisäksi oppimateriaalin tuli kehittää *yleistämistä ja soveltamisvalmiuksia*. Viimeisenä Ekola totesi, että oppimateriaalin tulee ottaa huomioon myös *kasvatuksellisuus* eli asenteelliset ja normatiiviset ainekset. (Ekola 1987, 41–42.)

5.3.2 Kieliasu ja esitystapa

Helppolukuisuus

Oppimateriaalin tulee olla helppolukuinen. Kielen rakenne, käsitteiden käyttö sekä selkokieliisyys vaikuttavat lukemisen helppouteen. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975 liite 4; Parkkunen 2001, 13–15.) Kun tutkittiin oppimateriaalin laatua kirjekurssien osalta, todettiin, että kielellisesti liian vaikea teksti oli lisännyt kurssien keskeyttäneiden määrää. Hyvä luettavuus puolestaan oli yhteydessä suurempaan valmistumismäärään. (Bååth 1989, 11.) Selkokieliisyyden kriteerit ovat tietenkin yhteydessä kohderyhmään, mutta joitakin selkokielisen tekstin ominaisuuksia voidaan kuitenkin listata. Tekstissä ei saa olla liikaa pitkiä sanoja peräkkäin, eikä adjektiiveja ja adverbeja saa käyttää liikaa abstrakteissa merkityksissä. Lauseiden tulee olla ymmärrettäviä, jolloin on hyvä käyttää lyhyitä lauseita (Sainio 1995, 40–41). Lauseenvastikkeiden käyttöä ei sen sijaan suositella, vaikka ne lyhentävät lauseiden pituutta. Selkokieliisyyden vaatimus riippuu sisällöstä; mitä vaikeampi sisältö sitä selkeämpää tekstiä vaaditaan. (Sainio 1995, 40–41.) Liiallinen yrittäminen ei kuitenkaan ole hyväksi, sillä jos kaikkia selkokieliisyyden ohjeita noudattaa samassa tekstissä, ei tuloksena enää ole luettavaa selkokieltä (Parkkunen 2001, 14–15; Sainio 1995, 40–41).

Selkokieliisyyden painottumista kuvaa se, että jossain vaiheessa eräänlaiseksi oppikirjojen ideaaliksi alkoi muodostua teksti, jossa oli lyhyitä päälauseita, ja joissa ei osoitettu lauseiden välisiä yhteyksiä kielellisin aineksin, esimerkiksi konjunktioilla ja adverbeilla (Mikkilä 1992, 103). Tällainen teksti on kuitenkin alkanut näyttää ongelmalliselta uudemman tutkimuksen valossa: pelkistä päälauseista koostuva teksti ei anna riittävästi konstruktiiivista apua ajattelulle, koska teksti ei paljasta asioiden välisiä yhteyksiä. Oppimateriaaleihin kaivattaisiinkin sellaista tekstiä, joka tukisi tavoitteellista ja kokonaisuuksia hahmottavaa opiskelua eli se olisi sidosteinen (Hämäläinen 1987, 191.) Tekstin ymmärtämisen edellytyksenä on asioiden yh-

teenliittymisen havaitseminen (Mikkilä 1992, 103). Tyrjyn (1995, 42–43, 47) tutkimuksessa havaittiin, että yksinkertaiset lauseet ovat parhaita, mutta lauseiden ollessa todella lyhyitä, oppilaat pitävät niitä jo liian lyhyinä. Toisaalta ainakin matematiikan oppikirjojen osalta opettajat arvostavat sellaista tekstiä, joka on selvää ja vähäsanaista (Leino 1981, 30).

Kohderyhmä

Hyvässä oppimateriaalissa teksti on vaikeustasoltaan sopivaa kohderyhmään nähden (Kiesi 1988), sillä kirjallisen ärsykkeen peruskriteerinä on tekstin kielellisen tason sopivuus käyttäjille. Käyttäjien ikä ratkaisee sen, millaista sanastoa ja millaisia lauserakenteita on parasta käyttää. Symboleita tulisi käyttää mahdollisimman vähän. (Laine 1978, 22–24.) Jos tekstissä tai kuvissa kuitenkin käytetään merkkejä, niiden käyttötarkoitus tulee selvittää jo materiaalin alussa (Koivumäki 1987).

Tekstin ulkoasu

Oppimateriaalin sisällön tulee olla selkeästi esillä. Ulkoasu tulee selkeämmäksi, kun tekstityyppi ja tekstin koko valitaan huolella. Myös tekstin sijoittelu vaikuttaa aineiston sisällön selkeyteen. Otsikoinnin ja kappalejaon sekä riittävien rivivälien avulla voidaan jakaa tekstiä osiin sekä parantaa tekstin luettavuutta. Väljästi sijoitellusta tekstistä on helppo havaita pääkohdat ja hahmottaa ydinsisältö. Tekstiä on helppo lukea, jos tekstillä ja taustalla on tarpeeksi suuri kontrasti, eikä taustalla ole kuvioita. Nämä ulkoasulliset seikat helpottavat sisällön hahmottamista ja auttavat erottamaan keskeiset sisällöt muusta tekstistä. (Parkkunen 2001, 15–16.) Kun tutkittiin erääseen opetuspakettiin liittyvää opettajan opasta, havaittiin, että opettajat hahmottaisivat materiaalia paremmin, jos siinä käytettäisiin alleviivauksia, harvennuksia, otsikointeja sekä ryhmittelyjä ja tukisanoja (Olkinuora ym. 1977, 81). Materiaalin värikkyys on osa sen ulkoasua. Puron (1974, 35) tutkimuksen opettajista kolmasosa toivoi materiaalin olevan yksiväristä (Puro 1974, 35). Tekstin koon osalta voidaan sanoa, että oppilaiden mielestä isoa kirjasinkokoa käyttävää materiaalia on helpompi lukea kuin sellaista materiaalia, jossa teksti oli totutun kokoinen (Tyrjy 1995, 43).

Tekstiä tukeva kuvitus

Oppimateriaalissa käytetään kuvitusta selkeyttämään ja tukemaan tekstin sanomaa (Laine 1978, 24; Parkkunen 2001, 17). Monesti juuri liikunnan materiaaleissa on tarpeen yhdistää sekä sanallinen että kuvallinen viestintä, koska muuten esimerkiksi liikemallien käsittäminen on vaikeaa (Koivumäki 1987). Usein käy kuitenkin niin, että kuvaselitykset ovat riittämättö-

miä kuvien ymmärtämisen ja tekstiin integroinnin kannalta. Oppikirjojen kuvitusta tutkittaessa havaittiinkin, että osassa kuvista ei ollut selitystä laisinkaan ja vain noin 30 %:ssa se oli riittävä. Itse tekstissä ei viitata lähes koskaan kuviin. (Mikkilä 1992, 123.) Kuvituksen käyttö sanallisen viestinnän rinnalla saa aikaan tehokkaampaa oppimista kuin pelkän tekstin käyttö (Ewles & Simnett 1995, 234). Kuvien käytöstä on lisäksi se hyöty, että niillä voidaan vaikuttaa asenteisiin ja tunteisiin (Parkkunen 2001, 17).

Oppikirjojen kuvamäärä on kasvanut huomattavasti vuosisatojen kuluessa, mutta kuvien käytön asema on silti huono koulumaailmassa sekä oppimateriaalia koskevassa tutkimuksessa. Weidenmannin mukaan (ks. Mikkilä 1992, 108) perinteisessä pedagogisessa kuvatutkimuksessa selvitettiin kuvien vaikutusta oppimiseen ja tultiin siihen tulokseen, että kuvat helpottavat oppimista. Uudemmassa tutkimuksessa pyritään sen sijaan määrittämään eri tapoja, joilla kuva vaikuttaa oppimiseen. (Mikkilä 1992, 108.)

Kuvien tyyllillä on merkitystä oppimisen kannalta. Keskinen ja Suvannon (1977) tutkimuksen mukaan yksinkertaistetulla kuvituksella saavutettiin parempia oppimistuloksia kuin realistisilla värivalokuvilla ei-lahjakkaiden lasten opetuksessa. Lahjakkaiden lasten kohdalla tällaista eroa yksinkertaistettujen kuvien ja värivalokuvien välillä ei havaittu. Kumpienkin lasten ryhmässä oppiminen kuvien avulla oli suurempaa verrattuna pelkkään tekstistä oppimiseen. (Keskinen & Suvanto 1977.) Kun tutkittiin pakolaislapsille kehitettyä oppimateriaalia, todettiin, että kuvat olivat auttaneet tekstin ymmärtämisessä ja tiedon sisäistämisessä. Lapset itse olivat sitä mieltä, että mitä enemmän kuvia, sitä parempi materiaali. (Tyrjy 1995, 45.)

5.3.3 Työmenetelmät ja opetusjärjestelyt

Motivoivuus ja soveltuvuus

Hyvän oppimateriaalin laatukriteeri on, että se sallii mahdollisimman monipuolisen opetusmuotojen käytön (Leino 1978, 24). Vaikka opetussuunnitelma määrää pitkälti sen mitä opetetaan, pitää opettajan itse päättää kuinka opetettavat asiat otetaan esille (Koivumäki 1987). Opettajille suunnattu oppimateriaalit ovat tarpeellisia antamaan uusia näkökulmia, mutta myös opettajat kaipaavat haasteita ja haluavat käyttää omaa luovuuttaan muokatessaan oppimateriaalin sisältöjä omaan käyttöönsä sopiviksi (Anttila 1996; Koivumäki 1987). Oppimateriaalin sisällön tulee olla motivoiva sekä opettajan että oppilaiden kannalta. Oppilaiden sekä opettajan tulisi kokea sisältö elämänläheiseksi ja hyödylliseksi ja sen pitäisi herättää kiinnos-

tusta sekä tarpeita. Hyvä ennakkojäsentely opetettavasta asiasta toimii myös motivoivasti ja se tuo opetukselle ja oppimiselle tavoitteellisuutta. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 19, 24.) Oppilaan elämysmaailmaa ei kuitenkaan yleensä oteta huomioon oppikirjojen teksteissä, vaan tekstit alkavat tyypillisesti jonkun faktan esittelyllä. (Mikkilä 1992, 118.)

Harjoitteiden monipuolisuus

Oppimateriaalin sisältämien oppimistehtävien strukturoinnin pitäisi opetusjärjestelyjen laatu-kriteerien mukaan olla sopivaa. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että oppimistehtävien vaikeustason tulisi kohota sopivasti oppimistuloksia ajatellen. Tehtävien ja harjoitusten tulisi olla sopivia myös laajuudeltaan. Mieleen palauttamisen kannalta harjoitusten tulee sisältää riittävästi toistoa ja kertausta. Tehtävien ja harjoitusten tulee olla myös monipuolisia. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 24.) Oppikirjojen harjoitusten kohdalla opettajat ovat toivoneet monipuolisempia ja laajempia mahdollisuuksia lisäharjoitteluun sekä lisää sovellusmahdollisuuksia (Leino 1981, 21).

Aktivoivuus

Hyvin suunnitellut harjoitukset aktivoivat oppilasta. Aktivoivan oppimateriaalin harjoitukset ja tehtävät lisäävät oppilaiden halua tietää, kokeilla, tutkia, tehdä aloitteita ja etsiä tietoa itsenäisesti. Oppilaille tulisi olla myös riittävästi heille soveltuvia harjoituksia ja tehtäviä. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 24.) Koistisen (1988) mukaan ainakin vielä 1980-luvulla on todettu, että oppilaan aktivoimiseen ja omaan ajatteluun tähtäävästä materiaalista on puutetta; olemassa oleva materiaali ei johdata aktiiviseen tiedonhankintaa tai kriittiseen suhtautumiseen (Mikkilä 1992, 111).

Eriyttäminen ja oppimistulosten arviointimahdollisuus

Oppilaiden erilaisuus asettaa opetuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle yksilöllisyyden vaatimuksen. Jos oppilaiden tarpeet ovat keskenään kovin erilaisia, ei voida olettaa heidän hyötävän samoista oppimateriaaleista. (Kiiskinen 1987, 110.) Eriyttämisen mahdollistavat tehtävät ovatkin opettajien mielestä tärkeitä (Tyrjy 1995, 47). Tehtävien lisäksi koko oppimateriaalin pitäisi soveltua eriyttämiseen, jolloin oppilaiden yksilöllisiä eroja, kuten suoritusnopeutta ja erilaisia kiinnostusten kohteita, voidaan huomioida (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 24). Edellä mainittujen kriteerien lisäksi hyvän oppimateriaalin harjoitusten ja

tehtävien tulisi itsessään olla sellaisia, että niillä voidaan suoraan arvioida oppilaiden oppimistuloksia. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978, 24.)

5.3.4 Käytännöllisyys

Käytännöllisyyden kriteeriin voidaan sisällyttää oppimateriaalin käytön pedagoginen helppous, teknisten järjestelyjen helppous, materiaalin ulkoiset ominaisuudet, sen luettavuus sekä hinta. Oppimateriaalin pedagogisella helppoudella tarkoitetaan, että tehtävät ja harjoitukset sekä johdanto- ja kertausjaksot ovat sijoiteltu asianmukaisesti oppimateriaalissa. Oppimateriaalin käyttäminen on teknisiltä järjestelyiltään vaivaton, jos sen vaatimat järjestelyt ovat hoidettavissa kohtuullisella vaivannäöllä. (Kouluhallitus 1975, liite 4.) Helppokäyttöisyys tarkoittaa monesti pitkälle strukturoitua opetuspakettia, jonka avulla on helppo lähteä pitämään tuntia. Vaikka materiaali olisikin helppokäyttöinen, sen pitää samalla olla pedagogisesti käytökelpoinen. (Mikkilä 1992, 101.) Materiaalin hinnan tulee olla kohtuullinen muiden vastaavien teosten ulkoisiin laatuominaisuuksiin verrattuna. Jotta saadaan laadittua sellainen materiaali, jonka ulkoiset ominaisuudet palvelevat käytännöllisyyden kriteeriä, pitää tekstin selkeyden lisäksi ottaa huomioon muun muassa käytettävän painomusteen laatu, ladonnan tiheys sekä paperin kiilto. (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4.)

5.3.5 Kokonaisuus

Innostavuus

Koivumäki (1987) arvosti sellaista materiaalia, joka saa opettajan innostumaan opetettavasta asiasta niin kovasti, että sen luettuaan tekisi heti mieli lähteä kokeilemaan uusia opettamisen menetelmiä. Oppimateriaali voi myös herättää aidon kiinnostuksen aihetta kohtaan ja opettaja haluaa hakea lisäoppia itsenäisesti (Anttila 1996).

Kohderyhmän huomiointi

Parkkunen ym. (2001) pohtivat Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin oppaassa oppimateriaalin kokonaisuutta koskevia laatukriteereitä. Heidän mielestään liian laajalle kohdeyleisölle suunnatut aineistot eivät loppujen lopuksi tavoita ketään. Tämä on perusteluna sille, miksi kohderyhmä kannattaa määritellä tarkoin ja rajata se kyllin suppeaksi. Kohderyhmän rajaaminen helpottaa myös kohderyhmän ominaisuuksien kartoittamista sekä aineiston laatimista sen mukaiseksi. Kohderyhmän määrittely rajaa tavoitteita, aineiston sisältöä sekä vaikuttaa huomattavasti asioiden esitystapaan. Kohderyhmän kulttuurin huomioon ottaminen on

aineiston suunnittelussa erityisen tärkeää. Jotta oppimateriaalista saataisiin sopiva kokonaisuus juuri tietylle ryhmälle, pitää huomioida kohderyhmän tiedot, taidot, asenteet ja uskomukset. (Parkkunen ym. 2001, 10, 18–19.)

Huomion herättäminen ja tunnelma

Ensivaikutelma materiaalista vaikuttaa siihen, haluaako vastaanottaja tutustua aineistoon lähemmin vai ei. Mainontatutkimusten mukaan poikkeavat ärsykkeet, kuten tavallisuudesta poikkeava kuva tai ääni, muistetaan parhaiten. Huomiota herättävä oppimateriaali herättää vastaanottajan mielenkiinnon ja houkuttelee tutustumaan siihen. Oppimateriaali, jossa esitetään jotain uutta, kokeilevaa ja innovatiivista, kiinnittää erilaisuudessaan vastaanottajan huomion. (Parkkunen ym. 2001, 10, 19–20.) Oppimateriaalin tunnelmaan vaikuttaa se, millaisia reaktioita se saa aikaan vastaanottajassa. Esimerkiksi kuvituksella, värityksellä, luettavuudella, toteutustavalla, esitystylillä, selkeydellä, tietomäärällä ja kohderyhmän sopivuudella voidaan vaikuttaa oppimateriaalin tunnelmaan. Pääasiassa tunnelman kuitenkin ratkaisee kokonaisuus. (Parkkunen 2001, 10, 20–21.)

Opettajien mielipiteitä kriteereistä

Niskanen (1982) muotoili tutkimuksessaan faktorianalyysin avulla seitsemän oppikirjojen valintakriteeriä peruskoulussa ja lukiossa. Kriteerien riittävyttä hän testasi peruskoulun ja lukion opettajilla. Peruskriteereiksi muodostuivat: 1) opetussuunnitelmanmukaisuus 2) oppikirjan soveltuvuus oppilaan kannalta 3) oppikirjan tekninen toteutus 4) oppikirjan sisällön määrä 5) oppikirjan soveltuvuus opettajan kannalta 6) oppikirjan asiallisuus sekä 7) oppikirjan kustantaja ja tekijät. 40.2 % vastanneista opettajista katsoi, että annetut kriteerit eivät olleet riittävät, vaan he kiinnittivät huomiota myös muihin seikkoihin. Ylimääräiset kriteerit voitiin luokitella kahteen pääluokkaan 1) oppikirjaan liittyvä oheismateriaali ja 2) oppikirjan ulkoiset ominaisuudet, kuten kestävyys. Ulkoiset ominaisuudet voidaan tosin lukea kriteerin tekninen toteutus alle. Lisäksi useassa lomakkeessa ehdotettiin myös oppikirjan hintaa yhdeksi kriteeriksi. Opettajat pitivät oppikirjan soveltuvuutta oppilaan kannalta tärkeimpänä kriteerinä. Myös opetussuunnitelmanmukaisuutta, teknistä toteutusta, sisällön määrää, soveltuvuutta opettajalle ja asiallisuutta pidettiin tärkeinä kriteereinä. Sitä vastoin oppikirjan kustantajalla tai tekijöillä ei tutkittujen opettajien mielestä ollut merkitystä. (Niskanen 1982, 1–2, 4–6.)

Jotain päätelmiä siitä, mitä kriteerejä opettajat pitävät tärkeimpinä, voi tehdä myös Leinon (1981) tutkimuksesta, jossa matematiikanopettajat antoivat palautetta oppimateriaaleista. Eni-

ten kiinnitettiin huomiota kirjan esittämien asioiden laajuuteen ja laatuun sekä järjestykseen ja ulkoasuun. Toiseksi eniten palautetta annettiin koskien harjoitusten määrään, laatuun ja kattavuuteen. Myös malliesimerkkeihin ja kuvioihin kiinnitettiin huomiota. Tutkimus toi esille sen seikan, että opettajat arvioivat kirjoja omista lähtökohdistaan käsin ja pitivät eri asioita tärkeänä. Tällöin esimerkiksi opetustyyli sekä opettajakohtaiset piirteet ja kiinnostukset vaikuttavat annettavaan arvioon. (Leino 1981, 29–30.)

5.4 Oppimateriaalin tuotantoprosessi

Oppimateriaalin suunnittelu aloitetaan nimenomaisen materiaalin tarpeen määrittelystä. Ennen oppimateriaalin suunnittelua kannattaa selvittää, millaiselle materiaalille on tarvetta: onko aiheesta olemassa jo materiaalia, jota täydennetään vai puuttuuko materiaali kokonaan. (Parkkunen, ym. 2001, 7.) Materiaalin tarpeen määräävät eri tahot. Yliopistojen kohdalla aloite uuden oppimateriaalin kustantamiseen tulee yleisimmin suoraan oppimateriaalin kirjoittajilta eli yliopistojen opettajilta, mutta myös kustantajat arvioivat oppimateriaalien tarvetta. (Laine, 1978.) Ammatillisessa koulutuksessa puolestaan opettajat, järjestöt ja yhdistykset tekevät aloitteita tarvittavasta oppimateriaalista (Saarinen 1988).

Ennen oppimateriaalin tuottamista on myös määriteltävä aineiston kohderyhmä, joka tässä tapauksessa on liikuntaa opettavat opettajat peruskoulussa ja lukiossa. Parhaaseen tulokseen päästään, jos kohderyhmältä itseltään, tässä tapauksessa opettajilta, kysytään, minkälaista materiaalia he tarvitsevat. (Parkkunen ym. 2001, 8.) Juuri tästä syystä luistelun oppimateriaali testataan empiirisesti opettajilla ennen sen julkaisemista. Ennen oppimateriaalin tuottamista arvioidaan sisällön soveltuvuus opetukseen, oppimateriaalin yleinen toteuttamiskelpoisuus sekä tehdään kustannusarvio (Saarinen, 1988.)

Seuraavaksi valitaan viestikanava, jonka kautta oppimateriaali julkaistaan. Tehokkain viestintäkeino on henkilöltä henkilölle viestintä, mutta tämän lisäksi tarvitaan tietenkin myös muita viestikanavia. Näitä voivat olla esimerkiksi lehdet, esitteet, oppaat, raportit, julisteet, kirjat, lehtiset ja erilaiset audiovisuaaliset välineet kuten äänitteet, videot, televisio- ja radio-ohjelmat, CD Rom-levyt, internet sekä dia- ja kalvosarjat. Viestintäkanavan valintaan vaikuttaa materiaalin käyttötarkoitus. (Parkkunen ym. 2001, 8.)

Oppimateriaalin tuotannon suunnittelu helpottaa prosessin kulkua. Suunnitteluvaiheessa päätetään muun muassa siitä, kuka kirjoittaa tekstiluonnoksen, kuka tarkistaa sen, pitääkö luonnosta testata kohderyhmällä ja jos niin miten, mitä tuottaminen maksaa ja tarvitaanko erikoispalveluita kuten suunnittelija, kuvittaja, kääntäjä, latoja ja painaja (Ewles & Simnett 1995, 233–234). Aikataulun laadinta tekee materiaalin tuotantoprosessista sujuvamman. Tällöin kaikilla osapuolilla on tiedossa tuotannon vaiheet. Jos materiaali tehdään tiimityönä, on tärkeää sopia myös siitä, mitä osia kukin kirjoittaa ja tuottaa ja mihin päivämäärään mennessä. Tuotantoaikataulussa huomioidaan mahdollinen mainostoimistojen hyväksikäyttö, materiaalin painosmäärä sekä sen jakelu. Aineiston jakelu on yleisesti ollut heikoin kohta materiaalin tuotantoprosessia. Jos jakelu on huonosti suunniteltu, ei kohderyhmä saa tietoa tuotetuista materiaaleista, eikä saa niitä fyysisesti käyttöönsä. (Parkkunen ym. 2001, 9.)

Joskus on vaikeaa löytää sopivaa oppimateriaalia tai valmis materiaali on vain työläästi sovellettavissa omiin tarpeisiin. Tällöin voi olla parasta käyttää opettajan omaa kokemusta sekä kollegoiden apua hyväksi ja luoda oma oppimateriaali aineistoa kehitellen. (Määttä 1997.) Viljanen (1982) toteaa artikkelissaan, että opettajan ammattitaitoon kuuluukin tällainen kyky suunnitella ja valmistaa oppimateriaalia erilaisiin opetustehtäviin. Tällä tavoin päästään usein oppilaskeskeisimpiin ja yksilöllisempiin ratkaisuihin kuin teollista oppimateriaalia käyttämällä.

5.5 Oppimateriaalin arviointi

Ewles & Simnett (1995) määrittelevät arvioinnin prosessiksi, jonka aikana mitataan, mitä on saavutettu ja miten. Tuotosta tarkastellaan kriittisesti, selvitetään sen hyvät ja huonot puolet sekä pohditaan, miten sitä voitaisiin parantaa. Materiaalia kannattaa myös testata ennen tuotantoprosessin loppua kohderyhmän tarpeiden ja näkemysten selvittämiseksi. (Ewles & Simnett 1995, 233–234.) Vain harvoin päästään ensimmäisellä yrityksellä läheskään tyydyttävään tulokseen. Tämän takia materiaalia kokeillaan käytännön opetustyössä ennen kuin se valmistellaan lopulliseen muotoonsa ja otetaan yleiseen käyttöön. (Puro 1974, 24.)

Leino (1979, 34) jaottelee oppimateriaalin laadintaprosessin seuraavasti: 1) suunnitteluvaihe 2) esikokeilu ja laadintavaihe (ensimmäinen versio materiaalista) 3) kenttäkokeilu sekä 4) materiaalin laaja käyttö seurantoineen ja säätelyineen. Esi- ja kenttäkokeilu ovat ennen julkai-

sua tapahtuvaa arviointitoimintaa ja materiaalin laaja käyttö ja seuranta ovat puolestaan julkaisemisen jälkeen tapahtuvaa arviointia.

Oppimateriaaleihin kohdistuvalla arvioinnilla pyritään parantamaan sen ominaisuuksia kouluikäikäytössä (Leino 1981). Aiemmin esitetty oppimateriaalin kriteeristö muodostaa jäsenneilyn arviointiperustan, jossa kriteerit kattavat mahdollisimman monipuolisesti materiaalin ominaisuuksia. Aiemmin kuvattu kriteeristö on muokattu kolmea eri lähdettä apuna käyttäen (Kirjallisen oppimateriaalin 1975, liite 4; Leino 1978; Parkkunen ym.) niin, että sen avulla voidaan kartoittaa erityisesti opettajille suunnattua painettua oppimateriaalia. Jos kriteeristöä käytetään jonkin muun materiaalin arviointiin, ei kaikkien kriteerien käyttö ole tarpeen ja toisaalta joitakin kriteerejä voi olla syytä tarkentaa. Ekola (1987, 40) kyseenalaistaa kriteeristöjen käyttöä, sillä listojen mukaisten kriteerien yksittäinen parantaminen ei välttämättä saa aikaan ehjää ja entistä parempaa oppimateriaalikokonaisuutta. Myös Leino (1981, 1) toteaa, että kriteeristöt ovat vain oppimateriaalin välttämättömiä ominaisuuksia luettelevia listoja perustuen oppimisympäristöön tai käytännön näkökohtiin. Osa kriteereistä koskee kuitenkin materiaalin toimivuutta opettaja-oppilas -vuorovaikutuksesta ja tästä saa luotettavaa tietoa vain kokeilun kautta.

5.5.1 Arviointi ennen julkaisua

Leinon (1978) mukaan materiaalin arvioinnin pitäisi perustua tutkimukseen, jossa materiaalin osat alistettaisiin lyhyt- tai pitkäaikaiseen tutkimukseen. Lyhytaikaisella tutkimuksella tarkoitetaan yleensä ennen julkaisua tapahtuvaa materiaalin kokeilutoimintaa, jonka perusteella saadaan korjaus- ja täydennys ehdotuksia. Kokeilussa saadaan kartoitettua oppilaiden ja opettajien kokemuksia materiaalin käytöstä. Oppimateriaalikokeiluilla voidaan parantaa oppimateriaalin laatua ja saada arvokasta tietoa oppimateriaalin käyttötarpeesta. (Leino 1978, 37–39)

Leinon (1979, 34) aiemmin esitetyn laadintaprosessin mukainen suunnittelu- ja laadintavaihe yhdessä esikokeilun kanssa tuottavat materiaalista kokeiluversion, jossa on otettu huomioon materiaalin laatijoiden kokemukset ja esikokeilun palautteet. Esikokeiluun osallistuneet opettajat ovat tavallisesti valikoituneet tehtävään ja kokeiluversion toimivuudesta muissa olosuhteissa ei ole tässä vaiheessa yleensä varmuutta. Laadintaprosessin seuraavan vaiheen eli kenttäkokeilun tarkoitus onkin tuottaa luotettavaa tietoa materiaalin toimivuudesta eri opettajilla, erilaisissa olosuhteissa ja opetusjärjestelyissä sekä välinetasoltaan erilaisissa kouluissa. Kent-

täkökeilusta saatu palaute ohjaa sitä millaiseksi lopullinen, laajamittaiseen käyttöön tarkoitettu oppimateriaali muodostuu. (Leino 1981, 2–4.)

Ammatillisen koulutuksen puolella tapahtuu samanlaista ennakoarviointia. Siellä oppimateriaalien hyväksymismenettelyllä pyritään varmistamaan oppimateriaalin taso tarkastellen sisällön vastaavuutta opetussuunnitelmaan, ja sisällön valintaa ja jäsentelyä. Lisäksi oppimateriaalin halutaan tarjoavan sovellettavaa tietoa sekä laajoja asiakokonaisuuksia sirpaletiedon sijaan. Opettajat ja asiantuntijat suorittavat tätä arviointia. (Konttinen, Ranta & Wiksten 1988.) Olkinuoran ym. (1977, 50) tapauksessa kouluhallitus tarkasti laaditun oppimateriaalin ennen sen painattamista. Vielä 1980-luvulla kouluhallitus tarkistikin, että kaikki oppikirjat noudattivat valtakunnallista opetussuunnitelmaa. Kontrollista luovuttiin sittemmin ja oppimateriaalin tekijöiden ohjenuorana on valtakunnallisen opetussuunnitelman perusteet. (Uusikylä & Atjonen 200, 143) Tästä syystä ei opetushallitus ole myöskään julkaissut uusia kriteeristöjä koskien oppimateriaalin arviointia (Konttinen 2003).

Edellä esitettyä ennen julkaisua suoritettavaa arviointia voidaan kutsua ennakoarvioinniksi. Se ei kuitenkaan yksinään riitä takaamaan oppimateriaalien hyvää tasoa, vaan tarvitaan myös materiaalin todellista käyttöä koskevaa laadunvalvontaa. (Kannas 1982.)

5.5.2 Oppimateriaalin seuranta

Kokeilutoiminnalla ei saada selville kaikkia oppimateriaalin ominaisuuksia, minkä vuoksi Leino (1978) ehdottaa pitempiaikaista seurantatutkimusta. Leino (1978; 1981) pohtii tutkimuksissaan materiaalin kehittelyprosessin jatkoa esi- ja kenttäkokeilun jälkeen. Hänen mielestään vasta laajamittainen käyttö paljastaa oppimateriaalin ominaisuudet erilaisissa olosuhteissa ja luokkayhteisössä erilaisilla opettajilla ja oppilailla. Oppimateriaalin pitkäaikaiset vaikutukset tulevat näkyviin vasta myöhemmin ja siksi palautetta on kerättävä ja analysoitava sekä käytettävä hyväksi oppimateriaalin parantamiseksi. Pitkäaikaisen tutkimuksen ongelmana on sen työläisyys, mutta seurantatutkimus auttaa opetussuunnitelman kehittämisessä ja ennen kaikkea se parantaa materiaalin ominaisuuksia. (Leino 1978, 38; Leino 1981,1)

Taulukossa 4 esitetään Leinon (1981, 6) kokoamat oppimateriaalin seurannan tärkeimmät tehtävät.

TAULUKKO 4. Oppimateriaalin seurannan tärkeimmät tehtävät (Leino 1981, 6.)

OPPIMATERIAALIN SEURANNAN TÄRKEIMMÄT TEHTÄVÄT

- kartoittaa materiaalin pitkäaikaisia vaikutuksia keskeisten tietojen, taitojen ja asenteiden oppimisessa ja omaksumisessa
- selvittää materiaalin oikeata ja tuloksellista käyttöä
- auttaa pyrkimyksessä pitää materiaalit asiatiedoltaan ja didaktisilta ratkaisuiltaan ajan tasalla
- selvittää materiaalin sopivuutta laajuuden, opettavaisuuden ja muiden tärkeiden näkökohtien suhteen
- selvittää oppimateriaalien korjailutarvetta niiden muutosten johdosta, jotka aiheuttavat rinnakkaisaineiden opetuksessa, edeltävässä koulutuksessa tai myöhemmän koulutuksen lähtöedellytyksissä

Arviointiin voidaan saada kimmoke oppimateriaalin suuresta levikistä tai se voidaan tehdä materiaalin rahoittajan toiveesta (Kannas 1982). Olemassa olevia oppimateriaaleja voidaan kartoittaa myös yleisellä tasolla, jolloin arvioidaan oppimateriaalien käyttökelpoisuutta muun muassa nykyaikaisuuden, opetussuunnitelman vastaavuuden, ymmärrettävyyden, havainnollisuuden ja yleisen tyytyväisyyden osalta (Kiiskinen 1987, 111.)

Seuraavaksi esitetään kaksi käytännön esimerkkiä oppimateriaalin arviointiprosessista. ”Peruskoulun ja lukion tupakka -aineisto” oppimateriaalin arviointiin ryhdyttiin, koska sen jakelu oli ollut poikkeuksellisen suuri ja rahoittaja oli tehnyt aloitteen arviointiin. Samalla saatiin hyvä tilaisuus selvittää kenttätöntekijöiltä materiaalin käyttöön ja käyttöominaisuuksiin liittyviä seikkoja sekä kehittämiskohteita. Arviointiin osallistui osa niistä tahoista, jotka olivat ottaneet materiaalin käyttöönsä. Oppimateriaalia arvioitiin sisällön ja esitystavan perusteella Terveyskasvatuksen keskuksen kriteerien mukaan. (Kannas 1982.)

Sekä oppilaat että opettajat suorittivat arviointia. Oppilaiden panos keskittyi tosin vain materiaalin yleiseen hyvä materiaali – huono materiaali -arviointiin. Myös opettajat antoivat tällaisen yleisarvosanan, mutta sen lisäksi he arvioivat sisältöä ja esitystapaa sanaparien avulla.

Sanaparit koskivat seuraavia aiheita:

- tarpeellisuus
- kiinnostavuus (kasvattaja)
- kiinnostavuus (kasvatettava)
- informaation ajanmukaisuus
- ydinkohtien erottuminen
- sisällön taso
- tavoitteiden saavutettavuus
- tehokkuus
- käytön helppous
- työtapojen monipuolisuus
- käyttömahdollisuudet
- painoasu
- kalvojen havainnollisuus.

Näiden ominaisuuksien lisäksi opettajat arvioivat oppimateriaalin käyttämistä koskevien ohjeiden selkeyttä sekä saivat mahdollisuuden esittää kehittämissuhteita. (Kannas 1982.)

Toinen esimerkki arvioinnin kriteereistä koskee lukion oppimateriaalien arviointia, joka tehtiin kouluhallituksen toimesta siirryttäessä kurssimuotoiseen lukioon. Tarkoituksena oli selvittää, millaisia kokemuksia kokeilulukioissa on oppimateriaaleista. Kyselylomakkeet lähetettiin opettajille sekä oppilaille. Nämä lomakkeet perustuivat Leinon (1978) kriteeristöön ja oppimateriaaliprojektin seurantaryhmän sekä eräiden kouluhallituksen tarkastajien esittämiin näkemyksiin.

Opettajilta kysyttiin oppimateriaalien käyttökokemuksista seuraavia asioita:

- opetussuunnitelman vaatimusten täyttäminen
- sisällön laajuus / suppeus
- oppiaineen jaksottamisen tarkoituksenmukaisuus
- kirjan soveltuvuus kaksoistuntien opetukseen
- oppiaineen keskeisten kohtien painotus
- kirjan aihepiirien ajanmukaisuus
- kirjan asiasisällön virheettömyys

- kuinka kirjassa on huomioitu yhteydet muihin oppiaineisiin
- kirjan luettavuus
- kuinka kuvitus ja symbolit tukevat opittavaa asiaa
- oppiaineen motivoivuus (oppilaat)
- kuinka kirja edistää oppilaan omatoimisuutta
- eritasoisten oppilaiden huomioiminen
- mille tasolle kirja soveltuu parhaiten
- opettajan persoonallisen panoksen esilletuomisen edistäminen
- yhteissuunnittelun tukevuus
- teknisen toteutuksen tukevuus oppiaineen omaksumiselle
- teknisen toteutuksen tukevuus opetuksen suunnittelulle.

Lisäksi opettajia pyydettiin arvioimaan, millaista oppiainesta kirjan osalta olisi lisättävä tai poistettava. Heiltä kysyttiin myös oheismateriaalin tarpeesta ja sen saatavuudesta. Lopuksi opettajat antoivat kokonaisarvion oppikirjan soveltuvuudesta.

Oppilaita puolestaan pyydettiin nimeämään oppiaineita, joiden kirjat olivat

- sisällöltään laajoja / suppeita
- sisällöltään ajanmukaisia / vanhanaikaisia
- luettavuudeltaan hyviä / vaikeaselkoisia
- tekniseltä toteutukseltaan hyviä / huonoja
- oppimisen kannalta hyviä / huonoja.

5.5.3 Arviointi oppimistulosten kannalta

Tutkittaessa erään terveystieteiden materiaalin vaikuttavuutta sekä kontrolliryhmän että seuranta tutkimuksen avulla huomattiin, että materiaalin varaan rakennetulla tuntikokonaisuus muokkasi asenteita tehokkaammin kuin koulun terveystieteiden. Tämä muutos ei kuitenkaan ollut pysyvä, sillä muuttuneet asenteet eivät enää olleet esillä kahden kuukauden kuluttua tehdyssä seurannassa. Terveystieteiden materiaalin käytöllä ei ollut suurta vaikutusta oppilaan kognitiiviseen osaamiseen. Koeryhmä ja kontrolliryhmän tiedollisen tason välillä oli vain jonkin verran eroa. Materiaalin käytöllä ei ollut merkitsevästi vaikutusta oppilaiden terveystieteen käyttäytymiseen. Myös oppilaat itse arvioivat materiaalin vaikuttavuutta. Alle puolet heistä oli sitä mieltä, että sillä oli melko suuri vaikutus. (Virtanen 1981, 44, 50, 53)

Todettiin, että suuntaavalla tapakasvatusaineistolla saatiin aikaan oppimistuloksia muun muassa muokkaamalla oppilaiden asenteita. Erityisesti poikien asenteet muuttuivat pidettyjen tuntien myötä, koska tyttöjen lähtöasenteet olivat enemmän tavoitteiden suuntaiset. (Olinuora ym. 1977, 87 – 105.)

Riston (2002) tutkimuksessa selvitettiin oppikirjan rakenteen vaikutusta muistamiseen ja oppimiseen erään kirjan vanhan ja uuden version vertailun avulla. Uuden version lukijat saavuttivat hieman parempia oppimistuloksia kuin ne opiskelijat, jotka käyttivät vanhaa versiota. Kirjojen käyttäjät myös arvioivat kummankin version ominaisuuksia. Vanhaa kirjaa pidettiin vaikealukuisena ja epäselvänä, kun taas uuden version rakenne helpotti muistamista ja toimi motivoivasti. Kyseisen kirjan uudemmassa versiossa oli otettu huomioon niitä seikkoja, joita tutkija oli katsonut tarpeelliseksi tarkastellessaan kirjan vanhaa versiota muistin kannalta. Näitä olivat muun muassa vieraiden ja keskeisten termien selittäminen, tiivistelmien tarpeellisuus, syventävien kysymysten ja ongelmien esittäminen sekä käytännön esimerkkien käyttäminen. Opiskelijat pitivät johdannon ja tiivistelmien osuutta tärkeänä. (Risto 2002, 29 – 30, 47 – 49.)

6 LUISTELUN OPPIMATERIAALIT

Koivumäki (1987) totesi artikkelissaan, että 1980 -luvulla esimerkiksi äidinkielen ja matematiikan opetuspaketteja oli tarjolla erittäin runsaasti, mutta taito- ja taideaineissa tilanne oli toinen. Niissä oli hänen mielestään hankalampaa elävöittää ja syventää opetusta oppimateriaalin avulla. 1980- luvulla Kouluhallitus julkaisi liikunnan opetuksen oppaita. Siihen asti opetuksessa oli tukeuduttu valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan ja sen kuntakohtaisiin tarkennuksiin sekä itse kunkin opettajan keräämiin liikunnan opetusta käsitteleviin kirjasiin useiden vuosien takaa.

Luistelun oppimateriaalejakin on ilmestynyt monentyyppisiä vuosien aikana. Autio ja Klemola (1983) tekivät kahdesta materiaalista syvällisen arvion. He arvioivat Fassin (1982) ja Kivimäen (1981) taitoluistelukirjojen sisällön ominaisuuksia. Sisältö eriteltiin erilaisten luokkien mukaan. Kummatkin kirjat on suunnattu taitoluistelun osaajille, sillä Fassin lajitiedoista vain 24 % ja Kivimäen 43 % koskee perusluisteluliikkeitä. Kummastakin kirjasta suoritus- ja opetusohjeet vievät suurimman osan. Fassin kirjan tekstistä 65 % on suoritusohjeita, kun taas Kivimäellä niitä on 33 % tekstistä. Kirjojen suoritusohjeet ovat yhtenevät eli ne opettavat tekniikasta painotuseroja lukuun ottamatta samalla tavalla. Koko kirjan sisällöstä Fassilla 11 % ja Kivimäellä 20 % on muita opetusohjeita. Fassilla niitä ovat liikkeiden ydinkohtien esittely ja yleisimpien virheiden mainitseminen. Kivimäen kirjassa puolestaan painotetaan harjoitteita ja liikkeiden soveltamista. (Autio & Klemola 1983, 38–39, 44–47.)

Tekstin luettavuus vaihtelee kummassakin kirjassa, mutta Kivimäen kirjan teksti on vaikeampaa kuin Fassin. Tekstin ulkoasu on kummassakin kirjassa hyvä lukuun ottamatta palstojen leveyttä tai sijoittelua. Kivimäen kirjan ulkoasua selkeyttävät esimerkiksi tummennukset ja numeroinnit. Fassin kirjan kuvitusta pidettiin selkeämpänä, koska kuvat olivat suuria ja suoritusvaiheet näkyivät niissä tarkasti. Kummatkin kirjat olivat tukevasti sidottuja. (Autio & Klemola 1983, 50–52.)

Edellä mainittujen oppimateriaalien lisäksi on olemassa muutakin luistelun materiaalia. Näitä tarkastellaan kappaleen lopussa taulukossa 5. Taulukossa esitellään saatavissa olleet luistelun oppimateriaalit lukuun ottamatta selvästi vain alle kouluikäisten luistelun opetukseen suunniteltua materiaalia (Leikitellen luistimilla 2000) sekä vain retkiluistelua tai pikaluistelua käsittelevää materiaalia (Arvonen 2002; Liusvaara 1960; Pesonen 1990; Reponen 1995). Käsitte-

lyn ulkopuolelle on jätetty myös erityisryhmille suunnattu materiaali (Saloviita, Autiokokko & Virtanen 1998) sekä jääkiekkoiluun painottuva, luistelua sivuava materiaali (Korpi & Väli-vuori 1976; Ohjaajatutkinto 1987). Vaihtelua luistelutunneille kirja vuodelta 1966 (Vierto) on jätetty pois, koska se on sisällöltään lähes sama, mutta hieman suppeampi kuin esitelty Vaihtelua luistelutunneille (Vierto-Koskinen & Juvonen) vuodelta 1977.

Arviointi on tehty tutustumalla materiaaleihin ja tarkastelemalla niitä seuraavien kriteerien mukaisesti:

Aihe

- Mikä luistelun teemoista on kyseessä?

Sisältö

- Onko tekniikkatieto oikeaa?
Tieto oikeaa / Tieto oikeaa, mutta vanhaa.

Esimerkki oikeasta, mutta vanhasta tiedosta:

”Axel Paulsen – – Luistelija voi pyöriä nopeasti vain suljetussa asennossa, ts. kädet tiukasti vartalossa ja vapaa jalka luistelevassa jalassa kiinni”

(Englund-Crispin 1969, 84). Nykyään rotaatioasennossa jalat ovat ristissä, eivätkä vierekkäin. 27 kirjan 168 sivusta käsittelee käytöstä poistettuja pakollisia kuvioita.

- Eteneekö tieto loogisesti?
Etenee loogisesti / Etenee hieman epäloogisesti

Esimerkki hieman epäloogisesti etenevästä tiedosta:

”2. tunti – – Sirklaus, kehäkierto eteenpäin – – 3. tunti – – Puoliaurajarrutus – – Puolikaaria eteenpäin.”

(Vierto-Koskinen & Juvonen 1977, 7–10.) Yleensä taidot opetetaan koululaisille toisessa järjestyksessä, koska puoliaurajarrutus on helpompi kuin sirklaus ja kaaret ovat edellytys sirklaukselle.

- Mille taitotasolle materiaali on suunnattu?
Alle kouluikäisille / Koululaisille / Harrastajille

Kieliasu ja esitystapa

- Onko teksti luettavaa?

Helppolukuinen / Kohtalaisen helppolukuinen / Vaikealukuinen / Teksti helppolukuis-
ta, mutta ulkoasu hieman epäselvä

Esimerkki vaikealukuisesta tekstistä:

”L-kirjaimen muotoisesta jalkojen lähtöasennosta ”L_o lähdetään liukuun vasemmalla jalalla huomioiden kohdat 1 ja 2. Vapaa jalka vedetään kiinni luistelevaanjalkaan ja samanaikaisesti nouseaan luistelevalta jalalta ylös. Jalkaterät ovat vierekkäin, pehmennetään vasenta polvea ja vaihdetaan oikealle jalalle. Sama alas – ylös – alas rytmitys toistuu.”

(Wuorivirta 1987.)

Esimerkki helppolukuisesta, mutta ulkoasultaan epäselvästä tekstistä (Kivimäki 1979, 7–12):
A5 kokoisessa materiaalissa on kolme palstaa, joiden leveydet vaihtelevat yhdenkin sivun sisällä.

- Onko kuvitusta? Millaista se on?

Tekstiä tukeva kuvitus / Tekstiä tukeva erinomainen kuvitus / Tekstiä tukeva hieman
epäselvä kuvitus / Ei kuvitusta

Esimerkki tekstiä tukevasta, mutta hieman epäselvästä kuvituksesta (Wuorivirta 1987):

Pienet, käsin piirretyt kuvat, jotka kuvaavat artikkelissa käsitellyn jäätanssin mallia sekä tans-
siasentoa.

Työmenetelmät ja opetusjärjestelyt

- Onko materiaalissa opetusohjeita?

Suoritusohjeita / Ydinkohtia / Yleisimpiä virheitä / Harjoitteita / Sovelluksia / Opetus-
vinkkejä / Edellytyksiä jollekin liikkeelle / Etenemisjärjestyksiä

Käytännöllisyys

- Onko materiaalissa mallitunteja?

Mallitunteja / Ei mallitunteja

- Käytetäänkö harjoitteissa välineitä? Onko ne listattu selkeästi?

Välineet listattu / Käytetään välineitä, mutta niitä ei listattu / Ei välineitä

Esimerkki materiaalista, jossa välineet listattu:

” 1. Aarteen haku

Joukkueet: 4 joukkuetta

Välineet: 4 mailaa, noin 30 palloa, kiekkoa tms.”

(Mäkelä & Peltola 1989, 28.)

- Mainitaanko opetusmenetelmien käyttöä? Onko harjoitteissa käytetty erilaisia opetusmenetelmiä?

Opetusmenetelmät mainitaan / Opetusmenetelmiä ei mainita (harjoitteet ohjaavat eri menetelmien käyttöön) / Opetusmenetelmiä ei mainita

Esimerkki opetusmenetelmien maininnasta:

”Harjoitus

Luokka jaetaan esim. kolmeen ryhmään. Luistellaan poikki kentän. Ensin ykköset, sitten kakkoiset jne. Opettaja korjaa virheet ensin yleisesti ja sitten yksilöllisesti.”

(Vierto-Koskinen & Juvonen 1977, 6.)

Kokonaisuus

- Kenelle materiaali on suunnattu tai kuka sitä voisi käyttää?
Opettajalle / Ohjaajalle / Valmentajalle

TAULUKKO 5. Luistelun oppimateriaalit jaoteltuna kriteerien mukaan

Kirja	Aihe	Sisältö	Kieliasu/ esitystapa	Työmenetelmät/ opetusjärjestelyt	Käytännöllisyys	Kokonaisuus
Arnold 1976	Perusluistelu, yksinluistelu, jäätanssi.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Englanniksi, vaikealukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, valmentajalle.
Englund-Crispin 1969	Perusluistelu, yksinluistelu, jäätanssi, pariluistelu.	Tieto oikeaa, mutta vanhaa, etenee hieman epäloogisesti. Koululasille ja harrastajille.	Vaikealukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, yleisimpiä virheitä, tekniikkaharjoitteita, joitakin leikkejä, sovelluksia.	Mallitunteja, käytetään välineitä, mutta niitä ei listattu, opetusmenetelmiä ei mainita (jotkin harjoitteista ohjaavat eri menetelmien käyttöön).	Opettajalla, valmentajalle.
Fassi 1982	Perusluistelu, Yksinluistelu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Helppolukuinen, tekstiä tukeva erinomainen kuvitus.	Suoritusohjeita, ydinkohtia, yleisimpiä virheitä.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalla, valmentajalle.
Foeste 1998	Perusluistelu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille.	Englanniksi, helppolukuinen, tekstiä tukeva erinomainen kuvitus.	Suoritusohjeita.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, itseopiskelijalle.
Hagen 1994	Perusluistelu, yksinluistelu, jäätanssi.	Tieto oikeaa, etenee hieman epäloogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Englanniksi, teksti helppolukuista, mutta ulkoasu hieman epäselvä, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, yleisimpiä virheitä.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, valmentajalle.

jatkuu

jatkoa

Kirja	Aihe	Sisältö	Kieliasu/ esitystapa	Työmenetelmät/ opetusjärjestelyt	Käytännöllisyys	Kokonaisuus
Jääskeläinen 1995	Muodostel- maluistelu, Perusluistelu	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Helppolukuinen, tekstiä tukeva erin- omainen kuvitus.	Suoritusohjeita, opetus- vinkkejä, etenemisjärjestyk- siä tekstin seassa.	Ei mallitunteja (mal- liohjelmat kouluun), ei välineitä, opetusmene- telmiä ei mainita.	Opettajalle, valmentajalle.
Kivimäki 1976	Perusluistelu (alkeet).	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja alle kouluikäisille.	Kohtalaisen helppolu- kuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, tekniikka- harjoitteita, leikkejä, ope- tusvinkkejä, etenemisjärjes- tyksiä selkeästi.	Mallitunteja, käyte- tään välineitä, mutta niitä ei listattu, ope- tusmenetelmät maini- taan osin (harjoitteet ohjaajat eri menetel- mien käyttöön).	Opettajalle, ohjaajalle.
Kivimäki 1979	Perusluistelu (alkeet).	Tieto oikeaa, ete- nee hieman epä- loogisesti. Koululaisille ja alle kouluikäisille.	Teksti helppolukuista, mutta ulkoasu hieman epäselvä, tekstiä tuke- va kuvitus.	Suoritusohjeita, tekniikka- harjoitteita, leikkejä.	Ei mallitunteja, väli- neet listattu, opetus- menetelmiä ei mainita (jotkin harjoitteista ohjaajat eri menetel- mien käyttöön).	Opettajalle, ohjaajalle.
Kivimäki 1981	Perusluistelu, Yksinluiste- lu, pariluiste- lu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Teksti helppolukuista, mutta ulkoasu hieman epäselvä, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, yleisimpiä virheitä, tekniikkaharjoittei- ta, leikkejä, sovelluksia, opetusvinkkejä, edellytyksiä liikkeille, etenemisjärjes- tyksiä selkeästi.	Ei mallitunteja, väli- neet listattu, opetus- menetelmiä ei mainita (harjoitteet ohjaajat eri menetelmien käyt- töön).	Opettajalle, valmentajalle.
Künzle- Watson & DeArmond 1996	Perusluistelu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille.	Englanniksi, helppo- lukuinen, tekstiä tuke- va erinomainen kuvi- tus.	Suoritusohjeita, ydinkohtia, yleisimpiä virheitä, sovel- luksia.	Ei mallitunteja, ei vä- lineitä, opetusmene- telmiä ei mainita.	Opettajalle, ohjaajalle, itse- opiskelijalle.

jatkuu

jatkoa

Kirja	Aihe	Sisältö	Kieliasu/ esitystapa	Työmenetelmät/ opetusjärjestelyt	Käytännöllisyys	Kokonaisuus
Lago 1969	Yksinluistelu.	Tieto oikeaa, mutta vanhaa, etenee loogisesti. Harrastajille.	Ruotsiksi, vaikealukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita painottuen pakollisiin kuvioihin, sovelluksia.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Valmentajalle, itseopiskelijalle.
Luistelukoulu 1984	Perusluistelu.	Tieto oikeaa (pikaluistelun termein) ja etenee loogisesti. Koululaisille ja alle kouluikäisille.	Helppolukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Ydinkohtia, suoritusohjeita, tekniikkaharjoitteita, leikkejä, opetusvinkkejä.	Mallitunteja, käytetään välineitä, mutta niitä ei listattu, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, ohjaajalle.
Mäkelä & Peltola 1989	Perusluistelu (alkeet).	Tieto oikeaa, mutta suppeaa, etenee loogisesti. Koululaisille.	Kohtalaisen helppolukuinen, ulkoasu hie- man epäselvä, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, yleisimpiä virheitä, tekniikkaharjoitteita, leikkejä, sovelluksia, opetusvinkkejä.	Ei mallitunteja, välineet listattu, opetusmenetelmiä ei mainita (osa harjoitteista ohjaa eri menetelmien käyttöön).	Opettajalle, ohjaajalle.
Puolakka	Perusluistelu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille.	Helppolukuinen, ei kuvitusta.	Suoritusohjeita, tekniikkaharjoitteita, leikkejä, opetusvinkkejä.	Mallitunteja, välineet listattu, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, ohjaajalle.
Stamm 2001	Perusluistelu, Peliluistelu.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Englanniksi, vaikealukuinen, tekstiä tukeva erinomainen kuvitus.	Suoritusohjeita, tekniikkaharjoitteita, sovelluksia.	Ei mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalle, valmentajalle.
Säde-Ahokas 1989	Muodostelma- Luistelu, jäätanssi.	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Helppolukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, tekniikkaharjoitteita, joitakin leikkejä, opetusvinkkejä.	Mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmiä ei mainita.	Ohjaajalle, valmentajalle, opettajalle.

jatkuu

jatkoa

Kirja	Aihe	Sisältö	Kieliasu/ esitystapa	Työmenetelmät/ opetusjärjestelyt	Käytännöllisyys	Kokonaisuus
Tingander 2001	Jumppaluistelu	Tieto oikeaa ja etenee loogisesti. Harrastajille.	Helppolukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, tekniikka-harjoitteita, opetusvinkkejä.	Mallitunteja, välineet listattu, opetusmenetelmiä ei mainita.	Ohjaajalle.
Vierto- Koskinen & Juvonen 1977	Perusluistelu, yksinluistelu Kuntoluistelu.	Tieto oikeaa, mutta vanhaa, etenee hieman epäloogisesti. Koululaisille ja harrastajille.	Vaikealukuinen, tekstiä tukeva kuvitus.	Suoritusohjeita, yleisimpiä virheitä, tekniikkaharjoitteita, leikkejä, opetusvinkkejä.	Mallitunteja, ei välineitä, opetusmenetelmät mainitaan.	Opettajalle, valmentajalle.
Wuorivirta 1987	Jäätanssi.	Tieto oikeaa, etenee loogisesti. Vanhemmille koululaisille.	Vaikealukuinen, tekstiä tukeva hieman epäselvä kuvitus.	Ydinkohtia, tekniikkaharjoitteita.	Mallitunti, käytetään välineitä, mutta niitä ei listattu, opetusmenetelmiä ei mainita.	Opettajalla.

Tarkastelun perusteella näyttää siltä, että sellaista materiaalia ei ole paljon, jossa:

- käsitellään luovaa luistelua, jumppaluistelua, pariluistelua tai jäätanssia.
- käsitellään monia luistelun teemoja samassa materiaalissa.
- painotetaan ydinkohtia.
- mainitaan edellytykset tietyn liikkeen harjoittelemiselle.
- käytetään eri opetusmenetelmiä tai jonka harjoitteet ohjaavat käyttämään eri opetusmenetelmiä.
- on vanhemmille oppilaille suunnattuja mallitunteja.
- on mallitunteja, joihin sisältyy myös leikinomaisia harjoitteita.
- harjoitteissa käytetään välineitä ja ne listataan selvästi.

Kuten taulukosta 5 on nähtävissä, luistelumateriaalia on olemassa runsaasti. Uuden materiaalin laatimisessa on järkevää ottaa jo olemassa olevien materiaalin ominaisuudet huomioon ja tuottaa jotain sellaista, mitä ei ole vielä olemassa. Tämän takia Luistelun vinkkivihkonen on peruskoulun ylemmille luokille ja lukioon suunnattu materiaali, jonka mallitunneilla käytetään tekniikkaharjoitteiden ohella leikinomaisia harjoitteita, jotka ohjaavat käyttämään myös oppilaslähtöisiä opetusmenetelmiä. Materiaalissa on eri luistelun teemojen mallitunteja mukaan lukien luova luistelu, jumppaluistelu, pariluistelu sekä jäätanssi.

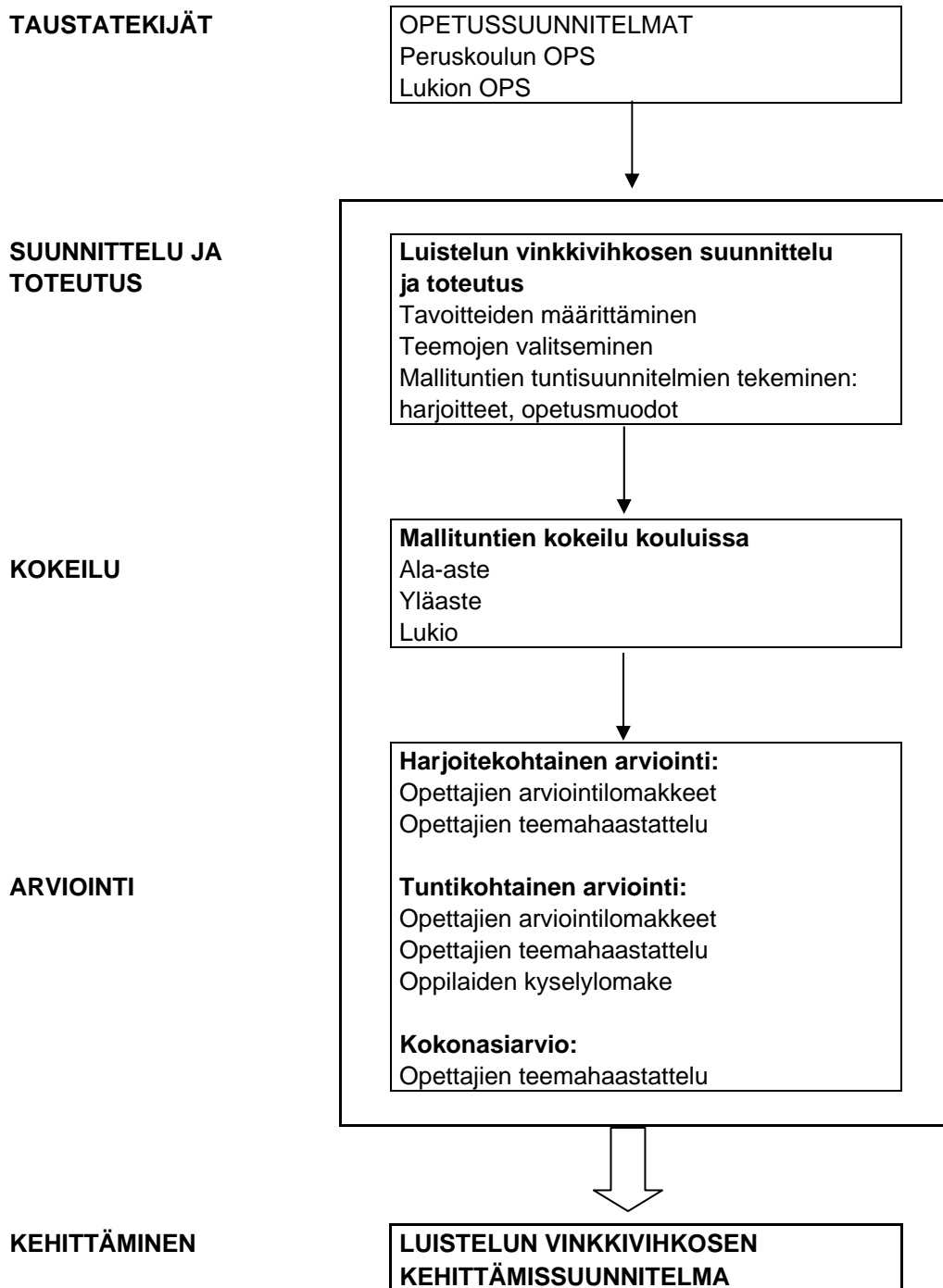
7 TUTKIMUSONGELMAT

Tutkimuksen pääongelmina oli:

1. Laatia luistelun oppimateriaali lähinnä yläasteen ja lukion liikunnanopetukseen
2. Selvittää materiaalin käyttökelpoisuus ja kehittämistä vaativat ominaisuudet
 - 2.1. Selvittää opettajien kokemuksia materiaalista
 - opettajien mielipiteet teemojen valinnasta
 - mallituntien käyttökelpoisuus sisältöön, oppilaisiin, opettajaan sekä organisointiin liittyvistä näkökulmista
 - opettajien ehdotukset materiaalin edelleen kehittämiseksi
 - 2.2. Selvittää oppilaiden kokemuksia mallitunneista
 - oppilaiden kokemukset tunneille asetettujen tavoitteiden toteutumisesta sekä harjoitteiden miellyttävyydestä
 - oppilaiden ehdotukset materiaalin edelleen kehittämiseksi
 - 2.3. Selvittää tuntien soveltuvuus eri luokka-asteille
3. Tehdä materiaalin kehittämissuunnitelma

Tutkimuksen viitekehys on esitetty kuviossa 1.

KUVIO 1. Tutkimuksen viitekehys (mukailtu Sjöblom 1998, 31)

8 TUTKIMUSMENETELMÄT

8.1 Materiaalin laadinta

8.1.1 Materiaalin sisältö

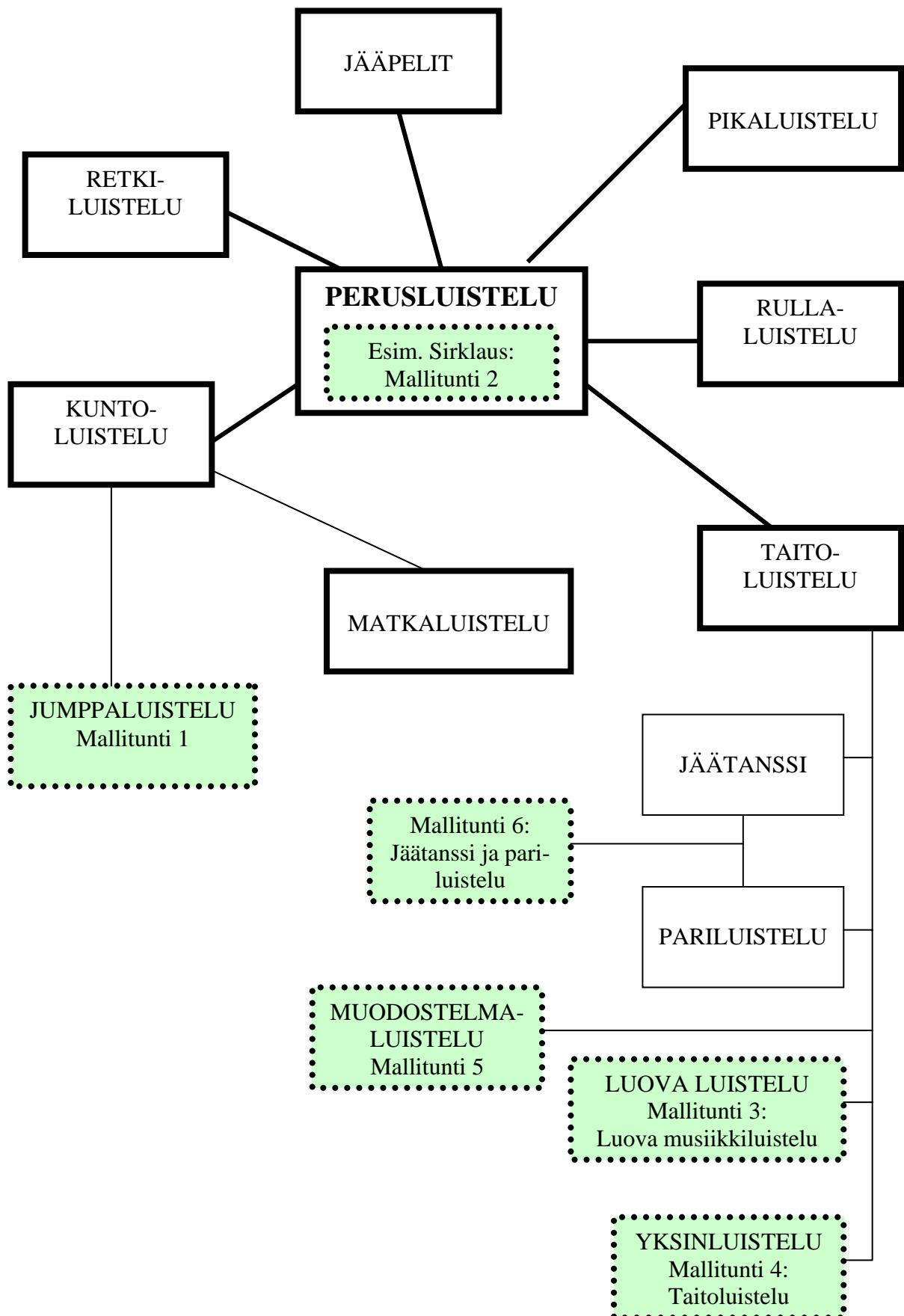
Vinkkivihkonen sisältää lyhyen yhteenvedon kuudesta eri luisteluteemasta sekä tuntimallin liittyen jokaiseen teemaan: 1) Jumppaluistelu 2) Sirklausklinikka 3) Luova musiikkiluistelu 4) Taitoluistelu 5) Muodostelmaluistelu sekä 6) Jäätanssi ja pariluistelu. Näiden teemojen sijoittuminen luistelun termistöön kuvataan seuraavalla sivulla perusluistelun näkökulmasta kuviossa 2.

Materiaaliin liitettiin myös ehdotus siitä, kuinka luistelutaitojen opetus voi jakautua eri luokka-asteille ja millä luokkatasolla luistelun eri suuntauksia voi alkaa harrastaa koulussa. Näillä haluttiin laajentaa näkemystä luistelusta mallituntien ulkopuolellekin ja antaa tukea tuntien soveltamiseen eri luokka-asteille. Materiaalin loppuun koottiin käytetyt lähteet sekä yhteystietoja siltä varalta, että opettaja haluaa lisää tietoa jostain luistelun aiheesta.

8.1.2 Materiaalin laadintaprosessi

Oppimateriaalin suunnittelussa ensimmäiseksi tarkastellaan liikunnan opetussuunnitelman tavoitteita ja analysoidaan oppimateriaalin merkitystä liikunnassa. Tavoitteiden selkiinnyttämisen jälkeen analysoidaan liikunnan opetuksen, tässä tapauksessa luistelun opetuksen, keskeiset käsitteet ja periaatteet niiden luokka-asteiden osalta, joiden oppimisen tueksi oppimateriaalia ollaan kehittämässä. Kivimäki (1981) on tehnyt taitoluistelun käsitteenmäärittelystä perustavaa työtä, mutta silti kaikkien luistelun keskeisten käsitteiden ja periaatteiden analysointi olisi ollut vaativa tehtävä. Tästä syystä tässä työssä päädyttiin etenemään toisin päin.

KUVIO 2. Luistelun vinkkivihkosen mallituntien sijoittuminen luistelun termistöön

Luistelun vinkkivihkonen (liite 1) koottiin syksyn 2002 aikana. Laadintaprosessin valinnoissa huomioitiin Suomen Taitoluisteluliiton toiveita sekä omia mieltymyksiämme. Opetussuunnitelman perusteet (Opetushallitus 2002a; Opetushallitus 2002b) huomioitiin lähinnä tavoitetasolla, sillä luistelun sisällöistä ei ole tarkkoja mainintoja. Laadintaan vaikuttivat myös oppimateriaalille annetut kriteerit, joiden huomioimista on käsitelty enemmän kirjallisuuskatsauksen yhteydessä. Materiaalin haluttiin valita sellaisia aiheita, joiden toteuttaminen on mukavaa ja mielenkiintoista sekä opettajan että oppilaan kannalta. Taitoluisteluliitto oli ehdottanut tiettyjen teemojen käyttämistä, mutta jotkut niistä jätettiin pois, koska niiden soveltumisesta koulu liikuntaa heräsi epäilyksiä. Tekniikkapainotteista tuntia ei toivottu Taitoluisteluliiton taholta, mutta sellainen teema koettiin tärkeäksi perustaitojen kannalta ja tämän takia se lisättiin materiaaliin. Lopulta valittiin teemoja, joista opettajien ei ole helposti mahdollisuutta saada kouluun sovellettavaa tietoa. Teemojen valinnassa huomioitiin myös se, että niiden toivottiin mahdollistavan monipuolisten opetusmenetelmien käytön.

Tuntimallien tarkempi suunnittelu aloitettiin tavoitteiden määrittelyllä. Tavoitteet vaihtelevat tuntimallien välillä, mutta yleisesti voidaan sanoa, että painopiste oli taidon kehittämisessä ja sosiaalisissa tavoitteissa. Materiaalin kokonaistavoitteet eivät olleet nousujohteisia, koska tunnint eivät muodosta kokonaisuutta, joka pitäisi opettaa tietyssä järjestyksessä. Yleistavoitteiden suunnassa kehitettiin harjoitteita, joissa opetusmuodot vaihtelivat. Eri opetusmuotojen käyttämisellä pyrittiin siihen, että tunnista tulisi monipuolinen, ja että vastuu tekemisestä sekä oppimisesta siirtyisi opettajalta myös oppilaille.

8.1.3 Mallituntien teemojen valinnan perustelut

Jumppaluistelu valittiin yhdeksi teemoista, koska se hyvä tapa yhdistää lihaskuntoharjoittelua ja luistelua. Monesti oppilaat pitävät lihaskuntoharjoittelua epämiellyttävänä, mutta kun se liitetään luisteluun, oppilaat ikään kuin huijataan tekemään sitä. Koulun luistelutunneilla saatetaan suorittaa tiettyä liikettä kentän päästä päähän tai kierretään kerran kentän ympäri, eikä luistelusta tule jatkuvaa suoritusta. Tällä tunnilla haluttiin myös antaa mahdollisuus pitkäkestoiseen suoritukseen. Jumppaluistelu on myös potentiaalinen vapaa-ajan harrastus varsinkin vanhemmille oppilaille, sillä monissa kaupungeissa on nykyään jumppaluisteluryhmiä.

Sirklaus on yksi luistelun olennaisista perustaidoista. Se ja sen alkeismuodot ovat ainoa vauhdikas tapa vaihtaa suuntaa ja sen takia sirklausosaaminen on tärkeää esimerkiksi jääpelien

onnistumisen kannalta. Oppilaiden sirklaustaito on kuitenkin monesti heikko, eivätkä opettajat välttämättä tiedä, kuinka sitä voisi opettaa tehokkaasti. Tämän takia materiaalin sisällytettiin yksi tekniikkapainotteinen tunti, jossa edetään taidon ydinkohtien suunnassa.

Luova musiikkiluistelu valittiin aiheeksi, koska sen avulla voidaan saavuttaa monia affektiivisiä tavoitteita. Samoja luovan liikunnan harjoitteita, joita tehdään salissa, voidaan hyvin toteuttaa myös jäällä.

Taitoluistelun temput tuntuvat monista saavuttamattomilta taidoilta. Tällä mallitunnilla halutaan kuitenkin antaa onnistumisen kokemuksia myös näistä liikkeistä. Uuden oppiminen on hauskaa ja itsensä voittaminen palkitsevaa – oppilaat voivat saada hyviä liikuntaelämyksiä sekä kokea iloa ja virkistystä. Osa taitoluistelun alkeisliikkeistä voidaan lukea myös perusluistelutaidoiksi, joiden opettaminen on opetussuunnitelman perusteidenkin mukaan tärkeää.

Muodostelmaluistelussa voidaan yhteistyöllä saada aikaan näyttäviä kuviota, vaikka perusluistelutaito ei olisikaan kovin hyvä. Näitä ohjelmia voidaan tehdä omaksi iloksi, mutta monesti niitä voidaan käyttää hyväksi myös koulun liikuntapäivien tai muiden tapahtumien näytöksissä. Muodostelmaluistelu lajina vaatii toisten huomioimista, koska kuviot eivät onnistu, jos heikoimman taitoja ei oteta huomioon. Tämän takia sen avulla on helppo pyrkiä sosiaaliin tavoitteisiin. Muodostelmaluistelussa käytetään usein musiikkia ja näin voidaan pyrkiä oppilaiden rytmitajun harjaannuttamiseen. Rytmikykyä puolestaan käytetään ryhmässä luisteltaessa musiikin puuttuessaakin, sillä jokaisen pitää suhteuttaa omat liikkeet toisten liikkumiseen.

Jäätanssin ja pariluistelun valinnan perustana ovat ne mahdollisuudet, jotka nämä lajit antavat parityöskentelyn ja vuorovaikutuksen kehittymiseen. Kuten muodostelmaluistelussa, myös näissä lajeissa toisen huomioiminen on tärkeää ja edellytyksenä yhteiseen liikkumiseen. Muodostelmaluistelun tavoin voidaan näillä lajeilla harjoituttaa rytmitajua ja rytmikykyä.

8.1.4 Luistelun vinkkivihkosen laadintakriteerit

Materiaalin laadintavaiheessa oppimateriaalille esitettyjä kriteerejä ei huomioitu, koska niihin perehdyttiin vasta materiaalin valmistumisen jälkeen. Materiaalille asetettiin kuitenkin tietynlaiset kriteerit, jotka ohjasivat laadintatyötä. Kirjallisuuteen perehdyttäessä havaittiin, että

monet näistä itse asetetuista kriteereistä olivat yhteneviä kirjallisuudessa mainittujen kriteerien kanssa.

Itse asetetut kriteerit ja esimerkit niiden huomioimisesta Luistelun vinkkivihkosessa:

Sisältöä koskevat kriteerit

1. Opetussuunnitelmanmukaisuus

Koska opetussuunnitelma antaa mahdollisuudet lajisältöjen vapaaseen valintaan, otettiin lähinnä huomioon sen asettamat tavoitteet. Materiaaliin valittiin sellaisia harjoitteita, joissa sosiaalisten taidot ja vastuullisuus painottuvat, koska ne ovat tärkeitä lasten ja nuorten arkielämän kannalta. Mallitunteihin sisällytettiin ryhmässä ja parin kanssa toimimista kuten parin avustamista.

”Pariharjoitteita, 15 min

Luistellaan peruluistelulla parin kanssa peräkkäin eteen- ja taaksepäin. Pyritään samaan rytmiin parin kanssa, joka saa vaikeuttaa harjoitusta vaihtelemalla rytmejä.

Luistellaan kentän ympäri käyden kaikki pariotteet läpi. Päädyissä sirklaus tai potkulaudat pitäen ote kiinni.

Paripyörintä (ks. sirklauslinikka)

Kokeillaan paikalla tasahyppyä parin nostaessa vyötäröltä. Sama vauhdista: luistellaan oteessa ja ennen hyppyä vaihdetaan ote vyötärölle.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 11.)

Fyysisen kunnon kehittäminen on yksi opetussuunnitelmaan kirjatusta tavoitteista. Yksi syy siihen, että jumppaluistelu valittiin materiaaliin, on sen merkitys fyysisen kunnon harjoittamisen kannalta. Teemojen joukkoon haluttiin myös sellaisia aiheita, kuten sirklauslinikka ja taitoluistelu, joissa taitojen harjaantuminen on tärkeää. Tavoitteiden toteutumisesta kysyttiin opettajien arviointilomakkeessa.

Lukion opiskelijoiden tavoitteeksi on asetettu valmiudet omaehtoisen liikuntaharrastuksen toteuttamiseen. Tämä kannusti valitsemaan sellaisia teemoja, joita voisi toteuttaa koulun ulkopuolellakin.

”Monet seurat järjestävät lähinnä nuorille ja aikuisille suunnattuja jumppaluistelutunteja.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 3.)

2. Itseilmaisun harjaantuminen

Opetussuunnitelman mukaisten tavoitteiden lisäksi materiaalille asetettiin itseilmaisun tavoite. Luovan musiikkiluistelun lisäksi muillekin tunneille valittiin sellaisia harjoitteita, joissa oppilaat saavat itse tuottaa ideoita ja toteuttaa niitä. Luovissa tehtävissä haluttiin säilyttää turvallinen ilmapiiri. Sen takia niihin sisällytettiin aina jonkinlaiset ohjeet ja rajoitukset, jottei valinnanvapaus olisi liian suuri.

”Maalausharjoitus, 5 min

Kastetaan huivi (tai käsi) väripurkkiin ja kuvitellaan ympärille pieni puhelinkoppi, jonka seinät, katto ja lattia maalataan huivilla.

Samalla tavoin maalataan mahdollisimman suuri tila, liikkuminen vain tukijalan varassa.

Huivin voi kiinnittää mihin tahansa kehonosaan ja kirjoittaa nimensä, joko lattiaan, kattoon tai seinään.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 5.)

3. Oppilaslähtöisyys

Oppilailla jo olemassa olevaa tieto- ja taitoperustaa on käytettävä hyväksi, jos halutaan oppilaan itse oivaltavan ja soveltavan oppimaansa. Tämän takia osassa materiaalin harjoitteissa edetään niin, että oppilas saa ensin kokeilla jotain liikettä keksimällä tai kokeilemalla sitä esimerkiksi jonkin leikin yhteydessä ja vasta tämän jälkeen samaista liikettä varsinaisesti harjoitellaan.

”Lämmittely, 10 min

T-hippa: Liikutaan potkulaudoilla kaarrellen. Kun hippa saa kiinni, jäädään T-asentoon. Pelastaa voi kiertämällä kiinnijääneen käsien alta. Samalla pidetään pelastettavaa vyötäröltä kiinni ja nojataan kaareen.

Eteenpäin sirklaus, 30 min”

(Sirklausklinikka: kaareen nojaaminen oivallettavana ydinasiana)

(Luistelun vinkkivihkonen, 4)

4. Tuo uutta tietoa

Materiaalin mallituntien sisällöiksi valittiin sellaisia luistelun teemoja, joista ei kaikista ole saatavissa kouluun suunnattua tietoa.

5. Antaa oikeaa tietoa

Mallituntien harjoitteiden sisältöjä ja etenemisjärjestyksiä pohdittaessa, oli periaatteena se, että harjoitteiden pitää olla hyödyllisiä ja turvallisia toteuttaa. Samoista syistä joihinkin mallitunteihin liitettiin yksittäisten liikkeiden suoritusohjeita.

”Potkulauta: ulkojalalla potku takaviistoon koko terällä, sisäjalka koukussa, paino ulkokantilla, ulkohartia johtaa, keho nojaa ympyrän sisään eli kaareen

Ristiliukuasento: ulkojalka edessä ristissä polvi koukussa sisäkantilla, sisäjalka ulkokantilla takana ristissä, noja kaareen.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 4.)

6. Sopiva vaikeustaso

Koska materiaalin haluttiin soveltuvan niin peruskouluun kuin lukioonkin, valittiin harjoitteet teemojen sisällä niin, että ne on mahdollista toteuttaa yleisesti hallittavilla peruluistelutaidoilla. Uutena elementtinä ei näin ollutkaan taito vaan sen sovellus ja sosiaaliset ja kuntotavoitteet. Opettajien mielipidettä harjoitteiden taitotason sopivuudesta oppilaille selvitettiin tutkimuksessa.

”Kestävyysosuus, 25 min

Viivaluistelua eteen- ja taaksepäin (jarrutusten kertaus).

Intervalliluistelu: pikaluistelutyylillä nopeita ja hitaita kierroksia kumpaankin suuntaan.

Poikki kentän laidasta laitaan slalomeita (kahden jalan pujottelua) sekä eteen- ja taaksepäin piparkakkuja puolen kierroksen hyppyllä yhdistäen.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 3.)

Kieliasua ja esitystapaa koskevat kriteerit

1. Helppolukuisuus

Tässä työssä jouduttiin suureen ristiriitaan kieliasun kohdalla. Materiaalista haluttiin pienikokoinen ja tämän takia harjoitteet selitettiin mahdollisimman lyhyesti mutta samalla selkeästi. Ensimmäinen versio kirjoitettiin hyvin lyhyillä lauseilla ja tutkimuksessa selvitetään, olivatko opettajalle annetut ohjeet riittävän selkeitä.

”Valitaan yksi askelsarja, jossa vauhtia on helppo kiihdyttää tai hidastaa kuvion koossa pysymiseksi. Luistellaan avorivistössä askelsarjaa hartiaotteessa kentän päästä päähän yrittäen pysyä muodostelmassa.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 8.)

Luisteluun liittyen on olemassa paljon symboleita, joiden käyttö olisi tehnyt materiaalista ytimekkäämmän. Tällöin ymmärrettävyys olisi kuitenkin voinut kärsiä, eikä niitä sen takia käytetty. Kokemus on osoittanut, että symbolien käyttö hidastaa tällaisen materiaalin lukemista varsinkin, jos lukija ei ole niihin täysin tottunut.

”Kaaret, 5 min

Eteensisäänkaaret kentän viivoja pitkin: Jalanvaihto viivan päällä ja puolikaarenmuotoinen liuku palaten viivalle.

Taitavammat voivat kokeilla eteenuloskaaria sekä kaarenvaihtoa eli s-muotoisia kaaria.”

(Taitoluistelu: esimerkiksi eteensisäänkaaret olisi merkitty es)

(Luistelun vinkkivihkonen, 7.)

2. Selkeä esitystapa

Sisällön jäsentäminen perustui siihen, että eri mallitunteja koskevat asiat ryhmiteltiin tunnin kulun mukaan kronologisesti. Ennen varsinaista tuntia tuotiin esille luistelutunnin teeman perusasiat omassa kappaleessaan. Teeman esittelyn ja mallitunnin väliin sijoitettiin tekniikkaosio, jos tunnin oletettiin sisältävän sellaisia haastavampia teknisiä osioita, joiden suoritustavoista opettajilla ei välttämättä ole riittävän asiantuntevaa tietoa. Teemat ja mallitunnit on sijoitettu selkeästi siten, että teemat on esitelty aukeaman vasemmalla sivulla ja mallitunnit oikealla sivulla.

Tekstin tueksi on lisätty selventävää kuvitusta esimerkiksi kentän käyttö mahdollisuuksia kuvaamaan. Muu kuvitus on jätetty vähemmälle, koska materiaalille saadaan myöhemmin ulkopuolinen kuvittaja. Ammattilaisen käyttämiseen päädyttiin, koska liikuntamateriaalin kuvien tekeminen on haastavaa työtä. Jotta eri liikkeistä muodostuisi oikeanlainen mielikuva, tulee niiden esittämien kuvien olla anatomisesti oikein kuvattuja. Joka tapauksessa tällaisessa materiaalissa olisi hyvä olla kuvitusta, koska se selventäisi paljon esimerkiksi liukuasentoja. Kuvitus koettiin välttämättömäksi kuitenkin jo tässä vaiheessa muodostelmaluisteluohjelman sekä jäätanssin mallin osalta. Lisäksi joitakin liikkeitä piti selventää kuvilla, koska niistä käytetään vaihtelevasti eri termejä.

Työmenetelmiä ja opetusjärjestelyjä koskevat kriteerit

1. Motivoivuus

Teemojen valinnalla pyrittiin siihen, että opettajat olisivat motivoituneita opettamaan niitä ja oppilaat olisivat innokkaita osallistumaan opetukseen. Mallitunteihin sisällytettiin tavoitteellisia leikkejä tekniikkaharjoitteiden ohelle, koska niiden ajateltiin motivoivan oppilaita.

”Ketjuhippa, 10 min

Pelialueena on siniviivojen väli. Hipat ketjuuntuvat saadessaan pakenijan kiinni ja neljän ketju hajoaa aina kahdeksi pariksi.

Vaihdellaan erilaisia muodostelmaluistelun otteita”

(Luistelun vinkkivihkonen, 8.)

Motivoivuutta selvitettiin opettajien arviointilomakkeessa monella tasolla: Oppilaat olivat innostuneita / Olin motivoitunut opettamaan harjoitetta / Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta.

2. Sovellettava

Oppimateriaalin harjoitteet on kuvattu suhteellisen tarkasti, mutta opettajalla on myös jätetty tilaa valita itselleen ja ryhmälleen sopivia harjoitteita tai työmenetelmiä.

”Kahden jalan piruetit ja kukkopiruetti, 10 min

Kahden jalan piruetissa varovainen jalan nosto matalaan kukkoasentoon.

Yhdistellen erilaisia käsiä piruetteihin.

Tai vaihtoehtoisesti:

Ohjelma, 10 min

Keksitään oma ohjelma yhdistäen sirklaus, liuku, hyppy, askel ja piruetti.”

(Luistelun vinkkivihkonen, 7.)

Vinkkivihkoseen liitettiin luistelun opetus luokka-asteittain -taulukko, jotta opettaja voi soveltaa mallitunteja siinä esitettyjen taitojen mukaisesti eri-ikäisille oppilaille. Lisäksi joistakin harjoitteista suunniteltiin valmiiksi eritasoisia vaihtoehtoja, jotta opettajan itse ei tarvitse keksiä harjoitteita eriyttämistä varten.

”Ympyrällä: Tehdään potkulauta ja ristiliuku vuorotellen. Kokeillaan kuolemanspiraalia (paikallaan pysyvä pyörittää pariaan kädestä avustaen ympäri, pari on ristiliukuasennossa nojaten rohkeasti ympyrän keskusta). Sirklausta parin avustaessa. Sirklataan eri rytmityksillä (ristipotkut harvakseltaan helpompi).

Vaativammat harjoitukset: joustosirklaukset, sirklaus juosten ja sirklaus tuplapotkuilla (= kaksi potku sekä sisä- että ulkojalalla).”

(Luistelun vinkkivihkonen, 4.)

Käytännöllisyyttä koskevat kriteerit

1. Pieni koko ja edullisuus

Materiaalista tehtiin A5-kokoinen, jotta sitä olisi helppo kuljettaa ja säilyttää. Pienikokoinen materiaali on aina myös edullisempi, koska materiaalikustannukset pysyvät alhaisempana.

2. Helppokäyttöisyys

On tärkeää, että opettajan oppaissa esitetyt harjoitteet on helppo organisoida ja toteuttaa (Koi-vumäki 1987). Organisoinnin helpottamiseksi materiaalissa on ennen mallituntia listattu tunnilla tarvittavat opetusvälineet. Mallituntien suunnittelussa on otettu huomioon se, että opetusvälineitä ei kuitenkaan aina ole käytettävissä. Suurin osa harjoitteista voidaan toteuttaa ilman välineitä, vaikka niiden käyttöä suositeltaisiin. Esimerkiksi sekä luova musiikkiluitelu että muodostelmaluistelu voidaan toteuttaa ilman musiikkia, vaikka musiikki onkin laitettu välinelistaan. Pää tavoitteiden nimeämisen ajateltiin myös helpottavan materiaalin käyttöä.

”Tavoitteet: sirklauksen kaareen nojaamisen ja sisäjalan potkun harjoittelu.

Välineet: mailat, opetuskartiot tms., paljon poimittavia välineitä (kiekot, lumikokkareet, pelinauhut...)”

(Luistelun vinkkivihkonen, 4.)

Harjoitteisiin liitettiin ajankäyttöehdotus, koska se helpottaa tunnin suunnittelua ja organisointia.

”Lämmittely, 15 min – –

Kestävyysosuus, 25 min – –

Kuntopiiri, 20 min – –

Venyttely, 5 min – –”

(Luistelun vinkkivihkonen, 3.)

Materiaalin käytön helppoutta selvitettiin kysymällä, oliko tunnin valmisteleminen ollut työstä. Lisäksi selvitettiin oliko harjoitteen kesto ollut sopiva.

Kokonaisuutta koskevat kriteerit

1. Suunnattu selkeästi kohderyhmilleen

Materiaalin kohderyhmä eli opettajat otettiin huomioon materiaalin suunnittelussa kokonaisuudessaan. Erityisesti opettajia ajateltiin käytännöllisyyden sekä kieliasun ja esitystavan kohdalla. Materiaalin harjoitteiden kohderyhmä eli koululaiset huomioitiin motivoivuutta sekä taitotasoa pohdittaessa. Tutkimuksessa haluttiin selvittää, onko tämä ollut järkevää suunnata juuri näitä teemoja koulun liikuntatunneilla. Opettajilta kysyttiin, kuinka hyvin eri teemat heidän mielestään soveltuvat kouluun vietäväksi.

8.2 Materiaalin arvioinnissa käytetyt menetelmät

8.2.1 Materiaalin kokeilu ja sitä kokeilevat opettajat

Oppimateriaalin testaajiksi valittiin sellaisia opettajia, jotka joko tunsimme tai tiesimme muuta kautta luotettaviksi. Valintaperusteena oli myös se, että halusimme opettajien olevan Jyväskylän seudulta haastattelun takia. Valittuihin opettajiin otettiin yhteyttä, ja heiltä tiedusteltiin halukkuutta osallistua materiaalin testaamiseen. Kaikki valitut antoivat myöntävän vastauksen. Oppimateriaali toimitettiin joulukuussa 2002 yhteensä kuudelle opettajalle, mutta näistä sitä käytti vain 4 opettajaa (kaksi luokanopettajaa, yksi yläasteen ja yksi yläasteen / lukion liikunnanopettaja) kolmesta eri koulusta. Poisjääneet opettajat raportoivat syyksi huonot olosuhteet (liian kovat pakkaset) sekä inhimilliset unohdukset.

Koska opettajien määrä ja näin myös käytettyjen mallituntien määrä jäi pienemmäksi kuin oli odotettu, etsittiin maaliskuussa 2003 lisää opettajia mukaan tutkimukseen. Luistelukausi on monilla kouluilla ohi kyseiseen ajankohtaan mennessä, eikä ollut helppoa löytää kouluja, joissa opettajat vielä pitivät luistelutunteja. Ulkojäät olivat jo sulaneet, joten pyrimme selvittämään jäähallien varauslistojen avulla, millä kouluilla vielä oli jäähallivarauksia. Noin kymmenellä miesopettajalla oli vielä jäähallivuoroja käytössään, mutta he halusivat käyttää ne jääpelien pelaamiseen, eivätkä olleet siten halukkaita kokeilemaan materiaalia. Tavoitetuista naisopettajista kahdella oli vielä mahdollisuus pitää luistelua ja he olivat halukkaita testaamaan mallitunteja. Näiden opettajien kohdalla valintaperusteena toimi siis se, että he olivat

ainoat sellaiset tavoitetut opettajat, jotka pystyivät ja olivat halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Lisäksi kartoitettiin liikunnan päättöharjoittelijoiden tilanne ja saatiinkin kaksi harjoittelijaa mukaan tutkimukseen.

Tutkimuksen koehenkilöiksi valikoitui lopulta kuusi opettajaa (N=6) yhteensä viidestä eri koulusta sekä kaksi harjoittelijaa yhdestä koulusta. Kuvaukset opettajista on alla olevassa taulukossa 6. Opettajista F ja E olivat pääkaupunkiseudulta ja muut opettajat pienemmiltä paikkakunnilta.

TAULUKKO 6. Kuvaus tutkimukseen osallistuneista opettajista

OPETTAJAN KOODI	OPETTAJAN SUKUPUOLI	OPETTAJAN STATUS	LUISTELU- JA TANSSITAUSTA	OPETTAJAN SUORITTAMA ARVIOINTI
A	nainen	ala-asteen luokanopettaja	ei luistelutaustaa, tanssitausta	arviointilomake, haastattelu
B	mies	ala-asteen liikunnanopettaja	jääpelitausta	arviointilomake
C	nainen	yläasteen liikunnanopettaja	ei luistelutaustaa	arviointilomake, haastattelu
D	nainen	yläasteen ja lukion liikunnanopettaja	luistelutausta	arviointilomake
E	nainen	lukion liikunnanopettaja	ei luistelutaustaa	arviointilomake
F	nainen	yläasteen liikunnanopettaja (ei valmistunut)	ei luistelutaustaa, tanssitausta	arviointilomake, haastattelu
G	nainen	liikunnan päättöharjoittelija	ei luistelutaustaa	arviointilomake
H	nainen	liikunnan päättöharjoittelija	ei luistelutaustaa, tanssitausta	arviointilomake

8.2.2 Opettajien suorittama arviointi

Arviointilomake

Opettajat käyttivät Luistelun vinkkivihkosta luistelunopetuksessaan tammi–huhtikuun aikana. Opettajille annettiin saatekirjeessä (liite 2) ohjeeksi käyttää tuntimalleja mahdollisimman monta kertaa eri luokkien kanssa osana tavallista liikunnanopetusta. Jos opettajat eivät voineet tai halunneet käyttää tuntimalleja kokonaisuuksina, heidän toivottiin kokeilevan edes yksittäisiä harjoitteita. Tuntimallien käytön jälkeen opettajat täyttivät oppitunnin arviointilomakkeen

(liitteet 3–7), jossa tarkasteltiin mallitunnin käyttökelpoisuutta sisältöön, oppilaisiin, opettajaan sekä organisointiin liittyvien seikkojen näkökulmista esittäen seuraavat väittämät:

- Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle.
- Oppilaat olivat innostuneita.
- Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä.
- Harjoitteita piti muokata kohderyhmälle sopivaksi.
- Harjoitteen toteuttaminen onnistui helposti.
- Tunnin valmisteleminen oli työlästä.
- Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat.
- Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi.
- Olin motivoinut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta.

Kyselylomakkeen käyttö menetelmänä on perusteltua sen helppouden vuoksi ja siksi, että ihmiset ovat tottuneita niiden käyttöön. Sen käyttö on myös edullista ja sillä saatava tieto on helposti käsiteltävää. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35–36.) Jokaista tuntikokonaisuutta varten oli erillinen arviointilomake, johon kysymykset oli jaoteltu kyseisen tunnin harjoitteiden perusteella. Lomakkeiden haluttiin olevan niin selkeitä ja nopeasti täytettäviä, ettei kukaan jättäisi niitä ajanpuutteen vuoksi täyttämättä. Tämän takia arviointilomakkeet olivat strukturoituja, ja niissä käytettiin Likertin asteikkoa arvioinnin apuvälineenä. Osa opettajista täytti tunnin kokonaisarvion, vaikka eivät olleet pitäneet kaikkia tunnin harjoitteita. Harjoitekohtaisiin kysymyksiin taas vastasi myös sellaisia opettajia, jotka olivat käyttäneet vain joitakin yksittäisen harjoitteen osaharjoitteita. Lomakkeet kerättiin opettajilta koulujen luistelukauden päätyttyä opettajasta riippuen maalis–huhtikuun aikana. Ne opettajat, jotka eivät asuneet Jyväskylän seudulla, lähettivät arviointilomakkeet vastauskuoressa. Opettajien vastauksista laskettiin frekvenssit, joiden perusteella tuloksia tarkasteltiin.

Opettajien haastattelu

Arviointi- ja kyselylomakkeiden avulla määriteltiin sitä, mitä mieltä materiaalista oltiin yleisesti ja haastatteluilla syvennettiin saatuja tietoja. Haastattelu onkin hyvä vaihtoehto silloin, kun halutaan selventää vastauksia, syventää saatavia tietoja ja sijoittaa haastateltavan puhe laajempaan kontekstiin. Haastattelussa on suuremmat mahdollisuudet motivoida henkilöä kuin kyselylomaketutkimuksessa. Haastattelussa on mahdollista tulkita kysymyksiä ja se sallii

täsmennykset. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 35–36.) Opettajilta haluttiin selvittää tarkkoja materiaalinparannusehdotuksia ja haastattelu antoi tähän hyvät puitteet.

Haastattelut suoritettiin huhti–toukokuussa 2003 yhteensä kolmelle opettajalle (taulukko 6). Haastatteluissa keskusteltiin oppimateriaalista kokonaisuutena, tuntimalleista sekä erillisistä harjoitteista, niiden toimivuudesta ja mahdollisista parannusehdotuksista. Lisäksi selvitettiin opettajien luistelunopetusta ja luovan liikunnan opetusta. Kyselylomakkeen tietoja tarkennettiin tarpeen mukaan. Opettajilta kysyttiin myös oppilaiden toimintaa koskevaa tietoa, jota voitiin verrata oppilaiden antamiin vastauksiin niiden luotettavuuden selvittämiseksi. Haastattelut suoritettiin haastateltavien kotona. Eskola ja Vastamäki (2001, 28) toteavat kotona tapahtuvan haastattelun onnistumismahdollisuuden suureksi. Tila on tällöin haastateltavalle tuttu ja turvallinen. Haastattelun apuvälineenä käytettiin nauhuria.

Tutkimuksen haastattelukeinoksi valittiin yksilöhaastattelu, koska kaikki opettajat eivät olleet pitäneet samoja teemoja. Toisaalta pari- tai ryhmähaastattelu olisi ollut parempi, koska sellaisessa tilanteessa olisi voinut syntyä vielä luovempia parannusehdotuksia. Tyyliltään haastattelu oli teemahaastattelu. Teemahaastattelu on lähempänä strukturoimatonta kuin strukturoitua haastattelua. Haastattelun aihepiirit ovat kuitenkin kaikille samat, ja siten teemahaastattelu voidaan nähdä puolistrukturoituna. Kysymyksillä ei ole kuitenkaan tarkkaa järjestystä ja muotoa, joka on erona strukturoidulle haastattelulle. Haastattelijan pitää varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi (Eskola & Vastamäki 2001, 26 – 27; Hirsjärvi & Hurme 2000, 47–48). Tässä tutkimuksessa haastattelua varten laadittiin haastattelurunko (liite 8), jonka kaikista alueista keskusteltiin haastattelun aikana. Haastattelutilanteista muodostui joustava vuorovaikutustilanne haastateltavan ja haastattelijan välille, jolloin kysymysten tarkka muoto ja järjestys vaihtelivat.

Esihaastattelu

Ennen varsinaisia haastatteluja tehtiin kaksi esihaastattelua, joiden päätarkoituksena oli antaa tietoa haastattelurungon sopivuudesta sekä harjoituttaa haastattelijaa toimimaan uudessa roolissa. Näissä tilanteissa oli läsnä haastateltavan lisäksi toinen tämän työn tekijöistä haastattelijana ja toinen tarkkailijana. Haastateltavat olivat liikunnan opiskelijoita, jotka itse juuri työstivät omia haastattelututkimuksiaan. He olivat tutustuneet materiaaliin, mutta eivät olleet pitäneet tunteja käytännössä. Heidän ja tarkkailijan huomioiden avulla haastattelua muokattiin selkeämmäksi niin, että yksittäisiä harjoitteita, mallituntia ja koko materiaalia koskevat kysy-

mykset erotettiin selkeämmin omiksi kokonaisuuksikseen. Muuten haastattelurunko osoittautui käyttökelpoiseksi. Haastatteluun valittiin taustoiltaan erilaiset opiskelijat; toisella oli vahva luistelutausta ja toisen kokemukset perustuivat lähinnä opintoihin liittyvään luisteluun. Tämä oli tärkeää siksi, että ennen varsinaisia haastattelua haluttiin tietää, ovatko kysymykset ymmärrettäviä luistelutaustasta riippumatta. Esihaastattelun onnistuminen ei riippunut haastateltavan taustasta, vaan kumpikin haastateltavista ymmärsi kysymykset ongelmitta. Tästä kokeilusta hyödyttiin haastattelukokemusten lisäksi saamalla hyviä materiaalinparannusehdotuksia, jotka voidaan ottaa huomioon samalla, kun tarkastellaan varsinaisilla haastatteluilla saatuja kehittämisehdotuksia.

8.2.3 Oppilaiden suorittama arviointi

Opettajien kokemusten lisäksi haluttiin selvittää myös oppilaiden mielipiteitä materiaalista. Tätä varten laadittiin oppilaille suunnattu kyselylomake (liite 9), jonka oli tarkoitus olla helpposti ja nopeasti täytettävä, koska vastaamisolosuhteet eivät välttämättä liikuntatunnin jälkeen ole kovin miellyttävät. Näiden seikkojen takia päädyttiin lähinnä strukturoituihin kysymyksiin, joita syvennettiin muutamalla avoimella kysymyksellä.

Valmiit vastausvaihtoehdot ovat soveltuvimpia ja käytetyimpiä selvitetessä taustatietoja kuten, mitä luokka-astetta oppilas käy. Tärkeätä on, että vastaajalle löytyy aina sopiva vastausvaihtoehto. Tämän vuoksi vaihtoehtoihin tulisi lisätä usein ”muu, mikä” -vaihtoehto. Lisäksi sopivia vastausvaihtoehtoja pitäisi löytyä vastaajalle vain yksi, jolloin vastausten analysointi ja tulkinta ovat helpompaa. (Valli 2001, 110–111.) Nämä strukturoidut vastaukset analysoitiin SPSS 11.0 -ohjelmalla frekvenssejä varten.

Aineiston luokittelun monipuolisuus on yksi avointen kysymysten etu. Niiden vastauksia on mahdollista analysoida joko tilastollisesti tai laadullisesti tarkastellen. Tilastollista analyysia varten vastaukset tulee luokitella ryhmiin ja laadullisessa tarkastelussa turvaudutaan yleensä teemoitteluun. Avointen kysymysten etuna on se, että vastausten joukossa voi olla hyviä ideoita. Hyvä puoli on myös se, että vastaajan mielipide on mahdollista saada selville perusteellisesti. Avointen kysymysten huonona puolena on se, että niihin jätetään helposti vastaamatta ja että vastaukset ovat usein ylimalkaisia ja epätarkkoja. Vastaaja voi myös vastata asian vierestä. Avointen kysymysten analysointi on myös huomattavasti työläämpää kuin strukturoitujen kysymysten. Vastausten luokittelu ja tulosten laskeminen vie enemmän aikaa kuin valmiiden

vaihtoehtojen tulkinta. (Valli 2001, 110–111.) Tässä tutkimuksessa avoimet vastaukset listattiin sellaisinaan yhdistäen vain samaa tarkoittavat sanat, eikä varsinaista luokittelua siis tehty.

Lomakkeen haluttiin keräävän tietoa siitä, kuinka oppilaat kokivat tunnin ja miten he saavuttivat oman kokemuksensa mukaan tunnille asetettuja tavoitteita. Samalla selvitettiin oppilaiden luistelutaustaa sekä kysyttiin heidän liikuntanumeronsa. Oppilaille annettiin myös mahdollisuus antaa parannusehdotuksia tunnin suhteen. Opettaja jakoi kyselylomakkeet oppilaille heti tunnin jälkeen ja oppilaat täyttivät ne. Oppilaat täyttivät yhteensä 159 kyselylomaketta, joista 82 oli ala-asteen ja 42 yläasteen oppilaiden sekä 35 lukiolaisten vastauksia. Tyttöjen täyttämiä kyselyitä oli 120 ja poikien, kaikki ala-asteelta, täyttämiä 39. Tutkimukseen osallistuneiden opettajien ja oppilaiden määrät ovat liitteessä 10.

8.3 Tutkimuksen luotettavuus

Luotettavuutta tarkastellaan tämän tutkimuksen materiaalin arviointiprosessin osalta selvittämällä, kuinka todenmukaisia opettajien ja oppilaiden vastaukset ovat. Luotettavuutta voidaan tarkastella reliabiliteetin ja validiteetin avulla.

8.3.1 Reliabiliteetti

Tutkimuksen reliabiliteetti on hyvä, jos siinä on vähän satunnaisvaihtelua. Tutkimuksella voi olla hyvä reliabiliteetti, vaikka se olisi epävalidi. (Thomas & Nelson 1990, 343.) Vastaajien mielentila ja vireystila sekä testin ohjeistus sekä ohjeiden noudattaminen vaikuttavat satunnaisvirheiden syntyyn (Thomas & Nelson 1990, 350.)

Tässä tutkimuksessa reliabiliteetti tarkoittaa sitä, että kyselylomakkeisiin vastattaisiin samalla tavalla myös uusintakyselyssä ja kaksi henkilöä arvioisi täsmälleen samaa mallituntia samalla tavalla. Uusintakyselyä ei kuitenkaan tehty, koska mallituntien olosuhteet (tilat, välineet, ryhmä) vaihtelivat.

Reliabiliteetti otettiin huomioon jo kyselylomakkeita laadittaessa. Tutkimuksen reliabiliteettia pyrittiin kontrolloimaan sillä, että kyselylomakkeisiin laitettiin selkeät vastausohjeet. Kirjallinen ohjeistus oli senkin vuoksi tärkeää, että tutkijat eivät olleet paikalla kyselylomakkeita täytettäessä. Reliabiliteettia huononsi kuitenkin se, että osa oppilaista oli jättänyt vastaamatta

joihinkin kysymyksiin, sekä avoimiin että strukturoituihin, kokonaan. Jotkut vastauksista olivat selvästi virheellisiä, sillä samasta kysymyksestä oli ympyröity kaksi kohtaa.

Sekä oppilaiden että opettajien lomakkeisiin asetettiin muutamia rinnakkaisväittämiä. Oppilaiden väittämien vastausten väliltä laskettiin korrelaatio. Lisäksi väittämät muotoiltiin mahdollisimman selkeiksi ja yksiselitteisiksi väärinkäsitysten välttämiseksi. Opettajien vastaukset olivat samansuuntaisia arviointilomakkeen ja haastattelun välillä. Haastattelussa kysyttiin kertausnomaisesti samoja asioita kuin kyselylomakkeessa, eivätkä vastaukset eronneet. Tämän perusteella oletetaan, että opettajien arviointilomakkeen reliabiliteetti on hyvä.

Oppilaiden lomakkeissa reliabiliteetin selvittämiseksi laskettiin rinnakkaisväittämien välinen korrelaatio (taulukko 7). Rinnakkaisväittämät:

1. Tuliko hiki? – Hengästytkö?
2. Kehittyivätkö perusluistelutaitosi? – Osaan nyt luistella paremmin kuin ennen tuntia.
3. Sain tunnilla uusia kokemuksia luistelusta. – Oletko aikaisemmin kokeillut vastaavia luisteluharjoituksia?
4. Tehtävät olivat liian helppoja. – Tehtävät olivat liian vaikeita.
5. Pidin tunnista. – Nautin luistelusta tällä tunnilla.

TAULUKKO 7. Oppilaiden kyselylomakkeen rinnakkaisväittämien korrelaatiot ja niiden merkitsevyys

Väittämäparit	r	n
1. Hiki – Hengästyin	0,429	159
2. Perusluistelu – Luistelu	0,459	157
3. Uusia – Kokeilu	0,102	154
4. Vaikea – Helppo	-0,323	151
5. Pidin – Nautin	0,518	154

Väittämäparit 1., 2. ja 5. korreloivat kohtalaisesti. Korrelaatio on erittäin merkitsevä. Väittämäparit 2. ja 4. eivät korreloi. Korrelaatio on tilastollisesti erittäin merkitsevä väittämäparin 4. osalta ja vastaavasti väittämäparin 2. korrelaatio ei ole tilastollisesti merkitsevä. Luokkasteiden välillä on joitakin eroja. Ala-asteen oppilaiden vastaukset väittämäparin 5. kohdalla

eivät korreloineet ($r=0,321$). Vastaavasti korkein korrelaatio ($r=0,705$) oli lukiolaisten ryhmässä.

Opettajilta kerätyn tiedon reliabiliteettia tarkasteltiin vertaamalla opettajien arviointilomakkeiden vastauksia keskenään. Myös haastattelun ja kyselyn vastauksien vastaavuutta arvioitiin. Vertailu on tämän työn tulososiossa.

8.3.2 Validiteetti

Validi mittaus mittaa juuri sitä ominaisuutta, mitä sen oletetaan mittaavan. Tutkimuksen validius riippuu myös sen reliabiliteetista; jos testi ei ole reliabeli, ei se voi olla validikaan. (Thomas & Nelson 1990, 343.) Kyselyn osalta validiteetti tarkoittaa sitä, että vastaajat ymmärtävät kysymykset sillä tavalla, kuin tutkijat ovat olettaneetkin (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2000, 213–214). Hyvällä asetelmalla, oikealla käsitteen muodostuksella ja teorian johtamisella sekä otannalla voidaan parantaa tutkimuksen validiteettia. (Metsämuuronen 2003, 35.)

Ulkoinen validiteetti tarkoittaa sitä, onko kyseinen tutkimus yleistettävissä, ja jos on, niin mihin ryhmiin. Sisäinen validiteetti puolestaan tarkoittaa tutkimuksen omaa luotettavuutta. Sisäinen validiteetti käsittää muun muassa seuraavat kysymykset: Ovatko käsitteet oikeita? Onko teoria oikein valittu? Onko mittari oikein muodostettu? Mitä tarkoittaa mittarilla sitä, mitä on tarkoituskin? Mitkä tekijät mittaustilanteessa vaikuttavat luotettavuutta alentavasti? (Metsämuuronen 2003, 35.)

Sekä kvantitatiivisessa että kvalitatiivisessa tutkimuksessa validiutta voidaan parantaa käyttämällä useita tutkimusmenetelmiä (Hirsjärvi ym. 2000, 215). Tätä voidaan kutsua metodiseksi triangulaatioksi. Tutkijatriangulaatio tarkoittaa puolestaan sitä, että samaa aineistoa tarkastelee useita tutkijoita. (Denzin 1970, 301.)

Tässä tutkimuksessa on käytetty hyväksi metodista sekä tutkijatriangulaatiota. Metodologisesti yhdistettiin laadullisia ja määrällisiä menetelmiä käyttämällä sekä kyselyä että haastattelua. Tutkimuksen tuloksia analysoi ja tulkitsi kaksi tutkijaa.

Tutkimuksen koehenkilömäärä oli pieni, eikä tuloksia voida tämän vuoksi yleistää. Ne antavat kuitenkin palautetta oppimateriaalin luomisen onnistumisesta. Tuloksiin voi vaikuttaa myös se, millaisia opettajia tutkimukseen valikoitui.

Korkeaan validiteettiin pyrittiin sillä, että kyselylomakkeet pyydettiin täyttämään heti tunnin jälkeen, jotta unohtamiselta olisi välttytty. Joidenkin opettajien kohdalla jouduttiin kuitenkin tarkentamaan kyselylomakkeiden vastauksia jälkikäteen, koska lomakkeet oli täytetty puutteellisesti. Näissä tapauksissa opettajaa pyydettiin palauttamaan mieleensä käytetty tunti mahdollisimman elävästi ja tämän jälkeen täyttämään puuttuvat kohdat. On vaikea sanoa, kuinka totuudenmukaisesti opettajat osasivat näin jälkikäteen vastata. Myös oppilaiden vastauksissa oli puutteita, mutta vastauksia ei kuitenkaan täydennetty, koska olisi ollut liian työlästä hankkia puuttuvat tiedot. Validiteettia saattoi heikentää se, että opettajien arviointilomakkeessa kysyttiin vain harjoitekohtaisia mielipiteitä, jolloin harjoitteiden pienemmät kokonaisuudet jäivät erikseen arvioimatta. Näistä osaharjoitteista ei kysytty, koska arviointilomakkeesta olisi silloin tullut työläämpi, kenties liian työläs, täyttää. Haastateltujen opettajien kohdalta selvitettiin myös osaharjoitteisiin liittyvät arviot.

Tuntien pitämisen ja opettajien haastattelujen väli venyi liian pitkäksi käytännön järjestelyistä. Haastattelun apuna käytettiin sekä opettajien täyttämiä arviointilomakkeita että oppilaiden täyttämiä kyselylomakkeita. On kuitenkin vaikeaa sanoa, kuinka totuudenmukaisesti opettajat pystyivät vastaamaan haastattelun kysymyksiin pitkäksi venyneen tauon jälkeen.

Tässä tutkimuksessa sekä opettajien arviointilomakkeiden että oppilaiden kyselylomakkeiden väittämät muotoiltiin siten, että ne voitiin ymmärtää vain tarkoitettulla tavalla. Arviointilomaketta ja kyselylomaketta ei kuitenkaan esitettävä ja siten on vaikeaa sanoa kuinka paljon tulkinnanvaraisia väittämiä oli. Opettajien haastattelussa tulkinnanvaraisuuksia voitiin kuitenkin täsmentää. Tutkijat eivät myöskään olleet paikalla lomakkeita täytettäessä, joten tarkentaviin kysymyksiin ei voitu vastata.

Oppilaiden vastaukset tunnin tavoitteista ja tunnin koetut saavutetut tavoitteet vastasivat hyvin toisiaan. Oppilaat olivat ymmärtäneet tunnin tarkoituksen tai tavoitteet oikein. Opettajien kyselylomakkeen validiteettia varten voidaan tarkastella ja kritisoida harjoitteen kestoa koskevaa kysymystä. Arvio ei nimittäin kerro totuutta keston sopivuudesta, vaan lähinnä sen soveltuvuudesta opetettavalle ryhmälle.

Validiteettia voidaan kuitenkin pitää hyvänä, koska tutkimuksessa saatiin sellaista tietoa kuin oli tarkoituskin ja tutkimusongelmat pystyttiin ratkaisemaan. Koska reliabiliteetti oli riittävä, voidaan todeta, etteivät sattumanvaraiset virheetkään heikentäneet validiteettia.

8.3.3 Laadullisen tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen tutkimusmenetelmät ovat erilaisia kuin määrällisessä tutkimuksessa. Siten myös laadullisen tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan eri tavoin kuin määrällisen tutkimuksen.

Yleistysongelma

Kvalitatiivisilla menetelmillä hankitulla tiedolla ei pyritä tiedon yleistykseen, vaan pyritään kuvaamaan jotakin tapahtumaa tai ymmärtämään tiettyjä toimintoja. Tämän takia aineiston määrän sijasta on tärkeää aineiston kylläntyminen eli saturaatio. Aineisto on kylläntynyt silloin, kun uudet tapaukset eivät enää tuota uutta tietoa. (Eskola & Suoranta 1998, 61–62). Tässä tutkimuksessa saturaatio tarkoittaa sitä, että uudet haastattelut eivät olisi tuoneet enää mitään uutta tietoa oppimateriaalin käyttökelpoisuudesta tai. Käytännössä uudet haastattelut olisivat voineet tuoda vielä uusia näkökulmia, mutta aineisto oli järkevää rajata työmäärän kannalta sellaiseksi, että jokaisesta käytetystä mallitunnista saatiin ainakin yhden opettajan mielipide. Toinen yleistettävyyteen vaikuttava tekijä laadullisessa tutkimuksessa on Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan järkevä aineiston kokoaminen. Haastateltavilla tulisi olla samanlainen kokemusmaailma. Heidän tulee myös olla kiinnostuneita tutkimuksesta ja heillä tulee olla tekijän tietoa tutkimusongelmasta. (Eskola & Suoranta 1998, 66.) Tässä tutkimuksessa haastateltavat olivat monessa suhteessa samankaltaisia taustaltaan. Kaikki haastateltavat olivat naisopettajia ja heillä kaikilla oli kokemusta oppimateriaalin käytöstä ja luistelun opettamisesta (taulukko 6). Opettajat olivat kiinnostuneita materiaalin käytöstä ja osallistuivat mielellään tutkimukseen. Vaikka nämä yleistettävyyden periaatteet täyttyivätkin, on aineisto sen verran suppea, ettei sen perusteella voi tehdä kaikkia opettajia koskevia yleistyksiä. Opettajien haastatteluiden avulla saatiin lisäksi selville heidän parannusehdotuksensa.

Haastattelun laatu

Haastatteluaineiston laatuun voidaan vaikuttaa etukäteen muokkaamalla hyvä haastattelurunko ja kouluttamalla haastattelijaa tehtäväänsä. Haastattelun aikana moitteettomasti toimiva tekninen välineistö parantaa tutkimuksen laatua. Myös litterointi vaikuttaa haastatteluaineis-

ton laatuun. Se tulisi suorittaa mahdollisimman pian haastattelun jälkeen ja koko ajan samoja sääntöjä noudattaen, jotta haastatteluaineisto olisi luotettavaa. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta kohentaa tarkka selostus tutkimuksen etenemisestä (Grönfors 1982, 178; Hirsjärvi ym. 2000, 214). Luotettavuuden arviointi koskeekin koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta 1998, 211). Tässä tutkimuksessa esihaastattelun avulla varmistettiin haastattelurungon käyttökelpoisuus ja varmistettiin, että haastattelun kysymyksillä saadaan vastaukset materiaalin kehittämistä koskeviin kysymyksiin. Esihaastattelun aikana haastattelija koulutettiin tehtävänsä ja samalla testattiin tekninen laitteisto. Litterointi tehtiin noin viikon kuluessa haastattelusta. Sekä haastattelun että litteroinnin suoritti sama henkilö. Tallenteet olivat sen verran kuuluvia, että niiden litterointi oli helppoa. Tosin yksi nauha oli laadultaan hieman heikompi, mutta litterointi tehtiin mahdollisimman pian haastattelun jälkeen, jolloin haastattelija muisti hyvin haastateltavan epäselvästi kuuluvat vastaukset. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona, jolloin haastatteluympäristö oli tuttu ja turvallinen. Mahdolliset häiriötekijät, kuten muut henkilöt, radio ja televisio, suljettiin pois tekemällä haastattelut erillisessä häiriöttömässä huoneessa. Haastatteluihin käytettiin aikaa tunnista puoleentoista tuntiin. Epäselvissä kohdissa haastattelija tarkensi kysymyksiä, joten on epätodennäköistä, että litteroituja haastatteluvastauksia olisi tulkittu väärin tutkimustuloksia tehtäessä.

Haastattelun luotettavuusongelmat

Haastattelun ulkoiseen validiteettiin kuuluu se, että haastateltava antaa totuudenmukaista tietoa (Grönfors 1982, 174.) Jyrinki (1976, 14) muistuttaa, että haastattelun huonona puolena on se, että haastateltavat saattavat pyrkiä antamaan sosiaalisesti hyväksyttäviä vastauksia. Tässä tutkimuksessa oli erityisen tärkeää huomioida tämä ongelma, koska kysymykset koskivat haastattelijan laatimaa materiaalia, eikä haastateltava välttämättä haluaisi kritisoida haastattelijan aikaansaannosta. Tämän vuoksi haastattelun aluksi korostettiin, että kaikki parannusehdotukset ovat hyödyllisiä, eikä niiden esittämisestä pahastuta. Haastattelutiedon luotettavuuteen vaikuttaa myös se, kuinka ajallisesti läheisestä asiaa kysymykset koskevat. (Jyrinki 1976, 131.) Haastattelut olisi siis pitänyt tehdä pian mallituntien kokeilun jälkeen. Koska tähän ei kuitenkaan pystytty, voi olla että ajan kuluminen on aiheuttanut muistamattomuutta ja sitä kautta vääristänyt haastatteluaineistoa.

Haastattelun tulkinnan luotettavuus

Laadullisessa tutkimuksessa puhutaan usein analyysin arvioitavuudesta ja analyysin toistettavuudesta reliabiliteetin ja validiteetin sijaan. Edellinen tarkoittaa sitä, että lukijalle selvitetään tarkasti tutkijan päättelyn periaatteet. Analyysi on toistettava silloin, kun sen luokittelu- ja tulkintasäännöt ovat yksiselitteiset. (Uusitalo 1991, 81.) Yhtenä luotettavuuden mittarina on analyysin toistettavuus. Toistettavuus toteutuu, kun analyysin luokittelu- ja tulkintasäännöt ovat yksiselitteiset. (Uusitalo 1991, 81.) Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta voidaan tarkastella myös sen uskottavuuden kannalta, mikä tarkoittaa tutkijan tulkintojen ja tutkittavien käsitysten vastaavuutta (Eskola & Suoranta 1998, 212). Haastattelututkimuksen kohdalla haastattelijan oikeanlaiset päätelmät nostavat tutkimuksen ulkoista validiteettia (Grönfors 1982, 174). Laadullisessa tutkimuksessa tutkija on keskeinen tutkimusväline. Luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja tämän vuoksi on tärkeää, että subjektiivisuus tulkintojen teossa myönnetään. (Eskola & Suoranta 1998, 211.) Vaikka haastattelun analysoinnissa on käytetty samoja periaatteita, on tutkijoiden asenne ja muu tausta saattanut vaikuttaa tulkintaan. On mahdollista, että tutkittavien viestittämä asia on tulkittu virheellisesti, vaikka tarkentavilla kysymyksillä on pyritty välttämään tätä. Haastattelun nauhoittaminen paransi sen luotettavuutta.

Haastattelun litterointi luokiteltiin oppimateriaalin teemojen mukaan. Jokaisesta teemasta poimittiin erikseen arvioivat kommentit sekä parannusehdotukset. Materiaalia kokonaisuutena koskevat arviot ja kehitystä vaativat ominaisuudet luokiteltiin omaksi ryhmäkseen.

9 TULOKSET

9.1 Luistelun vinkkivihkosen arviointi

9.1.1 Teema 1: Jumppaluistelu

Yhteensä viisi opettajaa piti Luistelun vinkkivihkosen jumppaluistelutunteja ja täytti opettajien arviointilomakkeen heti kyseisen tunnin pitämisen jälkeen. Yhteenvedot vastauksista ovat liitteessä 3. Vastausmääriä laskettaessa huomioitiin, että sama opettaja on voinut pitää tietyn mallitunnin usealle ryhmälle. Mikäli hänen arvionsa olivat samoja ryhmästä riippumatta, vastaukset laskettiin mukaan vain kerran. Jos taas vastauksissa oli ryhmäkohtaisia eroja, kaikki vastaukset huomioitiin erikseen. Kaksi opettajaa (A ja B) pitivät yhdessä tunteja peruskoulun viidennen luokan oppilaille (2 ryhmää, n=45). Peruskoulun yhdeksännen luokan oppilaille (1 ryhmä, n=12) tunteja piti opettaja C ja lukiolaisille (2 ryhmää, n=14+25) opettaja D ja E. Kaikki tunneille osallistuneet oppilaat, lukuun ottamatta toista lukiolaisryhmää (n=25), täyttivät oppilaiden kyselylomakkeen. Lisäksi toista viidensien luokkien opettajaa (A) sekä toista lukiolaisryhmän opettajaa (D) haastateltiin. Jumppaluistelutunti analysoidaan tulososiossa tarkemmin kuin muut Luistelun vinkkivihkosen mallitunnit, koska siitä on kerätty eniten analysoitavaa materiaalia.

Opettajien kokemuksia jumppaluistelusta

Tunnin valmistelemisen työläys

Opettajien mielipiteet jumppaluistelutunnista ovat samansuuntaisia lukuun ottamatta lukion toista opettajaa (E), jonka mielipiteet olivat muihin opettajiin verrattuna negatiivisempia. Positiivisimmin tuntikokonaisuutta arvioi opettaja C. Ainoastaan opettaja D koki jumppaluistelutunnin valmistelemisen vaativana. Muiden mielestä valmistelu ei ollut työlästä.

”No kantaa se mankka sinne...ja huolehtii muut asiat. En mä kokenu senkään takia (työläänä), kun mä oon pitäny sen verran sitä koulussa. Jumppaluistelu ei oo sitäkään et tarvis musiikkia niinku valita tai pätkiä kauheesti. Et ei se oo niinku se pääasia niinku aerobicissä tai jossain. Circuitissakin se on mun mielestä tärkeempää minkälaisia liikkeitä ja musiikkia valitse” (tarkoittaa, että esimerkiksi musiikin valinta on työläämpää aerobic- ja circuit-tunneille.)

Opettaja D

Tunnin työläyden kokemiseen vaikuttavat myös tunnin olosuhteet. Haastattelussa opettaja F kertoi, että tunnit pidettiin hiekkakentälle jäädytetyllä jäällä. Tästä syystä jäällä ei ollut viivoja eikä kentällä laitoja, mikä osittain hankaloitti tunnin pitämistä. Opettaja A taas kertoi loistavista olosuhteista, jotka osaltaan helpottivat tunnin pitämistä. Hän piti tunnit yhdessä opettaja B:n kanssa jäähallissa. Heidän käytössään oli mikrofoni sekä musiikkilaitteet. Opettaja B antoi ohjeita mikrofonin välityksellä luokalle ja A puolestaan näytti liikkeitä jäällä.

Tunnin tavoitteiden toteutuminen ja teeman soveltuminen koululiikuntaan

Opettaja E ei osannut sanoa tunnille asetettujen tavoitteiden (kestävyys- ja lihaskunnon sekä perusluistelutaitojen harjoittaminen ja tasapainon kehittäminen) toteutumisesta tai lajin soveltumisesta kouluun. Muiden opettajien (A, B, C ja D) mielestä tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat ja jumppaluistelu soveltui heidän mielestään jokseenkin hyvin kouluun vietäväksi teemaksi.

”Kyl mä luulen. Kyllä ne oli... Sanovat, että tuntuu jossain, kun kysyin missä tuntuu ja mikä tuntuu eniten. Kun ajasta piti karsia, niin kolmas kierros (kuntopiirissä) tehtiin niin, että oppilaat valitsi ne liikkeitä jotka tuntu eniten, tai mitkä oli omasta mielestä parhaita. Kyl mä luulen, et ne niinku jossain sai tuntumaanki, että tavoitteet toteutuivat. Sitte me tehtiin tää kestävyys niinku viikon päästä. – – Kyl mun mielestä (laji soveltuu kouluun). Ei niin hyvin ulkojälle, just sen takii et esimerkiks tääl on jotain näitä liikkeitä, jos ois pitäny olla jään pinnassa ikäänkuin. Enkä mä voi laittaa oppilaita tekee. Ulkojällä on kuitenkin kylmempi. Kastuu vaatteet eikä oo kauheen mukava olla lopputuntia. Paremmiin jäähalliin, koska on helpompi saada välineitä ja on paremmat olosuhteet, ei ole märkä jää tai jotain sellasta”

Opettaja D

”Nooh, aina ku luistelee se (perusluistelutaito) paranee ja sitten, ku kokeilee uusia juttuja luistimilla niin kyllähän siinäkin jo näkee semmosta heti siinä tapahtuvaa oppimista. Että se ei ensin suju ja sitten löytää vaikka jonkun rytmin. – – Nää nää, just nää erilaisten liikkeitten yhdistelyt ja muut niin kyllähän ne sitten kehittää sitä tasapainoa ja sillä tavalla sitä (perusluistelutaitoa). – – Niil oli ihan hiki siellä mun mielestä sen tunnin jälkeen. – – Kyl nää (harjoitukset) sopii mun mielestä ihan hyvin. Teil oli tässä se suositus, että jumppaluistelu oli seiskaluokasta. Oliko se niin? Mut että mä mietin, et kyl tää sopii.”

Opettaja A

Opettajien ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla ja harjoitteiden taitotaso

Kaikki opettajat olivat vähintään melko motivoituneita opettamaan jumppaluistelun tuntikonaisuutta. Opettaja D oli käyttänyt mallitunnista vain lämmittelyn ja kuntopiiriosuuden ja arvioi, että molemmat harjoitteet olivat taitotasoltaan jokseenkin sopivia kohderyhmälle. Myös oppilaat olivat hänen mielestään melko motivoituneita tekemään näitä harjoitteita.

” – No, ne oli aika innokkaita, sen takii, et se oli jotain uutta niille, mutta mitä vois toki... Mulla oli siellä musiikkia. Mä olin yrittäny raahata, mutta se kuulu tosi huonosti. Että sillä pystyis motivoimaan tai varmasti motivois, kun löytäis kunnan musiikin ja oikeita välineitä. Niillä ei ollu siellä mitään välineitä. Me tehtiin ilman, tai kepeillä. Mailoja oli kepeinä, mut jos ois jotain muuta, jos ois niinku varastossa.”

Opettaja D

Harjoitetasolla opettajien motivaatiossa oli joitakin eroja. Opettajat A, B ja D arvioivat oman motivoituneisuustasonsa kohtalaiseksi kuntopiiriä opettaessaan, mutta opettaja E ei sitä vastoin ollut lainkaan motivoitunut. Kuntopiiri ei hänen mielestään ollut myöskään taitotasoltaan lukiolaisille sopiva. Opettaja C:n motivaatio pysyi yllä koko tunnin ja hän arvioi, että myös oppilaat olivat innostuneita. Yleisesti ottaen opettajat kokivat harjoitteet taitotasoltaan joko melko tai täysin sopivina kohderyhmälle.

”Joo, joo. Ku kyllä ne niinku meni ja sai tehtyä ja sit ei ollu kuitenkaan silleen liian helppoa, että, että yllättäen jotkut et tekee käsiliikkeitä luistellessa ni neki on sellasta et joutuu miettiä, mut se on toisaalta taas mielenkiintosta. Mut silleen et on vähän jotain. Et kaikki ei oo niin yks kaks helppoo. – – Ja se, että tällä tunnilla sit tuli kuitenkin vähemmän sitä, että miks me ei pelata, kun esimerkiks sen luovan. Et tässä tuli sitä, ku ne tarttee sellasta tekemisen tuntua, ettei jää hypistelyks. Niin tää oli niille helpompi (kuin luova musiikkiluistelu).”

Opettaja A

Vaikka harjoitteet olivatkin yleisesti taitotasoltaan sopivia, selvisi haastattelussa, että opettaja F kaipasi tunnille lisää eriyttämismahdollisuuksia. Hänen mielestään osalle harjoitteista olisi voinut antaa vielä helpomman vaihtoehdon.

Opettajat A, B ja E eivät osanneet arvioida oppilaiden innostuneisuutta kestävyysosuuden aikana. Opettajat A ja B eivät myöskään osanneet arvioida oppilaiden innostuneisuutta kuntopiirin osalta. Opettaja E koki oppilaiden motivaatitason melko alhaisena kuntopiirin aikana. Näiden kolmen opettajan mielestä oppilaat eivät olleet kovin innostuneita tunnin lopussa venyttelyissä.

”Ja ne otti sen sillä tavalla vakavasti, et ku ovat osana arvioimassa tällasta näin. Niin sillä tavalla vakavasti suhtautu. Että varmaan sitä kautta tuli sitä motivaatioo lisää. Mut sitte se, että ei sillä sitten semmosia valtavia spontaaneja hihkumisia, semmosia sitten taas ollu. – – No, oppilailta on yleensä heikko motivaatio venyttelyyn, koska se sattuu ja sit siinä oli sen tasapainon kanssa tekemistä. – – Et se tuntuu ja sattuu tai sit sitä ei saa tuntumaan. Et sen takia venyttelyt on aina hankalia. Siihen pätee niinku yleensä tää venyttelyn ongelmallisuus.”

Opettaja A

Harjoitteiden kesto ja opettajille annettujen ohjeiden selkeys

Opettaja C:n mielestä tunnille valittujen harjoitteiden kestot olivat sopivia tai melko sopivia ja Luistelun vinkkivihkosessa annetut ohjeet opettajalle riittävän selkeitä. Myös opettaja D koki ohjeet melko selviksi pitämiensä harjoitteiden osalta.

”Ekaks mun täytyy ehkä sanoo vähän et ku mulla on kuitenkin on aika paljon luistelutaustaa. Mä Nellille (toinen tutkijoista) jo sanoin sitä, että mun on aika vaikee arvioida et saaks tästä tarpeeks tietoo, et ku mä tiedän ite jo aika paljon. Toki mä luin nää. Mut mä ymmärrän aika pitkälti joitain termejä, joita joku muu ei ehkä ymmärrä. Vaikee sanoo, et ymmärtääkö joku semmonen joka ei tiedä, mut mä sain. – – On (ohjeet riittävät). Ymmärtää. Jossain näis mä mietin ehkä aluks, et miten ne menee (tarkoittaa lihaskuntoliikkeitä kuntopiirissä). Kyl mä sit sain selvää.”

Opettaja D

Lämmittelyn keston sopivuudesta opettaja D oli jokseenkin eri mieltä, mutta kuntopiiri oli hänen mielestään kestoaltaan sopiva. Viidennen luokan opettajien A ja B mielestä harjoitteiden kestot olivat sopivat, tosin opettaja A ei osannut sanoa venyttelyn keston sopivuudesta. Molempien mielestä opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä lukuun ottamatta venyttyä. Opettaja E arvioi harjoitteiden kestot kuntopiiriä lukuun ottamatta melko sopiviksi. Opettajalle annetut ohjeet olivat hänen mielestään riittämättömät lämmittelyn ja kuntopiirin osalta ja kohtalaiset kestävyysosuudesta.

Oppilaiden kokemuksia jumppaluistelusta

Kunto

Tunnille osallistuneilta (n=71) kysyttiin tunnin fyysisyydestä sekä taitojen kehittymisestä tunnin aikana. Oppilaista 88 % hikoili jumppaluistelutunnilla ja melkein puolet (43 %) oppilaista hengästyivät tunnin aikana (taulukko 8). Hikoilu ja hengästyminen viittaisivat siihen, että fyysiseltä rasittavuudelta tunti vastasi kestävyyskunnan harjoittamista, mikä on yksi tunnin tavoitteista.

Tunnin toisena tavoitteena oli lihaskunnan harjoittaminen. 83 %:n mielestä luistelu tuntui lihaksissa (taulukko 8). Myös lihaskunnan harjoittamisen osalta jumppaluistelutunnin tavoite saavutettiin melko hyvin. Tunti rasitti lukiolaisten ja yläasteen oppilaiden mielestä lihaksia enemmän (92 % ja 93 %) ala-asteen oppilaiden vastaavan prosenttiluvun ollessa 78 %.

TAULUKKO 8. Fyysiseen kuntoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) jumppaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tuliko hiki (%)?	Hengästyitkö (%)?	Tuntuiko luistelu lihaksissa (%)?
ei lainkaan	12	35	17
kyllä, jonkin verran	76	40	70
kyllä, paljon	12	3	13
yhteensä	100	100	100
	n=71	n=71	n=71

Taito

Oppilailta kysyttiin taitojen harjaantumisesta, vaikka pysyvää taitojen oppimista tuskin tapahtuu yhden tunnin aikana. Kysymystä pidettiin kuitenkin tarpeellisena, koska jokin taidon osa-alue voi kehittyä, jos sen harjoitteluun keskitytään tunnin aikana. Oppilaista yli puolet (62 %) raportoi perusluistelutaitojen kehittyneen tunnilla (taulukko 9). Kaikki yhdeksäsluokkalaisten olivat sitä mieltä, että perusluistelutaidot paranivat jonkin verran. Oppilaista yli puolet oli sitä mieltä, että tunnin kolmas tavoite, perusluistelutaitojen harjaannuttaminen, toteutui.

Toisaalta kysyttäessä oppilaiden mielipidettä siitä, osaavatko he mielestään luistella nyt paremmin kuin ennen tuntia tulos näyttäisi toisenlaiselta. Yli puolet oppilaista (72 %) oli sitä mieltä, etteivät he osaa luistella paremmin kuin ennen tuntia. Yhdeksäsluokkalaisten suhtautuivat viidesluokkalaisia ja lukiolaisia hieman positiivisemmin luistelutaitojen oppimiseen.

Yleisen luistelutaidon lisäksi oppilailta kysyttiin sirklaustaidon ja taitoluistelutempujen harjaantumisesta. Yli puolet (60 %) oppilaista ilmoitti, että sirklaustaidot eivät kehittyneet lainkaan ja taitoluistelutempuja oppilaista arvioi oppineensa tunnin aikana jonkin verran vain 14 %. Taitoluistelutempujen oppiminen ei ollut tunnin tavoitteena, joten tulokset niiden oppimisen osalta olivat odotetunlaiset. Yhteenvetona voidaan sanoa, että tunnin taitotavoitteet eivät toteutuneet odotetunlaisesti.

TAULUKKO 9. Luistelutaitoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) jumppaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö sirklaustaitosi (%)?	Opitko taitoluistelutemppeja (%)?	Kehittyivätkö perusluistelutaitosi (%)?
ei lainkaan	60	86	38
kyllä, jonkin verran	38	14	56
kyllä, paljon	2	0	6
yhteensä	100	100	100
	n=71	n=71	n=71

Muut

Yli puolet (65 %) tunnille osallistuneista oppilaista oli sitä mieltä, ettei heidän rytmitajunsa kehittynyt tunnin aikana lainkaan (taulukko 10). Tulokset ovat samansuuntaisia myös yhteistyötaitojen ja luovuuden kehittymisen suhteen. Oppilaista melkein 46 %:n mielestä yhteistyötaidot kehittyivät jonkin verran. Luovuus ei kehittynyt 73 %:n mielestä lainkaan.

TAULUKKO 10. Rytmitajuun, yhteistyötaitoihin sekä luovuuteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) jumppaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö rytmitajusi (%)?	Kehittyivätkö yhteistyötaitosi tunnilla (%)?	Kehittyikö luovutesi (%)?
ei lainkaan	65	51	73
kyllä, jonkin verran	34	46	27
kyllä, paljon	1	3	0
yhteensä	100	100	100
	n=71	n=71	n=71

Tunnin koettu tarkoitus ja mitä tunnilla saavutettiin

Kyselylomakkeen avointen kysymysten avulla tutkittiin, mikä oppilaiden itsensä mielestä oli tunnin tarkoitus. Jotkut oppilaista keksivät avoimiin kysymyksiin useita vastauksia, jolloin mainintoja kertyi enemmän kuin vastanneita. Oppilaat ajattelivat jumppaluistelutunnin sisältävän monenlaisia tavoitteita, joista kuntoilu, taitojen oppiminen, uusien kokemusten saaminen sekä sosiaaliset tavoitteet mainittiin useimmin. Sosiaalisista tavoitteista viidesluokkalaiset mainitsivat yhteistyön (3), hauskanpidon (1) ja yrittämisen (1). Muiden vastausten perusteella olisi voinut olettaa, että kuntoa olisi pidetty tärkeimpänä tavoitteena, mutta kuten taulukosta 11 on havaittavissa, taito mainitaan kuntoa useammin.

TAULUKKO 11. Jumppaluistelutunnin tarkoitus oppilaiden (n=71) mielestä

Tunnin tarkoitus	5. luokka	9. luokka	Lukio
Taidot	21	1	
Kunto	11		
Nopeus	2		
Sosiaaliset tavoitteet	5	1	
Uudet kokemukset	2		5
Harjoittelu	2		
Liikunta		1	2
Tasapaino	1		
Venyttely	1	1	
Eri luistelutyylit	1		
Rytmitaju	1		
Tutkimus	1		2
Saada inhoamaan luistelua	1		
Samat kuin yleensä		1	
Luistelu			1
En tiedä / ei vastausta	2	2	4
Oppilaita yhteensä	n=45	n=12	n=14

Oppilaat kokivat kehittyneensä tai harjaantuneensa eniten luistelutaidoissa (taulukko 12). Taidoista mainittiin erikseen luistelu (9), taaksepäin luistelu (8), sirklaus (4) liukuminen (2) ja makkarat (1). Merkittävää on se, että yhteensä 14 oppilasta vastasi, ettei ollut oppinut mitään tunnin aikana.

TAULUKKO 12. Oppilaiden (n=71) mielipiteet omasta kehittämisestään ja oppimisestaan jumppaluistelutunnilla luokka-asteittain

Mikä kehittyi / mitä opit	5. luokka	9. luokka	Lukio
Taidot	29	1	
Venyttely	5		
Säännöt	2		
Lihaskuntoliikkeet	1	3	1
Jokin harjoite	1		
Pariluistelu	1		
Nopeusluistelu	1		
Uudet jäällä liikkumistavat		1	1
Yhdistämään kuntoilu ja luistelu			1
Tiedot	1		
Tasapaino		1	
Kaikenlaista		1	
Ei mikään	8	2	4
Ei vastausta	1	1	6
Oppilaita yhteensä	n=45	n=12	n=14

Harjoitteiden vaikeustaso

Lähes kaikkien (93 %) jumppaluistelutunnille osallistuneiden oppilaiden mielestä tunnin harjoitteet eivät olleet liian vaikeita (taulukko 13). 31 %:n mielestä harjoitteet olivat joko liian tai jokseenkin liian helppoja. Viidennen luokan oppilaista 44 % oli sitä mieltä, että harjoitteet olivat melko (14 %) tai liian helppoja (30 %) samojen prosenttilukujen ollessa yläasteella ja lukiossa 8 %. Lukiolaisten mielipide oli vähiten jyrkkä sekä helppouden että vaikeuden osalta. Vastaukset viittaisivat siihen, että harjoitteet olivat taitotasoltaan oppilaiden mielestä kohtalaisen onnistuneesti valittuja.

Tunnin miellyttävyys

Yleistä mielipidettä tunnista selvitettiin kahdella kysymyksellä, jotka koskivat luistelusta nauttimista ja tunnista pitämistä (taulukko 13). Oppilaista 39 % nautti luistelusta tunnilla. Lukiolaiset nauttivat luistelusta eniten ja viidesluokkalaisten oli vaikeinta ilmoittaa mielipidettään. Oppilaista 17 % ei pitänyt tunnista.

Viidennen luokan tunneille osallistui sekä tyttöjä (n=23) että poikia (n=22). Tytöt pitivät poikia enemmän tunnista ja vastaavasti niitä, jotka eivät pitäneet tunnista lainkaan tai kovinkaan paljon oli enemmän poikien joukossa. Pojat kuitenkin nauttivat luistelusta tunnilla tyttöjä enemmän.

TAULUKKO 13. Tehtävien vaikeustasoon sekä tunnin miellyttävyyteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) jumppaluistelutunnilla

	Tehtävät olivat liian vaikeita (%)	Tehtävät olivat liian helppoja (%)	Pidin tunnista (%)	Nautin luistelemisesta tällä tunnilla (%)
eri mieltä / jokseenkin eri mieltä	93	35	17	19
osittain samaa, osittain eri mieltä	4	34	33	42
jokseenkin samaa mieltä / samaa mieltä	3	31	50	39
yhteensä	100	100	100	100
	n=69	n=68	n=69	n=69

Mukavat ja ikävät asiat

Kyselylomakkeen avointen kysymysten avulla kartoitettiin mitkä harjoitteet ja asiat oppilaat kokivat tunnin aikana miellyttäväiksi (taulukko 14) ja mitkä ikäviksi (taulukko 15). Jotkut oppilaat mainitsivat useamman asian mukavaksi tai ikäväksi, jolloin mainintoja kertyi enemmän kuin vastanneita. Mukavana mainittiin useimmin jokin tietty mallitunnin harjoite. Harjoitteista mainittiin junaviesti (10), kahdeksikko (10), parin työntö (7), viivaluistelu (7), venyttely (4) ja kuntopiiri (3). Kahdeksikkoharjoitusta ei jumppaluistelutunnilla ollut, mutta opettaja A:n haastattelussa selvisi, että suurisäteistä kahdeksikkoa käytettiin sirklauksen tilalta viidesluokkalaisten tunneilla. Osa oppilaista koki luistelemisen sinällään miellyttävänä ja toiset pitivät paritehtäviä mukavimpana asiana. Viidennen luokan jumppaluistelutunneille osallistui sekä tyttöjä (n=23) että poikia (n=22). Pojat pitivät tunnilla mukavimpana asiana luistelua ylipäänsä ja tytöt mainitsivat useammin jonkun tietyn harjoitteen. Sekä tytöt että pojat pitivät paritehtävistä.

TAULUKKO 14. Oppilaiden (n=71) mukavimmaksi kokemat asiat jumppaluistelutunnilla luokka-asteittain

Mukavimmat asiat	5. luokka	9. luokka	Lukio
Jokin yksittäinen harjoite	29	4	7
Paritehtävät	5	1	2
Luistelu	4	3	
Kaikki kivaa	3		1
Tunnin loppuminen	2		
Sirklaus	2		
Taaksepäin luistelu	1		
Vapaa alku	1		
Kuntoilu	1		
Vauhdikas meno		1	
Musiikki		1	
Kentän ympäri luistelu		1	
Uusien liikkeiden harjoittelu			1
En tiedä / ei vastausta		1	6
Vastauksia yhteensä	48	11	11
Oppilaita yhteensä	n=45	n=12	n=14

Kun oppilailta kysyttiin, mistä he eivät pitäneet tunnilla (taulukko 15), vastaukset koskivat lähinnä tiettyjä harjoitteita. Osa näistä oli samoja kuin edellisessä taulukossa 14. Samoja harjoitteita pidettiin siis erityisen mukavina sekä erityisen ikävinä. Ikävinä harjoitteina mainittiin venyttely (8), jarrutusharjoitukset (3), lämmittely (2), viivaluistelu (1), keppijutut (2), maila-

punnerrukset (1), kahdeksikko (1) ja kuntopiiri (1). Monissa vastauksissa ei kuitenkaan osattu nimetä mitään erityisen ikävää, vaan todettiin, että tunti oli ollut kokonaisuudessaan mukava. Ikäviksi asioiksi listatut olosuhteet sisältävät luistimiin, sattumiseen sekä säätilaan liittyviä asioita.

TAULUKKO 15. Oppilaiden (n=71) ikäviksi kokemat asiat jumppaluistelutunnilla luokkasteittain

Ikäviksi koetut asiat	5. luokka	9. luokka	Lukio
Jokin yksittäinen harjoite	16	1	4
Kaikki kivaa	11	4	
Kuntoilu	4		
Kahdeksikkoa liikaa	4		
Kaikki tylsää	4		
Taaksepäin luistelu	1		
Liian helppoa	1		
Liikkeet	1		
Olosuhteet		1	1
Luistelu			1
Lihaskunto ei tuntunut			1
Jumppaluistelu idea tyhmä			1
Ei vastausta	2	6	6
Vastauksia yhteensä	42	6	8
Oppilaita yhteensä	n=45	n=12	n=14

Pelot

Tunnilla koettuja pelkoja kartoittaneeseen kysymykseen vastasi 69 oppilasta. Heistä 17 % ilmoitti pelänneensä tunnin aikana. Kaikki tunneilla pelänneet olivat tyttöjä. Jos poikien vastaukset jätetään huomioimatta, tunneilla olleista tytöistä neljännes (26 %) pelkäsi tuntien aikana. Viidennen luokan oppilaista kaksi ilmoitti pelänneensä tunnin aikana:

”sitä, että mentiin parin kanssa sitä työntö-juttua, niin luulin, että edessä olija kaatuu ja terä osuu jalkaan.”

”että törmään toiseen, joka juuri kaatui ja loukkaannun.”

Tunnille osallistuneista 12 yhdeksäsluokkalaisesta työstä kaksi eli 17 % raportoi pelänneensä kaatumista. Lukion jumppaluistelutunneille osallistui 14 tyttöä, joista kahdeksan eli 57 % pelkäsi tunnilla. Kahden tunnille osallistuneen vastaus puuttuu. Ilmoitetut pelot liittyivät lähinnä kaatumiseen, johon saatettiin liittää tylsät luistimet. Yksi tyttö kertoi pelänneensä luistelemis-

ta. Yksikään viidennen luokan pojista ei raportoinut pelänneensä tunnilla. Yleisesti viidesluokkalaiset pelkäsivätkin jumppaluistelutunnilla vähiten ja lukiolaiset puolestaan eniten.

Uusia kokemuksia

Oppilaista 39 % raportoi, ettei saanut uusia kokemuksia tunnilla. Puolet (53 %) oppilaista ei ollut kokeillut aikaisemmin vastaavia harjoituksia. Eniten uusia kokemuksia raportoi saaneensa yhdeksännen luokan oppilaat ja vähiten viidennen luokan oppilaat, mutta tuloksissa ei ollut suuria eroja.

Opettajien ja oppilaiden vastausten vertailu jumppaluistelusta

Oppilaiden ja opettajien vastauksia voidaan verrata lähinnä tavoitteiden toteutumisen, taitotason sekä motivoituneisuuden osalta. Näyttäisi, että oppilaiden ja opettajien mielipiteet jumppaluistelutunnista ovat samansuuntaisia oppilaiden mielipiteiden kanssa.

Tunnin tavoitteiden toteutuminen

Viidennen luokan opettajat A ja B ovat arvioineet tunnin tavoitteiden eli kestävyys- ja lihaskunnan sekä perusluistelutaitojen harjoittaminen ja tasapainon kehittäminen toteutuneen melko hyvin. Oppilaiden vastausten perusteella voidaan sanoa, että myös heidän mielestään tavoitteet toteutuivat melko hyvin, sillä lähes kaikille oppilaille tuli hiki (91 %), he hengästyivät tunnilla (69 %) ja liikkeet tuntuivat lihaksissa (79 %). Oppilaista yli puolet (56 %) koki myös perusluistelutaitojen kehittyneen tunnin aikana.

Yhdeksännen luokan opettajan C mielestä jumppaluistelutunnille asetetut tavoitteet toteutuivat kohtalaisen hyvin. Oppilaiden vastauksista voidaan päätellä, että tavoitteet toteutuivat myös heidän mielestään melko hyvin. Oppilaista suurimmalle osalle (92 %) tuli tunnilla hiki, heistä yli puolet hengästyivät (67 %) ja suurimman osan mielestä liikkeet tuntuivat lihaksissa (92 %). Kaikkien oppilaiden mielestä perusluistelutaidot harjaantuivat jonkin verran tunnin aikana.

Lukion opettaja E ei osannut sanoa, toteutuivatko tunnille asetetut tavoitteet. Oppilaiden vastaukset viittaisivat kuitenkin siihen, että tavoitteet toteutuivat jokseenkin. Suurelle osalle (72 %) oppilaista tuli tunnilla hiki, puolet (50 %) koki hengästyneensä jonkin verran ja suurimman osan (93 %) mielestä liikkeet tuntuivat lihaksissa. Oppilaista puolet (50 %) koki perusluistelutaitojen harjaantuneen tunnilla.

Taitotason sopivuus

Opettajat A ja B ovat arvioineet jumppaluistelutunnin harjoitteet taitotasoltaan sopiviksi tai melko sopiviksi kohderyhmälle. Myös heidän oppilaansa kokivat harjoitteet sopivan tasoisiksi. Oppilaiden mielestä harjoitteet eivät olleet liian vaikeita (96 %). Oppilaista vähän alle puolet (43 %) oli sitä mieltä, että harjoitteet eivät olleet liian helppoja. Oppilaista kolmasosa (32 %) ei osannut selvästi vastata, olivatko harjoitteet liian helppoja.

Tunnille valitut harjoitteet olivat opettaja C:n mielestä taitotasoltaan melko sopivia tai sopivia. Vastaavasti oppilaiden mielestä harjoitteet eivät olleet liian vaikeita (100 %) eivätkä liian helppoja (67 %). Neljäsosa (25 %) oppilaista ei osannut ilmoittaa mielipidettään harjoitteiden helppoudesta.

Opettaja E:n mielestä harjoitteiden taitotaso oli hyvä lämmittelyn ja kestävyysosuuden osalta ja vastaavasti huono kuntopiirin osalta. Oppilaiden vastausten perusteella harjoitteet eivät olleet liian vaikeita (75 %). Alle puolet oppilaista (42 %) oli sitä mieltä, että harjoitteet eivät olleet liian helppoja. Puolet (50 %) oppilaista ei osannut ilmaista selvästi mielipidettään harjoitteiden helppouden osalta.

Oppilaiden motivoituneisuus tunnilla

Opettajien A ja B mielestä oli vaikeaa arvioida oppilaiden motivoituneisuutta tunnilla. Opettaja A:n mielestä oppilaat olivat jokseenkin innostuneita lämmittelyvaiheessa, mutta molempien mielestä tunnin lopussa venyttelyvaiheessa oppilaat eivät enää olleet erityisen motivoituneita. Osa oppilaista (38 %) ei osannut sanoa pitikö he tunnista ja puolet (49 %) ei osannut sanoa nauttikko he luistelusta tunnilla. Melkein puolet (44 %) ilmoitti kuitenkin pitäneensä tunnista ja nauttineensa (43 %) luistelusta tunnilla.

Opettaja C:n mielestä oppilaiden motivaatio oli koko tunnin ajan joko kohtalainen tai hyvä. Myös oppilaiden vastausten keskiarvot viittaisivat tähän. Oppilaista suurin osa piti tunnista (83 %) ja yli puolet (67 %) nautti luistelusta tunnilla. Opettaja E:n mielestä oppilaat eivät olleet tunnilla erityisen motivoituneita kahden harjoitekokonaisuuden osalta ja kahden kokonaisuuden osalta hän ei osannut raportoida oppilaidensa motivaation tasoa. Oppilaiden vastausten perusteella he eivät ole selkeästi pystyneet ilmoittamaan pitivätkö tunnista (50 %). Lähes puolet (42 %) oppilaista kuitenkin raportoi nauttineensa melko paljon tai paljon luistelusta tunnilla.

9.1.2 Teema 2: Sirklauslinikka

Sirklauslinikkaa koskevia vastauksia saatiin yhdeltä ala-asteen opettajalta A (2 ryhmää, n=49) sekä neljältä yläasteen opettajalta, joista opettaja F on pitänyt tunnin seitsemälle ryhmälle (n=95) ja opettaja C yhdelle ryhmälle (n=9), opettaja D kahdelle ryhmälle (n=34) ja opettaja G yhdelle ryhmälle (n=8). Yhteenvedot vastauksista on liitteessä 4. Opettajasta riippuen arvioita saatiin tunnista kokonaisuutena, kaikista harjoitteista tai vain tietyistä harjoitteista. Oppilaiden arviointilomakkeen täyttivät opettaja G:n (n=8) ja opettaja C:n oppilaat (n=9). Lisäksi opettaja D:tä ja F:ää haastateltiin.

Opettajien kokemuksia sirklauslinikasta

Tunnin valmisteleminen työläys, tunnin tavoitteiden toteutuminen ja teeman soveltumisen koululiikuntaan

Opettajat olivat yksimielisiä siitä, että tunnin valmisteleminen oli helppoa tai kohtuullisen helppoa.

”Ei, en koe se ois niinku ollu työlästä ja sit ku on ite sisäistäny tän niinku tunnin sisällön, ni sen jälkeen se on taas helppoo. Et ei, ei niinku just tarvii lähtee kymmenen kilsan lenkille, et, et pystyy pitää tunnin (verrattuna suunnistukseen). Ja sit se on hyvä, et koska meidän jää on ihan tien toisella puolella. Et mulla ei oo niinku sellast matkaa sinne. – –”

Opettaja F

Tunnin tavoitteina olivat sirklaustaidot, joista tarkemmin oli nimetty kaareen nojaaminen ja sisäjalan potkun harjoittelu. Näiden toteutumisesta opettajat olivat hyvin erimielisiä. Kaksi opettajaa (D ja G) oli sitä mieltä, että tavoitteisiin päästiin kohtalaisen hyvin, mutta kaksi opettajaa (C ja F) arvioi ainakin osan tavoitteista jääneen toteutumatta. Arviot eivät vaihdelleet ainoastaan opettajien välillä, vaan opettaja F:n mukaan tavoitteiden toteutuminen oli yhteydessä myös ryhmään. Joillakin tunneilla tavoitteet eivät hänen mukaansa toteutuneet lainkaan, kun taas toisilla tunneilla niihin päästiin melko hyvin.

”Oli, ku niit tarpeeks kauan sit tahkottiin ja jaksettiin yrittää ni kyl ne meni. Mut esimerkiks mä jätin ihan suosiosta tän kantapääkäännöksen pois. Mä tiesin et, et, et siihen ne ei pysty. Ja sit niinku mä koin, et mä en, mä en myöskään osaa sitä opettaa niille. Niin hyvin. Ja tosiaan niitten taitotaso oli sitä, et en lähteny ees yrittämään.”

Opettaja F

Erimielisyyttä ilmeni lisäksi, kun kysyttiin teeman soveltuvuudesta kouluun. Kolme opettajaa (D, F ja G) piti teemaa soveltuvana ja yksi opettaja (C) ajatteli, ettei teema ole kouluun sopiva.

Opettajien ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla ja harjoitteiden taitotaso

Kaikki vastaajat olivat motivoituneita opettamaan pitämiään harjoitteita sekä tuntia kokonaisuutena. Kuitenkin vain opettaja D:n vastausten mukaan oppilaat olivat innostuneita kaikista harjoitteista. Opettaja A:n ja G:n vastausten mukaan oppilaat olivat innostuneita vielä lämmittelyvaiheessa. Opettaja G:n mielestä oppilaat olivat kohtalaisen motivoituneita eteenpäin sirklauksen harjoitteissa, mutta taaksepäin sirklauksesta he eivät enää jaksaneet innostua. Opettajan F vastaukset vaihtelivat taas paljon opetettavan ryhmän mukaan. Arviot oppilaiden motivoituneisuudesta eteenpäin ja taaksepäin sirklauksen kohdalla sijoittuivat melko innostuneen ja kohtalaisen epämotivoituneen välille.

”Tos tuli niin paljo sitä tekniikka sit kuitenkin, et se vie sitä intoo. Et just niinku. Sit se (motivaatio) nousi taas mun mielest täs, ku ne haki niit esineitä. Ni siit ne taas tykkäs hirveesti – Ne on niin erilaiset ne ryhmät, et esimerkiks yks seiskaluokka, ni ne on sellasia, et ne ei puhu koskaan mitään. Ne ei anna niinku mitään palautetta. – – Ni sit, ku on taas ysiluokka, joka on semmonen niinku et, et kokoajan tarviis tehdä jotain. – – Et nää seiskaluokkalaiset, ku niille sanoo tee näin, ni ne tekee kuuliaisesti. Ja sit taas toinen ryhmä on silleen niinku, et hei mitä piti tehdä.”

Opettaja F

Myös opettaja D totesi haastattelussa ryhmien välillä olevan eroa.

”Siis mä luulen, että tää esineenhaku täällä välillä vois parantaa motivaatiota. Tällä ryhmällä (7. luokka), niinkun mä sanoin, jätin sen pois. Mutta tällä ryhmällä pysty tekee, kun ne oli niin innokkaita, mutta jos olis olis ollu vaikka kasi, niin mä olisin pitäny varmaan jonkun leikin ennen sitten tota. Sillä ne sitten taas jaksaa. – – No mul on aika hyvä seiskaluokka. Et ne on kekimäärin parempia, kun kasiysi esimerkiks. Suurinosa sirklas takaperinkin, ainakin jotenkin kykenivät liikkumaan. Ei välttämättä ehkä panemaan jalkojaan ristiin tai jotain, mutta aika moni kuitenkin. Mut ne on sellanen hyvä ryhmä.”

Opettaja D

Lämmittely oli sopivan tasoinen kaikille ryhmille. Sen sijaan muiden harjoitteiden kohdalla opettajien mielipiteet erosivat. Opettaja D:n mielestä kaikki harjoitteet sopivat hänen ryhmälleen hyvin, mutta opettaja G ei pitänyt eteenpäin sirklausta ryhmälleen sopivana. Opettaja F:n

vastausten mukaan nämä harjoitteet soveltuivat lähes kaikille ryhmille. Taaksepäin sirklaus oli hänen mukaansa taitotasoltaan soveltumaton kaikille paitsi yhdelle ryhmälle.

”Oli (taitotasoltaan sopiva), ku niit tarpeeks kauan sit tahkottiin ja jaksettiin yrittää ni kyl ne meni. Mut esimerkiks mä jätin ihan suosiosta tän kantapääkäännöksen pois. Mä tiesin et, et, et siihen ne ei pysty. Ja sit niinku mä koin, et mä en, mä en myöskään osaa sitä opettaa niille. Niin hyvin. Ja tosiaan niitten taitotaso oli sitä, et en lähteny ees yrittämään.”

Opettaja F

Oppilaiden motivoituneisuuden ja harjoitteen taitotason välillä oli huomattavissa sellainen yhteys, että jos opettaja arvioi harjoitteen taitotasoltaan sopiva ryhmälle, hän myös arvioi oppilaiden olleen innostuneita.

Harjoitteiden kesto ja opettajille annettujen ohjeiden selkeys

Opettajien mielestä harjoitteiden kestot olivat sopivia ja ohjeet olivat tarpeeksi selkeitä. Ainoastaan opettaja F kyseenalaisti eteenpäin ja taaksepäin sirklauskeston kahden pitämänsä ryhmän kohdalla ja ohjeiden selkeyden kolmen ryhmän kohdalla.

”Joo, tietysti silleen kun ei tunne näitä kaikkia termejä. Niin ehkä ne tuotti sen vaikeuden ja sit niinku itellä ei oo semmosta niinku, liike... ei nyt voi sanoo liikemuistia, mut sillai et ei osaa ite näit kaikkii niin hyvin. Ja sitte on aika vaikee esimerkiks, voi yhden esimerkin tästä sanoo et oli tää kantapääkäännös esimerkiks. Ni mä en niinku heti ymmärtäny mitä pitää tehdä.”

Opettaja F

”Vaikuttaa siinä mielessä (ajankäyttö järkevältä), että tähän tekniikkaan on varattu puol tuntia, ja siihen tarvii varata aikaa. Varsinkin, jos yrittää niitä jokaista vähän neuvoa, koska se on semmonen, et niin moni tekee väärin. Mä pidin useemmankin tunnin. Erikseen sirklausesta ja sitten kantakäännöstä.”

Opettaja D

Oppilaiden kokemuksia sirklauslinikasta

Kunto

Sirklausklinikan kyselylomakkeeseen vastasi 17 oppilasta, joista yhdeksän oli 8-luokkalaisia ja kahdeksan 7-luokkalaisia. He arvioivat tunnin fyysisen rasituksen kohtalaiseksi (taulukko 16). Oppilaista 77 % hikoili. Hengästymisen suhteen saatiin samansuuntaisia tuloksia. Oppi-

laista 35 % ei hengästynyt luistelutunnilla lainkaan. Tunnille osallistuneista oppilaista 76 %:n mielestä luistelu tuntui lihaksissa.

TAULUKKO 16. Fyysiseen kuntoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) sirklausklinikkatunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tuliko hiki (%)?	Hengästyitkö (%)?	Tuntuiko luistelu lihaksissa (%)?
ei lainkaan	23	35	24
kyllä, jonkin verran	59	47	47
kyllä, paljon	18	18	29
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Taito

Tämän mallitunnin tavoitteet koskivat luistelutaitoja, joista erityisesti sirklauksen odotettiin harjaantuvan. Suurin osa oppilaista raportoivatkin sirklaustaidon kehittyneen (taulukko 16), joten tunnille asetetut taitotavoitteet toteutuivat hyvin. Taitoluistelutempuja ei opittu lainkaan. Perusluistelutaidot kehittyivät 76 %:n mielestä, mutta hieman ristiriitaisesti 41 % oppilaista ilmoitti, ettei osannut luistella tunnin jälkeen paremmin kuin ennen tuntia.

TAULUKKO 16. Luistelutaitoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) sirklausklinikkatunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö sirklaustaitosi (%)?	Opitko taitoluistelutempuja (%)?	Kehittyivätkö perusluistelutaitosi (%)?
ei lainkaan	0	94	24
kyllä, jonkin verran	82	6	76
kyllä, paljon	18	0	0
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Muut

69 % tunnille osallistuneista oppilaista oli sitä mieltä, ettei heidän rytmitajunsa kehittynyt tunnin aikana lainkaan (taulukko 17). Oppilaista yli puolet (59 %) oli sitä mieltä, että yhteistyötaidot kehittyivät tunnilla jonkin verran. Luovuuden harjaantumista koskevaan kysymyksen puolet oppilaista vastasi luovuuden kehittyneen jonkin verran ja puolet oli sitä mieltä, ettei luovuus kehittynyt ollenkaan.

TAULUKKO 17. Rytmitajuun, yhteistyötaitoihin sekä luovuuteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) sirklausklinikkatunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö rytmitajusi (%)	Kehittyivätkö yhteistyötaitosi tunnilla (%)?	Kehittyikö luovuutesi (%)?
ei lainkaan	69	41	50
kyllä, jonkin verran	31	59	50
kyllä, paljon	0	0	0
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Tunnin koettu tarkoitus ja mitä tunnilla saavutettiin

Oppilaat (n=16) olivat melko yksimielisiä siitä, että tunnin tavoitteet liittyivät taitoon (sirklaustaito 8, taidot 6). Tunnin tarkoitukseksi listattiin myös luistelu (1), tasapaino (1) sekä pelaaminen (1). Pelaamiseen liittyvät vastaukset tässä tapauksessa ja muissa avoimissa vastauksissa liittyvät siihen, että tunnin teeman lisäksi on osa tunnista käytetty pelaamiseen. Oppilaat (n=15) raportoivat oppineensa sirklausta (13) ja kaikenlaista (2).

Harjoitteiden vaikeustaso

Kuten taulukosta 18 on havaittavissa, oppilaat eivät osanneet sanoa (35 %), oliko tunti heidän mielestään liian vaikea tai olivat sitä mieltä, ettei se ollut liian vaikea (65 %). Vain 13 % oppilaista oli sitä mieltä, että harjoitteet olivat jonkin verran liian helppoja. 37 % oppilaista ei osannut sanoa, olivatko harjoitteet liian helppoja. Loppujen 50 %: n mielestä harjoitteet eivät olleet liian helppoja.

Tunnin miellyttävyys

81 % oppilaista raportoi pitäneensä tunnista, 13 % ei osannut sanoa tunnin miellyttävyydestä ja pieni osa (6 %) oppilaista ei pitänyt tunnista (taulukko 18). Samantyyppisiä mielipiteitä on nähtävissä, kun tarkastellaan sitä, nauttivatko oppilaat luistelemisesta tällä tunnilla. 57 % vastanneista nautti luistelemisesta, kun taas 18 % ei pitänyt luistelemisesta.

TAULUKKO 18. Tehtävien vaikeustasoon sekä tunnin miellyttävyyteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) sirklausklinikkatunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tehtävät olivat liian vaikeita (%)	Tehtävät olivat liian helppoja (%)	Pidin tunnista (%)	Nautin luistelemisesta tällä tunnilla (%)
eri mieltä / jokseenkin eri mieltä	65	50	6	18
osittain samaa, osittain eri mieltä	35	37	13	29
jokseenkin samaa mieltä / samaa mieltä	0	13	81	53
yhteensä	100	100	100	100
	n=17	n=17	n=17	n=17

Mukavat ja ikävät asiat

Oppilaat eivät olleet määritelleet mukavia ja ikäviä asioita kovinkaan tarkasti. Vain osa oppilaista vastasi näihin kysymyksiin (n=14 ja n=8). He listasivat mukaviksi asioiksi pelaamisen (5), kaiken (3), onnistumisen ja oppimisen (2), vapaan luistelun (2) sekä lepäämisen (1). Oppilaat olivat ilmeisesti viihtyneet tunnilla, sillä ikäviä asioita ei joko löydetty lainkaan (5) tai olosuhteet mainittiin ainoana ikävänä asiana (2).

Pelot

Oppilaista 41 % (n=7) ilmoitti pelänneensä tunnin aikana. Eniten pelättiin kaatumista (4) ja epäonnistumista (2). Törmääminen sekä loukkaantuminen saivat kumpikin yhden maininnan.

Uusia kokemuksia

Neljäsosalle oppilaista (24 %) sirklausklinikan harjoitteet olivat uusia, mutta loput 76 % raportoi kokeilleensa harjoitteita aiemminkin. Kun selvitettiin, saivatko oppilaat tunnilla uusia kokemuksia, olivat tulokset hieman edellisestä poikkeavia. Lähes puolet (47 %) raportoi kuitenkin saaneensa uusia kokemuksia. Tosin neljännekselle (24 %) oppilaista oli eri mieltä uutudesta, eikä 29 % vastanneista osannut sanoa kokemuksista.

Opettajan ja oppilaiden vastausten vertailu sirklauslinikasta

Opettajan G ja hänen oppilaidensa vastaukset näyttävät olevan samansuuntaisia. Opettajan arvion mukaan tunnin tavoite eli sirklaustaidot saavutettiin kohtalaisen hyvin. Myös oppilaat olivat sitä mieltä, että sirklaustaidot kehittyivät tunnin aikana. Harjoitteiden taitotason osalta opettajan ja oppilaiden arviot erosivat jonkin verran, sillä opettajan vastausten mukaan toinen

hänen pitämistään harjoitteista oli oppilaiden taitotason mukainen mutta toinen ei. Oppilaat kuitenkin arvioivat harjoitteiden olleen sopivan tasoisia. Kenenkään mielestä harjoitteet eivät olleet liian vaikeita tai helppoja.

Oppilaat pitivät tunnista (62 %), mutta eivät osanneet sanoa nauttivatko luistelemisesta tunnin aikana (37 % ei nauttinut, 38 % ei osannut sanoa ja 25 % nautti). Opettaja oli arvioinut oppilaiden innostuneisuutta suunnilleen samansuuntaiseksi.

9.1.3 Teema 3: Luova musiikkiluistelu

Osittais- ja kokonaisarvioita tunnista saatiin yhteensä neljältä opettajalta. Yhteenvedot arvioista on liitteessä 5. Ala-asteen opettaja A oli pitänyt tunnin kahdelle ryhmälle (n=37). Opettaja B oli käyttänyt vain yhtä mallitunnin harjoitteista, jota hän oli pitänyt kymmenelle ryhmälle (n= noin 250). Opettaja C piti tunnin yhdelle yläasteen ryhmälle (n=13) ja opettaja H yhdelle lukiolaisryhmälle (n=6). A, C ja H opettajien oppilaat täyttivät kyselylomakkeen, joten tuntia arvioi yhteensä 54 oppilasta (5-luokka, n=37; 9-luokka, n= 13 ja lukio, n=4). Opettajan A haastateltiin tämän tunnin osalta.

Opettajien kokemuksia luovasta musiikkiluistelusta

Tunnin valmistelemisen työläys, tunnin tavoitteiden toteutuminen ja teeman soveltumisen koululiikuntaan

Opettajat pitivät tunnin valmisteluja joko helppoina tai melko helppoina. Opettajat C ja H olivat sitä mieltä, että tunnin tavoitteet saavutettiin kohtalaisen hyvin. Opettaja A ei kuitenkaan osannut sanoa, saavutettiinkö tavoitteita. Opettajien arvioissa oli eroa, kysyttäessä teeman soveltumista koululiikuntaan. Opettaja C:n mielestä laji ei sovellu kovin hyvin koululiikuntaan, kun taas opettajien A ja H mukaan laji soveltuu hyvin tai melko hyvin kouluun viäväksi.

”Sopii (koululiikuntaan), mut tota niin sitten se, että jos ois esimerkiks vaikka kaksoitunti liikuntaa niin en tiedä uskaltaisinko ottaa koko kaksoituntia. Et tää vois olla semmosena alkuna tai välipalana, mut et sitä seurais sit jotain muuta. Toisaalta tämmönen luominen on silleen aika raskastakin, että aloittaisin ehkä pienempinä annoksina.”

Opettaja A

Opettajien haastatteluissa selvisi, että luovan musiikkiluistelutunnin pitäminen koettiin hankalana ilman musiikkimahdollisuutta. Opettaja D ja opettaja F epäilivät tunnin onnistumista ilman musiikkia, mutta toisaalta opettaja A piti tunnit ilman musiikkia ja totesi sen toimivaksi.

Opettajien ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla ja harjoitteiden taitotaso

Kriittisestä soveltuvuusarviosta huolimatta opettaja C oli motivoitunut, muiden opettajien tavoin, opettamaan tällaista tuntikonaisuutta sekä kaikkia käyttämiään yksittäisiä harjoitteita. Opettaja A tosin ei osannut sanoa motivoituneisuudestaan maalausharjoitteen yhteydessä.

” – – Sitte huiviharjotusta ehkä jännitin eniten sikäli, että niillähän on kauheesti joillakin sitä semmosta et ei tääl mitään maalia oo. Sellasta. Mut tota niin kyllä sekin sit suju. – –”

Opettaja A

Vaikka opettajat olivat motivoituneita tunnin harjoitteista, he eivät uskoneet oppilaiden olleen yhtä innostuneita. Kaksi opettajaa (A ja B) ei osannut sanoa magneettiharjoituksen innostavuudesta. Kahden opettajan mielestä (C ja H) harjoite oli melko epämotivoiva. Toisella pitämistään tunneista opettaja A koki harjoitteen oppilaita jokseenkin innostavana. Maalausharjoitus koettiin vielä negatiivisemmin. Kukaan opettajista ei pitänyt sitä oppilaita innostavana. Opettaja C ei osannut sanoa oppilaidensa innostuneisuudesta kartta- ja improvisaatioharjoitteissa, mutta opettaja A:n oppilaat olivat melko innostuneista. Ryhmäpatsastehtävää sai kaikista harjoitteista positiivisimman arvion, kaikkien opettajien pitäessä sitä motivoivana. Oppilaat eivät joko innostuneet (H) katsekontaktiharjoitteesta tai heidän innokkuudestaan ei osattu sanoa (A ja C). Ohjelman osalta tulokset vaihtelivat niin, että vanhemmat oppilaat näyttivät innostuvan paljon tästä harjoitteesta, kun taas ala-asteen oppilaiden motivoituneisuudesta ei osattu sanoa.

Haastattelutilanteessa opettaja A arvioi myös olosuhteiden vaikuttaneen oppilaiden motivaatioon.

”Liikuttavalla tavallahan ne alko tätä tehdä. Ottaen huomioon, että siellä oli tosiaan niitä turnauksia viereisessä kaukalossa ja sieltä aina välillä kävi raa’oissa pelipaidoissa siellä pukuhuoneen puolella. Ja meidän oppilaat tekivät tällaista luovaa luistelua (naurua) siinä vieressä. – – Ihailtavaa, mut kyl mä uskon, et niitä vähän haittas.”

Opettaja A

Opettaja A pohti myös eri taustaisten oppilaiden motivaation eroja haastattelutilanteessa.

”Siellä on muutamia tyttöjä, jotka käy tanssitunnilla ja on tehny tän tyyppisiä harjoituksia. Ja ne kokee jotenkin sillä tavalla, että se on niitten juttu ja ne antautuu siellä ja tekee jolloin tapaa jopa ammattimaisesti niitä hommia sitte. – – Sit se, että sellaselle, joka ei oo tällasia kauheesti tehny. Niin, niin se heittäytyminen tällaseen on paljon vaikeempaa. Eli sit jos ei heittäydy, niin siitä ei saa irtikään oikein mitään. Voi nolostuttaa ja. Mutta kauheesti ei näky-ny sellasta nolostumista tai muuta. – –”

Opettaja A

Opettaja A uskoi myös oman esimerkkinsä vaikuttaneen oppilaiden innostuneisuuteen. Hänen mielestään opettajan ollessa tunnilla mukana luistimet jalassa myös oppilaat innostuvat enemmän.

”Ja tähän tuli sit semmonen, semmonenki halveksittava (naurua) systeemi, et mä huutelin kaukalon laidalta. Mulla oli jalka kipee ja väärän kokoset sukat ja mä en kertakaikkiaan saanu luistimia jalkaan (naurua). Että silleen tää toteutettiin. Paljastetaan.”

Opettaja A

Opettajat antoivat eriäviä arvioita harjoitteiden taitotason sopivuudesta ryhmälleen, mutta näyttää siltä, ettei soveltuvuus ole yhteydessä oppilaiden iän kanssa. Opettaja H:n mielestä magneettiharjoite oli taitotasoltaan epäsopiva, vaikka muiden opettajien arvion mukaan se oli kohtalaisen sopiva. Kaikki opettajat olivat kuitenkin yksimielisiä siitä, että ryhmäpatsaat -harjoitus ja ohjelma olivat heidän ryhmilleen taitotasoltaan sopivia. Opettaja H piti maalaus-harjoitusta taitotasoltaan lukiolaisille epäsopivana, eivätkä muut opettajat osanneet sanoa, oliko se sopiva vai ei. Opettaja C ei osannut sanoa karttajarjoitteen eikä improvisaatioharjoitusten sopivuudesta, mutta opettaja A piti niitä sopivina ala-asteen ryhmilleen. Katsekontakti-harjoitus oli sopivan tasoinen lukiolaisryhmälle (H) sekä 5-luokkalaisille (A).

Harjoitteiden kesto ja opettajille annettujen ohjeiden selkeys

Ohjeiden selkeydestä opettajat olivat yksimielisiä, mutta harjoitteiden keston osalta ilmeni mielipiteissä eroa. Opettaja H piti kaikkien harjoitteiden kestoja sopivana ja opettaja C melko sopivana. Opettajat A ja B arvioivat magneettiharjoitteen melko sopivan mittaiseksi, mutta A ei osannut arvioida muiden harjoitteiden keston sopivuutta tai piti niitä hieman väärän mittaisina.

“Sitten nää on kaikki tällaset, et nää vaatii semmosta vähän sellasta malttia. Niinku et tääl on esimerkiks tää ohjelma viistoist minuuttia. Niin se et ylipäätään malttaa ja viittää harjotella ja sit se et jaksaa kattoo. Kyllä ne aika hyvin jakso kattoo, mutta niin... Mut sellasta itseeseen harjottelua aika kauan, yksikseen, niin-niin, siellä on aina niitä, jotka ei viitti. Oisko siinä sit joku pareittain tekeminen semmonen apu.”

Opettaja A

OPPILAIDEN KOKEMUKSIA LUOVASTA MUSIIKKILUISTELUSTA

Kunto

Tunnille osallistuneet oppilaat eivät kokeneet tätä mallituntia kovinkaan rasittavaksi (taulukko 19). Heistä 61 %, ettei hikoillut lainkaan tunnin aikana. Lähes sama tulos saatiin sekä hengästymisen että lihaksissa tuntumisen kohdalla; yli puolet (56 % ja 54 %) arvioi, ettei hengästynyt tai ettei luistelu tuntunut lihaksissa.

TAULUKKO 19. Fyysiseen kuntoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) luovalla musiikkiluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tuliko hiki (%)?	Hengästyitkö (%)?	Tuntuiko luistelu lihaksissa (%)?
ei lainkaan	61	56	54
kyllä, jonkin verran	33	39	44
kyllä, paljon	6	5	2
yhteensä	100	100	100
	n=54	n=54	n=54

Taito

Taulukosta 20 käy ilmi, että oppilaista reilusti yli puolet (61 %) oli sitä mieltä, etteivät he olleet harjaantuneet sirklaustaidoissa tai taitoluistelutempuissa (72 %). Yli puolet (59 %) vastanneista uskoi perusluistelutaitojensa kuitenkin kehittyneen. Useimmat tytöt (76 %) kuin pojat (19 %) raportoivat perusluistelutaitojen kehittyneen. Oppilaat vastasivat jälleen ristiriitaisesti viimeiseen luistelutaitoa koskevaan kysymykseen. Peräti 69 % ei uskonut osaavansa luistella paremmin tunnin jälkeen kuin ennen tuntia. Nämä taidon harjaantumisen kannalta negatiiviset tulokset eivät ole hälyttäviä, koska luovalla musiikkiluistelutunnilla ei pyrittykään taitojen opettamiseen.

TAULUKKO 20. Luistelutaitoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) luovalla musiikki-luistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö sirklaus-taitosi (%)?	Opitko taitoluistelu-temppuja (%)?	Kehittyivätkö perusluistelutaitosi (%)?
ei lainkaan	61	72	41
kyllä, jonkin verran	35	26	54
kyllä, paljon	4	2	5
yhteensä	100	100	100
	n=54	n=54	n=54

Muut

Oppilaat eivät kokeneet rytmitajun kehittyneen kovinkaan paljon (taulukko 21). Yli puolet (59 %) oppilaista vastasi, ettei rytmitaju ollut kehittynyt ollenkaan. Yli puolet (60 %) vastanneista koki yhteistyötaitojen kehittyneen. Luovuuden käyttäminen oli tämän tunnin päätavoitteita. Jopa 46 % oli sitä mieltä, ettei luovuus kehittynyt lainkaan.

TAULUKKO 21. Rytmitajuun, yhteistyötaitoihin sekä luovuuteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) luovalla musiikkiluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö rytmitajusi (%)?	Kehittyivätkö yhteistyötaitosi tunnilla (%)?	Kehittyikö luovuutesi (%)?
ei lainkaan	59	40	46
kyllä, jonkin verran	41	56	48
kyllä, paljon	0	4	6
yhteensä	100	100	100
	n=54	n=54	n=54

Tunnin koettu tarkoitus ja mitä tunnilla saavutettiin

Kaikkien luokka-asteiden tunnin tarkoitusta koskevien vastaukset sisälsivät samoja elementtejä, mutta yleisesti vastaajat löysivät tunnille hyvin erilaisia tarkoituksia. 46 oppilasta vastasi kysymykseen ja mainitsi yhteensä 19 erilaista tavoitetta tälle tunnille. Taito sai eniten mainintoja (11). Monet pitivät tunnin tavoitteena myös uusien kokemusten saamista (7) tai luovuuden käyttämistä (6). Neljä oppilasta oli kokenut, että tunnin tarkoitus oli leikkiminen. Osa oppilaista ei tiennyt tunnin tarkoitusta (3) tai ajatteli sen olevan luistelu ylipäätään (3). Taitoluistelu, hauskanpito sekä yhteistyö listattiin kaksi kertaa. Oppilaat kokivat siis tunnin hyvin eri tavoin. Sitä kuvastaa sekin, että yhden maininnan saivat muun muassa fyysinen terveys, rytmitaju, luistelu eri tasoissa, vaihtelu pelaamiseen, tutkimus sekä oman kehon kuuntelu.

Tarkasteltaessa oppilaiden oppimiseen liittyviä vastauksia (n=49) tärkeimmiksi nousevat luistelun (10), jarrutuksen (7) ja jonkin tietyn harjoitteen (7) oppiminen. Tosin kahdeksan oppilasta oli sitä mieltä, ettei oppinut mitään. Neljä oppilasta kertoi oppineensa ”uusia juttuja” tai saaneensa uusia ideoita. Joitakin mainintoja saivat myös luovuus (3), yhteistyö (3), tasapaino (2) ja uudet leikit (2). Esimerkiksi esiintyminen ja muiden väistely mainittiin yhden kerran.

Harjoitteiden vaikeustaso

Lähes kaikki oppilaat (88 %) olivat sitä mieltä, että harjoitteet eivät olleet liian vaikeita. Kysyttäessä harjoitteiden helppoudesta vastaukset jakautuivat tasaisemmin. Puolet (48 %) vastanneista piti harjoitteita liian helppoina, 26 % ei osannut sanoa ja 26 % oli eri mieltä siitä, että harjoitteet olivat liian helppoja.

Tunnin miellyttävyys

Suurin osa oppilaista suhtautui tuntiin ja luisteluun joko positiivisesti tai neutraalisti (taulukko 22). 43 % oppilaista piti tunnista ja 41 % nautti luistelemisesta tunnin aikana. Luistelemisesta nautti lukiolaisten ryhmässä kolme neljästä ja yläasteen ryhmässä 62 %, mutta ala-asteen oppilaista vain 13 % ilmoitti nauttineensa. Tämä ero voi olla yhteydessä siihen, että ala-asteen oppilaista noin puolet oli poikia, jotka harvoin arvioivat tuntia positiivisesti. Pojista vain 12 % piti tunnista ja 13 % nautti luistelemisesta. Vastaavat luvut tyttöjen osalta olivat huomattavasti korkeammat eli 57 % tytöistä piti tunnista ja 52 % nautti luistelemisesta.

TAULUKKO 22. Tehtävien vaikeustasoon sekä tunnin miellyttävyyteen liittyvien vastausten jakautuminen (%) luovalla musiikkiluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tehtävät olivat liian vaikeita (%)	Tehtävät olivat liian helppoja (%)	Pidin tunnista (%)	Nautin luistelemisesta tällä tunnilla (%)
eri mieltä	79	16	4	7
jokseenkin eri mieltä	9	10	13	9
osittain samaa, osittain eri mieltä	6	26	40	43
jokseenkin samaa mieltä	4	22	24	20
samaa mieltä	2	26	19	21
yhteensä	100	100	100	100
	n=54	n=54	n=54	n=54

Mukavat ja ikävät asiat

Vastanneet (n=50) mainitsivat monia mukavina pitämiään harjoitteita: ryhmäpatsaat (16), tasoimprovisaatio (5), katsekontakti (5), ohjelma (5) ja magneetti (5), samettiverhoimprovisaatio (3), kartta (3) sekä maalaus (1). Mainintoja saivat myös esimerkiksi vapaa luistelu (7) ja yhteistyö. Vastaukset olivat samantyyppisiä luokkatasojen välillä sekä kummallakin sukupuolella. Tosin suurin osa niistä oppilaista, jotka olivat valinneet mukavimmaksi asiaksi vapaan luistelun, oli poikia.

Oppilaat kirjasivat (n=46) samoja harjoitteita sekä mukavien että ikävien listaan. Vaikka maalaus- ja magneettiharjoitteet saivat positiivisiakin huomioita, on suurempi osa oppilaista (11 ja 10) pitänyt niitä ikävinä. Muita ikäviä mainittuja harjoitteita olivat tasoimprovisaatio (4), ryhmäpatsas (4), katsekontakti (2), ohjelma (2) sekä kartta (1). Kolme oppilasta oli sitä mieltä, että tunnilla kaikki oli ollut ikävää, mutta toisaalta neljä oppilasta ei löytänyt tunnilta mitään epämiellyttävää, koska kaikkia oli ollut mukavaa. Kaksi yläasteen oppilasta totesi, että tunti oli ollut lapsellinen.

Pelot

15 % vastanneista oppilaista oli pelännyt tunnin aikana. Kaikki pelänneet olivat tyttöjä, joiden pelot liittyivät kaatumiseen, törmäämiseen ja jarruttamiseen. Vain tällä mallitunnilla ilmennyt pelonaihe oli se, että joutuu naurunalaiseksi.

Uusia kokemuksia

Luovan musiikkiluistelutunnin harjoitteet olivat uusia suurimmalle osalle vastanneista. Kolmasosa (34 %) oppilaista oli kokeillut samantyyppisiä harjoitteita aikaisemminkin, mutta lopuille (66 %) harjoitteet olivat uusia. Uusia kokemuksia puolestaan raportoi saaneensa lähes puolet (47 %) oppilaista. Tunnin harjoitteet olivat tutuimpia 5-luokkalaisille, joista 46 % ilmoitti saaneensa uusia kokemuksia. 62 % yläasteen oppilaista ja kaikki neljä lukiolaista saivat uusia kokemuksia. Pojat raportoivat uusia kokemuksia (33 %) vähemmän kuin tytöt (52 %).

Opettajien ja oppilaiden vastausten vertailu luovasta musiikkiluistelusta

Tunnin tavoitteiden toteutuminen

Oppilaiden ja opettajien tulokset eivät näytä olevan yhteydessä toisiinsa. Niissä tapauksissa, joissa opettaja on arvioinut tavoitteiden toteutuneen, oppilaat suhtautuvat niiden toteutumiseen kriittisemmin. Opettaja A ei osannut määrittää, toteutuivatko tunnin tavoitteet vai eivät, mutta silti oppilaista yli puolet (57 %) oli sitä mieltä, että tavoitteet toteutuivat vähintään kohtalaisesti. Opettaja C:n mielestä luovuuden tavoite saavutettiin melko hyvin, vaikka oppilaista puolet (54 %) arvioi, ettei luovuus ollut kehittynyt lainkaan. Opettaja H:n ja hänen oppilaidensa arviot olivat samansuuntaiset.

Taitotason sopivuus

Taitotason arviot erosivat hieman opettajien ja heidän oppilaidensa välillä. Voidaan sanoa, että opettajan A oppilaat kokivat tunnin taitotasoltaan melko sopivaksi, sillä suurin osa oppilaista (89 %) ei pitänyt sitä liian vaikeana, mutta vastaavasti puolet (47 %) oppilaista arvioi harjoitteet liian helpoksi. Opettajan vastaukset ovat samansuuntaisia, vaikkakin hieman positiivisempia.

Yläasteen oppilaista 83 % ajatteli, etteivät harjoitteet olleet liian vaikeita ja 30 % oli sitä mieltä, etteivät harjoitteet olleet liian helppoja. Toisaalta 31 % oppilaista piti harjoitteita liian helppoina. Voisi sanoa, että tunti oli heidän mielestään melko sopivan tasoinen. Opettaja C oli ryhmänsä kanssa melko yksimielinen.

Kukaan lukiolaisista ei pitänyt tuntia liian hankalana. Sen sijaan kolme neljästä vastaajasta ajatteli, että harjoitteet olivat liian helppoja. Voidaan sanoa, että tunti oli oppilaiden itsensä mielestä hieman epäsopiva heille. Ryhmän opettaja H:n arvio erosi hieman oppilaidensa arviosta, koska hän piti harjoitteita kohtalaisen sopivina.

Oppilaiden motivoituneisuus tunnilla

Opettaja A oli sitä mieltä, että oppilaat olivat jonkin verran innostuneita tunnin harjoitteista. Oppilaat itse suhtautuivat samalla tavoin varovaisen positiivisesti tuntiin. Oppilaista 44 % piti tunnista ja 30 % nautti luistelemisesta, kun 23 % ei pitänyt eikä 19 % nauttanut luistelemisesta. Yläasteen kohdalla opettajan ja oppilaiden arviot oppilaiden motivoituneisuudesta erosivat jonkin verran. Opettaja C:n mielestä oppilaat olivat innostuneita vain parista harjoitteesta, vaikka heistä useampi arvioi nauttineensa luistelemisesta (62 %) ja pitäneensä tunnista (46 %)

kuin pitäneensä luistelua epämieluisana (15 %) ja tuntia ikävänä (8 %). Opettajan C ja hänen oppilaidensa vastaukset siis erosivat jonkin verran toisistaan. Lukiolaisista kolme neljästä raportoi nauttineensa luistelemisesta, mutta vain yksi neljästä piti tunnista. Opettaja arvioi samalla tavalla osittain myönteisesti ja osittain kielteisesti oppilaiden motivoituneisuutta.

9.1.4 Teema 4: Taitoluistelu

Taitoluistelutunnista on olemassa vain opettajien arviot. Neljä opettajaa (A, B, D, F) täytti osin tai kokonaan tuntia koskevan arviointilomakkeen, mutta yhdelläkään heidän oppilasryhmistä ei täytätetty oppilaiden kyselylomaketta. Yhteenvedot opettajien vastauksista on liitteessä 6. Opettaja A oli pitänyt yhden mallitunnin harjoitteista kahdelle ala-asteen ryhmälle (n=49) ja opettaja B joitakin harjoitteita kahdelle ryhmälle (n=48). Opettajat D ja F olivat käyttäneet tuntia yläasteella toinen kahden (n=34) ja toinen kuuden ryhmän (n=78) kanssa. Opettajia D ja F myös haastateltiin tämän teeman osalta.

Opettajien kokemuksia taitoluistelusta

Tunnin valmistelemisen työläys, tunnin tavoitteiden toteutuminen ja teeman soveltuminen koululiikuntaan

Opettajat D ja F eivät pitäneet tuntia kovinkaan työläänä valmistella.

”Öööh, ehkä se oli taas niinku tää et tarvi soveltaa esimerkiks tää rata. Meil ei ollu niit ympyröitä ja muita ni siinä mä roudasin sin niit tötsii hirveen määrän ja mailoja ja. – – Tosiaan se et niinku et kannattais mieltii et miten saa just ton niinku rataharjotuksen aluks miten saa ne oppilaat aktivoituu radan rakentamiseen ja.”

Opettaja F

Tunnin tavoitteet (taitoluistelun elementtien kokeileminen, koordinaation kehittäminen, harjoittelun rohkeaa hyppäämistä ja pyörimistä) toteutuivat melko hyvin opettaja D:n tunneilla ja joillakin F:n tunneilla.

”Oppi, yllättävän hyvin! Opettajakin oli hämmästynyt kuinka nopeesti oppilaat, semmosetkin jotka ei välttämättä oo niin taitavia, oppi. Oli kiva nähdä, että oppimista tapahtu.”

Opettaja D

Puolet F:n ryhmistä ei kuitenkaan päässyt tunnin tavoitteisiin. Kummatkin opettajat olivat sitä mieltä, että taitoluistelu sopii hyvin koululiikuntaan.

Opettajien ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla ja harjoitteiden taitotaso

Opettajat D ja F olivat innostuneita opettamaan sekä tällaista tuntikokonaisuutta että kaikkia tunnin yksittäisiä harjoitteita.

”Joo. Mä tykkäsin ite siitä hirveesti, et... Et sai vähä haasteita itelleki ja harjotella niitä kolmosia.”

Opettaja F

Myös opettajat A ja B olivat motivoituneita opettamaan harjoitteita. Taitoluistelutaustainen opettaja D oli täysin motivoitunut koko ajan, mutta muiden opettajien arviot vaihtelivat melko motivoituneen ja täysin motivoituneen välillä. Opettaja D:n oppilaatkin olivat innostuneita kaikista harjoitteista.

”Kyllä (oppilaat olivat innostuneita). Sillon paisto kyllä aurinkokin ihanasti ja opettajakin oli hyvällä tuulella. Olin itekin motivoitunut! – – Tällasista tunneista tytöt tykkää kauheesti. Niistä on kiva tehdä temppuja, kuhan niitä ei tehdä liian kauaa.”

Opettaja D

Muidenkin opettajien mielestä oppilaat olivat olleet pääosin motivoituneita. F:n vastaukset vaihtelivat paljon eri ryhmien välillä, jolloin esimerkiksi harjoitteista kaaret ja valssihippy saivat sekä melko epämotivoivan että melko motivoivan arvon.

”On, on (oppilaita motivoivaa). Siis just se et se oli niille tarpeeks haastava. Et ne jaksoki tehdä.”

Opettaja F

Hyppyhippaa käyttivät vain ala-asteen opettajat A ja B, joiden mielestä se oli taitotasoltaan oppilaille sopiva. Rata ja liu'ut olivat myös sopivantasoisia. Kaaret olivat sopivia D:n ryhmälle, F ei osannut sanoa sopivuudesta, mutta B:n mielestä ne olivat liian vaikeita. Kolmosten harjoittelu sopi D:n oppilaille ja osalle F:n ryhmistä, mutta F antoi taitotasosta myös negatiivisia arvioita joidenkin ryhmien kohdalla. Valssihippyjä ja piruetteja tai ohjelmaa koskevat arviot erosivat eniten opettajien välillä. Ne soveltuivat D:n oppilaille erinomaisesti, mutta eivät millekään F:n ryhmistä.

” – – *Me ei tehty kukkopiruettia. Vaan toi ne sai ihan pyörii kahel jalalla. Et ku se vauhdin otto oli hirveen vaikee niille. Ne ei meinannu mitenkään tajuta, et miten ne saa pyöritetty ympäri. Se on ihan sama ku tos sirklaukses, ku niile ei oo sitä tasapainoo tai ne ei löydä sitä sen luistimen päältä. Niitten on hirveen vaikee lähtee myös pyörimään. Sit ku ne lähtee niinku pyörimään, ni sit ne on nenällään. Suurinosa.*”

Opettaja F

”*Niille seiskoille nää oli erittäin hyviä, kaseista osa ei osannu. Niinku mä sanoin seiska on parempi, tai et ne on tosi hyviä. En tiä mistä se johtuu. Onks niillä ollu sitten niin hyvä ala-asteen opettaja. Seiskojen kaa mä pystyin kyllä tekee kaikki kaaret ja kolmoset ja jopa kaarenvaihtoa, joka on vaikee.*”

Opettaja D

Harjoitteiden kesto ja opettajille annettujen ohjeiden selkeys

Opettajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että harjoitteiden kestot olivat sopivia. Vaikka opettaja F oli muiden kanssa samaa mieltä, hän piti liukujen ja piruettien tai ohjelman kestoa epäso-pivana yhden ryhmän kohdalla. Kaikki opettajat pitivät ohjeita tarpeeksi selkeinä.

”*Mulle ainakin oli. Et kyl mä luulen, et kaikki liikunnanopettajat tietää, et kyl ne varmaan näistä sais. Must tää oli hyvä et täs on nää tekniika, koska jos ois tätä vaan lukenu, ni ei kyl ois tienny et miten tää nyt pitää tehdä.*”

Opettaja D

9.1.5 Teema 5: Muodostelmaluistelu

Neljältä opettajalta saatiin muodostelmaluistelutuntia koskevia arvioita. Yhteenvedot arvioista ovat liitteessä 7. Ala-asteen opettaja B oli käyttänyt tuntia kahdeksan ryhmän kanssa (n=200) ja yläasteen opettaja D yhdellä ryhmällä (n=24). Lukioryhmiä opetti opettajat E ja H, joista H:n oppilaat täyttivät (n=17) kyselylomakkeen. Haastattelussa opettaja D arvioi muodostelmaluistelutuntia.

Opettajien kokemuksia muodostelmaluistelusta

Tunnin valmisteleminen työläys, tunnin tavoitteiden toteutuminen ja teeman soveltuminen koululiikuntaan

Opettajat olivat hyvin eri mieltä siitä, kuinka paljon työtä tunnin valmisteleminen vaati. Opettajat B ja D eivät pitäneet tunnin valmisteleminen työläänä, toisin kuin opettajat E ja H. Opettaja E ei myöskään kokenut, että tunnille asetetut tavoitteet (luokan yhteistoiminta, rytmin

hahmottaminen ja luistelun perustaidot) toteutuivat. Muut opettajat olivat tavoitteiden toteutumisesta yksimielisiä.

”Mun mielestä (perusluistelutaidot) kehittyy siinä samalla. Siinäkin mielessä muodostelmaluistelu on erittäin hyvä. – – Mä oon monesti tehny niin, et mä en pidäkään mitää perusluistelua vaan et mä aina yhdistän sitä jotenki tähän muodostelmaan tai vähän jotain muuta. Tai joku jarrutuksen harjottelemisenki on muodostelmassa. Siinähän pitäis saada kaikki yhtä aikaa pysähtymään. Kyllä mun mielestä kehittyy. – – Kyllä, kyllä mun mielestä (yhteistoiminta harjaantuu) kaikkein eniten näistä tunneista. Tottakai on hyvä että se on.”

Opettaja D

Kaikki opettajat olivat sitä mieltä, että muodostelmaluistelu sopii koululiikuntaan hyvin.

”Muodostelmaluistelu on koulussa hirveen kiva laji. Oppilaat tykkää tosi paljon.”

Opettaja D

Opettajien ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla ja harjoitteiden taitotaso

Kun kysyttiin opettajan omasta motivaatiosta mallitunnin opettamiseen, vastasi opettaja E taas muista poikkeavalla tavalla. Muut opettajat olivat innostuneita opettavasta aiheesta ja harjoitteista, mutta opettaja E ei ollut motivoitunut opettamaan muodostelmaluistelutuntia. Opettajien B, D ja H mielestä oppilaatkin olivat innostuneita harjoitteista, vaikka B ei ollutkaan varma oppilaiden motivoituneisuudesta askelharjoitteisiin. Samat opettajat totesivat myös, että harjoitteet olivat taitotasoltaan sopivia oppilaille.

”Oli, kun ei täs ollu kauheen yksityiskohtasesti määrätty mitään. Täs oli vaan et harjotellan jotain askelta, et voi päättää sen vaikeuden oppilaiden tason mukaan.”

Opettaja D

Harjoitteiden kesto ja opettajille annettujen ohjeiden selkeys

Opettajat B, D ja H arvioivat ketjuhipan keston sopivaksi, mutta muiden harjoitteiden ajankäytön osalta mielipiteet vaihtelivat. B piti askelharjoitteisiin käytettävää aikaa epäsovivana, H ei osannut sanoa ajasta ja D piti harjoitteen kestoa melko sovivana. Ohjelmaa olivat käyttäneet B ja H. Toinen heistä oli sitä mieltä, että harjoitteen kesto oli hyvä, mutta toinen ei osannut sanoa keston sopivuudesta. Opettajat B ja D pitivät ohjeita tarpeeksi selkeinä, mutta vaikka opettaja H pitikin muiden harjoitteiden ohjeita helppoina, hänen mielestään ohjelmaa koskevat ohjeet olivat epäselvät.

Oppilaiden kokemuksia muodostelmaluistelusta

Kunto

Muodostelmaluistelutuntia koskevat vastaukset saatiin yhdeltä lukiolaisryhmältä (n=17). Vastanneiden kokemuksista käy ilmi, että tunti oli fyysisesti rasittava (taulukko 23). Kukaan ei hikoillut paljon tai hengästynyt kovasti tunnin aikana, mutta suuri osa oppilaista (88 %) koki hikoilleensa ja 71 % hengästyneensä kohtalaisesti. Tulokset ovat samansuuntaiset lihaskunnon osalta. Oppilaista 71 % raportoi, että luistelu tuntui lihaksissa tunnin aikana.

TAULUKKO 23. Fyysiseen kuntoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) muodostelmaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tuliko hiki (%)?	Hengästyitkö (%)?	Tuntuiko luistelu lihaksissa (%)?
ei lainkaan	12	29	29
kyllä, jonkin verran	88	71	59
kyllä, paljon	0	0	12
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Taito

Oppilaat suhtautuivat kriittisesti taitojen oppimiseen (taulukko 24). Yli puolet (59 %) vastanneista oli sitä mieltä, ettei tunnin jälkeen osannut luistella paremmin kuin ennen tuntia. Hieinan ristiriitaista oli se, että 77 % oppilaista kuitenkin raportoi peruluistelutaitojensa kehittyneen. Muodostelmaluistelutunnilla päästiin todennäköisesti taitojen osalta perustaitojen harjaantumisen tavoitteeseen, vaikka 76 %:n mielestä sirklaustaidot ja 88 %:n taitoluistelutaidot eivät harjaantuneet tunnilla lainkaan.

TAULUKKO 24. Luistelutaitoon liittyvien vastausten jakautuminen (%) muodostelmaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö sirklaustaitosi (%)?	Opitko taitoluistelutemppeja (%)?	Kehittyivätkö peruluistelutaitosi (%)?
ei lainkaan	76	88	23
kyllä, jonkin verran	24	12	71
kyllä, paljon	0	0	6
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Muut

Suuri osa oppilaista (77 %) oli sitä mieltä, ettei heidän rytmittäjensä ollut harjaantunut tunnin aikana (taulukko 25). Tulokset kertovat, ettei tunnilla päästy yhteen sen päätavoitteista eli rytmittäjän harjaantumiseen. Yhteistyön tavoitteen osalta tilanne on valoisampi, sillä 77 % raportoi yhteistyötaitojen kehittyneen tunnin aikana. Luovuuden kehittymisen kohdalla tulokset ovat hieman yllättävät. Merkittävää on, että 72 % vastanneista koki luovuuden kehittyneen tunnilla, vaikka se ollutkaan tunnin varsinainen tarkoitus.

TAULUKKO 25. Rytmittajuun, yhteistyötaitoihin sekä luovuuteen liittyvien vastausten jakautuminen muodostelmaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Kehittyikö rytmittäjusi (%)?	Kehittyivätkö yhteistyötaitosi tunnilla (%)?	Kehittyikö luovuutesi (%)?
ei lainkaan	77	23	29
kyllä, jonkin verran	23	59	59
kyllä, paljon	0	18	12
yhteensä	100	100	100
	n=17	n=17	n=17

Tunnin koettu tarkoitus ja mitä tunnilla saavutettiin

Suurin osa tuntia arvioineista oppilaista (n=17) ajatteli, että tunnin tarkoituksena olivat taidot yleensä (6) tai muodostelmaluistelun alkeistaidot (7). Lähes yhtä moni oppilas (5) piti yhteistyötaitojen kehittymistä tunnin tarkoituksena. Oppilaat mainitsivat myös hauskanpidon, luistelun, liikunnan, rytmittäjän sekä omatoimisuuden. Samansuuntaisesti oppimiseen liittyvät vastaukset (n=14) liittyivät taitoon (5) ja yhteistyöhön (4). Kaksi oppilasta oli sitä mieltä, ettei ollut oppinut mitään tunnin aikana.

Harjoitteiden vaikeustaso

Kaikki vastanneet olivat sitä mieltä, etteivät harjoitteet olleet liian vaikeita (taulukko 26). 29 %:n mielestä harjoitteet olivatkin jonkin verran liian helppoja, mutta puolet oppilaista (47 %) vastasi, etteivät tehtävät olleet liian helppoja.

Tunnin miellyttävyys

Oppilaat pitivät tuntia miellyttävänä (taulukko 26). Kaikki vastanneet joko pitivät tunnista ja nauttivat luistelemisesta (81 % ja 76 %) tai eivät osanneet ilmaista mielipidettään.

TAULUKKO 26. Tehtävien vaikeustasoon sekä tunnin miellyttävyyteen liittyvien vastausten jakautuminen muodostelmaluistelutunnilla

Vastausvaihtoehdot	Tehtävät olivat liian vaikeita (%)	Tehtävät olivat liian helpoja (%)	Pidin tunnista (%)	Nautin luistelemisesta tällä tunnilla (%)
eri mieltä / jokseenkin eri mieltä	100	47	0	0
osittain samaa, osittain eri mieltä	0	24	19	24
jokseenkin samaa mieltä / samaa mieltä	0	29	81	76
yhteensä	100	100	100	100
	n=17	n=17	n=17	n=17

Mukavat ja ikävät asiat sekä pelot

Tällä tunnilla oppilaat (n=17) pitivät eniten luistelusta yleensä (3) tai muodostelmaluistelusta (2) ja muodostelmaluisteluohjelman tekemisestä (2). Myös onnistuminen (3) ja yhteistyö (3) koettiin mukavina asioina. Kaksi oppilasta vastasi yleisemmin ja totesi hyvän tunnelman olleen tunnilla parasta. Vain osa oppilaista (n=9) kertoi, mistä ei pitänyt tunnilla. Heidän mainitsemat ikävät asiat liittyivät useimmin olosuhteisiin (4). Joidenkin vastanneiden mielestä tunnilla kaikki oli mukavaa ja tunti tuntui liian lyhyeltä. Yksi oppilas ei pitänyt muodostelmaluistelusta, koska hänestä oli ikävää luistella toisten vauhdin ehdoilla. Kolmasosa oppilaista (29 %) pelkäsi tunnilla kaatumista, loukkaantumista tai tylsiä luistimia.

Uusia kokemuksia

Kaksi kolmasosaa vastanneista (65 %) oli kokeillut muodostelmaluistelua aikaisemminkin. Silti vain 12 % oppilaista oli sitä mieltä, ettei saanut uusia kokemuksia tunnilla. Yli puolet oppilaista (59 %) raportoi saaneensa tunnilla uusia kokemuksia luistelusta. 29 % ei osannut määrittää, olivatko kokemukset uusia vai eivät.

Opettajien ja oppilaiden vastauksien vertailu muodostelmaluistelusta

Tunnin tavoitteiden toteutuminen

Opettaja H:n mielestä tavoitteet toteutuivat melko hyvin. Oppilaiden mielestä parhaiten toteutui yhteistyötaitojen kehittymisen tavoite, sillä kaikkien oppilaiden mielestä yhteistyötaidot paranivat vähintään kohtalaisesti. Perusluistelutaidot harjaantuivat jonkin verran 78 %:n mielestä ja rytmitaju 44 %:n mielestä. Oppilaidenkin vastausten perusteella tavoitteisiin päästiin melko hyvin.

Toisen lukiryhmän oppilaat eivät mielestään harjaantuneet lainkaan rytmitajussa, mutta kehittivät kyllä perusluistelutaidoissa (75 %) ja yhteistyötaitoissa (51 %). Ryhmän opettajan E mielipide oli hieman oppilaiden mielipidettä kriittisempi. Hänen mielestään tunnille asetetut tavoitteet eivät toteutuneet kovinkaan hyvin.

Taitotason sopivuus ja oppilaiden motivoituneisuus tunnilla

Opettaja H:n ryhmäläiset pitivät tuntia melko sopivana tasotasoltaan. Kukaan ei pitänyt harjoitteita liian hankalana, mutta 33 % oli sitä mieltä, että ne olivat liian helppoja. Opettaja itse oli samaa mieltä harjoitteiden vaikeustasosta. Kaikki oppilaat pitivät tunnista ja nauttivat luis-
telemisesta paljon tai melko paljon, niin kuin opettaja H oli tulkinnutkin. Opettaja E:n kohdal-
la vertailua ei voida tehdä, koska oppilaiden vastaukset puuttuvat.

9.1.6 Teema 6: Jäätanssi ja pariluistelu

Tuntia kokonaisuudessaan ei kokeillut kukaan opettaja, mutta opettaja B käytti yhtä harjoitetta (pariharjoitetta) kahdeksan ryhmän kanssa (n= noin 200). Hänen mukaansa harjoitteiden taitotaso oli ryhmälle sopiva ja ryhmä oli innostunut niistä. Pariharjoitteiden osalta ohjeet olivat hänen mielestään tarpeeksi selkeät.

Haastatteluissa opettajat antoivat joitakin kommentteja jäätanssista ja pariluistelusta. Opettaja F pohti koulujen olosuhteita. Hänen mielestään monessakaan koulussa ei ole mahdollista saada musiikkia jälle. Vaikka koululla olisi kannettava mankka, niin se ei toimi hyvin ulkojäällä talviolosuhteissa etenkin, jos ei ole muuta virtalähdettä kuin patterit. Erityisesti tämän tunnin osalta hän mainitsi musiikin oppilaita motivoivana tekijänä, mutta hän mainitsi sen myös jumppaluistelun ja muodostelmaluistelun yhteydessä. Hänen mielestään tunti olisi ollut myös taitotasoltaan liian vaikea hänen oppilailleen.

9.1.7 Yhteenveto tavoitteiden toteutumisesta

Alla olevassa taulukossa 27 on yhteenveto asetettujen tavoitteiden toteutumisesta eri mallitunneilla oppilaiden arvioimana. Samanlaista yhteenvetoa on hankala tehdä opettajien näkökulmasta, sillä heidän arvioitaan on vähän, eivätkä arviot koske kaikkia tavoitteita.

Tunnin päätavoitteet on merkitty taulukkoon harmaalla taustavärillä. Taitotavoite pitää sisäl-
lään perusluistelutaidon ja sirklausen. Tempuja ei ole huomioitu, koska ne ovat tavoitteena

ainoastaan taitoluistelutunnilla, jota ei tässä tarkastella oppilaiden vastausten puuttuessa. Luistelusta nauttiminen ja tunnista pitäminen sekä uusien kokemusten saaminen koko materiaalin läpäiseviä tavoitteita.

TAULUKKO 27. Tavoitteiden toteutumisen yhteenveto mallitunneilla oppilaiden näkökulmasta (n=159)

TAVOITE	JUMPPA-LUISTELU	SIRKLAUS-KLINIKKA	LUOVA MUSIIKKI-LUISTELU	MUODOSTELMA-LUISTELU
FYYSISET	***	***	*	***
TAITO	*	***	*	**
SOSIAALISET	*	**	**	***
LUOVUUS	*	**	**	***
RYTMI	*	*	*	**
UUSIA KOKEMUKSIA	**	*	**	**
PIDIN NAUTIN	*	***	*	***

*** oppilaista yli 65 % sitä mieltä, että tavoite saavutettiin

** oppilaista yli 45 % sitä mieltä, että tavoite saavutettiin

* oppilaista alle 45 % sitä mieltä, että tavoite saavutettiin

Jumppaluistelutunnilla päästiin oppilaiden mukaan tunnin fyysisiin tavoitteeseen hyvin, mutta merkittävää on se, että sirklausklinikka ja muodostelmaluistelu koettiin yhtä raskaana kuin jumppaluistelu. Perusluistelutaidot eivät kehittyneet jumppaluistelussa tavoitteen suunnassa. Opettajat arvioivat, että sekä fyysisiin että taidollisiin tavoitteisiin päästiin melko hyvin.

Sirklausklinikan tavoitteena oli sirklaustaidot, joista tarkemmin oli nimetty kaareen nojaaminen ja sisäjalan potkun harjoittelu. Oppilaiden vastauksista selvisi, että perusluistelutaidot ja sirklaustaidot harjaantuivat. Myös opettajat olivat sitä mieltä, että taitotavoitteet saavutettiin melko hyvin. Oppilaat kokivat yhteistyötaitojen kehittyneen sirklausklinikkatunnilla ja hieman yllättävästi myös luovuuden.

Luovan musiikkiluistelun päätavoitteena oli itsensä toteuttaminen. Oppilaat kokivatkin luovuuden harjaantuneen tunnilla, mutta opettajien mielestä tähän tavoitteeseen päästiin vain osittain. Rytmittäjä ei oppilaiden mielestä kehittynyt lainkaan.

Taitoluistelun tavoitteena oli taitoluistelun elementtien kokeilu sekä koordinaation kehittäminen. Tästä tunnista ei ole oppilaiden vastauksia, mutta opettajien vastausten valossa näyttäisi siltä, että tavoitteet toteutuivat melko hyvin. Tuloksissa on paljon ryhmäkohtaisia eroja.

Muodostelmaluistelun tavoitteena oli luokan yhteistoiminta, rytmien hahmottaminen ja luistelun perustaidot. Erilaisia yhteistyön muotoja käytettiin tällä tunnilla eniten ja oppilaat kokivat yhteistyötaitojensa kehittyneen. Merkittävää on, että oppilaiden mielestä luovuus kehittyi tällä tunnilla enemmän kuin luovassa musiikkiluistelussa. Perusluistelutaidot kehittyivät heidän mielestään jonkin verran, mutta rytmittäjän harjaantumisessa ei päästy tavoitteeseen. Opettajat arvioivat, että tavoitteet saavutettiin kohtalaisesti.

Oppilaat kokivat saavansa jumppaluistelusta, muodostelmaluistelusta sekä luovasta musiikkiluistelusta eniten uusia kokemuksia. Oppilaat pitivät enemmän sirklauslinikasta ja muodostelmaluistelusta kuin jumppaluistelusta ja luovasta luistelusta. Opettajien arvioiden mukaan oppilaiden motivaatio pysyi yllä parhaiten taitoluistelu- ja muodostelmaluistelutunneilla.

9.1.8 Opettajien yleisarvio materiaalista

Sisällön ja ulkoasun selkeys

Opettajat pitivät sisältöä pääosin selkeänä. Tekstin lukeminen oli heidän mielestään joissakin kohdin hidasta, mutta sisältö selvisi, kun tekstin luki hitaasti ja ajatuksella. Eräät parannusehdotuksissa esiteltävät termit tai harjoitteet olivat jääneet opettajille epäselviksi. Opettaja F koki etenkin taitoluistelun tekniikkakuvausten lukemisen aikaa vieväksi. Hän ehdottikin ai-noana opettajana videota tekstiä tukemaan. Opettajat olivat sitä mieltä, että materiaalin ulkoasu oli siisti, eivätkä he kaivanneet esimerkiksi kuvitusta lisää lukuun ottamatta muodostelmaluistelun sekä jäätanssin ja pariluistelun otteita. Tekstikoon he kokivat sopivaksi, mutta teemojen sisältöjen sijoitteluun he kaipasivat selkeyttämistä.

Haastateltavat pitivät mallituntien yhteydessä olevia tekniikkaosuuksia tärkeinä ja riittävinä. Materiaalin alussa olleisiin taulukoihin he sen sijaan suhtautuivat kriittisesti. Opettajat painot-

tivat niiden olevan hyvä lisä materiaaliin, mutta antoivat samalla monia hyviä ja konkreettisia parannusehdotuksia.

Teemat

Opettajien mielestä materiaali kokonaisuudessaan avarsi käsitystä luistelusta ja siitä, mitä kaikkea luistimilla voi koulun liikuntatunneilla tehdä. Opettaja D:

”Aika monella opettajalla on semmonen kuva et luistelu on taitoluistelua, et huomaa se on vaan yks juttu näistä, et ei se oo vaan sitä.”

Jumppaluistelun ajatusta opettajat pitivät uutena ja hauskana. Opettajille A ja F ei ollut aikaisemmin tullut mieleen yhdistää tämäntyyppistä kuntoilua ja luistelua toisiinsa. Myös muilta tunneilta opettajat saivat uusia ideoita, joita on jatkossa mahdollista soveltaa itsekkin tunneilla. Esimerkiksi ajatus siitä, että tanssitunneilta tuttuja harjoitteita voi yhdistää luisteluun, tuntui innostavan opettajia uutuudellaan. Opettaja D ei arvioinut hyötyneensä materiaalista yhtä paljon kuin muut opettajat. Tämän hän uskoi johtuvan omasta luistelun harrastus-, valmennus- ja opetustaustastaan. Jumppaluisteluun ja muodostelmaluisteluun hän kuitenkin koki saaneensa uusia näkökulmia ja yksittäisiä uusia harjoitteita.

Haastateltavat kokivat kaikki materiaalin teemat tärkeinä ja uskoivat materiaalista olevan hyötyä jatkossa opetustyössä niin itselleen kuin muillekin opettajille. Luistelutaustainen opettaja D totesi, että toivoisi tämän tyyppisiä materiaaleja markkinoille, koska vanhat kurssikaverit soittelevat usein ja kyselevät ideoita luistelutunneille. Vaikka kaikkia teemoja pidettiin hyvinä, opettajat D ja F pohtivat jäätanssin ja pariluistelun soveltuvuutta koululiikuntaan, koska pelkäsivät musiikkimahdollisuuksien rajoittavan tunnin pitämistä. Opettaja F epäili myös, pystyvätkö hänen heikkotasoiset oppilaansa toteuttamaan tunnin sisältöä. Opettaja A oli innostunut kaikista teemoista ja kertoi haastattelussa, että olisi halunnut kokeilla niitä kaikkia ja aikookin tehdä sen ensi vuonna. Materiaali koettiin myös sikäli kattavaksi, että opettajat eivät pystyneet nimeämään mitään teemaa, joka materiaalista puuttuu.

Teemojen riittävyden lisäksi opettajat pitivät myös mallituntien määrää sopivana. He eivät kaivanneet yhdestä yksittäisestä teemasta kahta mallituntia, koska heidän mielestään tunnin sisällä olevia harjoitteita on mahdollista syventää ja käyttää useampaan kertaan. Toisaalta uusia ideoita toisen mallitunnin muodossa ei koettu huononakaan ideana.

Opetusmenetelmät

Opettajien mielestä materiaalin mallitunneissa käytettiin monipuolisesti opetusmenetelmiä ja erityisesti ryhmitöiden suurta määrää pidettiin positiivisena. Jumppaluistelua pidettiin kuitenkin työtavoiltaan melko opettajajohtoisena. Opettaja A totesi, että tämä opetustyyli sopi hyvin tunnille, koska esimerkiksi kestävyysosuudessa oppilaat joka tapauksessa tekevät töitä itsenäisesti ja omalla tasollaan. Sirklausklinikan ja taitoluistelutunnin työmenetelmiä pidettiin monipuolisina, mutta oppilaslähtöisyyttä toivottiin lisää. Opettajien mielestä opetusmenetelmät olivat oppilaslähtöisimpiä luovan luistelun sekä muodostelmaluistelun tunneilla. Lisäksi näillä tunneilla harjoitteet antoivat mahdollisuuksia siirtää vastuuta oppilaille ja käyttää heidän ideoitaan eri harjoitteiden lähtökohtina.

Opettajien mielestä opetusmenetelmiä ei välttämättä tarvitse kirjata materiaaliin, mutta niiden kirjaamista ei pidetty huononakaan ajatuksena, koska niistä saattaisi saada kimmokkeita muuttaa omia rutiineja. Jos opetusmenetelmät kirjataan, ne olisi hyvä olla aina ennen jokaista harjoitetta.

9.2 Oma arvio Luistelun vinkkivihkosesta sekä materiaaliin kohdistuneet kehittämissuhteet

9.2.1 Sisältö

Pääosin olimme tyytyväisiä laatimaamme materiaalin ja sama oli nähtävissä myös opettajien vastauksista. Tyytyväisyytemme kohdistui teemojen sekä harjoitteiden valintaan ja perustui lähinnä siihen arvioon, että materiaali oli sellainen, jota itse mielellämme käyttäisimme. Luottamusta materiaalin kohensi myös se, että siihen tutustuneet opiskelutoverimme pitivät sitä mielenkiintoisena ja antoisana. Niin meidän kuin tutkimuksen osallistuneiden opettajien ja työn ohjaajienkin mieliin nousi kuitenkin monia kehittämissuhteita. Myös oppilaiden kehittämissuhteita huomioitiin.

Emme kiinnittäneet huomiota siihen, mihin järjestykseen mallitunnit sijoitettiin. Tutkimuksen arvioissa järjestystä ei pidetty huonona, mutta sitä koskien ehdotettiin tuntien edellytysten huomioimista sekä sen varmistamista, ettei jäätanssi- ja pariluistelutunti jää piiloon muodostelmaluistelutunnin taakse.

Olimme tyytyväisiä siihen, kuinka monipuolisesti olimme sijoittaneet eri opetusmenetelmiä mallitunteihin. Jumppaluistelu jäi mielestämme kuitenkin melko opettajajohtoiseksi, eikä ollut yllättävää, että se nousi esille palautteissa. Mallituntien tavoitteiden, myös sosiaalisten, toivottiin olevan selkeästi esillä kuten myös käytettävien työmenetelmienkin. Opetusmenetelmien kirjaamisesta oltiin toistakin mieltä. Lisäksi mallitunteihin toivottiin liitettävän selvitys siitä, mitä taitoja tunti edellyttää. Eri teemojen nimiksi kaivattiin hieman paremmin miehiä innostavia nimiä.

Olimme tyytyväisiä harjoitteiden soveltuvuuteen sekä sisä- että ulkojälle, emmekä ajatelleet, että esimerkiksi välineiden soveltamisesta voisi tulla ongelmallista tai, että soveltamiseen pitäisi antaa tarkempia ohjeita. Arvioinnissa kävi kuitenkin ilmi, että välinevaihtoehtoja sekä muita sovellusehdotuksia kaivattiin lisää. Toivottiin, että opetuksen todelliset kouluolosuhteet, esimerkiksi kaukalon laitojen ja musiikin puute, otettaisiin paremmin huomioon.

Eriyttämisestä saatiin samansuuntaisia arvioita, kuin mitä itsekkin annoimme materiaalille. Eriyttämismahdollisuuksia ja vaihtoehtoisia harjoitteita toivottiin lisää. Arvioissa ehdotettiin, että jokaisen mallitunnin perään voisi laittaa joitakin ylimääräisiä harjoitteita siltä varalta, että harjoitteet loppuvat tunnilla. Vastaavasti ylimääräisiä harjoitteita voisi koota materiaalin loppuun. Teemoja eikä useampia mallitunteja yhdestä temasta toivottu lisää, mutta sen sijaan teknisiä ohjeita, tietoa virheiden korjauksista ja arviointikriteerejä kaivattiin. Näistä kaikista meillä oli materiaaliin sopivat versiot, jotka kuitenkin jätettiin käyttämättä tiiviin materiaali-paketin toivossa.

Koko materiaalin laadinnan ajan jouduimme painiskelemaan sen ristiriidan kanssa, että halusimme tehdä pienen, mutta silti selkeän materiaalin. Lopputulos oli mielestämme oikein napakasti kirjoitettu luettava kokonaisuus. Arvioinneissa tekstiin toivottiin kuitenkin vielä lisää luettavuutta. Esimerkiksi taitoluistelutunnin tekniikkasanasto (puolipipari ja niin edelleen) pitäisi kirjoittaa auki tekstin sekaan tai liittää erillisenä sanastona materiaalin loppuun. Myös videota kaivattiin tekstin tueksi. Tämä ajatus tuli monesti meidänkin mieleemme, koska kuvan avulla saisi liikkeitä selvitettyä helpommin.

Yleisesti luistelun opetus luokka-asteittain -taulukkoa ehdotettiin muokattavan niin, että siitä poistetaan luokkaidea kokonaan ja taulukko esittäisi sen sijaan vain taitojen opettamisen etenemisjärjestystä. Taulukon tekstiä oli joissakin kohdissa vaikea ymmärtää, joten termejä

(esimerkiksi Aku-luistelu) pitäisi kirjoittaa auki. Taitoluistelun alkeistaidot voisi sijoittaa jo aikaisemmaksi, koska ne eivät vaadi paljon perusluistelutaitoja. Itse olimme tyytyväisiä taulukkoon, koska se eteni mielestämme johdonmukaisesti ja luokkatasojen taidot vastasivat paremmin nykyoppilaiden taitotasoa kuin pohjana olleen vanhan taulukon tiedot.

9.2.2 Ulkoasu

Emme pitäneet laaditun materiaalin ulkoasua miellyttävänä emmekä selkeänä, joten ei ollut yllättävää, että ulkoasuun ehdotettiin useita muutoksia. Osa ehdotuksista koski asettelua. Tekstiä selkeyttämään toivottiin muun muassa otsikoiden lihavoitteja. Pohdimme paljon tekstin kokoa ja pidimme sitä liian pienenä, mutta siihen ei kuitenkaan kohdistunut kritiikkiä.

Vinkkivihkosen nykyistä ulkomuotoa pidettiin hyvänä, koska tämän mallisena se sopii esimerkiksi opettajan kansioon. Ehdotuksia tuli myös sellaisen A5 kokoisen vihkon puolesta, jossa tekstiä on joka sivulla. Tällaista esitystapaa olimme suunnitteluvaiheessa itsekin kaa-vailleet.

Kuvituksen osalta materiaaliin oltiin tyytyväisiä. Kuvia kaivattiin lisää ainoastaan muodostelmaluistelun otteista. Tällaiset arviot olivat yllättäviä, koska pidimme kuvitusta vielä hyvin vajaan ja olimme jo etukäteen suunnitelleet, että materiaalin toiseen versioon liitetään enemmän kuvia. Pidimme myös materiaaliin jo ensimmäisessä vaiheessa liitettyjä kuvia epäselvinä ja muutenkin huonoina.

9.2.3 Mallituntien sisällöt

Yksittäisiin mallitunteihin kohdistuvia kehittämissuhteita:

Jumppaluistelu

- askelluslämmittelyn tilalle leikki tai muu innostavampi tehtävä
- kuntopiiriosuuteen sekä venyttelyyn eriyttämistä niin, että liikkeet voi tehdä myös parin kanssa tai laittaa vasten ja toisaalta myös ilman laitoja ulkojäällä
- opettajajohtoisuuden tilalle muitakin menetelmiä

Luova musiikkiluistelu

- selkeitä ohjeita siitä, että mielikuvien käyttö on suotavaa, luovissa harjoitteissa kaikki ratkaisut ovat oikeita, omien ratkaisujen tuottamiselle pitää antaa tarpeeksi aikaa ja että tuntuun suunnitelmasta voi rauhassa poiketa, jos oppilaille herää jokin hyvä idea tai mielikuva
- materiaalin alkuun ehdotus siitä, että luovan tunnin yksittäisiä harjoitteita voi käyttää välipalana muilla tunneilla
- ohjelman kesto lyhyemmäksi tai työmenetelmä innostavammaksi, esimerkiksi pari-työskentely
- ohjelman esittäminen pienemmille ryhmille
- maalausharjoite liikkuvammaksi
- magneettiharjoitteen tilalle hippa

Sirklausklinikka

- lisää sovellusehdotuksia (lumipallot ja opetuskartiot), jos kentällä ei ole viivoja
- lisää leikkejä ja työmenetelmiä esimerkiksi pariarviointia
- viivaa pitkin tehdyn ristiaskelluksen tilalle ristiaskellus ympyrällä
- kuolemanspiraalin ohjeet selkeämmiksi
- kantakäännös pois tältä mallitunnilta
- tarkempi selostus sirklauksen ja venyttelyn yhdistämisestä

Taitoluistelu

- radassa mailojen yli hyppäämisen tilalle jokin muu, ei niin vaarallinen este
- liukujen ja piruetin/ohjelman kesto lyhyemmäksi ja kaariin lisää aikaa
- lisää leikkejä
- lisää harjoitteita tai harjoitemahdollisuuksia useammista taitoluistelutempuista
- vinkki tunnin aloittamiseen: oppilaille ratakartat, joiden mukaan he rakentavat radan
- sisällön järjestys niin, että vasta liukujen ja hyppyjen jälkeen tehtäisiin rata ja sen jälkeen kaaret ja kolmoset
- termien selitykset: twist-hyppy ja spiraali
- tekniikkaosuuteen myös kuvia

Muodostelmaluistelu

- ohjelmaa koskevat kuvat selvemiksi
- joidenkin termien esimerkiksi läpimenon selittäminen
- kuvat otteista

Jäätanssi ja pariluistelu

- lämmittelyyn joku valmiimpi harjoite poloneesin ja kansantanssin tilalle
- kuvat otteista
- menosuunnan merkitseminen hollantilaisen valssin kuvaan

Mallitunteihin liittyi laajoja kehittämissideoita, jotka koskivat tuntia kokonaisuudessaan (esimerkiksi jumppaluistelun opetusmenetelmät). Yhtä antoisia arvioita olivat myös jotain yksittäisiä harjoituksia tai esimerkiksi ulkoasua koskevat parannusehdotukset.

9.3 Luistelun vinkkivihkosen kehittämissuunnitelma

9.3.1 Sisältö

Kun materiaalin lopullista versiota työstetään, otetaan huomioon kerätyt kehittämissuunnitelmat sekä kriteerit, jotka on esitelty taulukossa 3. Teemat pysyvät samoina, koska ne herättivät mielenkiintoa, eivätkä opettajat osanneet nimetä mitään muutakaan aihetta, jota olisivat kaivanneet materiaaliin. Tuntien järjestys pysyy samana, mutta jotta jäätanssi ei unohtuisi muodostelmaluisteluohjelman kuvan taakse, siirretään kuva materiaalin loppuun. Jokaista mallituntia ennen kirjataan tunnilla vaadittavia taitoja eli tunnin edellytykset.

Mallitunneista muodostelmaluistelu ei toiminut täysin luistelutaidon harjaantumisen tavoitteen suuntaan. Sen takia tunnin harjoitteisiin lisätään joitakin tekniikkapainotuksia, mutta ei varsinaisia tekniikkaharjoitteita. Jumppaluistelutunti ei vastannut tehtävien ja harjoitusten monipuolisuuden kriteeriä. Siihen sisällytetään lisää leikinomaisia harjoitteita, koska tuntia ei pidetty kovinkaan mukavana ja leikkejä toivottiin erityisesti alkuaskelluksen paikalle. Lisäksi opetusmenetelmien painopistettä siirretään jumppaluistelun kohdalla hieman enemmän oppilaslähtöiseen suuntaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että oppilaat keksivät joitakin lihaskuntoliikkeitä tai venytyksiä itse. Kestävyysosiota muokataan niin, että osa sen harjoitteista suoritetaan parin kanssa. Luova musiikkiluistelu ei ollut oppilaiden mielestä fyysi-

sesti lainkaan rasittava. Tämä voi olla ongelmallista sen takia, että luistelutunnit pidetään yleensä viileissä olosuhteissa, jolloin oppilaat eivät ehkä pysy tarpeeksi lämpiminä ilman kohdalaista räsytystä. Luovaan mallituntiin lisätäänkin jokin liikkuvampi ja vauhdikkaampi harjoite.

Oppilaat nimesivät tiettyjä harjoitteita ikäviksi ja toisia mukaviksi. Vastaukset olivat ristiriitaisia, mutta niiden antaman informaation mukaan materiaalin ikävinä pidettyjä harjoitteita muokataan tai niille kehitetään vaihtoehtoinen harjoite. Miellyttävänä pidetyt harjoitteet tietenkin säilytetään. Tämän periaatteen mukaan esimerkiksi luovan musiikkiluistelun maalausharjoitteelle laaditaan vauhdikkaampi vaihtoehto materiaalin uuteen versioon. Näin materiaali täyttää paremmin motivoivuuden kriteerin.

Luistelun vinkkivihkonen, 4:

”Maalausharjoitus, 5 min

Kastetaan huivi (tai käsi) väripurkkiin ja kuvitellaan ympärille pieni puhelinkoppi, jonka seinät, katto ja lattia maalataan huivilla.

Samalla tavoin maalataan mahdollisimman suuri tila, liikkuminen vain tukijalan varassa.

Huivin voi kiinnittää mihin tahansa kehonosaan ja kirjoittaa nimensä, joko lattiaan, kattoon tai seinään.”

Alustava uuden version ehdotus, jossa luovaan tuntiin on lisätty vauhdikkaampi harjoite, joka on samalla vaihtoehtona maalausharjoitteelle:

Maalausharjoitus, 5–10 min

Kastetaan huivi (tai käsi) ”väripurkkiin” ja kuvitellaan ympärille pieni puhelinkoppi, jonka seinät, katto ja lattia maalataan huivilla.

Samalla tavoin maalataan mahdollisimman suuri tila, liikkuminen vain tukijalan varassa.

Huivin voi kiinnittää mihin tahansa kehonosaan ja kirjoittaa nimensä, joko lattiaan, kattoon tai seinään.

Tai vaihtoehtoisesti

Kulkutautihippa, 5–10 min

Oppilaista yksi valitaan kulkutaudiksi ja toinen antibiootiksi. Kulkutauti voi olla nykybakteeri, syyhybakteeri, pyöritysbakteeri jne. Se kohta, johon kulkutauti koskettaa (esim. olkapää) muuttuu kipeäksi ja alkaa nykiä / syyhytä / pyöriä jne. Kiinniotettu jää paikoilleen liikkumaan ja valittamaan särkyä. Antibiootti voi pelastaa kiinnijääneen koskettamalla kipeään paikkaan.

Yhtenä kriteereistä on materiaalin soveltuvuus eriyttämiseen. Kriteerin täyttämässä on parannettavaa ja sen takia taitopainotteisiin tunteihin eli sirklausklinikkaan ja taitoluisteluun lisätään eriyttämismahdollisuuksia. Kumpaankin laaditaan vaikeimpien harjoitteiden vaihtoehdoksi helpompia, samaan suuntaan tähtääviä harjoitteita. Taitoa koskevan eriyttämisen lisäksi materiaalia muokataan paremmin pojille soveltuvaksi. Harjoitteita kehitetään vauhdikkaimmiksi ja niihin liitetään enemmän välineiden käyttöä. Esimerkiksi sirklausuksen tekniikka-harjoitteet voidaan suorittaa myös mailan ja kiekon kanssa.

Materiaaliin loppuun liitetään lyhyt sanasto, jossa selvitetään opettajille epäselviksi jääneitä termejä. Samanlainen kehitysehdotus esiintyi myös Riston (2002, 47) tutkimuksessa, jossa oppikirjan takaosaan toivottiin sanaselityksiä.

Opettajien mielestä kaikki harjoitteet eivät sopineet ulkojälle. Sovellusmahdollisuudet mainitaan uudessa versiossa laajemmin kuin vanhassa, jotta olosuhteista ei tule materiaalin käyttöä rajoittava tekijä. Tämä koskee esimerkiksi välineiden käyttöä niin, että opetuskartiot ja kentän viivat ehdotetaan korvattavaksi esimerkiksi lumipalloilla.

Harjoitteiden kestoa koskevan kysymyksen vastauksissa oli paljon hajontaa. Tämän takia uudessa materiaalissa mainitaan selkeämmin, että kestot ovat ohjeellisia. Kestojen pituuksia muutetaan niin, että tarkkojen minuuttimäärien sijaan annetaan joustavampi aikatauluehdotus.

Eri luistelumuotojen soveltuminen luokka-asteittain -lista poistetaan ja sen tilalla mainitaan, että opettaja voi kokeilla myös muita luistelun lajeja kuten jää- ja viitepelit, short track eli hokkarikisat, retkiluistelu sekä pikaluistelu ja rullaluistelu. Myös Luistelun opetus luokka-asteittain -taulukkoa muokataan. Siitä poistetaan luokka-asteet kokonaan ja taulukon sisältö esitetään opetuksen etenemisjärjestyksenä niin, että edellisen liikkeen osaaminen on edellytyksenä seuraavaan oppimiselle. Tällä perusteella taitoluistelutemppeja siirretään listassa ylöspäin. Seuraavalla sivulla on esimerkit suunnitelluista toimenpiteistä.

Vinkkivihkonen, 2:

LUISTELUN OPETUS LUOKKA-ASTEITTAIN

(Muokattu: Luistelu, opettajan opas, 1989.)

LK	OPETETTAVAT ASIAT
1. lk.	<ul style="list-style-type: none"> jäähän ja teriin tutustuminen
2. lk.	<ul style="list-style-type: none"> jarrutus (T- ja puoliaura) ja kaatuminen Aku-luistelu piparkakut eteen- ja taaksepäin liu'ut: eteen- ja taaksepäin kahdella jalalla, helpot yhdenjalan eteenpäin
3. lk.	<ul style="list-style-type: none"> liukuva eteenpäin luistelu
4. lk.	<ul style="list-style-type: none"> taaksepäin luistelu helpot yhden jalan liu'ut taaksepäin sirklauksen alkeet eteenpäin: potkulauta, ristiasteleet
5. lk.	<ul style="list-style-type: none"> sirklauksen alkeet: ristiliuku eteenpäin
6. lk.	<ul style="list-style-type: none"> sirklauksen alkeet taaksepäin: puolipiparit, ristiasteleet kahden jalan kaaret ja slalomit vaikeimmat liu'ut eteenpäin esim. vaaka
7. lk.	<ul style="list-style-type: none"> sirklaus eteen- ja taaksepäin
8. lk.	<ul style="list-style-type: none"> yhdenjalan kaaret eteenpäin
9. lk.	<ul style="list-style-type: none"> vaikeimmat liu'ut: eteenpäin yhdellä jalalla kaartaan, taaksepäin esim. vaa'at, kahden jalan piruetit kahden jalan hyyt eteenpäin, kääntyen ½ kierrosta hockey-jarrutus kahden jalan kolmoskäännös
Lukio	<ul style="list-style-type: none"> kaaret taaksepäin yhden jalan liu'ut taaksepäin kaartaan valssihyppy yhden jalan piruetti

ERI LUISTELUMUOTOJEN SOVELTUMINEN LUOKKA-ASTEITTAIN

Jääpelit ja viitepelit	1. lk. →
Short track eli hokkarikisat	3. lk. →
Retkiluistelu	5. lk. →
Muodostelmaluistelu	5. lk. →
Jumppaluistelu	7. lk. →

Alustava uuden version ehdotus:

EHDOTUS LUISTELUTAITOJEN OPETTAMISEN ETENEMISEKSI

(Muokattu: Mäkelä & Peltola 1989)

OPETETTAVAT ASIAT
<ul style="list-style-type: none"> jäähän ja teriin tutustuminen jarrutus (T- ja puoliaura) ja kaatuminen aku-luistelu (kävely jalkaterät ulospäin) piparkakut (ks. kuva) eteenpäin liu'ut eteenpäin: kahdella jalalla ja helpot yhdellä jalalla
<ul style="list-style-type: none"> eteenpäin luistelu taaksepäin luistelu askeltaen ja piparkakut taaksepäin helpot yhden jalan liu'ut taaksepäin sirklauksen alkeet eteenpäin: potkulauta, ristiasteleet kahden jalan hyyt eteenpäin, kääntyen ½ kierrosta
<ul style="list-style-type: none"> liukuva eteenpäin luistelu sirklauksen alkeet eteenpäin: ristiliuku eteenpäin sirklauksen alkeet taaksepäin: puolipiparit (toinen jalka tekee piparkakua toisen liukuessa kaarella) kahden jalan slalomit (ks. kuva) ja kaaret vaikeimmat liu'ut eteenpäin esim. vaaka valssihyppy ja kahden jalan piruetit
<ul style="list-style-type: none"> sirklaus eteen- ja taaksepäin yhdenjalan kaaret eteenpäin vaikeimmat liu'ut: eteenpäin yhdellä jalalla kaartaan, taaksepäin esim. vaa'at, hockey-jarrutus kahden jalan kolmoskäännös ja kantakäännös
<ul style="list-style-type: none"> kaaret taaksepäin yhden jalan piruetti kolmoskäännös eteenpäin kaarelta sekä eteenulos kaarelta kääntyen taaksepäin perusluistelun soveltaminen: eteen- ja taaksepäin luisteluun ja sirklaukseen voimankäyttöä ja sujuvuutta

Tässä materiaalissa esitettyjen teemojen avulla voidaan opettaa edellä mainittuja perusluistelutaitoja. Näiden teemojen lisäksi voidaan koulujen luistelutunneilla käyttää jää- ja viitepelejä, Short track eli hokkarikisoja sekä retkiluistelua.

9.3.2 Ulkoasu

Seuraavat kehityssuunnitelmat koskevat kieliasuun ja esitystapaan liittyviä kriteerejä, joiden mukaan materiaalin tulee olla helposti hahmoteltavissa ja sisällön selkeästi esillä. Teemojen sisältöjen asettelua pidettiin hieman epäselvänä. Materiaalin uudessa versiossa sisältö asetellaan niin, että ensin esitellään teema ja tekniikkaohjeet sekä kuvat yhdellä sivulla ja tämän jälkeen mallitunti uudella sivulla. Mahdollisesti mallitunti vielä kehystetään ja sijoitetaan siten, että koko tunnin näkee yhdellä kerralla. Riston (2002, 48) tutkimuksessa todettiin, että otsikoiden tulisi erottua paremmin ja sitä varten ne voitaisiin esimerkiksi kursivoida. Luistelumateriaalin harjoitteiden nimet paksunnetaan tai tehdään muuten näkyvimmiksi.

Emme itse vastaa materiaalin varsinaisesta ulkoasusta, mutta annamme materiaalin tilaajalle ehdotuksia, joissa materiaalin ulkoisen olemuksen, käytön pedagogisen helppouden sekä tekstiä tukevan kuvituksen kriteerit otetaan paremmin huomioon. Ehdotamme, että materiaali on joko A4 tai A5 kokoinen ja siinä on kierteet tai se on muuten tukevasti sidottu. Kuvituksen pyydämme muodostelmaluistelun otteista (ranne-, kyynärvarsi-, hartia-, vyötärö-, juna- sekä ristiote) sekä jäätanssin kilian-otteesta. Näiden kuvien lisäksi jo olemassa olevista kuvista tehdään selkeämmät versiot ja materiaaliin liitetään joitakin mukavia luisteluaiheisia yleiskuvia esimerkiksi materiaalin kanteen. Nämä kuvat sisältävät informaatiota vaikeimmin hahmotettavista liikkeistä ja niihin voidaan viitata tekstissä.

10 POHDINTA

10.1 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimus ei voi antaa kattavaa kuvaa koko materiaalista, koska kaikkia mallitunteja ei testattu eikä arvioitu. Tämän takia tutkimuksen luotettavuus huononi. Luotettavuuteen vaikuttaa myös se, että opettajat käyttivät mallitunteja erilaisten ryhmien kanssa. Oppilaiden vastaukset kuvaivatkin vain mallitunnin soveltuvuutta heidän luokkatasolleen juuri heidän mielestään. Luotettavuutta olisi parantanut esimerkiksi se, että pidetyt tunnit olisi videoitu tai itse tutkijat olisivat toimineet opettajina mallitunneilla. Videolta tutkijat olisivat nähneet luotettavasti tunnin tapahtumat sen sijaan, että saivat opettajan subjektiivisen arvion tunnin kulusta. Vastaavasti, jos jompikumpi tutkijoista olisi toiminut opettajana kaikilla mallitunneilla, olisi opettajan persoonasta ja taustasta johtuva vaihtelu mallituntien pitämisessä ollut pienempää. Olosuhteet tunneilla olisivat olleet vakioidummat ja oppilaiden vastaukset enemmän yhteydessä mallituntien kokemiseen kuin opettajan opetustyyliin.

Ala-asteen vastauksia saatiin enemmän kuin yläasteen ja lukion arvioita, vaikka materiaali oli alun perin suunnattu vanhemmille oppilaille. Suuremman osan oppilaista olisi pitänyt olla yläasteelta ja lukiosta, koska tutkimuksessa haluttiin selvittää materiaalin soveltumista näille luokka-asteille. Sama pätee poikien kokemusten syvällisempään selvittämiseen. Poikia olisi pitänyt olla enemmän niin yläasteen kuin lukionkin puolelta, jotta heidän kokemuksensa olisi voinut olettaa edustavan poikien mielipiteitä yleensä. Toisin sanoen materiaalin luotettavaa kokonaisarviota varten sen kaikkia mallitunteja olisi pitänyt testata eri kouluasteilla sekä tyttöjen että poikien ryhmillä.

Oppilaiden kyselylomakkeen luotettavuuden voidaan sanoa olevan kohtalainen, mutta rinnakkaisväittämien muodostamista voidaan kuitenkin kritisoida. Väittämäparien heikko korrelaatio voi johtua kysymysten huonosta muotoilusta tai siitä, että rinnakkaisväittämät eivät todellisuudessa mitanneetkaan samaa asiaa. Joidenkin väittämien kohdalla esiintyneet heikot korrelaatiot voivat johtua myös satunnaisvirheistä tai vastanneiden pienestä määrästä.

10.2 Luistelun vinkkivihkosen laadinta

10.2.1 Luistelun oppimateriaalin ja koululiikunnan suhde

Oppimateriaalin asema muissa kouluaineissa tuntuisi olevan selvempi kuin liikunnassa. Liikunnasta ei ole olemassa oppilaille suunnattua kirjaa eikä opettajan opasta. Tällaisen kaikki lajit kattavan teoksen tekeminen olisi haastavaa työtä, sillä liikunnan opetuksen toteuttaminen on tiiviissä yhteydessä olosuhteisiin. Materiaalia ei voitaisi käyttää sellaisenaan, koska kouluilla ja paikkakunnilla on niille ominaiset piirteet, jotka on huomioitava sekä lajien että lajisältöjen valinnoissa. Toisaalta myös välineet sekä sääolosuhteet vaikuttavat liikunnan opetukseen.

Vaikka kokonaisvaltaisen liikunnanoppimateriaalin tekeminen olisi hankalaa, se voisi silti olla tarpeellinen, koska opetussuunnitelmat ovat liikunnan kohdalla yleisiä, eivätkä koske lajisältöjä. Kokonaisvaltaisen oppimateriaalin puute ohjaa opettajaa panostamaan suunnitteluun ja kannustaa etsimään tietoa pienempinä kokonaisuuksina. Tietoa tarvitaan myös siksi, että uudet trendit näkyvät lajivalikoimassa. Opettaja ei voi luonnollisestikaan tutustua kaikkiin lajeihin harrastamalla niitä itse. Sen sijaan tarvitaan täydennyskoulutuksia sekä lajispesifimpiä oppimateriaaleja.

Eräässä tutkimuksessa selvisi luistelunopetuksen kehittämisen osalta, että suurin osa tutkimuksen opettajista toivoi täydennyskoulutusta, oppimateriaalia ja asiantuntija-apua luistelunopetuksen tueksi. Täydennyskoulutukseen osallistuminen koettiin kuitenkin hankalaksi ja tutkijat ehdottivat opettajien puutteellisten tietojen ja taitojen tueksi oppimateriaalia. Monet opettajat kaipasivat tutkimuksen mukaan valmiita luistelun tuntisuunnitelmia ja opetusvinkkejä. (Porevirta & Viita 1989, 85–86.)

10.2.2 Lähtökohdat

Tässä työssä laaditun luistelun oppimateriaalilla oli hieman riskialttiit lähtökohdat, sillä itse asetettujen kriteerien lisäksi työtä ohjasivat omat intressimme ja työn tilaajan, Suomen Taitoluisteluliiton, toivomukset. Intressit olisivat ensinnäkin voineet olla pahassa ristiriidassa ja toiseksi ne olisivat voineet suunnata materiaalia väärään suuntaan. Sen takia oli tärkeää, että tilaajan kanssa päästiin nopeasti yhteisymmärrykseen. Lajiliitto olisi voinut vaatia, että mate-

riaali mainostaa lajia. Näin ei siis tässä tapauksessa käynyt, vaan liitto tuntui ajattelevan oman etunsa – taitoluistelun tunnettavuuden lisäämisen – lisäksi myös yleisemmin luistelun etua.

10.2.3 Kriteerit

Laadintaprosessia varten teimme omat kriteerimme, koska emme vielä siinä vaiheessa olleet tutustuneet oppimateriaalin kriteerejä koskevaan materiaaliin. Näin jälkikäteen voi todeta, että teoriaan olisi kannattanut perehtyä ennen laadintaprosessia. Omat kriteerimme olivat tosin muotoutuneet hyvin samankaltaisiksi kirjallisuuden kriteerien kanssa, mutta hyväksi todettujen kriteerien käyttö olisi antanut prosessiin varmuutta ja loogisuutta. Kirjallisuudessa esiteltyjen kriteerien lisäksi kaipasimme neuvoja, ohjeita ja uudempia kriteereitä juuri opettajille suunnatun oppimateriaalin tekemiseen. Ehkä juuri kriteerien puuttumisen takia esimerkiksi liikuntaa käsittelevät opetusoppaat ovat niin moninaisia. Toivoimme selkeyttä myös oppimateriaalista käytettävään termistöön. Tässä työssä käytimme termiä oppimateriaali, vaikka vastaavia luistelumateriaaleja on yleensä nimitetty esimerkiksi ohjaajan oppaiksi.

10.2.4 Subjektiiiviset näkemykset

Kriteereistä huolimatta omat lähtökohtamme vaikuttivat laadittuun materiaaliin monella tasolla: mieltymykset liikkujana, arvostukset ja asenteet liikunnanopettajaopiskelijoina sekä mieltymykset tulevana liikunnanopettajina. Mieltymyksemme suuntasivat materiaalia muun muassa niin, että valitsimme tiedostamattamme sellaisia harjoitteita, joista itse pidimme ja joiden suorittamisesta itse innostuimme, vaikka perimmäisenä pyrkimyksenämme oli asettua oppilaiden asemaan. Arvostuksemme ja asenteemme toivat yhtä lailla oman leimansa materiaaliin. Tämä näkyi esimerkiksi luovan musiikkiluistelun sisällyttämisessä materiaaliin. Tällaisten tuntien pitäminen kouluissa on monesti jäänyt vähemmälle. Koemme molemmat tanssin opetuksen tärkeäksi asiaksi kouluissa ja monet teemoista sivuavatkin tanssi-ilmaisua. Nuorille on tärkeää tulla tutuksi oman kehonsa ja sen liikkumismahdollisuuksien kanssa sekä saada mahdollisuus ilmaista itseään myös kehollisesti. Siksi halusimme sijoittaa tällaisia tavoitteita tukevia harjoitteita myös muiden teemojen mallitunneille.

Tulevana liikunnanopettajina suunnittelimme sellaisia mallitunteja, joita itse pitäisimme mielellämme liikuntatunneilla. Koko oppimateriaalin laadinnan syvimmän motiivin voidaankin karrikoidusti sanoa olleen oma itsekäs tarpeemme tehdä sopiva työkalu omaa opetustyötämme varten. Luultavasti emme ole ainoat oppimateriaalin laatijat, joiden henkilökohtaiset näke-

mykset ovat vaikuttaneet tuotokseen. Tekijöiden omia kokemuksia hyödynnettäessä tällainen subjektiivisuus voi olla rikkaus, mutta siinä piilee myös vaaransa. On pelottavaa ajatella, kuinka laajalle sellainenkin oppimateriaali saattaa levitä, jossa laatija on välittänyt esimerkiksi kyseenalaisia asenteita tai painottanut esimerkiksi dopingia tai huumeita koskevia tietoja epäsovivalta tavalla. Oppimateriaalituotannon valvominen on jätetty vuosia sitten, mutta ehkä se silti olisi aiheellista. Varsinaista valvontaa olisimme tuskin tarvinneet luistelun oppimateriaalin kohdalla, koska materiaalia ei levitetä kovin laajalle, mutta uudemmille kriteerilistoille olisi ollut käyttöä.

10.2.5 Teemojen ja harjoitteiden valinta

Tuloksista kävi ilmi, että teemat olivat sekä oppilaille että opettajille uusia. Materiaali siis vastasi tavoitteeseemme laatia sellainen materiaali, joka tuo jotain uutta liikunnan opetukseen. Uudella lajilla tai harjoitteella ei kuitenkaan ole itseisarvoa liikuntakasvatuksessa. Uutuuden lisäksi niiden pitää toimia koulussa ja niiden avulla pitää päästä asetettuihin tavoitteisiin. Välikillä tämä ajatus unohtui laadintaprosessin aikana, koska uusien kokemusten ja mahdollisuuksien tavoite tuntui tärkeämmältä. Teemoja ja niiden harjoitteita tarkemmin suunniteltaessa kouluun soveltuvuus ja muut tavoitteet olivat kuitenkin tärkeämpi kriteeri kuin uutuuteen pyrkiminen. Hyödyttöjä harjoitteita ei siis valittu, vaikka se olisi ollut uusi.

10.3 Luistelun vinkkivihkosen kokeilu

10.3.1 Mallituntien tavoitteiden toteutuminen

Vinkkivihkosen jokaiselle mallitunnille oli erikseen kirjattu päätavoitteet. *Jumppaluistelutunnin* tavoitteena oli kestävyys- ja lihaskunnan sekä peruluistelutaitojen harjoittaminen ja tasapainon kehittäminen. Merkittävää on, että oppilaat kokivat harjoittavansa fyysistä kuntoaan yhtä paljon sirklausklinikkatunnilla ja muodostelmaluistelussa kuin jumppaluistelutunnilla. Tämä luultavasti johtui siitä, että yhtä harjoitetta jaksettiin tehdä näillä tunneilla hyvän motivaation takia pitkään ja silloin se alkoi myös tuntua raskaalta.

Luovan musiikkiluistelutunnin päätavoitteena oli itseilmaisun kehittäminen, mutta oppilaat kokivat luovuuden kehittyvän enemmän muodostelmaluistelutunnilla. Luovan luistelun tunteja pidettiin ala-asteen oppilaille sekä muutamalle lukiolaiselle ja muodostelmaluistelutunteja yläasteen ja lukion oppilaille. On mahdollista, että ala-asteen oppilaat eivät vielä hahmota niin

abstraktia käsitettä kuin luovuus, eivätkä siksi ole vastanneet kysymykseen samalla tavalla kuin vanhemmat oppilaat. Luovan musiikkiluistelutunnin tavoitteisiin ei kirjattu erikseen rytmikykyä. Sen harjoittaminen olisi voinut olla yksi tavoitteista. Rytmikyvyn ei kuitenkaan koettu harjaantuneen tällä tunnilla eikä se myöskään kehittynyt muodostelmaluistelussa. Rytmikyvyn kehittäminen oli yksi muodostelmaluistelun päätavoitteista. Molemmat mallitunnit pidettiin ilman musiikkia, mikä on voinut vaikuttaa tuloksiin.

Muodostelmatunnilla toteutui paljon myös sellaisia tavoitteita, joita ei kirjattu tavoitteisiin. Tämä johtunee siitä, että oppilaat pitivät eniten muodostelmaluistelusta ja siksi myös heidän arvionsa olivat positiivisempia. Tunneista pitäminen näyttää olevan yhteydessä siihen, kuinka paljon tunneilla käytettiin yhteistyötä. Perusluistelutaidot, jotka olivat yhtenä tunnin tavoitteena, kehittivät tosin vain jonkin verran. Opettaja D totesi haastattelussa muodostelmaluistelun olevan oiva keino harjoittaa perusluistelutaitoja. Hänen mielestään oppilaat innostuvat ikävistäkin perusluisteluharjoituksista, kun mukaan otetaan muodostelmaluistelun elementtejä. Tämä viittaa siihen, että oppilaita on muodostelmaluistelun avulla mahdollista ”huijata” harjoittelemaan perusluistelutaitoja niin, etteivät he itse edes huomaa sitä.

Taitoluistelutunnista ei ole oppilaiden arvioita, mutta opettajien arvioista kävi ilmi, että tavoitteiden toteutumisessa oli ryhmä- ja paikkakuntokohtaisia eroja. *Sirklauslinikkaa* lukuun ottamatta tuntien harjoitteet olivat oppilaille uusia. Sirklaustaitoja on todennäköisesti harjoiteltu koulussa aiemminkin ja siksi on luonnollista, että ne tuntuivat tutuimmilta.

10.3.2 Jäätanssi ja pariluistelu

Jäätanssi- ja pariluistelutunnin arviointi jäi valitettavasti pois lähes kokonaan, koska opettajat eivät valinneet sitä pitämiensä tuntien joukkoon. Saattaa olla, ettei tämä teema ole opettajien mielestä kiinnostava, mutta todennäköisempää on se, että tuntia pidettiin liian vaikeana toteuttaa. Haastatteluissa kävi ilmi, että mallitunti herätti opettajissa jonkin verran kysymyksiä.

”No tääkin oli semmonen, et aluks mä aattelin et mä en pidä ollenkaan tätä, kun ei kerran ole sitä musiikkia, mut sit mä päätin, et sen vois pitää laskemalla. Samalla tavalla, kun muodostelmassakin. Mut en sit saanu pidettyä, kun tosiaan jäät suli. – – Kansantanssi... Mä en osannu oikeen soveltaa mitään tähän. Poloneesiakaan me ei olla opetettu yläasteella. Katoetaan mitä kaseille vois tehdä... Mä olin muistaakseni suunnitellu jonku erilaisen lämmittelyn. En mä tiä onks tää niille, tai sit se pitäis olla niille ihan joku tuttu juttu ennestään.”

Opettaja D

”Musta, siis mä en tehny tätä jäätanssii ja pariluisteluu. Must tuntuu, etesimerkiks mein kou-lus tää ois liian vaikee. Ja ehkä... Mä en nyt muista oliko teil ohjelma. Joo, tääl lopuks. Se voi olla taas ehkä semmonen, et ei mee läpi. Sanotaan et yläasteen oppilaat on aika itsekritiisii. Et vaik sä tekisit ryhmässä ja vaik sä tekisit parin kans, ni se on aina vähän sellanen. Ja sit mä en tiedä monessako koulussa on oikeesti musiikkimahdollisuus. Mun mielest hirveen moti-voivaa on just se musiikki.”

Opettaja F

Opettaja D kuitenkin uskoi teeman soveltuvan koululiikuntaan.

”Mä luulen, että soveltuu (koululajiksi). Mä oon kuullu, että oppilaat tykkää, jos vaan pitää tarpeeks helppona sen. Ettei niinku liian paljon vaikeita juttuja, mut kyl mä luulen...– – Va-linnaisissa oli just pariluistelua edellis vuonna. Se on kauheen kivaa.”

Opettaja D

Kaikista materiaalin teemoista juuri jäätanssi ja pariluistelu olivat vieraimpia opettajille, joten laadinnassa tehtiin virhearviointeja sen suhteen, kuinka tarkasti tätä teemaa tulisi selventää. Oli selvästi ajattelematonta sijoittaa juuri tähän tuntiin sellainen harjoite, jossa opettajien olisi pitänyt olla täysin omatoimisia. Toinen syy tämän mallituntin käyttämättömyyteen voi liittyä siihen, että tunti sijaitsi koko materiaalin viimeisenä. Ainakin yhdeltä opettajalta oli jäänyt huomaamatta tunti kokonaan. Moni opettaja aloitti tuntien pitämisen materiaalin alkupäästä, eikä ehtinyt pitää tuntia ennen jäiden sulamista.

”Niinku mä en pitäny sitä jäätanssia. Se mun piti pitää vielä, mutta jäät sulii. Oppilaat oli tosi pettyneitä, kun ei pidetty jäätanssia.”

Opettaja D

10.3.3 Oppimateriaalin soveltuminen ja soveltaminen eri ikäryhmille

Sekä opettajien että oppilaiden arviot kuvastivat sitä, että materiaali soveltuu ainakin jumppa-luistelun ja luovan musiikkiluistelun osalta kaikille luokka-asteille. Muista teemoista ei voida tehdä samaa yleistystä, koska näitä tunteja ei pidetty yhtä laajoille oppilasryhmille. Soveltu-minen oli hieman yllätyksellistä, koska ala-asteen ja lukion välillä tapahtuu paljon kehitystä fyysisellä, sosiaalisella sekä kognitiivisella osa-alueella. Lajitaidot karttuvat yleensä iän myö-tä, eikä täysin samaa koripalloharjoitetta voida pitää yhtä haastavana ala-asteen ja lukion op-pilaille. Tutkimustuloksista voi päätellä, että kaikenikäisillä oppilailla oli suunnilleen yhtä hyvät lähtökohdat tunnille osallistumiseen eli mallituntien harjoitteet edellyttivät vain jo ala-

asteella hankittua perusluistelutasoa. Teemat saattoivat olla uusia kaikille osallistuneille oppilaille, jolloin kellään ei ollut niiden ”lajitaitoja” etukäteen. Tämä kertoisi siitä, että teemat ovat uusia koulumaailmassa. Arviot teeman uutuudesta tukevat tätä olettamusta. Sirklausliikkua lukuun ottamatta oppilaat kokivat kaikki teemat kohtalaisen uusina. Tällaisia monille ikäryhmille sopivia teemoja voisi hyödyntää esimerkiksi koulun luistelutapahtumissa. Merkittävää tosin on se, että pojat ilmoittivat kokeilleensa luovan musiikkiluistelun harjoitteita aiemmin. Tämä kuitenkin on epätodennäköistä, sillä ryhmän opettajakaan ei ollut oivaltanut pitää tämäntyyppisiä harjoitteita jäällä. Osalle oppilaista harjoitteet ovat voineet olla tuttuja tanssitunneilta.

On mahdollista, etteivät mallitunnit todellisuudessa sovellu sellaisinaan kaikille ikäryhmille. Tuloksiin on saattanut vaikuttaa se, että ala-asteen opettajat sovelsivat harjoitteita enemmän oppilaiden taitotasolla sopiviksi. Oppimateriaalien ohjeiden soveltaminen on yleistä, sillä erään tutkimuksen mukaan opettajille suunnatun oppimateriaalin ohjeita noudatti 36 % jonkin verran, 55 % melko tarkasti, 9 % tarkasti. Materiaaliin perustuvan opetuksen observointi osoitti, että tunnit saatavat olla hyvin erilaisia samoista ohjeista huolimatta. Havaittavissa oli myös, että joillekin opettajille on ominaista ohjeiden tarkka noudattaminen ja toisille opetustapahtuma on enemmänkin luova prosessi. (Olkinuora ym. 1977, 82.) Myös muut kuin ala-asteen opettajat ovat voineet muunnella tunteja opetettavan ryhmän tai olosuhteiden mukaan. Soveltaminen on voinut vaikuttaa arvioon. Opettajat ovat voineet kokea tunnin valmisteleminen työläämmäksi, jos he ovat joutuneet soveltamaan ohjeita paljon. Toisaalta opettajan ottaessa oppilaiden lähtökohdat huomioon, on todennäköistä, että oppilaat pitivät tunnista enemmän, kokivat sen vaikeustasoltaan sopivaksi ja saavuttivat toivottuja tavoitteita.

10.3.4 Tunneista pitäminen

Yleisesti ottaen oppilaat pitivät oppimateriaalin mallitunneista. Mieluisin tunti oli muodostelmaluistelu ja vastaavasti jumppaluistelusta ei pidetty kovin paljon. Tunnista nauttiminen saattoi olla yhteydessä moneen tekijään, joista nyt tutkittiin lähinnä vain oppimateriaalin sisältöä. Tunnin mukavimmiksi valituissa asioissa oli suurta vaihtelevuutta. Oppilaiden vastauksista näkyi mielenkiintoisesti se, että mukavimmiksi valituista harjoitteista suuri osa oli yhteistyötaitoja vaativia pari- ja ryhmätehtäviä. Oppilaat siis pitivät sosiaalisista harjoitteista, joissa avustettiin toisia tai toimittiin yhtenä ryhmänä. Tämä selittäisi myös sitä, miksi muodostelmaluistelu koettiin miellyttävimmäksi teemaksi. Yhteistyötä arvostavat mielipiteet ker-

toivat siitä, että koulun liikuntatunneille asetetut sosiaaliset tavoitteet toteutuivat ainakin asenteiden tasolla näillä oppilailla. Vastauksista näkyi myös, että muun muassa tunnin yleinen ilmapiiri sekä onnistumisen elämykset, olivat oppilaille tärkeitä. Opettajaa ei mainittu kertaakaan, vaikka opettaja vaikuttaakin oppilaiden liikuntatuntikokemukseen. Tunnista nauttiminen ei siis ole yksin riippuvainen oppimateriaalista, vaikka mallitunnit sinänsä voivat ohjata ryhmän toimintaa esimerkiksi hyvän ilmapiirin ja yhteistyön sekä muiden mukaviksi koettujen asioiden suuntaan.

Oppilaiden omat henkilökohtaiset mielialat ovat voineet vaikuttaa siihen, miten he arvioivat tuntia. Tämä oli erityisen selkeää niiden oppilaiden kohdalla, jotka kokivat kipua tai palelivat tunnin aikana. Heille tunnin paras anti oli oppitunnin loppuminen ja se kun sai luistimet pois jalasta. Mieltymykset ja asenteet ohjasivat vastausten antamista niin, että eri asioista pitävät oppilaat arvioivat erilaisia asioita mukaviksi. Joku oppilas saattoi esimerkiksi pitää kuntoilusta toisen inhotessa hikoilua.

10.3.5 Pelko

Pelkoja esiintyi kaikilla niillä mallitunneilla, joista oppilaat täyttivät kyselylomakkeet. Peloisista suurin osa liittyi kaatumiseen ja törmäämiseen. Lukiolaiset raportoivat enemmän näitä pelkoja kuin nuoremmat oppilaat. Luistelu saatetaan kokea vanhempana vaarallisena, koska lajia ei ehkä harrasteta yhtä paljon kuin lapsena ja taitojen oppimisen herkkyyksikausikin on jo ohitettu. Lukiolaisten vastauksista näkyi, että luistelu oli osalle heistä suhteellisen vieras laji. Eräs lukion toisen luokan opiskelija totesi tunnin mukavimmaksi asiaksi ”*huomata, että hallitsen luistimet ees jotenkin (en kaatunut kertaakaan ☺)*”. Vanhemmat oppilaat saattoivat raportoida pelkoja useammin myös sen takia, etteivät he enää koe olevansa yhtä ketteriä kuin lapsuudessa massan lisääntymisen ja taitojen oppimisen hidastumisesta johtuen. Toisaalta yläasteen oppilaat eivät kuitenkaan raportoineet pelkoja yhtä paljon kuin lukiolaiset, vaikka heillä saattaa olla juuri kasvupyrähdys käynnissä ja keho tuntua siksi hallitsemattomalta.

Vastauksista näkyi myös pelkäämisen jakautuminen sukupuolten mukaan. Pojat eivät raportoineet yhtään pelkoa. Tämä voi johtua siitä, että pojat pyrkivät vastaamaan sosiaalisesti hyväksyttävämmin kuin tytöt yleensä ja vanhemmat työt erityisesti. Toisaalta monet pojista saattavat leikkiä rajummin ja osallistua fyysisempiin harrastuksiin, eivätkä he sen takia pelkää esimerkiksi kaatumista niin paljon. Sekä törmääminen että kaatuminen liitetään usein luistelu-

taitoon niin, että taitavien ei oleteta kaatuilevan eikä törmäilevän. Koska pojat eivät pelänneet näistä kumpaakaan, voidaan pohtia, onko heidän taitotasonsa parempi kuin tyttöjen, tai kokevatko he itsensä taitavammiksi kuin tytöt.

10.4 Kokemuksiin yhteydessä olevat tekijät

10.4.1 Sukupuoli

Sukupuolten välinen ero suhtautumisessa materiaaliin ja sen mallitunteihin näkyi selvästi tutkimuksessa. Miesopettajien asenne näkyi siinä, etteivät he halunneet ottaa materiaalia käyttöönsä. Oppilaiden asenne näkyi ala-asteen poikien vastauksissa. Pojista hauskinta tunneilla oli pelkkä luistelu. Oli havaittavissa, että he olisivat toivoneet jumppaluistelun ja luovan musiikkiluistelun sijasta jääpelien pelaamista. Pojat suhtautuivat tyttöjä negatiivisemmin näihin tunteihin. Miesten ja poikien nuiva suhtautuminen voitaisiin selittää miesten voimakkaalla kilpailuvietillä ja sillä, ettei miesten luonne ole sopiva tällaisiin pehmeämpiin luistelumuotoihin. Yhtä hyvin kyse saattaa kuitenkin olla asenteista; miehet ovat opettaneet pojilleen, ettei musiikin mukaan liikkuminen tai itsensä ilmaiseminen liikkeen avulla ole miehekästä. Myös liikunnanopettajat voivat siirtää asenteitaan oppilaille tarkoituksella tai huomaamattaan esimerkiksi lupaamalla lukukauden jälkeen palkkioksi jääpelikertoja. (Näin oli tapahtunut tässä tutkimuksessa.) Miesten suhtautumisessa luisteluun ja tanssiin saattaa olla yhtäläisyyksiä.

Miesopettajien jääpeleihin keskittymiseen voi olla syynä heidän omien asenteidensa lisäksi oppilaiden oletetut asenteet. Jos opettajat uskovat, etteivät oppilaat innostu luistelun eri teemoista, he eivät ehkä halua kokeilla niiden opettamista. Niin oppilaiden kuin opettajienkin on kuitenkin vaikea muodostaa perusteltua mielipidettä, ellei heillä ole kokemusta asiasta. Eräässä tutkimuksessa todettiin tyttöjen luistelun opetuksen olevan monipuolisempaa verrattuna poikien jääpelivoittoiseen opetukseen. Tutkija ehdotti, että pelkkien jääpelien sijaista poikien luistelutunteihin liitettäisiin myös pelaamista edellyttävien perustaitojen harjoittelua. (Knuutila 1983, 69–70.)

Poikien liikuntakasvatus voi olla erinomaista, vaikkei opettaja käyttäisikään materiaalin luisteluemoja. Huolestuttavaa kuitenkin on se, että käsitys toteuttamiskelpoisista lajeista jää tällä tavoin suppeaksi. Toinen luistelun puolestapuhuja on se tosiasia, että jääpelin pelaaminen

on mahdotonta, jos luistelutaito on vielä siinä vaiheessa, että se vie kaiken keskittymisen. Toisaalta myös pien- ja viitepelejä pelaamalla on mahdollista harjoittaa perusluistelutaitoja.

Kaiken tämän miehiä homogeenisena ryhmänä käsittelevän pohdinnan jälkeen on hyvä todeta, ettei negatiivisia asenteita voi yleistää koskemaan kaikkia miehiä tai miesopettajia. Ainoa tutkimukseen osallistunut miesopettaja ei arvioinut materiaalia sen kriittisemmin kuin muukaan opettajat. Luultavasti hän oli halukas osallistumaan tutkimukseen juuri siksi, että hän suhtautui luisteluun myönteisesti. Kaikki tutkimukseen osallistuneet pojat olivat tämän miesopettajan oppilaita. Koska oppilaat opettajan asenteista huolimatta suhtautuivat luistelun teemoihin kielteisesti, täytyy pohtia, onko opettajan asenteilla sittenkään merkitystä. Jotkut naisopettajat olivat myös näyttäneet Luistelun vinkkivihkosta mieskollegoilleen.

”Mä näytin sen sille ja se oli et tää on niinku ihan jees. Et sen mielest olis ihan hyvä kokeilla-kin joskus poikien kans, et ku siellähän on jääkiekkoilijoit vaik kuin paljon ja pojat on yleensä paljo parempii luistelijoita. Sit taas, et osaaks ne hyppyyjä, osaaks ne tällasii asioita mis ne joutuu kans käyttää vähä päätään”.

Opettaja F

Jotkut naisopettajat epäilivät myös joidenkin teemojen soveltumista pojille. Esimerkiksi opettaja D totesi haastattelussa taitoluistelun soveltuvan koululiikuntaan tyttöjen osalta hyvin, mutta pojille se ei hänen mielestään välttämättä soveltuisi.

Vastaukset osoittivat sen, että on vaikeaa, lähes mahdotonta, tehdä materiaalia, joka miellyttäisi täysin kaikkia opettajia tai olisi täysin sopiva kaikille ryhmille. Opettajien kokemuksiin on hyvinkin voinut vaikuttaa materiaalin ulkopuoliset tekijät (esimerkiksi opetusolosuhteet, työrauha, oppilaat, oma mieliala), jotka osaltaan ovat vaikuttaneet materiaalin kohdistuneisiin mielipiteisiin. Oppimateriaalin käyttökelpoisuuden kokemiseen voivat siis vaikuttaa monet sellaiset asiat, jotka ovat todellisuudessa materiaalista riippumattomia

10.4.2 Olosuhteet

Tämän tutkimuksen toteuttamiseen vaikuttivat sekä kovat pakkaset että ennakoitua aikaisempi jäiden sulaminen. Opetusolosuhteet, kuten välineet ja sääolosuhteet, ovat voineet vaikuttaa myös opettajien ja oppilaiden kokemuksiin mallitunneilla. Haastattelussa selvisi, että opetusolosuhteet vaikuttivat sekä oppilaiden, että opettajien motivoituneisuuteen, opettajien koke-

maan etukäteisvalmistelujen työläyteen sekä opettajien arvioon mallitunnin soveltavuudesta kouluun. Olosuhteet vaihtelivat paikkakunnittain.

”Joo no meil oli varmaan semmonen, semmoset niiku luksusolosuhteet. Muutenki tuolla koulussa on toi luistelunopettaminen on aika hyvällä tolalla silleen, et siinä sijaitsee tosiaan jäähalli parin sadan metrin päässä ja se on meillä käytössä. Montakohan viikkoo se nyt onkaan vuodessa ja. Tosi monta. Kuus viikkoo vai... nekään ei oo peräkkäisiä, et ne on saanu valita, et miten on. Ja sit siel on tosiaan mikrofoni ja musiikki. Ja tää meni sillä tavalla, että, että toinen opettaja sano mikrofoniin sieltä kopista nit ohjeita ja mä näytin siinä jäällä samalla. Elikkä ei tarvinnu siinä näyttäessä huutaa mitään ja musiikki tuli sileltä et hän hoiti sitä sitte. Se oli niinku aivan (naurua) tosi hyvät olosuhteet.

Opettaja A

”Nyt täytyy muistaa et meil on tämmönen hiekkakenttä, minkä päälle on tullu jää. Elikkä, öö... meil ei oo viivoja. Et tietysti yrität sanoo tytöille, et kuvitelkaa viivat, et se on niinku sellanen, et toki me yritettiin ja... tehtiin, mut se ei ehkä valjennu oppilaille ilman sitä viivaa. Et ne katto, et mikä viiva, eihän täs oo mitään viivaa. Et ne niinku ei menny ihan niinku putkee, mut...”

Opettaja F

10.4.3 Suhtautuminen luisteluun eri paikkakunnilla

Eri paikkakuntien välillä on eroa sekä luistelunopetuksessa, että oppilaiden taitotasossa. Pohjois-Suomessa luistelukausi on luonnollisesti pidempi kuin Etelä-Suomessa. Toisaalta joillakin paikkakunnilla on käytössä jäähalli, jolloin vuodenaika ei ole niin rajoittava tekijä luistelunopetuksessa. Oppilaiden taitotasoon vaikuttaa vapaa-ajan harrastuneisuus. Vuoden 1970 POPS-oppaassa todettiin, että luistelu on yleistymässä talvisena urheilumuotona varsinkin suurissa asutuskeskuksissa, missä kunnalliset luistinradat ja jäähallit suovat sen harrastamiseen hyvät edellytykset (POPS-70. Opas; 10, 7). Yhteiskunta ja arvostukset sen sisällä ovat kuitenkin muuttuneet sitten 70-luvun. Nykyisin lapsilla ja nuorilla on paljon muitakin ajanvietemahdollisuuksia talvisin. Joillakin paikkakunnilla luistelu on vapaa-ajan harrastuksena kuitenkin suosittumpaa johtuen esimerkiksi maantieteellisistä oloista, kuten laskettelurinteen puuttumisesta. Pääkaupunkiseudulla työskentelevä opettaja F pohti juuri näitä eroja.

”Mä veikkaan et jossain Jyväskylässä nehän on ihan huippuja meihin verrattuna täällä. Siel on se mahdollisuus vähä pidempään. Luistella. Ehkä se on niinku pieni kulttuuriero maan sisällä, et siel se on niinku et kakarat käy luistelees ja tääl se on vähä niinku et tekee jotain muuta mielummin.”

Opettaja F

10.4.4 Opettajien luistelutausta

Opettajat eivät pitäneet tuntien valmistelemista työläänä, mutta vastauksissa oli joitakin eroja. Ne opettajat, joilla oli luistelutaustaa tai kokemuksia luovasta liikunnasta, pitivät tuntien valmistelemista helppona. Vain opettaja E piti valmistelua työläänä. Poikkeava mielipide saattoi johtua heikosta luistelutaustasta, sillä palauttaessaan kyselylomakkeita hän liitti mukaan kirjeen, jossa totesi, ettei ole maailman paras luistelija. Häneltä meni paljon aikaa tekstin lukeamiseen ja hän olisi mielestään tarvinnut materiaalin tueksi luistelukurssin. Kaikki tunnit eivät olleet avautuneet hänelle.

Opetettävien luokkien ryhmäkoko ei näyttäisi vaikuttavan siihen, kuinka vaivalloista tuntia on valmistella. Sen sijaan tunnin aiheiden välillä oli eroa. Muodostelmaluistelu vaati eniten ennakkovalmistelua.

Opettajat kokivat ryhmästä ja luokka-asteesta riippumatta harjoitteiden taitotason yleensä melko sopivaksi. Opettaja E:n arviot olivat kuitenkin negatiivisia verrattuna muiden opettajien arvioihin ja opettaja D puolestaan arvioi taitotason sopivuutta muita positiivisimmin. D:n arvio voi johtua hänen vahvasta luistelutaustastaan. Hän luultavasti osasi soveltaa harjoitteita ryhmien mukaan tai sitten hänen oppilaansa yksinkertaisesti olivat taitotasoltaan parempia. Hänen opetuksessaan tyttöjen luistelutunnit ovat luultavasti edenneet loogisemmin kuin muiden opettajien luistelunopetus.

10.5 Jatkotutkimusaiheita

Tätä tutkimusta jatketaan vielä tekemällä tarkempi kehittämissuunnitelma, jonka pohjalta materiaali muokataan julkaisua varten. Esitetty alustava kehittämissuunnitelma perustuu tutkimuksessa saatuihin arvioihin, mutta pienestä tutkimusjoukosta ja osittain ristiriitaisista kehittämis ehdotuksista johtuen on suunnitelma muokkaantunut omien näkemystemme mukaiseksi. Luotettavamman kehittämis ehdotuksen saamiseksi materiaalia pitäisi testata suuremmalla tutkimusjoukolla. Ennen kehittämissuunnitelman käyttöönottoa sitä pitää vielä täsmentää esimerkiksi pohtimalla, kuinka harjoitteita eriytetään pojille sopivammiksi ja kuinka opetusmenetelmien käyttöä monipuolistetaan. Vinkkivihkoseen on suunniteltu liitettäväksi sanasto, jonka sisältöä pitää vielä tarkentaa uudessa suunnitelmassa.

Alkuperäisen materiaalin testaaminen on tällä hetkellä hyödytöntä käynnissä olevan kehitystyön takia. Olisikin mielenkiintoista jatkaa Luistelun vinkkivihkosen tutkimista vielä niin, että opettajat testaisivat materiaalin uutta versiota ja arvioisivat, onko se ensimmäistä toimivampi. Tutkimusjoukon olisi hyvä olla tämän tutkimuksen koeryhmää suurempi sekä laajempi niin, että arviota saadaan eri luokka-asteilta ja kummaltakin sukupuolelta. Videon liittäminen uuteen materiaaliin olisi hyödyllistä.

Pojat eivät näytä innostuvan jääpelien lisäksi muista luistelun suuntauksista. Motivaation takaa löytyy varmasti monenlaisia asenteita ja syitä näihin asenteisiin. Poikien ja luistelun suhteen selvittäminen ja pohtiminen olisi kiinnostavaa. Tällaista selvitystä hyväksikäyttäen voitaisiin luoda luisteluharjoitteita, joita myös pojat pitävät mielekkäinä. Jo ilman tällaista tarkempaa selvitystä voidaan vinkkivihkosen harjoitteita eriyttää uudessa versiossa niin, että materiaalista soveltuu paremmin kummallekin sukupuolelle.

Oppilaiden luistelutaito kaipaisi kartoitusta. Vanhoja oppimateriaaleja selatessa on huomattavissa aikakauden vaikutus luistelutaitoon. Ne harjoitteet, jotka ennen suunnattiin ala-asteelle, ovat nyt sopivia yläasteen oppilaille. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että paitsi aikakausi myös paikkakunnan luisteluolosuhteet ovat yhteydessä oppilaiden luistelutaitoon. Monesti todetaan, että pojat ovat tyttöjä parempia luistelemaan. Näiden väitteiden todenmukaisuuden tutkiminen olisi ajankohtaista.

LÄHDELUETTELO

- Adams, R. & Oppelt, K. 1978. Therapeutic implications of ice skating. *Journal of Physical Education and Recreation* 49 (1), 56–57.
- Ahlgrén, K. 1973. Tyttöjen liikunnanopetuksen tuntimäärien jakautuminen lukuvuodessa sekä opettajien vaikutus lajijakaumaan. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Ala-Kurikka, R. 1987. Oppimateriaalit kritiikin kohteena. *Suomen kasvatustieteellinen aikakauskirja* 18, 177–178.
- Alatalo, M & Lumela, P. 1987. Jääkiekon luisteluanalyysi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Anttila, E. 1996. Opetuspaketti kouluihin – Kuka opettaa tanssia uudessa opetussuunnitelmassa? *Tanssi* 1, 33.
- Anttila, S. 1994. Liukumalla parempaan lihastasapainoon. *Valmennus & kunto* 1, 56–57.
- Arnold, R. 1976. *Better ice skating*. Lontoo: Kaye & Ward.
- Arvonen, S., Lehtonen, A., Niukkanen, T. & Reponen S-P. 2002. *Jäälle! Opas retkiluisteluun ja jäällä liikkumiseen*. Helsinki: Edita.
- Autio, K. & Klemola, U. 1983. Kahden taitoluistelukirjan sisällön erittely. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.
- Berg, A. & Kuoppa-aho, R. 1987. Ala-asteen opettajien käsityksiä paikallisen liikunnan opetussuunnitelman kehittämisestä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu -tutkielma.
- Bååth, J. 1989. Oppiminen kirjallisen materiaalin avulla. Kirjeopetukseen sovellettuja psykologisia näkökohtia. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- DeBusk, M. & Hellison, D. 1989. Implementing a physical education self-responsibility model for delinquency-prone youth. *Journal of Teaching in Physical Education* 8 (2), 104–112.
- Denzin, N. 1970. *The research act*. Chicago: Aldine.
- Ekola, J. 1978. Oppikirjan arviointikriteerien kehittäminen peruskoulun 1.–4. luokkien opettajien arviointien pohjalta. *Kasvatustieteen laitoksen julkaisuja* 64. Jyväskylän yliopisto.
- Ekola, J. 1987. Tavoitteena laaja-alainen ammattitaito. Teoksessa: J. Ekola, A. Nuutinen & A-L. Kiiskinen. *Ammatillisten oppilaitosten oppimateriaalien laadinnan perusteita*. Jyväskylän Yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. Teoriaa ja käytäntöä 15. 1–47.

- Englund-Crispin, M. 1969. Taitoluistelu. Suom. Pyllkkänen, S. Helsinki: Tammi.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadullisen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Eskola, J., & Vastamäki, J. 2001. Teemahaastattelu: opit ja opetukset. Teoksessa. J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Jyväskylä: Gummerus. 24–42.
- Ewles, L & Simnett, I. 1995. Terveyden edistämisen opas. Helsinki: Sairaanhoidajien koulutussäätiö.
- Fassi, C. 1982. Taitoluistelun opas. Suom. Luomala, M. Hämeenlinna: Karisto.
- Foeste, A. 1998. Ice skating basics. New York: Sterling.
- Gibbons, S., Ebbeck, V. & Weiss, M. 1995. Fair play for kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport* 66 (3), 247–255.
- Grineski, S. 1989. Children, games and prosocial behaviour – Insight and connections. *JOPERD* 60 (8), 20–25.
- Grineski, S. 1993. Achieving educational goals in physical education – A missing ingredient. *JOPERD* 64 (5), 32–34.
- Gröhn, T. 1987. Oppimateriaalin didaktiset ominaisuudet ja yhteydet oppimistuloksiin. Tutkimus peruskoulun 7. luokan kotitalouden opetuksesta. Tutkimuksia 51. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Grönfors, M. 1982. Kvalitatiiviset kenttätyömenetelmät. Juva: WSOY.
- Hagen, P. (toim.) 1994. Figure skating. Sharpen your skills. Lincolnwood: Masters Press.
- Heikinaro-Johansson, P. 2003. Hyvästä parempaa normiohjauksella. *Liikunta ja tiede* 7, 4–7.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Helsinki: Tammi.
- Holopainen, S. 1981. Koululaisten motorisista peruskävyistä ja -taidoista sekä niiden keskinäisistä yhteyksistä. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan lisensiaatin työ.
- Holopainen, S. 1991. Taitavat ja kömpelöt koululiikunnassa. Jyväskylä: Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 75.
- Honkanen, M. 1998. Taitoluistelun lajivaatimuksia sekä yhden harjoituskerran ja lyhytohjelman kuormittavuus. Johdatus omatoimiseen tutkimustyöhön. Jyväskylän yliopisto. Liikuntabiologian laitos.
- Horne, L. 1997. Tasapaino ja vartalon hallinta luistelussa. *Ringette* 1, 16–17.
- Hämäläinen, S. 1987. Enemmän metatekstiä oppikirjoihin. *Kasvatus* 18 (3), 191–199.

- Hänninen, J. & Hänninen, K. 1998. Peruskoulun ja lukion uudistettujen opetussuunnitelmien yhteydet koululiikuntaan. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Jacobson, K. & Peltola, S. 1993. Jäätanssin alkeet ovat hyvää perusluistelun harjoittelua. *Taitoluistelu* 4, 7.
- Jauhiainen, P. 1995. Opetussuunnitelmatyö koulussa. Muuttuuko yläasteen opettajan työ ja ammattikuva? Tutkimuksia 154. Helsinki: Helsingin yliopiston opettajankoulutuslaitos.
- Juvonen, A. 1986. Peruskoulun poikien liikunnanopetus. Ala-aste. Kouluhallitus. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Jylhä, E. & Mäntyrinne, S. 1986. Seurantanssien oppimateriaalin laadinta ja oppilaiden mieliteet sen tavoitteiden toteutumisesta. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Jyrinki, E. 1976. Kysely ja haastattelu tutkimuksessa. 3. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Jääskeläinen, A. 1995. Muodostelmaluistelu: opas ohjaajille ja opettajille. Espoo: Ed Sport Oy.
- Jääskeläinen, L. 1991. Muodostelmaluistelu – uutta ilmettä koulutunneille ja kerhotoimintaan. *Koululiikunta* 16 (1), 10–13.
- Kahila, S. 1986. Auttamiskäyttäytymisen edistäminen liikuntatunnilla yhteistyöskentelyn avulla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan lisensiaatin tutkielma.
- Kahila, S. 1993. Opetusmenetelmän merkitys prososiaalisessa oppimisessa. Auttamiskäyttäytymisen edistäminen yhteistyöskentelyn avulla koululiikunnassa. Jyväskylän yliopisto. *Studies in sport, physical education and health* 29.
- Kannas, L. 1982. Arviointitutkimus ”Peruskoulun ja lukion tupakka-aineisto” opetuspaketin käytöstä. *Raittiuskasvatus* 2, 4–16.
- Keskinen, E. & Suvanto, T. 1977. Kuvan realismisuus ala-asteen oppimateriaalissa ja oppimistulokset. *Kasvatus* 8 (1), 32–35.
- Kiesi, E. 1988. Ammatillisen koulutuksen oppimateriaalit – onko syytä tyytyväisyyteen – mihin ollaan menossa? *Ammattikoulutuksen aikakauslehti* 2, 5–6.
- Kiiskinen, A-L. 1987. Oppimateriaalit didaktisessa prosessissa. Teoksessa: J. Ekola, A. Nuutinen & A-L. Kiiskinen. Ammatillisten oppilaitosten oppimateriaalien laadinnan perusteita. Jyväskylän Yliopisto: Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisusarja B. *Teoriaa ja käytäntöä* 15, 101–154.

- Kirjallisen oppimateriaalin tuotekohtainen kehittäminen. 1975. Kouluhallitus. Oppimateriaali-toimiston julkaisuja 3.
- Kivimäki, A-M. 1976. Alle kouluikäisten luistelunopetus. Helsinki.
- Kivimäki, A-M. 1979. Luistelukoulu. Helsinki: Kuntotoimisto.
- Kivimäki, A-M. 1981. Taitoluistelu. Espoo: Weilin + Göös.
- Kjaer, M. & Larsson, B. 1992. Physiological profile and injuries among elite figure skaters. *Journal of Sports Sciences* 10, 29–36.
- Knuuttila, T. 1983. Kirjoitetun opetussuunnitelman toteutumisesta peruskoulun ala-asteen luistelun opetuksessa. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu - tutkielma.
- Koivumäki, E. 1987. Tarpeellisia opettajan oppaita liikunnasta. *Liikunta ja tiede* 24, 106–107.
- Kokkonen, H. 1996. Oppimateriaali – opettajan tärkeä työväline. *Opettaja* 48–49, 18–19.
- Konttinen, M. 2003. Opetushallitus. maiju.konttinen@oph.fi. 4.3.2003.
- Konttinen, M-L., Ranta, A. & Wiksten, P. 1988. Kehittääkö hyväksymismenettely oppikirjoja? *Ammattikoulutuksen aikakauslehti* 2, 9.
- Korpi, R. & Väli vuori, E. 1976. Jääkiekon perustaidot. Suomen Jääkiekkoliitto.
- Kouluhallitus. 1989. Lukio kehittyä. Saate.
- Kuusela, M. 2001. Tunnetaitojen opettaminen ja harjaannuttaminen – toimintatutkimus yläasteen kahdeksannen luokan tyttöjen liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan lisensiaatin työ.
- Kytömäki, M. 1997. Taitoluistelua lievästi liikuntavammaisille. Luisteluryhmässä parannettiin motorisia taitoja. *Fysioterapia* 44 (4), 22–23.
- Künzle-Watson, K. & DeArmond, S. 1996. Ice skating. Steps to success. Champaign: Human Kinetics.
- Lago, B. 1969. Konståkning: träningsråd för nybörjare. Stockholm.
- Laine, A. 1978. Selvitys korkeakouluissa käytettävän oppimateriaalin tuotannosta ja jakelusta. SYL-julkaisu 4.
- Léger, L. 1981. Energy cost of ice skating with figure skates for woman. Teoksessa. J. Borms, M. Hebbelinck & A. Venerando (toim.) *Women and sport: an historical, biological, physiological and sportsmedical approach*. International congress on woman and sport. Basel: Karger, 168–174.
- Lehti, E. 1987. Luistelu- ja jääpeliharjoitteet. *Liikuntakasvatus* 4, 13–15.
- Lehtonen, S-M. 1996. Muodostelmaluistelun perusteet. Video ja opas. Suomen Taitoluisteliitto.

- Leikitellen luistimilla: luistelua ja jääleikkejä esi- ja alkuopetusikäisille. 2000. Helsinki: Nuori Suomi.
- Leino, J. 1978. Oppimateriaalin kriteerit ja niiden käyttäminen. Oppimateriaalitoimisto 2. Helsinki: Kouluhallitus.
- Leino, J. 1979. Kokeilu oppimateriaalin laadinnassa ja kehittämissä. Oppimateriaalitoimisto 3. Helsinki: Kouluhallitus.
- Leino, J. 1981. Oppimateriaalin seuranta. Oppimateriaalitoimisto 1. Helsinki: Kouluhallitus.
- Liikunnan opetuksen opas: peruskoulu. Tytöt. 1986. 4. painos. Helsinki: Valtion painatuskeskus
- Liusvaara, L. 1960. Pikaluistelun opas. Porvoo.
- Luistelu harjoittaa kehon tasapainoa. 1993. Kunto plus 1, 58–61.
- Luistelukoulu: ohjaajan opas pika-, taito- ja jääkiekkoluistimille. 1984. Helsinki: Suomen Luisteluliitto.
- Lukion kurssimuotoinen oppimäärä ja oppimääräsuunnitelma. Terveystieto: Liikunta. 1981. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Opetushallitus.
- Lukion opetussuunnitelman perusteet. 1985. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Mannix, E., Healy, A. & Farber, O. 1996. Aerobic power and supramaximal endurance of competitive figure skaters. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness* 36 (3),161–168.
- Martinek, T., Zaichkowsky, L. & Cheffers, J. 1977. Decision – making in elementary age children: Effects on motor skills and self-concept. *Research Quarterly* 48, 349–357.
- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä. 2. painos. Helsinki: International Methelp.
- Mikkilä, M. 1992. Oppimateriaalin laatu ja osuus opetussuunnitelmien toteuttamisessa sekä opetuksen ja oppimisen suuntautumisessa. Teoksessa. Nuorisoiän yleissivistävän opetuksen nykytilan ja tuloksellisuuden arviointia. E. Olkinuora, M. Lappalainen, M. Mikkilä. Turun yliopisto. Oppimistutkimuksen keskuksen julkaisuja 1. 99–134.
- Mäkelä, V. & Peltola, M. 1989. Luistelu. Opettajan opas. Luistelutoimikunnan työryhmä.
- Määttä, S. 1997. Itse tehty kirii oppikirjan rinnalle. *Aikuiskoulutuksen maailma* 5, 18–19.
- Niskanen, V. 1982. Selvitys kurssimuotoisen lukion oppimateriaalien käyttökokemuksista kokeilulukioissa. Kouluhallitus. Oppimateriaalitoimisto 5. Helsinki: Kouluhallitus, Liite 1.

- Nummela, A. 1997. Kestävyys. Teoksessa. A. Mero, A. Nummela & K. Keskinen (toim.) Nykyaikainen urheiluvalmennus. Jyväskylä: Mero, 182–195.
- Ohjaajatutkinto: jääkiekon C lajiosa. 1987. Helsinki: Suomen Jääkiekkoliitto.
- Ojanen, J. 2001. Jääprinssit ja -prinsessat liikkeelle. Koululiikunta 1, 16–23.
- Oleson, C. V., Busconi, B. D & Daran, D. T. 2002. Bone density in competitive figure skaters. Archives of Physical Medicine and Rehabilitation 83 (1), 122–128.
- Olkinuora, H., Mäki-Opas, A. & Tuohimaa, R. 1977. Peruskoulun 3. ja 4. luokille tarkoitettun suuntaavan oppimateriaalin laadinta ja sillä esitutkimuksessa saavutetut oppimistulokset. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 284.
- Opetushallitus, 2002a. Lukion opetussuunnitelman perusteet. Nuorten lukiokoulutus. Luonnos 14.12.2002. Saatavilla www-muodossa: <URL: <http://www.oph.fi/pageLast.asp?path=1;17627;1830;14939> > (Luettu 5.5.2003).
- Opetushallitus, 2002b. Perusopetuksen opetuskokeilussa lukuvuonna 2003–2004 noudatettavat opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 3.–9. ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet vuosiluokille 1.–2. Opetushallituksen päätös perusopetuksen opetuskokeilussa 2003–2004 noudatettavista opetussuunnitelman perusteista 19.12.2002. Saatavilla www – muodossa: <URL: http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/perusopetus1_2kok3_9.pdf > (Luettu 5.5.2003).
- Oppelt, K. & Ward, M. 1980. Ice skating. Journal of Physical Education and Recreation 51 (1), 32–33, 59–60.
- Paatero, T. 1999. Muodostelmaluistelun lajivaatimuksia ja seniorivapaaohjelman kuormittavuus. Johdatus omatoimiseen tutkimustyöhön. Jyväskylän yliopisto. Liikuntabiologian laitos.
- Papp, U. 1996. Esipuberteetti-ikäisten taitoluistelijatytöiden nopeusvoimaharjoittelun vaikutuksia hermolihasjärjestelmään. Jyväskylän yliopisto. Liikuntafysiologian pro gradu -tutkielma.
- Parkkunen, N., Vertio, H. & Koskinen-Ollonqvist, P. 2001. Terveysaineiston suunnittelun ja arvioinnin opas. Terveystieteiden keskuksen julkaisuja – sarja 7.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. 2. painos. Helsinki: Opetushallitus.
- Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. 1985. Liikuntakasvatus 50, 34–36.
- Peruskoulun poikien liikunnan opetussuunnitelma 1985.
- Pesonen, J. 1990. Luisteluopas alle 13-vuotiaiden ohjaajille. Helsinki: Suomen Luisteluliitto.

- Pica, R. 1993. Responsibility and young children – What does physical education have to do with it? *JOPERD* 64 (5), 72–75.
- Pietilä, M. 2003a. Opetusneuvoksen luento pedagogisia opintoja suorittaville 14.4.2003. Jyväskylä.
- Pietilä, M. 2003b. Jokaisen opettajan aktiivinen työpanos on tarpeellinen. Uudet opetussuunnitelman perusteet vaikuttavat liikunnanopetukseen. *Koululiikunta*. 3, 14–15.
- POPS-70. Opas; 10. Helsinki: Kouluhallitus, Kokeilu- ja tutkimustoimisto.
- Porevirta, J & Viita, J. 1989. Luistelukampanjat ja luistelunopetus. Toteutuminen, taustatekijät ja opettajien käsityksiä peruskoulun ala-asteella. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos.
- Puolakka, E. Luistelun mallitunnit ja taitojen testaus. Suomen Luisteluliitto.
- Puro, J. 1974. Tukiopetuksessa tarvittavan materiaalin kehittäminen I. Kuvaus matematiikan tukiopetuksessa tarvittavan materiaalin kehittämisestä peruskoulun ala-asteelle sekä joitakin tuloksia materiaalin ensimmäisistä käyttökokeiluista. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden tutkimuslaitoksen julkaisuja 217.
- Rahikkala, A. 1996. Ala-asteen vanhempien käsityksiä liikunnan opetussuunnitelman sisällöstä Sotkamon kunnassa. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Rantala, T. 2002. Hellisonin vastuuntuntoisuuden mallin kokeilu seitsemännen luokan poikien liikuntatunneilla. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Reponen, S-P. 1995. Retkiluistelun alkeet. Espoo: Retkeilykirjat.
- Risto, T. 2002. Muististrategiat ja oppikirjan rakenne. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Roi, G., Mevio, M., Occhi, G., Gemma, S. & Facchini, R. 1989. Functional assessment of high level ice-dancing. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness* 29 (2), 189–193.
- Romppainen, P. 2003. Luistelu on helpompaa kuin kävely. *Lapsen maailma*. 62 (1), 30–31.
- Saarinen, M. 1988. Ammattikasvatustieteiden oppimateriaalityöt. Mitä AKH tuottaa ja miksi. *Ammatti ja koulutus*. Ammattikoulutuksen aikakauslehti 2, 7–8.
- Sainio, A. 1995. Selkokirjoittamisen prosessi. Teoksessa. J., Juvonen & P., Fadjuhoff (toim.) *Selko-oppimateriaalin tekijän opas*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, 39–50.
- Sajaniemi, J. & Kopponen, M 1997. Three-level teaching material and its implementation in teaching situation. University of Joensuu. Department of computer science.

- Saloviita, T., Autiokokko, M. & Virtanen, R. 1998. Pienin askelin luistelutaitoon. Jyväskylän yliopisto.
- Schmengler, H-J. & Eicholz, D. 1983. Eislaufen als freizeitorientierte Schulsportart. Lehrhilfen für den Sportunterricht 9, 137–139.
- Sjöblom, K. 1998. Iloista liikuntaa yläasteella: Tanssijalat – valinnaisliikuntakurssin suunnittelu, toteutus ja arviointi. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu - tutkielma.
- Stamm, L. 2001. Laura Stamm's power skating. 3. painos. Champaign: Human Kinetics.
- Säde-Ahokas, T. 1989. Muodostelmaluistelun ohjaajan opas. Helsinki: Suomen Taitoluistelu- liitto.
- Takala, S. 1985. Oppimateriaalin laatiminen on ongelmallista. Tempus 7, 10–11.
- Thomas, J. & Nelson, J. 1990. Research methods in physical activity. 2. painos. Champaign: Human Kinetics.
- Tingander, A. 2001. Jumppaluistelu. Ohjaajan opas. Suomen Taitoluisteluliitto.
- Tjeerdsma, B. 1999. Physical education as a social and emotional development laboratory. Teaching Elementary Physical Education 10 (4), 12–16.
- Tyrjy, H. 1995. Pakolaisluokan opettaja ja oppilas oman oppimateriaalin kehittäjänä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.
- Ukkonen, A. 2000. Hyvä oppikirja peilaa todellisuutta. Opettaja 24–25, 14–15.
- Uusikylä, K. & Atjonen, P. 2000. Didaktiikan perusteet. Juva: WSOY.
- Uusitalo, H. 1991. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Juva: WSOY.
- Valli, R. 2001. Kyselylomaketutkimus. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Jyväskylä: PS-kustannus, 100–112.
- Wandzilak, T., Carrol, T. & Ansorge, C. 1988. Values development through physical activity: Promoting sportsmanlike behaviours, perceptions and moral reasoning. Journal of Teaching in Physical Education 8 (1), 13–22.
- Weare, K. 2000. Promoting mental, emotional and social health. A whole new approach. London: Routledge.
- Vierto, P. 1966. Vaihtelua luistelutunneille. Helsinki: Otava.
- Vierto-Koskinen, P. & Juvonen, A. 1977. Vaihtelua luistelutunneille. Helsinki: Otava
- Viljanen, E. 1982. Oppimateriaalien kehittämisen ongelmia opettajankoulutuksessa. Kasvatus 13 (2), 97–101.

- Virtanen, T. 1981. Terve, nuori –tuntien aikaansaamat oppimistulokset peruskoulun 8.-ja 9.-luokkaisten tupakointikäyttäytymiseen, -tietoihin ja –asteisiin. Jyväskylän yliopisto. Erityispedagogiikan pro gradu -tutkielma.
- Woch, Z., Niinimaa, V. & Shephard, R. 1979. Heart responses during free skating manoeuvres. *Canadian Journal of Applied Sport Sciences* 4 (4), 274–276.
- Volgusev, S. Taitoluistelu. 1990. Teoksessa. A. Mero, T. Vuorimaa, & K. Häkkinen (toim.) Lasten ja nuorten harjoittelu. Jyväskylä: Mero, 246–256.
- Wuorivirta, A. 1987. Liikunnan iloa jäätanssista. *Liikuntakasvatus* 52 (4), 16–17.
- Yoder, L. 1993. Cooperative learning and dance education. *JOPERD* 64 (5), 47–51, 56.
- Åstrand, P-O. 1969. Yleistä fysiologiaa. Teoksessa M. Englund-Crispin. Taitoluistelu. Helsinki: Tammi, 137–145.

LUISTELUN VINKKIVIIHKONEN

Anna Anttonen
Nelli Petänen

Tervehdys hyvä liikunnanopettaja!

Kädessäsi on lyhyt oppimäärä luistelun uusista virtauksista ja ideoista, jotka sopivat luistelutunneille vietäväksi sekä pojille että tytöille. Tämän vihkosien tarkoituksena on antaa liikuntatunneille nopeasti sovellettavaa ja uudenlaista tietoa luistelusta.

Talvikausi on perinteisesti hyvin sisäliikuntapainotteinen, mutta luistelua voi harrastaa raikkaassa ulkoilmassa. Luistelu on hyvä vaihtoehto hiihdolle, jota rajoittaa esimerkiksi vähälumiset talvet. Se on hyvää vastapainoa myös monille muillekin lajeille: Yleisesti lonkankoukistajat kiristyvät niin päivittäisessä elämässä kuin monissa liikuntalajeissa esim. lenkkeillessä. Luistelussa tämä lihasryhmä saa levätä ja sen vastavaikuttajat eli pakaralihakset tekevät töitä. Tämä laji on myös polvi- ja nivelvaivaisille hyvä vaihtoehto, koska luistellessa alaraajoihin ei kohdistu tärähdyksiä. Luistelu on itsenäinen harrastus, joka ei vaadi luistinten lisäksi muuta erityisvarustusta. Liikunnanopettajan on hyvä muistaa myös tämä seikka ohjatessaan oppilaita läpi elämän jatkuvaan liikunnanharrastukseen.

Tässä vihkosessa käsitellään kuutta eri luistelumuotoa, joiden avulla koulujen luistelutunnit on mahdollista rakentaa monipuolisiksi. Kaikki aiheet esitellään lyhyesti ja niistä mainitaan ydinkohtia, joita opetuksessa tulisi painottaa. Aihealueista on lisäksi 75 minuutin mallitunnit, jotka on suunnattu lähinnä yläasteen ja lukion oppilaille. Tunnit on helppo toteuttaa liikunnan kaksoistunnilla, mutta toki harjoitteita voi valikoida ja muunnella erilaisiksi tuntikokonaisuuksiksi tai yhdistellä koko koulun luistelutapahtumia varten.

Ennen luistelutuntia on hyvä muistaa pari seikkaa. Oikeanlainen pukeutuminen tunnille ja luistinten kunto sekä niiden oi-

kein kiristäminen ovat ratkaisevia tekijöitä tunnin onnistumiseksi. Luistinten terien tulisi olla tarpeeksi terävät: selvä ura keskellä terää. Oikein kiristetyt luistimet ovat tarpeeksi tiukalla nilkan kohdalta (solmu estämässä löystymistä ennen hakasten alkua) ja nyöritys varren yläosassa on väljempi. Hyvät luistimet ovat mukavat jalassa ja tukevat kunnolla nilkkaa. Laadukkaita merkkejä ovat esimerkiksi Risport, Wifa, Graf ja Riedell. Opettaminen sujuu, kun luistinten päälle laittaa vielä niiden mallilla tehtävät lämpöpäälliset.

Intoa luistelun opetukseen!

LUISTELUN OPETUS LUOKKA-ASTEITTAIN

(Muokattu: Luistelu, opettajan opas, 1989.)

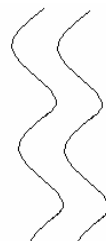
LK	OPETETTAVAT ASIAT
1. lk. 2. lk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ jäähän ja teriin tutustuminen ▪ jarrutus (T- ja puoliaura) ja kaatuminen ▪ Aku-luistelu ▪ piparkakut eteen- ja taaksepäin ▪ liu'ut: eteen- ja taaksepäin kahdella jalalla, helpot yhdenjalan eteenpäin
3. lk. 4. lk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ liukuva eteenpäin luistelu ▪ taaksepäin luistelu ▪ helpot yhden jalan liu'ut taaksepäin ▪ sirklauksen alkeet eteenpäin: potkulauta, ristiasteleet
5. lk. 6. lk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sirklauksen alkeet: ristiliuku eteenpäin ▪ sirklauksen alkeet taaksepäin: puolipiparit, ristiasteleet ▪ kahden jalan kaaret ja slalomit ▪ vaikeammat liu'ut eteenpäin esim. vaaka
7. lk. 8. lk. 9. lk.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ sirklaus eteen- ja taaksepäin ▪ yhdenjalan kaaret eteenpäin ▪ vaikeammat liu'ut: eteenpäin yhdellä jalalla kaartaen, taaksepäin esim. vaa'at, ▪ kahden jalan piruetit ▪ kahden jalan hypyt eteenpäin, kääntyen ½ kierrosta ▪ hockey-jarrutus ▪ kahden jalan kolmoskäännös
Lukio	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kaaret taaksepäin ▪ yhden jalan liu'ut taaksepäin kaartaen ▪ valssihyppy ▪ yhden jalan piruetti

ERI LUISTELUMUOTOJEN SOVELTUMINEN LUOKKA-ASTEITTAIN

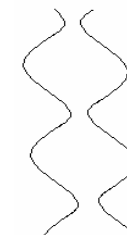
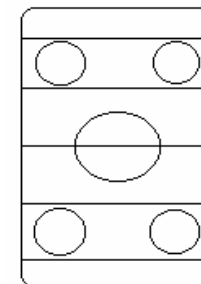
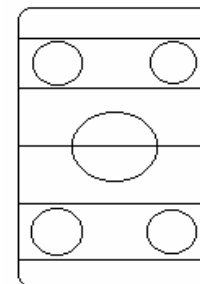
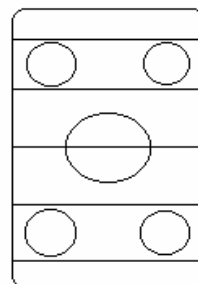
Jääpelit ja viitepelit	1. lk. →
Short track eli hokkarikisat	3. lk. →
Retkiluistelu	5. lk. →
Muodostelmaluistelu	5. lk. →
Jumppaluistelu	7. lk. →

TERMIEN SELVENTÄMISEKSI:

Slalomit:

Piparkakut:

KENTÄNKÄYTTÖ: (piirros ei näy)

JUMPPALUISTELU

Jumppaluistelu on uusi suomalainen kuntoilumuoto, jossa yhdistetään luistelua ja perinteistä salijumppaa. Monet seurat järjestävät lähinnä nuorille ja aikuisille suunnattuja jumppaluistelutunteja.

Jumppaluistelutunnin välineitä: musiikki, opetuskartiot, mailat, kepit, kuminauhat, tarrapainot, käsipainot, jumppa-alustat, voimatangot tms. Mikin käyttö on suositeltavaa äänen säästämiseksi, mutta hyvillä näytöillä pääsee jo pitkälle! Lihaskunto- liikkeissä on hyvä hyödyntää myös kaukalon laitoja.

MALLITUNTI 1

Tavoitteet: Kestävyys- ja lihaskunnan sekä perusluistelutaitojen harjoittaminen ja tasapainon kehittäminen.

Tarvikkeet: musiikki ja mailat, kepit tai voimatangot

1. Lämmittely, 15 min

- Perusluistelua sekä hitaita ja nopeita piparkakkuja kentän ympäri molempiin suuntiin erilaisilla käsiliikkeillä (esim. heilutukset, pystypunnerrus, pystysoutu, olkavarren ulko- ja sisäkierrat...).
- Paikalla askellussarjaa: askelviereen, sivuttain askeltaen liikkumista, painonsiirtoja jalalta toiselle, sahausta luistimilla, twistauksia alas-ylös, piparkakkuja eteen-taakse voimakkaasti kyykistyen, piikeillä ja kannoilla kävelyä.
- Hitaasti kentän ympäri luistelua ja pitkillä sivuilla venytyksiä.

2. Kestävyysosuus, 25 min

- Viivaluistelua eteen- ja taaksepäin (jarrutusten kertaus).
- Intervalliluistelu: pikaluistelutyylillä nopeita ja hitaita kierroksia kumpaankin suuntaan.
- Poikki kentän laidasta laitaa slalomeita (kahden jalan pujottelua) sekä eteen- ja taaksepäin piparkakkuja puolen kierroksen hypyillä yhdistäen.

- Pari vetää / työntää aurajarrutuksella vastustavaa kaveria kentän päästä päähän, molemmilla katse menosuuntaan (kuva).
- Kottikärrykykyt: pari ottaa kaverin taaksetuoduista käsistä kiinni ja työntää eteenpäin. Kaveri tekee kyykkyjä liu'un aikana.
- Junaviesti: Veturi kiertää viestirataa keräten joka kierroksella uuden vaunun peräänsä. Juna puretaan vaunu kerrallaan etupäästä.

3. Kuntopiiri, 20 min

- Jokaista liikettä tehdään 1 min. Liikkeiden välissä sirklataan mailan kanssa kentän ympyröitä kiertäen 1 minuutin ajan.
- Kuntopiirin liikkeet:
 - punnerrukset yhdellä kädellä laitaa vasten (rintalihas)
 - piparit jalat suorana päästä päähän (lähentäjät)
 - pystypunnerrus mailan tai voimatangon kanssa (hartialihakset)
 - jalannosto sivulle (loitontajat) laidasta kiinni pitäen (kuminauha?)
 - jalannosto taakse (iso pakaralihas)
 - hyvää huomenta liike (suora selkälihas)
 - mailan liu'utus (vatsalihakset): polvet maassa, punnerrusasennosta
 - liu'utetaan mailaa eteen- ja taaksepäin, keskivartalo tiukkana
 - kyykyt liukuen kentän ympäri (reisilihakset)
 - askelkykyt laidasta kiinni pitäen (pakaralihakset, takareiden lihakset)
 - sivutaivutus mailan kanssa puolelta toiselle (vino vatsalihas)

4. Venyttely, 5 min

- Ympyröissä sirklaten ja liukuen käytettyjen lihasryhmien venytykset.

SIRKLAUSKLINIKKA

Sirklaus on tehokas tapa ottaa vauhtia kaarteissa. Niin jääpeleissä kuin taitoluistelussakin eteen- ja taaksepäin sirklaus ovat perustaitoja. Yksinluistelussa piruetit ja hyppyt sidotaan sirklauksella, jääpeleissä sirklaus monipuolistaa liikkumista ja muodostelmaluistelussa sirklauksella selvittää kaarteista vauhtia menettämättä.

Oikea tekniikka:

- Ristiaskleet: liikkuen sivulle, eteen ristiin astuva jalka painetaan koukkuun, varpaat, lantio ja hartiat koko ajan eteenpäin
- Potkulauta: ulkojalalla potku takaviistoon koko terällä, sisäjalka koukussa, paino ulkokantilla, ulkohartia johtaa, keho nojaa ympyrän sisään eli kaareen
- Ristiliukuasento: ulkojalka edessä ristissä polvi koukussa sisäkantilla, sisäjalka ulkokantilla takana ristissä, noja kaareen.
- Sirklaus: **noja kaareen, rento asento - polvet koukussa**, painonsiirto aina vasta potkun jälkeen, hartiat pysyvät sisäkierrossa, ulkojalan potku taakse viistoon, sisäjalan suoraan ympyrästä ulos.
- Sirklauksen avustus mailalla tai ilman tapahtuu ympyrän sisäpuolelta, avustus pakottaa hartiat oikeaan suuntaan ja rohkaisee nojaan.
- Kantakäännös: liu'utaan ympyrää sisäkantilla (ulkojalalla), käännetään vaihtamalla liukuvaa jalkaa jatkaen liukua sisäkantilla (ulkojalalla), rintamasuunta pysyy koko ajan ympyrän keskustaan.

MALLITUNTI 2

Tavoitteet: sirklauksen kaareen nojaamisen ja sisäjalan potkun harjoittelu.

Välineet: mailat, opetuskartiot tms., paljon poimittavia välineitä (kiekot, lumikokkareet, pelinauhat...)

1. Lämmittely, 10 min

- T-hippa: Liikutaan potkulautoilla kaarrella. Kun hippa saa kiinni, jäädytään T-asentoon. Pelastaa voi kiertämällä kiinnijääneen käsien alta. Samalla pidetään pelastettavaa vyötäröltä kiinni ja nojataan kaareen.

2. Eteenpäin sirklaus, 30 min

- Eteenulos- ja eteensisäänkaaria kentän päästä päähän. Ympyrällä sama erilaisissa liukuasunnoissa. (Ks. tempputunti.)
- Viivaa pitkin ristiaskleita.
- Ympyrällä: Tehdään potkulauta ja ristiliuku vuorotellen. Kokeillaan kuolemanspiraalia (paikallaan pysyvä pyörittää pariaan kädestä avustaen ympäri, pari on ristiliukuasennossa nojaten rohkeasti ympyrän keskustaan). Sirklausta parin avustaessa. Sirklataan eri rytmityksillä (ristipotkut harvakseltaan helpompi).
- Vaativimmat harjoitukset: joustosirklaukset, sirklaus juosten ja sirklaus tuplapotkuilla (= kaksi potku sekä sisä- että ulkojalalla).
- Esineiden haku -leikki: Jokaisella joukkueella on oma ympyrä, jonka vastakkaisilla puolilla ympyrän sisällä on vanteet - toinen tyhjä, toisessa esineitä. Joukkueen jäsenet hakevat tyhjään vanteeseen ympyrää myötäpäivään sirklaten yhden esineen kerrallaan. Tietyn ajan päästä lasketaan esineet. Sama tehdään toiseen suuntaan - saadaanko parempi tulos?
- Kierretään kentän ympyrät sirklaten mailan kanssa vaihtaen otetta siten, että painetaan mailaa voimakkaasti ympyrän keskustaan. Korostetaan nojaa keskustaan.

3. Taaksepäin sirklaus, 20 min

- Taaksepäin samat kaaret ja ympyrällä toteutettavat harjoitteet kuin eteenpäin harjoiteltaessa (potkulaudan tilalta puolipari).
- Viesti: taakse kahdeksikkoa sirklaten, kolme / ryhmä (pienet ympyrät pakottavat nojaamaan ympyrään)

4. Kantakäännös 15 min

- Paripyörintä kädet käsissä terän sisäkantilla. Jalat ovat aukikierrossa ja luistimet liukuvat ympyrää. Vauhdinotto tapahtuu takimmaisella jalalla.
- Kentän ympäri laidasta tukien kantakäännöksiä.
- Ympyrällä yhdistäen eteen- ja taaksepäinsirklaukset kantakäännöksillä
- Hännäryöstö (kehotetaan oppilaita käyttämään kääntymisiä harhautuksina).

LUOVA MUSIIKKILUISTELU

Tanssin tavoin myös jäällä voi yhdistää liikuntaa ja taidetta. Luovalla luistelutunnilla kuunnellaan omaa kehoa ja herkistään aisteja. Tanssinomaiset harjoitukset vapauttavat luovuuteen, jossa ihminen on kokonaisvaltaisesti mukana. Opettajan ei kuitenkaan tarvitse olla suuri taiteilija tämän tunnin pitämistä varten!

MALLITUNTI 3

Tavoite: rohkaiseminen monipuoliseen liikkumiseen jäällä (eli tasojen, oma ja yhteisen tilan käyttö).

Välineet: paperia ja kyniä sekä monipuolista musiikkia sen mukaan, millainen tunnelma harjoitukseen halutaan luoda. Tunnin voi hyvin pitää kevyempänä pop-musiikkia ja eri kulttuurien musiikkeja käyttäen tai ”taiteellisempänä” käyttäen vaativampia musiikkeja. Voit kokeilla harjoituksia myös ilman musiikkia.

1. Magneettiharjoitus, 10 min

Magneetit luistelevat sovitulla tyylillä (slalomeilla, piparkakuilla jne.) kentällä ja hylkivät toisiaan sekä laitoja → haetaan vapaata tilaa.

Magneetit vetävät toisiaan puoleensa, mutta eivät silti saa koskettaa toisiinsa, vaan yrittävät löytää magneettiportteja, joista pujahdella läpi.

Magneetit kiinnittyvät toisiinsa pieniksi ryhmiksi ja jatkavat luistelemista tilassa.

Näitä variaatioita vaihdellaan eri järjestyksissä.

2. Maalausharjoitus, 5 min

Kastetaan huivi (tai käsi) väripurkkiin ja kuvitellaan ympärille pieni puhe-linkoppi, jonka seinät, katto ja lattia maalataan huivilla.

Samalla tavoin maalataan mahdollisimman suuri tila, liikkuminen vain tukijalan varassa.

Huivin voi kiinnittää mihin tahansa kehonosaan ja kirjoittaa nimensä, joko lattiaan, kattoon tai seinään.

3. Karttahaarjoitus, 15 min

Oppilaille annetaan mallikartta, jossa on erilaisia geometrisia ratoja. Kartan mukaan liikutaan kentällä: punainen viiva tarkoittaa sirklausta, sininen piparkakkuja jne.

Parityöskentelynä piirretään yhteinen kartta, jonka mukaan luistellaan kartta läpi kiireisesti, laiskasti, erilaisilla käsiliikkeillä jne.

Vaihdetaan karttoja toisen parin kanssa.

4. Improvisaatioharjoitukset, 10 min

Kenttä jaetaan neljään osaan, joissa liikutaan alatasossa, ylätasossa, suurilla liikkeillä tai pienillä liikkeillä.

Ympyröiden sisällä liikutaan tunnustellen samettiverhon pehmeyttä. Muualla liikutaan terävästi kuin lasipurkissa yrittäen rikkoa sen pintaa.

5. Ryhmäpatsaat, 10 min

Oppilasryhmille annetaan numerot, jotka luetellaan satunnaisessa järjestyksessä. Kuullessaan oman numeronsa ryhmä asettuu keskelle kenttää patsaaksi käyttäen tasojen. Luetellussa järjestyksessä ryhmät liittyvät patsaaseen. Patsas puretaan ryhmä kerrallaan numeroittain. Tarkoituksena on, että patsas ei sorru.

6. Katsekontaktiharjoitukset, 5 min

Asetutaan parin kanssa kentän eri päihin ja otetaan katsekontakti pariin. Toinen parista luistelee parinsa luo ja jarruttaa hänen eteensä. Pidetään koko ajan rohkeaa katsekontaktiä. Kokeillaan, vaikuttako odottavan parin asento (suuri ja häijy / pieni ja alistuva).

7. Ohjelma, 15 min

- Oppilaille annetaan valmiiksi tietyt liikkeet: A) liuku omassa asennossa eteenpäin, piparkakkuja taaksepäin, suuri asento, hyppy B) pieni asento, potkulauta, jäässä käynti ja ympärimeno. Ensin harjoitellaan A-osan liikkeet, joiden järjestystä voi itsenäisesti vaihtaa ja siten muokata liikkeistä oman sarjan. Harjoitellaan B-osa samoin. Kun sarjat ovat valmiit, oppilaat valitsevat kentältä mieluisen paikan ja suunnan, johon ensimmäinen liike lähtee. Ohjelman voi aloittaa joko A- tai B-osasta. Puolet esittää ja puolet katsoo - vaihdetaan.

TAITOLUISTELU

Taitoluistelun näyttävimpänä osana pidetään usein hyppyjä, mutta laji koostuu muistakin elementeistä; askeleista, liu'usta ja pirueteista. Näiden helpoimpia versioita voi hyvin kokeilla koululuokkien kanssa. Uusien, huimienkin temppujen harjoittelu on haastavaa ja antaa paljon onnistumisen elämyksiä.

Oikea tekniikka:

- Kahden jalan piruetti: lähtöasennossa polvet koukussa, kädet kiertyneenä. Suoristetaan polvet, vedetään jalkoja lähemmäs toisiaan, huiskauteetaan kädet pyörimissuuntaan ja suljetaan ne sitkeällä liikkeellä vartalon lähelle. Eteenpäin liukuva jalka on takaterällä ja taaksepäin liukuva etuterällä.
- Valssihyppy: puolen kierroksen hyppy eteenuloskaarelta taakseuloskaarelle ympyrän keskustan kautta. Ponnistus ja vapaajalan sekä käsien heilautus ohi / ympäri yhtä aikaa. Vauhdista: taaksepäin sirklauksesta jäädään taakseuloskaarelle, astutaan ympyrän ulkokautta (kantakäännös) eteenuloskaarelle, josta ponnistetaan normaalisti hyppyyn. Avustus: pari tukee kummallakin kädellä hyppääjän käsistä tai mailan avulla ympyrän keskustan puolelta.
- Alastuloasento: taakseuloskaarella, tukijalka koukussa, vapaajalka suorana takana ja sen puoleinen käsi edessä, toinen käsi sivulle ympyrän keskustaa kohti sekä katse keskustaan.
- Salchow: eteenuloskolmonen (pitää osata), jossa tukijalan puoleinen käsi on jalan suuntaisena, vapaajalka takana ja sen puoleinen käsi jalan päällä. Kolmosen jälkeen vapaajalka ja -käsi pysyvät takana, ponnistuksessa ne heilautetaan ohi / ympäri. Hypätään kierros ympäri alastuloasentoon.
- Kolmoskäännös eteenisään: liu'utaan eteenisäänkaarella ylävartalo kääntyneenä ympyrän keskustaa kohti. Käännyttään kevennyksellä taakseuloskaarelle ympyrän keskustan kautta ylävartalon jäädessä vastakiertoon. Avustus kuin valssihyppysä.

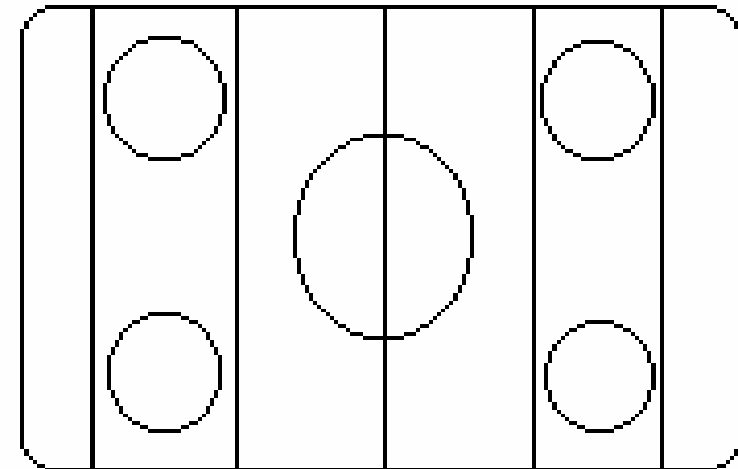
MALLITUNTI 4

Tavoitteet: taitoluistelun elementtien kokeileminen, koordinaation kehittäminen harjoitellen rohkeaa hyppäämistä ja pyörimistä.

Välineet: kypärä suositeltava, mailoja

1. Rata, 10 min (piirros ei näy)

- 1) hyppy mailojen yli 2) pujottelut 3) liuku 4) sirklaus ja spiraali 5) taaksepäin luistelu ja hyppy kahdelta yhdelle jalalle 6) piparkakut eteen- ja taaksepäin yhdistäen puolen kierroksen hyppyllä 7) eteenisäänkaaret 8) hockey-jarrutus 9) twist-hyppy kylki edellä kumpaankin suuntaan

2. Liu'ut, 20 min

- Liu'utaan pienissä ryhmissä kentän päästä päähän erilaisissa liukuasunnoissa yrittäen pitää ryhmä kasassa.
 - kukkoliuku
 - tarjotin (vapaajalka koukistetaan vaakatasoon ja vastakkaisella kädellä tartutaan sen terästä kiinni)
 - vaaka

- ikkunavaaka (otetaan vapaajan terästä saman puoleisella kädellä kiinni ja nostetaan jalkaa taakse ylös, toinen käsi tukee edessä)
- risti-ikkuna (sama, mutta ristikkäisellä kädellä kiinni terästä)
- hämähäkiliuku (tukijalka hyvin koukussa, vapaajan luistin lepää sen polven päällä, vartalo taivuu jalan päälle, kädet sojottavat ylös)
- sisilisko (kuin lonkankoukistajavenytys, mutta luistin lappeeltaan)
- kyykkyliuku kahdella ja yhdellä jalalla
- Peppuliukukisa: Otetaan vauhtia siniviivalle ja katsotaan kuka liukuu pisimmälle. Voidaan kokeilla parikilpailuna, jolloin toinen parista jatkaa siitä, mihin ensimmäinen on pysähtynyt – lasketaan yhteistulos. (Tämä harjoitus voi viedä kaatumispelkoa pois.)
- Oppilaat keksivät oman liukusarjan ympyrällä tai spiraalina.

3. Kaaret, 5 min

- Eteensäänkaret kentän viivoja pitkin: Jalanvaihto viivan päällä ja puolikaarenmuotoinen liuku palaten viivalle.
- Taitavammat voivat kokeilla eteenuloskaaria sekä kaarenvaihtoa eli s-muotoisia kaaria.

4. Kolmoset, 5 min

- Sisäkolmoset eteenpäin ympyrän kaarella
- Taitavammat voivat harjoitella ulkokolmosta sekä ulkokolmosen yhdistämistä laukalla tai etuterän askelilla.

5. Hyppyhippa, 5 min

- Koko kenttä pelialueena. Kaikkien viivojen yli on hypättävä tasajalkaa (esineitä tai mailoja, jos kentällä ei ole viivoja), mutta kiinniottaja saa edetä ilman hyppyjä. Yksi tai useampia kiinniottajia. Hippa vaihtuu kosketuksesta. Turvana on maaliviivojen takana oleva alue. Turvassa saa olla vain yksi leikkijä / pääty.

6. Valssihyppy, 10 min

- Valssihyppy yksin: ensin paikalla viivan yli ja sitten sirklauksesta.
- Pareittain käsi kädessä: kun toinen liukuu alastuloliukua, toinen hyppää hypyn. Autetaan käsillä kaveria ponnistamaan.
- Kokeillaan valssihyppyä väärään suuntaan
- Taitavammat voivat kokeilla myös salchowia

7. Kahden jalan piruetit ja kukkopiruetti, 10 min

- Kahden jalan piruetissa varovainen jalan nosto matalaan kukkoasentoon.
- Yhdistellen erilaisia käsiä piruetteihin.

Tai vaihtoehtoisesti:

7. Ohjelma, 10 min

- Keksitään oma ohjelma yhdistäen sirklaus, liuku, hyppy, askel ja piruetti.

8. Sairaalahippa, 5 min

- Bakteerin kosketuksesta sairastutaan piruettitautiin ja tehdään piruetteja niin kauan kunnes kaveri kuljettaa kottikärryasennossa (= kyykyssä kädet takana kottikärryn ripoina) pelastettavan sairaalaan (esim. maali-alue).

MUODOSTELMALUISTELU

Muodostelmaluistelussa on aineksia kuvio-, vapaa- ja parilui-
stelusta sekä jäätanssista. Se on joukkuelaji, jossa luistelijat liik-
kuvat kuviosta toiseen tiiviinä ryhmänä musiikin tahdissa. La-
jina muodostelmaluistelu tarjoaa vaihtelua koulun luistelun
opetukseen niin metodisesti kuin sisällöllisestikin.

Tärkeitä asioita:

- Käytetään selkeärytmistä ja tarpeeksi hidastempoista musiikkia.
- Otteessa toinen käsi menee aina parin käden edestä ja toinen parin käden takaa. Kädet jännitettynä ja suorina!
- Pyörivissä kuvioissa nojataan keskustaan.
- Pidetään katse ryhmässä, jolloin nähdään kuvioiden muoto, rivien suuruus ja oma sijoittuminen niissä.
- Läpimenopaikat tarkastetaan paikalla ennen kuin kokeillaan vauhdista. Sovitaan tarkka lasku käsien laskemiselle ja läpimenoille.
- Luistelupaikasta riippuen säädellään luisteluvauhtia (pyörivien kuvioiden keskustassa luistellaan todella hitaasti).
- Kuvioiden reunakäsiä voidaan vaihdella monipuolisesti.
- Luistellaan omien jalkojen päällä, eikä roikuta naapurissa.

Otteita:

- Käsi kädessä, ranneote, kyynärvarsiote, hartiaote, käsikynkkä, ristiote edessä tai takana (toinen käsi naapurin käden alta, toinen päältä, tartutaan naapureista seuraavien käsiin), vyötäröote, junaote kädet vyötäröllä tai hartioilla (jonossa).

Kuvioita:

- Rivi- ja jonomuodostelmat: rivi, kaksi riviä, avorivistö (=blokki), jono, vierekkäiset jonot, pyramidit.
- Piirit: piiri, kaksi pientä piiriä, sisäkkäiset piirit
- Myllyt: kaksi-, kolmi-, neli...siipinen mylly, sola, s-mylly
- Viuhkat
- Perusmuotoja voidaan muunnella tai keksiä omia, uusia kuvioita (esim. kirjaimet, symbolit, aurat).

Läpimenot:

- Viuhkasta, rivistä tai riveistä

Askeleet:

- Kaarteissa ja pyörivissä kuvioissa voidaan käyttää potkulautaa ja sirklausta tai erilaisia askeleita: chassé-askel (potkulauta ja matala kukkoliuku vuorotellen), kolmoset, kantakäännös, yhden jalan piparkakku ja liu'ut
- Suoraan etenevissä kuvioissa sopivia askeleita ovat: piparkakut, liu'ut, jalannostot, kaaret, hypähdykset ja näiden yhdistelmät

MALLITUNTI 5

Tavoitteet: Luokan yhteistoiminta, rytmien hahmottaminen ja luistelun perustaidot.

Välineet: hidastempoinen, rytmiltään selkeä musiikki

1. Ketjuhippa, 10 min

- Pelialueena on siniviivojen väli. Hipat ketjuuntuvat saadessaan pakenijan kiinni ja neljän ketju hajoaa aina kahdeksi pariksi.
- Vaihdeltaan erilaisia muodostelmaluistelun otteita

2. Askelharjoitteet, 25 min

- Muodostetaan 3-4 hengen ryhmiä ja luistellaan musiikin tahdissa rinnakkain jossakin otteessa. Taustalle laitetaan musiikki (4/4) ja yritetään keksiä yhteinen helppo askelesarja liikkuen musiikin tahtiin kentän päästä päähän. Askelsarja näytetään muille kentän päästä päähän. Muut ryhmät matkivat.
- Valitaan yksi askelsarja, jossa vauhtia on helppo kiihdyttää tai hidastaa kuvion koossa pysymiseksi. Luistellaan avorivistössä askelsarjaa hartiaotteessa kentän päästä päähän yrittäen pysyä muodostelmassa.
- Kääntymisen harjoittelu: Kierretään kenttää samassa muodostelmassa (pyritään tiiviimpään) samoilla askeleilla. Kääntyminen: Musiikista riippuen esim. kahden tahdin aikana käännetään rivistö potkulautoilla kentän päädyssä (4 hidasta tai 8 nopeaa). Huom! Kaarteen sisäpuolella edetään hitaammin kuin ulkokaarteessa. Suoralla tehdään tuttua askelsarjaa sovittu määrä. Ensimmäisen kierroksen suoralla joudutaan vauhdin saa-

miseksi tekemään ylimääräisiä luistelupotkuja. Kääntymistä voidaan helpottaa ottamalla etummaista toisella kädellä olkapäästä kiinni.

3. Kuvioiden kertaus, 5 min

- Musiikin soidessa oppilaat luistelevat nelikoissa jäällä. Kun musiikki loppuu, opettaja huutaa jonkin kuvion ja oppilaiden tehtävänä on muodostaa kuvio mahdollisimman nopeasti.

4. Ohjelma, 35 min

- Ohjelmassa voidaan käyttää oppilaiden keksimiä askeleita.
- Kuviot ja niihin siirtyminen kannattaa harjoitella erikseen.
- Muodostelmaluisteluohjelman piirros ei näy

Koululaisten ja opiskelijoiden muodostelmaluistelukilpailut:

Pääkaupunkiseuduilla ja muissakin kaupungeissa järjestetään koululaisille ja lukiolaisille leikkimielisiä muodostelmaluistelukilpailuja. Kouluilla on mahdollisuus kerätä luistelusta innostuneet oppilaansa ja osallistua kilpailuun omalla ohjelmalla, jossa tekniikkaa tärkeämpää on hauska yhteistoiminta; omaperäisyys, esiintyminen ja hauska puvustus palkitaan. Kilpailut on tarkoitettu kaikille peruskoulun oppilaille ja lukion opiskelijoille. Mikään ei estä järjestämästä tällaista tapahtumaa omalla paikkakunnallasi, jos siellä ei perinnettä vielä ole.

Piirros ei näy.

JÄÄTANSSI JA PARILUISTELU

Pariluistelu on näyttävä laji, jossa yksinluistelun elementit yhdistetään akrobaattisiin pariliikkeisiin. Jäätanssissa puolestaan on tarkoitus luoda jäälle tunnelmaa vahvan esiintymisen ja taitavan askeltyön avulla. Kumpikin laji perustuu parin kunnioittamiseen ja yhteisen sävelen sekä rytmin löytämiseen. Samoja yhteistyötaitoja on hyvä harjoittaa liikuntakasvatuksessa samalla, kun nautitaan uudenlaisten taitojen kokeilemisestä.

Pariotteita:

- Rinnakkain käsi kädessä, ristiote ja kilian-ote (= toinen pari toisen takana vasemmalla, oikeat kädet yhdessä etummaisen vyötäröllä ja vasemmat kädet yhdessä sivulla).

MALLITUNTI 6

Tavoitteet: Oman luistelun suhteuttaminen parin luisteluun, vastuullinen parityöskentely.

Välineet: maila, musiikki (suurin osa harjoitteista toimii ilman musiikkiakin)

1. Lämmittely, 10 min

- Poloneesi tai jokin muu ryhmätanssi (esim. kansantanssi).

2. Pariharjoitteita, 15 min

- Luistellaan perusluistelulla parin kanssa peräkkäin eteen- ja taaksepäin. Pyritään samaan rytmiin parin kanssa, joka saa vaikeuttaa harjoitusta vaihtelemalla rytmejä.
- Luistellaan kentän ympäri käyden kaikki pariotteet läpi. Päädyissä sirklaus tai potkulaudat pitäen ote kiinni.
- Paripyörintä (ks. sirklausklinikka)
- Kokeillaan paikalla tasahyppyä parin nostaessa vyötäröltä. Sama vauhdista: luistellaan otteessa ja ennen hyppyä vaihdetaan ote vyötärölle.

- Hypätään valssihyppy (ks. tempputunti) parin nostaessa käsistä hyppääjän mahdollisimman korkealle. Kokeillaan myös vyötärönostoa, jolloin nostaja on takaviistossa.
- Kokeillaan eri liukuja (esim. vaaka ja tarjotinliuku) kontaktissa pariin. Kontaktit eri kehonosilla. Pyritään mahdollisimman pitkään liukuun: vauhti siniviivalle ja liuku lähelle kentän päättyä.

3. Jäätanssi, 20 min

- Hollantilainen valssi, jossa molemmat liikkuvat samoilla askelilla. Vaaativampi versio: kilian-ote, liikutaan sirklausilla ja eteenuloskaarilla. Helpompi versio: käsi kädessä sirklausen tilalta chassè eli sirklausen sisäjalan potkun tilalla tehdään kukkoliuku ja eteenuloskaaret tehdään kahden jalan kaarina.
- Musiikki $\frac{3}{4}$ valssi, mutta jos rytmi on liian hankala, voi laskuja muokata nelijakoisiksi.
- Ks. piirros

4. Seinäruusuleikki, 5 min

- Valitaan musiikki ryhmän intressien mukaan (poppi, rokkia, humppaa, valssia...)
- Musiikin soidessa tanssitaan parin kanssa rajatulla alueella. Seinäruusu tanssii yksinään mailan tai luistinsuojan kanssa. Musiikin pysähtyessä kaikki vaihtavat paria ja seinäruusu yrittää napata parin itselleen. Paritomasta tulee uusi seinäruusu.

5. Pariluisteluohjelma, 25 min

- Suunnitellaan parin kanssa ohjelma, joka sisältää: sirklaus otteessa, heittohyyppy, liuku, piruetti sekä oma versio kuolemanspiraalista. Halutessaan valmiin ohjelman voi esittää muille.

Piirros ei näy.

Lisätietoa

Jumppaluistelu:

- Jumppaluistelukansio (valmiita tunteja), STLL.

Muodostelma- ja taitoluistelu:

- Suomen Taitoluisteluliitto ry. (STLL) www.stll.fi,
- puh. 09-34812354

Retkiluistelu:

- Suomen Luisteluliitto www.luisteluliitto.fi,
- puh. 09-348 12479
- Suomen Latu puh. 09-170101
- Jäätietoja puh. 02065 14775
- Merentutkimuslaitoksen jääpalvelu: www.ice.fimr.fi
- Reponen, S-P. 1995. Retkiluistelun alkeet. Multiprint oy:
Helsinki. ON UUEDEMPIKIN VERSIO
- Arvonen, S., Lehtonen, A., Niukkanen, T. ja Reponen, S-
P. 2002. Jäälle! Opas retkiluisteluun ja jäällä liikkumiseen.
Edita Prima Oy: Helsinki.

Short Track:

- Suomen Luisteluliitto

Lähteet:

- Jääskeläinen, A. 1995. Muodostelmaluistelu – opas ohjaajille ja opettajille.
- Kivimäki, A-M. 1981. Taitoluistelu. Länsi-Suomen kirjapaino: Rauma.
- Mäkelä, V. ja Peltola, M. 1989. Luistelu, opettajan opas. Luistelutoimikunnan työryhmä.
- Säde-Ahokas, T. 1989. Muodostelmaluistelun ohjaajan opas. STLL.
- Lehtonen, S-M. 1996. Muodostelmaluistelun perusteet (video ja opas). STLL.

Jyväskylä 3.4.2003

Hyvä liikunnanopettaja!

Aluksi haluamme kiittää sinua siitä, että olet lupautunut tulemaan mukaan oppimateriaalinkehittämishankkeeseemme, joka liittyy pro gradu -työhömmme. Tarkoituksena on tuottaa liikunnanopettajille ”vinkkivihko” luistelun monipuolisesta käytöstä koululiikuntatunneilla. Materiaali on tarkoitus julkaista ensi lukuvuodeksi Suomen Taitoluisteluliiton taholta ja siksi on ensiarvoisen tärkeää, että saamme palautetta materiaalin käyttökelpoisuudesta. Saamamme palautteen pohjalta muokkaamme materiaalia ennen julkaisua.

Toivomme, että käytät mallitunteja omilla tunneillasi mahdollisimman laajasti. On hienoa, jos sinun on mahdollista pitää tuntikokonaisuuksia sellaisenaan. Materiaalissa on kuudesta teemasta mallitunnit. Niistä muodostelmaluistelu- sekä jäätanssitunnin perään on laitettu selventäviä kuviota. Vaikka jäätanssiin, muodostelmaluisteluun ja musiikkiluisteluun on kirjattu musiikin käyttö, onnistuu tuntien pito myös ilman musiikkia. Olisi toivottavaa, että kokeilisit tunteja mahdollisimman monta kertaa eri luokkien kanssa.

Jokaisesta mallitunnista on kyselylomake. Pyri siihen, että täytät lomakkeen välittömästi tunnin jälkeen. Voit kopioida tarvitsemasi määrän lomakkeita yksittäisestä tunnista tai merkata eri ryhmien tunnit samalle lomakkeelle erivärisellä kynällä. Myös oppilaille on kyselylomakkeet, jotka on hyvä täyttää heti tunnin päätyttyä. Merkitse lomakkeisiin jollain tavalla, mikä mallitunti on ollut kyseessä. Esimerkiksi laita yhden tunnin lomakkeet klemmarilla kiinni toisiinsa ja merkitse päällimmäiseen käytetyn mallitunnin numero. Lähetä palautuskuoressa omat arviointisi oppilaiden kyselylomakkeiden kanssa. Vinkkivihkosen saat tietysti pitää itselläsi.

Vastaamme kysymyksiin mielellämme joko puhelimitse tai sähköpostitse!

Kiitos!

Anna Anttonen, annaantt@st.jyu.fi

p. 040 5121175

Nelli Petänen, nepetane@st.jyu.fi

p. 040 0410808

LUISTELUN VINKKIVIHKOSEN OPPITUNNIN ARVIOINTI: JUMPPALUISTELU

Vastausvaihtoehdot:

- 1 eri mieltä
- 2 jokseenkin eri mieltä
- 3 en osaa sanoa
- 4 jokseenkin samaa mieltä
- 5 samaa mieltä

Mallitunti 1 Jumppaluistelu	Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle	Oppilaat olivat innostuneita	Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä	Olin motivoitunut opetta- maan harjoitetta	Harjoitteen kesto oli sopiva
Harjoite 1: Lämmittely	jokseenkin samaa mieltä: 4 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 3	eri mieltä: 1 samaa mieltä: 4	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 3	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 4
Harjoite 2: Kestävyysosuus	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 3 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1
Harjoite 3: Kuntopiiri	eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 3	eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1	eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1
Harjoite 4: Venyttely	en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 3 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	eri mieltä: 1 jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1

KOKO TUNTIA KOSKIEN

1. Tunnin valmisteleminen oli työlästä	eri mieltä: 3 jokseenkin eri mieltä: 1 samaa mieltä: 1	3. Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1
2. Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 4	4. Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta	jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 2

LUISTELUN VINKKIVIIHKOSEN OPPITUNNIN ARVIOINTI: SIRKLAUSKLINIKKA

Vastausvaihtoehdot:

- 1 eri mieltä
- 2 jokseenkin eri mieltä
- 3 en osaa sanoa
- 4 jokseenkin samaa mieltä
- 5 samaa mieltä

Mallitunti 2 Sirklauslinikka	Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle	Oppilaat olivat innostuneita	Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä	Olin motivoitunut opetta- maan harjoitetta	Harjoitteen kesto oli sopiva
Harjoite 1: Lämmittely	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 7	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 7	samaa mieltä: 9	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 7	jokseenkin eri mieltä: 6 samaa mieltä: 3
Harjoite 2: Eteenpäin sirklaus	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 3 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1
Harjoite 3: Taaksepäin sirklaus	jokseenkin eri mieltä: 5 en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 4 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 1
Harjoite 4: Kantakäännös	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1

KOKO TUNTIA KOSKIEN

1. Tunnin valmisteleminen oli työlästä	eri mieltä: 1 jokseenkin eri mieltä: 8 en osaa sanoa: 1	3. Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 7 samaa mieltä: 2
2. Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat	eri mieltä: 1 jokseenkin eri mieltä: 3 en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 5	4. Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta	jokseenkin samaa mieltä: 7 samaa mieltä: 3

LUISTELUN VINKKIVIHKOSEN OPPITUNNIN ARVIOINTI: LUOVA MUSIIKKILUISTELU

Vastausvaihtoehdot:

- 1 eri mieltä
- 2 jokseenkin eri mieltä
- 3 en osaa sanoa
- 4 jokseenkin samaa mieltä
- 5 samaa mieltä

Mallitunti 3: Luova musiikkiluistelu	Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle	Oppilaat olivat innostuneita	Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä	Olin motivoitunut opetta- maan harjoitetta	Harjoitteen kesto oli sopiva
Harjoite 1: Magneettiharjoitus	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 4	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 3 jokseenkin samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 4	jokseenkin samaa mieltä: 4 samaa mieltä: 1
Harjoite 2: Maalausharjoitus	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 3	jokseenkin eri mieltä: 2 en osaa sanoa: 2	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 2 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
Harjoite 3: Karttahaarjoitus	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1
Harjoite 4: Improvisaatioharjoitukset	en osaa sanoa: 1 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1
Harjoite 5: Ryhmäpatsaat	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 4	samaa mieltä: 4	en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
Harjoite 6: Katsekontaktiharjoitukset	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 2	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
Harjoite 7: Ohjelma	samaa mieltä: 3	en osaa sanoa: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1

jatkuu

jatkoa

KOKO TUNTIA KOSKIEN

1. Tunnin valmisteleminen oli työlästä	eri mieltä: 2
jokseenkin eri mieltä: 2
2. Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat	en osaa sanoa: 2
jokseenkin samaa mieltä: 2
3. Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi	jokseenkin eri mieltä: 1
jokseenkin samaa mieltä: 2
samaa mieltä: 1
4. Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta	jokseenkin samaa mieltä: 1
samaa mieltä: 3

LUISTELUN VINKKIVIIHKOSEN OPPITUNNIN ARVIOINTI: TAITOLUISTELU

Vastausvaihtoehdot: 1 eri mieltä
 2 jokseenkin eri mieltä
 3 en osaa sanoa
 4 jokseenkin samaa mieltä
 5 samaa mieltä

Mallitunti 4: Taitoluistelu	Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle	Oppilaat olivat innostuneita	Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä	Olin motivoitunut opetta- maan harjoitetta	Harjoitteen kesto oli sopiva
Harjoite 1: Rata	jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 4 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 7	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1
Harjoite 2: Liu'ut	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 4	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 7 samaa mieltä: 1
Harjoite 3: Kaaret	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 4 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 4 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 3
Harjoite 4: Kolmoset	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 3 jokseenkin samaa mieltä: 3 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 4 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 8
Harjoite 5: Hyppyhippa	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
Harjoite 6: Valssihyppy	eri mieltä: 1 jokseenkin eri mieltä: 3 en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 1	jokseenkin eri mieltä: 2 en osaa sanoa: 2 jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 1
Harjoite 7: Piruetit / Ohjelma	jokseenkin eri mieltä: 5 en osaa sanoa: 1 samaa mieltä: 2	en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 6 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 5 samaa mieltä: 2

jatkuu

jatkoa

KOKO TUNTIA KOSKIEN

1. Tunnin valmisteleminen oli työlästä	jokseenkin eri mieltä: 8
2. Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat	jokseenkin eri mieltä: 3
en osaa sanoa: 1
3. Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi	jokseenkin samaa mieltä: 4
jokseenkin samaa mieltä: 6
samaa mieltä: 2
4. Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta	jokseenkin samaa mieltä: 6
samaa mieltä: 2

LUISTELUN VINKKIVIIHKOSEN OPPITUNNIN ARVIOINTI: MUODOSTELMALUISTELU

Vastausvaihtoehdot:

- 1 eri mieltä
- 2 jokseenkin eri mieltä
- 3 en osaa sanoa
- 4 jokseenkin samaa mieltä
- 5 samaa mieltä

Mallitunti 3: Muodostelmaluistelu	Harjoite oli taitotasoltaan sopiva kohderyhmälle	Oppilaat olivat innostuneita	Opettajalle annetut ohjeet olivat riittävän selkeitä	Olin motivoitunut opetta- maan harjoitetta	Harjoitteen kesto oli sopiva
Harjoite 1: Ketjuhippa	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 3	samaa mieltä: 3	samaa mieltä: 3
Harjoite 2: Askelharjoitteet	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin samaa mieltä: 2 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	jokseenkin eri mieltä: 1 en osaa sanoa: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1
Harjoite 3: Kuvioiden kertaus	jokseenkin samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 1
Harjoite 4: Ohjelma	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 2	samaa mieltä: 3	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1	en osaa sanoa: 1 samaa mieltä: 1

KOKO TUNTIA KOSKIEN

1. Tunnin valmisteleminen oli työlästä	eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
2. Tunnille asetetut tavoitteet toteutuivat	jokseenkin eri mieltä: 1 jokseenkin samaa mieltä: 1 samaa mieltä: 1
3. Laji soveltuu mielestäni kouluun vietäväksi	samaa mieltä: 3
4. Olin motivoitunut opettamaan tällaista tuntikokonaisuutta	jokseenkin eri mieltä: 1 samaa mieltä: 2

HAASTETTELUKUNTO

Ennen haastattelua:

- selitetään, mitä termi ”teema” tarkoittaa
- annetaan aikaa palauttaa mieleen opetustilanteet ja selata oppimateriaalia
- sanotaan, että toivotaan rehellisiä vastauksia – tutkija ei suutu kritiikistä
- koko haastattelun ajan vinkkivihkonen haastateltavan käytössä

Alkuun:

- luistelutausta ja luistelun opetustausta
- luovan liikunnan opetustausta

Opettajan käyttämistä teemastoista yksi teema kerrallaan:

- saiko tarpeeksi tietoa tästä teemasta
- oliko harjoitteissa uusia näkökulmia
- miten parantaisit harjoitteita / oliko turhia harjoitteita
 - ajankäyttö
 - ohjeiden selkeys kielellisesti ja sisällöllisesti
 - harjoitteiden vaikeustaso / toimivuus
 - opetusmenetelmien käyttö
 - harjoitteiden motivoivuus, oppilaat / opettaja
 - tunnin valmistelut
- miten oppilaat toimivat tunnilla
 - peruluistelutaidon harjaantuminen
 - teemasta riippuen: 2. sirklaustaidon harjaantuminen 3. luovuuden käyttäminen 4. taitoluistelutemppejen oppiminen 5. ja 6. rytmittäjän harjaantuminen
 - hikoileminen
 - yhteistoiminnan käyttäminen
 - oppilaiden motivoituneisuus

Loppuun:

- mallituntien teemojen tarpeellisuus koulun liikuntatuntien kannalta
- olisitko kaivannut materiaaliin kokonaan erilaisia teemoja? Millaisia?
- miten parantaisit materiaalin ulkoasua? Olisitko kaivannut lisää kuvitusta?
- oliko luistelun opetus luokka-asteittain -taulukko tarpeellinen? miten kehittäisit sitä?

OPPILAIKEN KYSELYLOMAKE

Arvioi tunnin sisältöä ja omia tunteksiasi rehellisesti. Vastaa jokaiseen väitteeseen ja kysymykseen!

Pvm: _____ Klo _____
Koulu: _____

Luokka-aste: _____
Sukupuoli: 1 Tyttö 2 Poika

LUISTELUHARRASTUS

Ympyröi oikea vaihtoehto.

1. Harrastatko talvisin jääurheilua (esim. muodostelmaluistelu, taitoluistelu, jääkiekko, ringette, kaukakolopallo, jääpallo, retkiluistelu) koulun liikuntatuntien ulkopuolella?

1	urheilu-
seurassa | 2 | kavereiden kanssa
pihalla, lähijäällä | 3 | en juuri lainkaan |
|---|----------------------|---|--|---|-------------------|

Jos harrastat, kuinka usein?

1	1-2 krt kuussa	2	kerran viikossa	3	2 - 3 kertaa viikossa
4	4- 5 kertaa viikossa	5	lähes päivittäin		

TUNNIN KULKU

2. Tuliko hiki?

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

3. Kehittyikö sirklaustaitosi?

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

4. Opitko taitoluistelutemppeja (esim. hyppyjä tai piruetteja)?

1	en lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

5. Kehittyivätkö peruluistelutaitosi (esim. eteen- ja taaksepäinluistelu, jarrutus)

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

6. Hengästyitkö?

1	en lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

7. Kehittyikö rytmitajusi?

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

8. Tuntuiko luistelu lihaksissa?

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

9. Kehittyivätkö yhteistyötaitosi tunnilla?

1	ei lainkaan	2	kyllä, jonkin verran	3	kyllä, paljon

jatkuu

jatkoa

10. Kehittyikö luovuutesi?

1 ei lainkaan 2 kyllä, jonkin verran 3 kyllä, paljon

11. Pelkäsitkö jotain tällä luistelutunnilla (esim. kaatumista)?

1 kyllä, mitä _____
2 en

12. Mikä oli mielestäsi tämän luistelutunnin tarkoitus?

13. Arvioi, kuinka seuraavat väittämät kuvaavat äskeistä luistelutuntia ympäröimällä sopiva vaihtoehto. Ympyröi aina vain yksi vaihtoehto.

- 1 eri mieltä
 2 jokseenkin eri mieltä
 3 osittain samaa, osittain eri mieltä
 4 jokseenkin samaa mieltä
 5 samaa mieltä

	eri mieltä		samaa		mieltä
	1	2	3	4	5
1. Osaan nyt luistella paremmin kuin ennen tuntia	1	2	3	4	5
2. Tehtävät olivat liian vaikeita.	1	2	3	4	5
3. Pidin tunnista.	1	2	3	4	5
4. Sain tunnilla uusia kokemuksia luistelusta.	1	2	3	4	5
5. Tehtävät olivat liian helppoja.	1	2	3	4	5
6. Nautin luistelemisesta tällä tunnilla.	1	2	3	4	5

MUITA MIETTEITÄ

14. Oletko aikaisemmin kokeillut vastaavia luisteluharjoituksia? __ kyllä __ ei

15. Mitä opit tällä tunnilla?

16. Mikä oli mukavinta tunnilla?

17. Mistä et pitänyt tunnilla? Kuinka korjaisit asian?

_____**KIITOS!**

TAULUKKO 28. Tutkimukseen osallistuneiden opettajien ja oppilaiden määrät sekä arvioiden lukumäärät mallitunneittain

		ALA-ASTE			YLÄASTE			LUKIO		
		Opettaja	Oppilas	Haastattelu	Opettaja	Oppilas	Haastattelu	Opettaja	Oppilas	Haastattelu
TEEMA 1 Jumppa- luistelu	Koko tunti	2 / 2	45	1	1 / 1	12	1	2 / 2	14	1
	Harjoitus 1	2 / 2			1 / 1			1 / 1		
	Harjoitus 2	2 / 2			1 / 1			2 / 2		
	Harjoitus 3	2 / 2			1 / 1			1 / 1		
	Harjoitus 4	2 / 2			1 / 1			2 / 2		
TEEMA 2 Sirklaus- klinikka	Koko tunti				9 / 3	9	2	1 / 1	8	
	Harjoitus 1	2 / 1			7 / 1			1 / 1		
	Harjoitus 2				8 / 2			1 / 1		
	Harjoitus 3				8 / 2					
	Harjoitus 4				7 / 1					
TEEMA 3 Luova musiikki- luistelu	Koko tunti	12 / 2	37	1	1 / 1	13		1 / 1	4	
	Harjoitus 1	12 / 2			1 / 1					
	Harjoitus 2	12 / 2			1 / 1					
	Harjoitus 3	12 / 2			1 / 1					
	Harjoitus 4	12 / 2			1 / 1					
	Harjoitus 5	12 / 2			1 / 1					
	Harjoitus 7	12 / 2			1 / 1					
TEEMA 4 Taito- luistelu	Koko tunti				8 / 2		2			
	Harjoitus 1	8 / 1			7 / 2					
	Harjoitus 2	8 / 1			8 / 2					
	Harjoitus 3	8 / 1			8 / 2					
	Harjoitus 4				8 / 2					
	Harjoitus 5	2 / 1								
	Harjoitus 7				8 / 2					

jatkuu

jatkoa

		ALA-ASTE			YLÄASTE			LUKIO		
		Opettaja	Oppilas	Opettaja	Opettaja	Oppilas	Haastattelu	Opettaja	Oppilas	Haastattelu
TEEMA 5 Muodos- telma- luistelu	Koko tunti	8 / 1			1 / 1		1	2 / 2	17	
	Harjoitus 1	8 / 1			1 / 1			1 / 2		
	Harjoitus 2	8 / 1			1 / 1			1 / 2		
	Harjoitus 3							1 / 2		
	Harjoitus 4	8 / 1			1 / 1			1 / 2		
TEEMA 6 Pari- luistelu ja jäättänsi	Koko tunti									
	Harjoitus 1									
	Harjoitus 2	8 / 1								
	Harjoitus 3									
	Harjoitus 4									
	Harjoitus 5									

Taulukon selitykset:

Tummennettu numero (esimerkiksi 1 / 8) tarkoittaa opettajien lukumäärää.

Ilman tummennusta oleva numero tarkoittaa pidettyjen harjoitteiden määrää.

Harmaille alueille ei ole ollut mahdollista saada vastausta